PUBLICAREA SOCIETĂȚII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA sub auspiciile Societăților Socialiste-Leterb"RGSK"go fmoshshgii societăților* ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE PSIHOLOGII JURNAL, bazat^ pr of ti Ya Grotom și A A Abrikosov : AN X Sub conducerea lui V P Preobrazhensky, cu asistența directă a lui L M Lopatin și Prince S N Trubetskoy și cu participarea strânsă a lui V A Goltsev, V N Ivanovsky, N A Ivantsov, S S Korsakov, Vl S Solovyov, A A Tokarskago, N A Umova Cartea a II-a ( ) MDI-IUNIE MOSCOVA Tipolitografia Asociației I N Pzhmevovsk & I uh , Sob adăuga Kushierev ■ K Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " CONŢINUT Pagină, N Ya Grot t V Nikolai Yakovlevich Grot (cu portrete) -L M Lopatina IX Eseu despre Bhagavad Gita (Sfârșit) -V W Johnston Filosofia dreptului (Continuare),-B N Chicherina Tipuri de idei despre lume așa cum este ea în sine - L E Obolensky Discursurile lui E Du-Bois-Reymond și perspectiva sa științifică - I F Ogneva Teoria cunoașterii bazată pe empirism critic -F ÎN Sofronov Durere in θ Chizha - La întrebarea esenței teocrației -P I Novgorodtseva si V I Guerrier Critică și bibliografie I recenzie de cărţi L'année psychologique - - N D Vinogradova Henry Michel Lù'dée de l'état -B Kamburova (Vezi pe pagina următoare) Biblioteca "Runivers" II VESTIREA VIEȚII FILOZOFICE STRĂINE- TERATURILE (Extracte din recenzii din reviste străine) III FIȘĂ BIBLIOGRAFICĂ IV REVIEW JOURNALOV Revue philosophique , nr - -Yu I Aikhenwald Izvestiya și note Societatea Psihologică din Moscova (Rapoarte despre ședința ordinară din februarie și despre ședința de urgență din mai , convocată cu ocazia morții președintelui Societății N: Ya Grot) ANUNTURI - adică Biblioteca "Runivers" Nikolai Yakovlevici Grotă (-) Biblioteca "Runivers " Biblioteca "Runivers " Societatea Psihologică din Moscova este profund afectată de o pierdere tristă și îngrozitoare În noaptea de spre mai, președintele și membrul de onoare al acestuia, Nikolai Yakovlevich Grot, a murit prematur Este inexprimabil de dureros să aduci această veste tristă în paginile acelui jurnal care a fost chemat la viață de inițiativa și energia lui Nikolai Yakovlevich Societatea de Psihologie va păstra pentru totdeauna memoria vie și recunoscătoare a liderului său de neuitat, iar în memoria glorioasă a defunctului va găsi sprijin moral și sprijin pentru eforturile sale ulterioare Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " Nikolay Yakovlevici Grot (f mai) Moscova trece printr-un an trist Nu se aud epidemii periculoase, dar câte morți premature, neașteptate! Câte persoane foarte vizibile din inteligența noastră, care nu erau deja bogate în forță, au mers în mormânt! Societatea noastră de psihologie a suferit în special În cel mai scurt timp, oameni precum M S Korelin, L I Polivanov, M M Troitsky au părăsit rândurile sale Înainte ca sentimentul acut al acestor pierderi să se diminueze oarecum, a venit vestea șocantă a morții subite a lui Nikolai Yakovlevich Grot Este greu să-ți revii din această nouă lovitură, să-ți vină în fire și să evaluezi întreaga importanţă a acestei noi nenorociri Dar chiar și acum este prea clar prin ce moment fatal trece Societatea Regatul N Ya Grot a făcut la fel de mult pentru ea ca nimeni altcineva Când a apărut pentru prima dată printre noi, Societatea Psihologică din Moscova se bucura deja de respect general, dar pentru majoritatea publicului educat rămânea încă îndepărtată și străină, ca una dintre instituțiile științifice speciale, dintre care există atât de multe la Moscova De îndată ce Grota N Ya a devenit capul ei, totul s-a schimbat: s-a transformat într-unul dintre cele mai populare centre nu numai ale Moscovei, ci și ale educației ruse în general A trecut puțin timp și Societatea Biblioteca "Runivers" X a publicat o serie de volume din lucrările și publicațiile sale, a avut propriul său jurnal

filosofic cu un cerc neașteptat de mare de cititori pentru Rusia, întâlnirile sale, când le-a făcut deschise tuturor, au atras mulțimi de vizitatori zeloși N Ya Grot poseda un dar rar, uimitor: știa să-și infecteze interesul pentru cele mai abstracte probleme de cunoaștere ale tuturor celor pe care îi întâlnea Și am fost prezenți la un spectacol instructiv: întrebări despre liberul arbitru, despre spirit și materie, despre timp, despre conservarea energiei etc , au atras atenția publicului, au devenit subiect de discuții aprinse între elevi, doamne, militari, profesori rurali si preoti Unele dintre rezumatele citite la întâlnirile noastre au căpătat caracterul direct al evenimentelor sociale Inițiatorul, - voi spune mai multe, - creatorul acestei creșteri a puterii a fost N Ya Grot Și acum nu mai este Sunt profund convins că Societatea noastră va avea întotdeauna un loc mare și onorabil în soarta iluminismului rus Dar să privim cu curaj în ochii adevărului: împreună cu moartea lui N Ya S-a terminat - tinerețea nu se repetă! N Ya Grot s-a născut în într-o familie foarte educată Tatăl său J K Grot este cunoscut în toată Rusia pentru lucrările sale științifice Nikolai Yakovlevich a fost crescut într-un mediu care a trăit cu cele mai largi interese intelectuale: în casa părinților săi, precum și în casele unchiului său patern K K Grot și a unchiului matern N P și П P Semenovs, mulți reprezentanți de seamă ai literaturii și științei s-au adunat la Sankt Petersburg Cu unii dintre ei, regretatul N Ya Grotto a stabilit foarte devreme relații strânse, de prietenie Deci, pe când era încă student, N Ya Grot s-a înțeles cu Biblioteca "Runivers" XI K D Kavelin, care s-a îndrăgostit foarte mult de el, în ciuda diferenței de vârstă În acest moment, Kavelin a condus celebra sa polemică cu I M Sechenov; despre ea, cele mai aprinse dispute au avut loc între Kavelin și tânărul său prieten N Ya Grot a simpatizat cu opiniile adversarului său și nu a ascuns-o În ciuda tinereții sale, Kavelin era foarte interesat de obiecțiile sale și le asculta cu atenție N Ya Grot a intrat la Facultatea de Istorie și Filologie de la Universitatea din Sankt Petersburg, absolvind cursul de la Larinskaya Giinasia În studiile sale studențești, a dat dovadă de abilități strălucitoare și o mare pasiune pentru științele pe care le-a studiat Subiectele lui preferate erau istoria și filosofia Între disciplinele filozofice, el s-a concentrat devreme cu o atenție deosebită asupra psihologiei (poate sub influența conversațiilor cu Kavelin) și, pentru a o studia mai pe larg, a încercat să se familiarizeze cu științele naturii A finalizat cursul excelent, primind o medalie de aur pentru un eseu de filozofie antică După ce a absolvit Universitatea din Sankt Petersburg în , N Ya Grot a plecat în străinătate timp de un an În anul următor, a fost deja numit profesor de filozofie la Institutul Istoric și Filologic al Prințului Bezborodko în Nizhyn Aici a slujit până în În a devenit profesor la Universitatea Novorossiysk; în a fost transferat la Departamentul de Filosofie din Moscova Activitatea literară a defunctului a început devreme și a fost foarte fructuoasă Voi numi doar cele din scrierile și articolele sale care au avut o importanță deosebită în dezvoltarea concepției sale filozofice: "Psihologia sentimentelor în istoria ei și principalele fundamente" (- , teză de master); "Cu privire la problema reformei logicii; experiența unei noi teorii a proceselor mentale" (, teză de doctorat); "Experiența unei noi definiții a conceptului de progres", ; "Relația dintre filozofie și știință și artă", Biblioteca "Runivers" etc ; "La întrebarea clasificării științelor", ; "J Bruna și panteismul", ; "Despre sufletul în legătură cu doctrina modernă a forței", ; "Despre semnificația filozofiei lui Schopenhauer", ; "Semnificația sentimentului în

cunoașterea și activitatea umană", ; "Critica conceptului de liber arbitru în legătură cu conceptul de cauzalitate, ; "La causalité et la conservation de l'énergie dans le domaine de l'activité psychique" ", ; "Sarcinile vitale ale psihologiei", ; "Ce este metafizica?" O; "Fundamentul datoriei morale", ; "Idealurile morale ale vremurilor noastre-Friedrich Nietzsche și Lev Tolstoi", ; "Cu privire la chestiunea semnificației ideii de paralelism în psihologie", ; "La timp", ; "Bazele vieții și activității morale", ; "Bazele psihologiei experimentale", ; "În memoria lui H N Strahov La caracteristicile viziunii sale asupra lumii", ; "Concepte despre suflet și energia mentală în psihologie", ; "Critica conceptului de progres", V I Shenrok, în amintirile sale calde despre N Ya Grot din timpul studenției, vorbește despre el astfel*): un curs de o veselie remarcabilă, combinată cu o sociabilitate și o prietenie extraordinare față de toți camarazii ; mai degrabă decât mulți, a făcut cunoștință cu colegii studenți și, atrăgându-se involuntar la sine cu caracterul său, a contribuit semnificativ la început la cunoașterea generală reciprocă Din proprietățile caracterului personal al Grotei, voi evidenția și spiritele extraordinare bune Tot ceea ce trebuia să experimenteze amar și greu, a știut întotdeauna să prelucreze cumva imperceptibil în sine; cel puțin, din câte îmi amintesc, nu trebuia să-l văd pierzându-se de inima sau căzând în note minore, sau a fost trecător *) "Rus Вѣд" , Nr ·, Biblioteca "Runivers" XIII viață: veselie, sociabilitate, simpatie dezinteresată, cordială pentru toți cei cu care soarta l-a adus împreună și, în același timp, enormă întreprindere și energie - acestea sunt calitățile care îl frapau în primul rând Era un om teribil de impresionabil și impulsiv; s-ar părea că cu o asemenea natură ar fi trebuit să se dezvolte în el instabilitatea și variabilitatea pasiunilor Dar impresionabilitatea lui era echilibrată în el de o reținere ciudată: odată ce a început o afacere, o ducea întotdeauna până la capăt În memoriile domnului Shenrock, găsim o poveste extrem de vie despre modul în care Nikolai Yakovlevich, observând că colegii săi, atunci când ascultă prelegeri despre istoria antică, sunt în pierdere din cauza absenței unei hărți a Romei antice, s-a dedicat în totalitate la publicarea unei astfel de hărți și a petrecut săptămâni întregi pe desen, tot felul de referințe și eforturi pe litografie; iar în anul următor a realizat o hartă similară a Greciei antice El a fost așa în toate: arena activității sale s-a extins treptat, dar caracterul său a rămas același Fermitatea în urmărirea obiectivelor a fost combinată în N Ya Grotto cu un talent remarcabil ca organizator Prin urmare, oriunde apărea, peste tot aducea o animație extraordinară, și nu trecătoare și întâmplătoare, ci însoțită de cele mai fructuoase consecințe Ajunge la Njin și pune acolo biblioteca institutului într-o ordine exemplară El apare la Odesa și imediat este organizat un curs de prelegeri publice acolo, cu participarea celor mai bune forțe ale universității, care a avut un succes răsunător Îl transferă pe N Ya Grot la Moscova, iar el devine imediat în fruntea Societății de Psihologie și face din ea ceea ce este acum - începe un jurnal filozofic și își ia asupra sa toată povara întreținerii acesteia, - se angajează din partea Societății o serie întreagă de ediţii ştiinţifico-filosofice În același timp, citește prelegeri publice, la care participă cu entuziasmul său caracteristic Biblioteca "Runivers" XIV întâlniri personale științifice și pedagogice, scrie articole jurnalistice pe o mare varietate de probleme în ziare și reviste generale În cele din urmă, el preia uneori un serviciu care se află în afara universității Este greu de imaginat o activitate mai viguroasă - ar putea fi suficientă în siguranță pentru

mai multe persoane! Între timp, N Ya Grot nu avea deloc sănătate de fier: surmenajul s-a arătat adesea la el, mai ales în ultimii ani A trebuit să se oprească la muncă și să se odihnească lung Dar totuși, în ciuda tuturor, a făcut foarte mult Oamenii foarte energici sunt adesea duri, intoleranți, pretențioși cu ceilalți N Ya Grot în acest sens a fost o excepție puternică: cele mai valoroase trăsături ale personalității sale au fost uimitoarea bunătate și moliciunea feminină a inimii sale V I Shenrok a spus adevărul despre el în citatul de mai sus: nu numai că el însuși s-a împrietenit rapid și ferm, cu un fel de sinceritate ireprimabilă copilărească, ci a posedat arta misterioasă de a-i face pe cei cu care și-a făcut prieteni să devină prieteni între ei Societatea Psihologică din Moscova, înainte de sosirea lui N Ya Grot, era formată din persoane puțin cunoscute între ele; după apariția sa, marea majoritate a vizitatorilor obișnuiți la întâlnirile societății, oameni din cele mai diverse profesii, s-au contopit într-un cerc apropiat de prieteni, legați de legături puternice de simpatie reciprocă Dar receptivitatea, sinceritatea și bunăvoința lui N Ya Grot nu s-au extins doar la cei pe care îi cunoștea bine și îi vedea adesea Nu s-a ascuns de nimeni, era interesat de fiecare părere și era gata să spună tuturor ce crede Așa se explică corespondența sa colosală, care i-a ocupat mult timp Oamenii i-au scris din toate părțile Rusiei, abordând uneori întrebări foarte dificile și subtile; și a răspuns la toate și a considerat-o datoria lui morală De aceea era atât de popular: pentru el Biblioteca "Runivers" XY putea mereu să vină să spună tot ce avea în minte și nimeni nu a auzit un răspuns sec și mândru de la el S-ar putea merge cu îndrăzneală la el cu orice nevoie practică În astfel de cazuri, era gata să facă totul și se ocupa la nesfârșit Nu am întâlnit niciodată o persoană care ar fi atât de repede să ajute Este clar că cu asemenea calități de caracter, N Ya Grot a știut să fie un prieten adevărat și devotat Pentru persoanele apropiate lui, se pierde inexprimabil mult în el Rănile provocate de astfel de pierderi se fac simțite mult timp Din aceste proprietăți ale lui N Ya Grot, ca persoană, și din întreaga întorsătură a minții sale, decurg trăsăturile sale de gânditor Gândirea sa filozofică se distinge prin susceptibilitatea sa extremă și direcția conciliantă largă Așa cum în fiecare părere umană întâlnită, el a încercat să găsească sâmburele de adevăr ascuns în ea, așa că în fiecare doctrină filozofică a încercat să izoleze sâmburele de adevăr conținut în ea În toate construcțiile sale filozofice, el a încercat constant să găsească o cale de mijloc între extreme și să împace armonios tendințele opuse ale diferitelor școli filosofice În același timp, nu era un gânditor închis, prin care să-și facă propriul drum special, distras de tot ceea ce gândesc alții Era prea impresionabil pentru asta, prea prins în atmosfera intelectuală în care trăiește toată lumea Prin urmare, el nu este atât un creator de viziuni complet noi, ci un sistematizator iscusit, un interpret animat și un popularizator talentat al acelor idei care sunt în aer, constituie un aliment spiritual comun și sunt o căptușeală intimă a stărilor publice Acest lucru nu l-a împiedicat pe N Ya Grot să fie un filosof independent: dimpotrivă, se puteau observa foarte multe puncte în care N Ya Grot a exprimat opinii destul de originale, remarcabil de ciudate Aici doar vorbesc Biblioteca "Runivers" XVI despre ceea ce a ieșit în prim-plan în aspectul său mental Părerile lui N Ya Grot nu au constituit un sistem stabilit, complet și imobil odată pentru totdeauna Dimpotrivă, ei s-au schimbat în mod repetat cu el atât în detalii, cât și chiar în esența însăși Defunctul nu a recunoscut deloc posibilitatea de a rezolva toate întrebările odată pentru

totdeauna, iar în imobilitatea completă a viziunii sale asupra lumii a văzut cea mai bună dovadă a morții și unilateralității sale În general, se pot evidenția două epoci clar demarcate ale creșterii sale filozofice Și-a început activitatea filozofică atunci când în Rusia, și în universități, în literatură și în cercurile tineretului, o direcție pozitivă a dominat aproape nedivizat - N I s-a alăturat și J Grot: dezvoltă o teorie filozofică amplă în care caută să împace empirismul fenomenistic al englezilor cu o înțelegere strict realistă a realității În acest moment, în ochii lui influenţa lui Herbert Spencer este decisivă El își concentrează cercetările pe psihologie și creează teoria turnover-ului mental asociată cu numele său Odată cu aceasta, pe baza concluziilor psihologice pe care le-a primit, încearcă să reformeze logica În această perioadă a activității sale, el încă nu recunoaște filosofia ca știință independentă El este de părere că nu pot exista două științe despre aceleași fenomene; concluziile generale despre ceea ce există cu adevărat sunt date de științe speciale, iar ceea ce depășește aceste concluzii se află deja în afara științei și se bazează pe sentiment; de aceea nu există și nu poate exista o filozofie generală a lumii care să leagă tuturor În domeniul eticii, el adoptă, într-o formă foarte blândă, o viziune utilitară a întrebărilor morale și apără determinismul, explicând Faptele voinței umane, cu o claritate remarcabilă și un argument complet complet Trebuie să facem dreptate: opiniile acestei prime perioade în Biblioteca "Runivers" XVII creativitatea filozofică a defunctului s-a regăsit în el compoziţiile expresia cea mai completă şi sistematică A doua epoca în dezvoltarea opiniilor lui N Ya Grot coincide cu răspândirea în literatura filozofică rusă a mișcării idealiste, îndreptată împotriva extremelor pozitivismului și realismului N Ya Grot ajunge la concluzia că filosofia ar trebui să ocupe un loc special, singurul cuvenit printre alte manifestări ale creativității spirituale și că are propriile sarcini independente În explicarea rolului inițial al filosofiei în domeniul mental, el propune doctrina sentimentului ca abilitatea de a pătrunde direct în ființa interioară a lucrurilor Filosofia nu este o artă, dar nici o știință - ar trebui să reprezinte o sinteză cuprinzătoare a tuturor datelor conștiinței: este un simț al vieții universale, tradus în concepte distincte ale existenței cu adevărat și ale normelor sale ideale Baza filozofiei este metafizica: este o știință care urmărește să determine speculativ relațiile calitative absolut sigure ale fenomenelor, atât experiența internă, cât și cea externă Viziunea asupra lumii a Grotei N Ya în acest moment se schimbă și în conținutul său De la ipotezele monismului realist, el trece la o viziune dualistă a existentei El numește noua sa viziune metodicism La baza tuturor fenomenelor, el recunoaște un singur suflet al lumii, dar în natură, așa cum este dat observației noastre, el își asumă o dualitate de principii; în toate etapele procesului mondial există două principii care se luptă constant între ele: forță-spirit și materie-forță Prima reprezintă principiul activ al realității - de aceea fiecare forță activă din lume este ceva spiritual în sine I se opune o forță pasivă, o forță de rezistență - ceea ce numim materie O singura data- Biblioteca "Runivers" BUNĂ EU dezvoltarea lumii constă în realizarea continuă a victoriei puterii spirituale asupra materialului: progresul nu este doar un fapt al istoriei, ci în primul rând este o lege cosmică Cel mai înalt produs al procesului mondial, spre care este îndreptat totul, este conștiința de sine spirituală În ultimele sale articole, N Ya Grot a încercat să conecteze aceste puncte de vedere ale sale cu doctrina conservării energiei și cu propria sa ipoteză despre

transformarea inevitabilă a formelor inferioare de energie în forme superioare În conformitate cu schimbările în ideile călăuzitoare ale viziunii asupra lumii, se schimbă și viziunea lui N Ya Grot asupra naturii umane De asemenea, capătă o colorare dualistă N Ya Grot crede că în fiecare persoană, cu excepția subiectului individual și relativ, care poate fi numit personalitatea sa animală, există un subiect general, mondial, supus legilor obiective ale adevărului și bunătății, în care Divinitatea spiritul universal se realizează direct Liberul arbitru constă în posibilitatea, mereu deschisă pentru eul nostru interior, sau de a ne preda impulsurilor animalului nostru personalitate egoistă sau să ne supunem sugestiilor unei puteri superioare din noi Prin urmare, N Ya Grot devine un apărător convins al libertății voinței umane În teoriile sale etice ale acestei perioade, el a experimentat o influență notabilă a ideilor contelui L N Tolstoi Așa sunt, totuși, într-un contur foarte sec și schematic, concepțiile filozofice ale lui N Ya Grot Având în vedere concizia articolului meu, nu am putut să transmit acele dispozitive dialectice cu care le-a dezvoltat - nu am putut indica toate nuanțele și aplicațiile pe care le-a dat în numeroasele și articolele sale informative Nu am putut transmite nici măcar acea căldură a convingerii interioare, care i-a încălzit întotdeauna expunerea genială și talentată Dar chiar dacă m-am oprit mai în detaliu asupra teoriilor sale individuale, Biblioteca "Runivers" XIX Nu aș transmite cel mai important lucru: puterea defunctului nu a fost în părerile sale individuale, care se schimbau adesea, ci în personalitatea sa holistică, în starea sa mereu clară și bună, în curajul incontrolabil al aspirațiilor sale pentru o sarcină odată stabilit, într-o simpatie neprefăcută pentru tot ce este bun, în cele din urmă - în cuvântul lui arzător și sincer! Cu natura pe care o avea defunctul, parcă s-a născut pentru a fi profesor Fără îndoială, a fost unul dintre cei mai populari lectori din universitatea noastră Prelegerile sale au atras o mulțime de studenți de la toate facultățile Cu improvizațiile sale geniale, el a aprins adesea pentru prima dată în cutare sau cutare ascultător un interes pentru întrebările filozofice, care apoi nu le-a părăsit niciodată Când, din cauza bolii, nu a putut participa la o prelegere, pentru mulți dintre studenții săi aceasta a fost o adevărată supărare Nu mai puțin populare au fost seminariile sale de filozofie, pe care le-a condus într-un mod extrem de original A oferit libertate deplină în alegerea subiectelor pentru eseuri: un student putea veni la el cu un eseu dedicat unei probleme de istorie generală sau literatură, sau cu un studiu psihologic sau, în cele din urmă, pur și simplu cu un articol critic despre unele nou publicate lucrare de ficțiune, a tratat pe toți la fel de atent, încercând să extragă în materialul propus ceea ce ar putea fi de interes pentru un psiholog sau filosof Uneori el însuși propunea pentru discuția ascultătorilor diverse întrebări care îl ocupau la un moment dat și, ca egal cu egali, intra în dispute vii cu aceștia Și așa cum era cu studenții între zidurile universității, așa era cu ei acasă L-au vizitat adesea, au vorbit mult timp cu el și le-a luat cu căldură nevoile la inimă, fără să refuze niciodată sfaturile bune Dar cu ce Biblioteca "Runivers" XX Cu un sentiment nedumerit, amar, foarte mulți dintre ei au aflat despre moartea lui! În general, durerea unanimă cu care moartea lui Nikolai Yakovlevich Grot a fost întâmpinată de toți cei care l-au cunoscut este remarcabilă Nu a murit doar un om de știință, nu a murit doar un scriitor talentat, o persoană bună, cu o inimă simpatică, blândă și o persoană publică indispensabilă în domeniul slab al educației rusești L Lopatin Biblioteca "Runivers"

Biblioteca "Runivers " Biblioteca "Runivers " Eseu despre Bhagavad Gita (Sfârşit) *) X Doctrina lui Sankhya despre cele trei medii sau regiuni în care se învârt toate manifestările vieții, de la cele mai avansate la cele mai primitive, merită o atenție specială Reprezintă trăsătura cea mai caracteristică a Sankhya, separând-o brusc de toate celelalte interpretări filozofice ale Indiei Această învățătură este cunoscută sub numele de "teoria celor trei calități": cammeo , rajas, tamas Au fost scrise volume întregi despre semnificația reală a acestor trei cuvinte în India antică și modernă și în ultimii ani în Europa și America Se obișnuiește * să le traducem prin bine, păcat și întuneric, sau ca adevăr, activitate și indiferență Dar în originalul sanscrit, sensul cuvintelor sattva, tamas, rajas este mult mai bogat și mai extins Și a adera la traducerea general acceptată, în acest caz, ar însemna să le restrângem sensul și, în consecință, să o denaturam În esență, această latură a învățăturii filozofice a lui Kapila se rezumă la următoarele: Tot ceea ce este accesibil conștiinței umane aparține fie zonei lui Purusha, sufletului său, fie zonei *) Vezi cartea a -a "Probleme de filosofie* Întrebări de filosofie, KN , Biblioteca "Runivers" V V JOHNSTONE universul exterior Aceste două principii de bază sunt în permanență în contact și întreaga lume a luat ființă din contactul lor, dar ele nu pot fuziona Începutul este bine și rău, activ și pasiv, spiritualizant și inert - acesta este dualismul de bază al lui Sankya Despre subiect sau Purusha, omul este capabil să știe un singur lucru, și anume că Purusha are puterea de observație Nu există niciun motiv să-i atribuim vreo altă calitate lui Purusha Hò despre lumea manifestată sau exterioară, Sankya spune mult mai multe În fiecare acțiune a lumii exterioare, ea vede trei Factori, trei elemente, care sunt: I) sattva, sau însăși esența fenomenului,) rajas, sau forța care impulsionează activitatea, fără de care nimic nu s-ar putea manifesta și , în sfârșit,) tamas, sau incolor, în esența sa, spațiu sau mediu indiferent în care se desfășoară fenomenul De exemplu, o persoană cu ochii închiși cunoaște doar tamas, spațiu indiferent Deschizând ochii, populează imediat tamas cu imagini capabile de mișcare sau schimbare - cu alte cuvinte, capabile de acțiune Astfel, un nou element, sau elementul rajas, a fost adăugat câmpului său de observație Privind îndeaproape toate aceste obiecte în continuă schimbare, o persoană recunoaște și diferența dintre ele, cu alte cuvinte, primește conceptul naturii inalienabile, al esenței fiecăruia dintre ele În acest fel, elementul sattva va fi dezvăluit conștiinței sale În lumina acestei învățături, Bhagavad Gita are în vedere relația dintre cunoscător, cunoaștere și cunoaștere, dintre sacrificator, sacrificator și victimă etc În general, aproape o treime din Bhagavad Gita este ocupată cu raționament abstract în spiritul Sankya Dar, de fapt, doctrina celor trei calități este aproape exclusiv dedicată cânturilor al XIV-lea, al XVII-lea și al XVIII-lea Iată câteva pasaje deosebit de caracteristice: Biblioteca "Runivers" ESEUL BHAGAVADGITA "Trei mari calități: sattva, rajas și tamas, adică lumina sau adevărul, pasiunea sau activitatea și indiferența sau întunericul, se nasc din Prakriti și leagă sufletul nepieritor de trup " " Rodul faptelor bune este curat și sfânt și aparține calității de sattva Fructul calității rajas este adunat în muncă și boală Dar rodul tamasului nu este altceva decât nesimțire, ignoranță și indiferență Sattva va da naștere înțelepciunii, rajas - dorințe, tamas - înșelăciune de sine, ignoranță, nebunie ? La întrebarea lui Arjuna, după ce semne se poate recunoaște o persoană care a devenit mai înaltă decât cele sor, în care există trei calități, Krishna dă acest răspuns: "Acesta este cel, fiu al lui Pandu,

care nu urăște lumina, activitatea și auto-amăgirea, în orice le vede, dar în același timp nu se atașează de ele, care, știind corect că cei trei calitățile sunt reale, deja nu pot cădea sub influența lor, cine este același în suferință și plăcere, în ai cărui ochi un bulgăre de pământ și un lingou de aur nu sunt diferite unul de celălalt, cine îl tratează pe cel care iubește la fel și pe cel care îi urăște etc Apoi Arjuna întreabă din nou: "Ce calitate îi aparține starea acelor oameni care sunt zeloși pentru credință, dar indiferenți față de hotărârile Scripturii?" La aceasta Krishna răspunde: "-Credințele muritorilor sunt de trei feluri, în funcție de înclinațiile naturale ale fiecăruia: calitatea sattva - adevăr, calitatea rajas - activitate, calitatea tamas - întunericul Credința fiecărui om, fiule din Bharata, decurge inițial din calitatea adevărului Fiecare suflet întrupat este înzestrat cu capacitatea de a crede și, așa cum este credința unui om, la fel este și omul însuși Cei în care calitatea sattva trădează, cred în bo ТЂ abstract, în care predomină calitatea rajas Biblioteca "Runivers" V V JOHNSTONE în forţe necorporale Cei la care predomină calitatea tamasului cred în spirite elementare și morți răi" Atât întrebarea, cât și răspunsul sunt atât de remarcabile și ating atât de strâns îndoielile și nedumeririle omului modern încât, poate, ar trebui să ne oprim puțin asupra lor Sub cuvântul sanscrit "Devas", a cărui semnificație îl transmit ca divinități abstracte, în India se înțelege în general zeii, adică Brahma, Shiva și Vishnu, soțiile și copiii lor, în toate nenumăratele lor combinații și aspecte Oricare ar fi iluziile mulțimii pe această temă, în ochii unui hindus educat, toate aceste Shiva, Sarazwati, Kali și Bavani nu sunt altceva decât simbolism, acoperind concepte abstracte despre o zeitate abstractă Și aceste concepte abstracte corespund pe deplin ideilor noastre creștine despre divinitatea unică absolută, cumva: bunătatea sa, omnisciența, omniprezența, creativitatea, etc Apoi am tradus "Yakshas" și "Rakshas" - Bhagavad Gita ca fiind neputincioși, pentru că aceste sanscrite cuvintele din scolastica crestina din Evul Mediu corespund exact randurilor ingerilor, poate mai ales celor patru arhangheli, care sintetizeaza focul, aerul, apa si pamantul si cele patru temperamente umane corespunzatoare acestora În cele din urmă, cuvântul sanscrit "Bhutas" pe care încerc să îl transmit în termeni de spirite elementare și morți răi Credința în așa-numitele "bhutas" este cea mai răspândită în toată India Dar acest concept este atât mixt, cât și liber El conține conceptul de obiceiuri și pasiuni impure o persoană moartă, care rămâne încă mult timp în sfera vieții pământești sub forma de tot felul de psihoze și instincte pervertite, precum și conceptul de necorporal, dar numai semi-conștient și încă ființe insuficient de perfecte care se străduiesc să trăiască o viață umană, într-o formă umană; și, de asemenea, conceptul despre spirite elementare, tot felul de salamandre, elfi, ondine și gnomi Biblioteca "Runivers" ESEUL BHAGAVADGITA "Care sunt credințele unui om, așa este omul însuși " Aceasta, parcă, este o indicație a faptului că viața contemplativă de rugăciune și reflecție abstractă exclude posibilitatea oricărui fel de activitate exterioară Dar, pe de altă parte, o persoană mobilă, activă și întreprinzătoare dă involuntar aceeași Formă religiozității sale Sau, mai degrabă, dimpotrivă, convingerile lui îl vor obliga să le găsească expresie în caritate activă, sau strictă sârguință în treburile ritualurilor etc , în general, în ceva care are o formă tangibilă, vizibilă Toate acestea, desigur, în funcție de temperament Nu fără motiv, în cuvintele Bhagavad Gita, astfel de oameni "cred în forțe necorporale", adică în patru categorii de cerești, care, parcă,

servesc ca prototipuri ale celor patru tipuri principale de umanitate pământească În cele din urmă, o persoană întunecată - tamas, întuneric - se caracterizează prin dorința de a da credințelor sale o Formă și mai tangibilă și mai grosolană Imaginația lui este locuită de tot felul de ghouls, sirene, brownie și oameni din lumea cealaltă, care trebuie potoliți sau intimidați De aici superstiția, idolatrie, grosolănia Formelor religioase "Tamas dă naștere autoamăgirii, ignoranței, nebuniei" În plus față de toate cele de mai sus, cuvintele: "care este credința unei persoane, așa este persoana însăși" - ele indică, de asemenea, că Bhagavad Gita a predat despre nevoia de puritate și înălțime a aspirațiilor morale, deoarece în ele este idealul a ceea ce o persoană vrea să fie și un prototip a ceea ce va face umanitatea Aceasta este învățătura Bhagavad Gita despre credință, care, deși inițial provine dintr-un singur adevăr, dar pentru oameni Biblioteca "Runivers" V V JOHNSTONE există în trei modificări diferite, colorate prin medii de trei calități Nu mai puțin interesantă este învățătura ei despre cele trei feluri de fericire Krishna spune: "Acum auzi despre cele trei feluri de fericire Unul dintre ele la început este ca o otravă, dar în cele din urmă devine ca apa vieții care curge din puritatea și claritatea gândirii Această fericire este dată de calitatea sattva Celălalt depinde dacă poftele își ating scopul; la început este dulce ca apa vieții, dar în final este amar ca otrava Acest tip de fericire aparține calității rajas Dar calitatea tamasului, în adevăr, aparține acelei fericiri, care, atât la început, cât și la sfârșit, izvorât din somnolență, indiferență și neglijență, și la început și în cele din urmă, nu duce decât la amorțeală mentală Nici pe pământ, nici printre cerești nu există o ființă vie care să fie complet eliberată de acțiunea acestor trei calități, urmașul lui Prakriti Astfel, din tot ce s-a spus, se poate concluziona că, conform învățăturilor lui Sankya, iluminate de lumina Bhagavad Gita, toți Factorii oricărei vieți conștiente sunt reduși la trei categorii și depind direct de trei calități , în care sunt cuprinse tot ceea ce o persoană este capabilă să primească impresii ' O persoană cu adevărată înțelepciune știe că fiecare obiect există în trei condiții În primul rând, tot ce este disponibil conștiinței există, există, ocupă spațiu Această condiție conține conceptul de spațiu, care în sine este indiferent, lipsit de viață, întunecat, dar fără de care nimic nu ar putea exista În al doilea rând, fiecare obiect se află într-o anumită relație cu toate celelalte obiecte și, în plus, are capacitatea de a schimba aceste relații, adică de a se mișca, de a acționa Astfel, a doua condiție conține conceptul de activitate, de Biblioteca "Runivers" ESEUL BHAGAVADGITA β compilarea neobosită de noi combinații și dispariția treptată a celor vechi În al treilea rând, pe lângă condițiile de spațiu și activitate, fiecare obiect are și o natură inalienabilă a lui, însăși esența sa, fără de care obiectul sau fenomenul nu ar putea exista, întrucât este atât cauza, cât și, în același timp, condiție indispensabilă a însăși existenței sale Omul înțelept cunoaște și sattva atât rajas cât și tamas Dar omul acestei lumi, devotat activității obișnuite în numărarea caleidoscopului în continuă schimbare, pe care îl numește viață și îl consideră singura realitate, nu cunoaște decât două condiții pentru obiecte și fenomene Pentru el, există doar spațiu în care are loc propria sa viață și viața a tot ceea ce este capabil să observe, precum și capacitatea obiectelor observației sale de a se schimba sau de a acționa Întreaga viață a unei astfel de persoane trece printre condiționale, inconstante, schimbătoare și inutile Și activitatea clocotită și chiar dezinteresată

a unei astfel de persoane este în esență complet inutilă, deoarece a treia și cea mai importantă calitate, însăși esența obiectelor și a fenomenelor, nu există pentru el Atâta timp cât doar sferele tamas și rajas sunt disponibile pentru o persoană, acesta este complet incapabil să vadă lucrurile așa cum sunt cu adevărat și, deși el însuși este sigur de contrariul, nu le poate oferi o evaluare corectă În cele din urmă, o persoană necondiționată de întuneric nu cunoaște decât starea tamasului, un spațiu în care sunt îngrămădite aleatoriu mulți alți oameni, lucruri și fenomene, ale căror corelații nici nu încearcă să le explice Da, acest lucru ar fi inutil, deoarece corelarea obiectelor, dependența lor unele de altele, este determinată de calitatea rajas, cu care conștiința unei astfel de persoane nu are contact O astfel de persoană nu gândește, nu raționează, nu acționează, nu trăiește Existența lui este o letargie morală în care lâncește de la leagăn până la mormânt Biblioteca "Runivers" δ V V JOHNSTONE Dar, evident, Bhagavad Gita știe bine că în lumea noastră de fenomene mixte, pe jumătate lumină și pe jumătate întuneric, nu există înțelepți perfecți, nu există oameni dedicați exclusiv activității exterioare și nu există o persoană necondiționată întunecată Se întâmplă adesea în viață ca o persoană care a atins un grad ridicat de iluminare în multe privințe să fie încă scufundată în întuneric complet în unele trăsături ale caracterului său Tamas, rajas și sattva se intersectează, se întâlnesc unul cu celălalt și se amestecă în viața umană Nu fără motiv, la sfârșitul unui lung discurs despre cele trei calități, Krishna adaugă: "Nici pe pământ și nici printre cerești nu există o ființă vie care să fie complet eliberată de acțiunea acestor trei calități, urmașul Prakriti" În general, doctrina celor trei calități merită atenție din mai multe motive În restul învățăturilor lui Kapila, nu există nicio asemănare și chiar comună cu alte învățături din India Dar doctrina celor trei calități îi aparține exclusiv lui Sankya În plus, această parte a Sankhya este un sistem speculativ întreg și complet complet, care, din punct de vedere științific, are o stabilitate incontestabilă S-ar putea să nu fie de acord cu propozițiile sale, s-ar putea să privim subiectul dintr-un alt punct de vedere, dar nu ar fi corect să negați doctrinei celor trei calități plenitudinea, consistența și claritatea care îndreptățesc autorul său să ocupe un loc printre alți profesori general recunoscuți ai omenirii Nu același lucru se poate spune despre alte aspecte ale învățăturilor lui Kapila Doctrina lui mamme ah, de exemplu, este foarte distractiv și curioasă, ca o încercare destul de pricepută a omului antic de a compune o teorie despre pătrunderea treptată a minții umane în secretele universului imaterial, al cărui scop final este sinele -cunoastere si libertate spirituala Dar, așa cum am spus mai sus, în comparație cu Vedanta, această parte a Sankhya este slabă, îi lipsește consistența și completitatea Biblioteca "Runivers" ESEUL BHAGAVADGITA Defectul său principal constă în dualismul său de bază: în el, materia și spiritul rămân neîmpacate până la capăt și despărțite pentru totdeauna una de alta prin însăși esența lor Purusha este un spirit, nu ceva unic și inseparabil, ci o colecție de suflete nenumărate și individuale, principala legătură între care este departe de a fi evidentă Relația dintre Purusha și Prakriti, adică totalitatea sufletelor individuale și a materiei neînsuflețite, este, de asemenea, departe de a fi pe deplin clarificată de Sankya, iar ea, parcă, se oprește la jumătate În general, în studiul ei, nu se poate decât să rămână, până la urmă, un sentiment de nemulțumire și chiar, parcă, de gol Și totuși, judecând după corectitudine, cu greu ar fi putut fi altfel Sankya încearcă să

rezolve ghicitoarea universului prin intermediul unor raționamente și concluzii raționale Iar rațiunea este neputincioasă în domeniul înțelegerii abstracte sau al credinței Sankya nici măcar nu atinge cauza rădăcină absolută a tot ceea ce există sau a unei zeități, indiferent de formă, ocolind această întrebare în tăcere deplină Și în această trăsătură, poate, logicitatea și consistența înțeleptului antic, care a fondat acest sens, se reflectă cel mai clar : XI În opinia multor orientaliști, lora nu este o școală independentă de filozofie, ci doar, parcă, o dezvoltare ulterioară a lui Sanchia Interpolatorul, care s-a angajat să armonizeze aceste două învățături în multe versete ale Bhagavad Gita, merge și mai departe Al cincilea cântec spune: "Acea persoană vede cu un ochi limpede care vede că doctrinele Sankya și Yoga sunt identice " Dar, în ciuda unei autorități atât de înalte, nu se poate fi de acord cu această opinie Aceste două învățături sunt prea diferite în spirit Fără îndoială, lora recunoaște doctrina lui Sankya cu privire la cele trei calități și tattvah - îmi cer scuze cititorilor pentru limba sanscrită Biblioteca "Runivers" V V JOHNSTONE aceste cuvinte, dar în mod pozitiv, niciunul dintre cuvintele rusești mai mult sau mai puțin potrivite nu transmite sensul lor deplin, dar în conținut și formă diferă în multe feluri Pentru început, deși Sankyu nu poate fi numit nici ateism, cu atât mai puțin materialism, dar, strict vorbind, nu încheie doctrina unei divinități, personală sau impersonală, concretă sau abstractă - într-un cuvânt, o astfel de zeitate care ar avea existenţa separată de om şi natură Purusha, Prakriti și budismul ei se apropie cel mai mult de ideea unei astfel de zeități, dar niciuna nu i se potrivește perfect Cât despre Patanjali, fondatorul Yoga, el are acest concept cu siguranță El spune că Ishvara - Domnul în traducere - este "Tsurusha, dar complet diferit de restul, pentru că el nu este preocupat de tristețe, fapte sau răsplată și pedeapsă pentru fapte, pentru că în el sămânța omniscienței crește la cel mai înalt grad, pentru el există un mentor chiar și al primului Purusha însuși, pentru că nu este limitat de timp Și în afară de aceasta, Sankya și lora sunt diferite în multe alte feluri: primul este idealismul cu un strop de raționalitate; al doilea este utilitarismul religios, care propovăduiește atingerea libertății spirituale printr-o procedură detaliată, în care există mult atât mecanic, cât și chiar complet material Transcendentalismul mental al lui Sanchia este complet incapabil de acest lucru Dincolo de orice îndoială, ambele servesc aceluiași scop, ca și Vedanta, dar în domenii atât de diferite și în moduri atât de diferite, încât a spune că sunt identice este, după părerea mea, complet eronat Însuși numele sanscrită lora conține o indicație a metodei, pe care această școală o consideră singura adevărată și absolut necesar Rădăcina acestui cuvânt există în multe indo-europene Biblioteca "Runivers" ESEUL BHAGAVADGITA limbi și înseamnă întotdeauna același lucru: jugul, le joug, jugul etc Toate aceste cuvinte indică înrobire, îmblânzire, reținere etc Și lora învață tocmai atingerea libertății prin supunerea deplină față de voința omului tuturor exterior plecările sale, atât trupești cât și psihice Iată definiția profesorului Patanjali însuși: "Yoga este un obstacol în calea modificărilor principiului gândirii^ Doctrina acestor modificări ale principiului gândirii este poate cea mai armonioasă și satisfăcătoare latură a Yoga, din punctul de vedere al criticii științifice Există cinci dintre ele în Patanjali, iar prima dintre ele are trei diviziuni:) vedere corectă: percepție, dovezi și concluzii,) concepte false,) un joc de imaginație,) vise și) amintiri Yoga susține că activitatea gândului cu ochi stângaci migrează pentru

totdeauna de la unul dintre aceste cinci la altul, spargând în o mie de ramificații și pierzându-se în labirintul de vise nedefinite, vise false și amintiri inutile care nu duc nicăieri Fie ca urmare a muncii gândirii va exista o dovadă corectă, fie o opinie eronată, dacă un gând urmărește un fir de concluzii complet logice, sau dacă este pe jumătate treaz pe tărâmul viselor pe jumătate lucide, fie că determină o persoană să treacă printr-o serie de sentimente plăcute sau neplăcute, toate acestea sunt chestiuni de importanță secundară, neimportante în ochii Yoga Prejudiciul nu este în calitatea și nuanța modificării, ci în faptul că orice modificare a gândirii, ca atare, necesită o nouă direcție în activitatea atenției Cu alte cuvinte, deturnează gândirea și astfel forțează voința de a cheltui pe fleacuri, o rupe și o slăbește A Biblioteca "Runivers" IN W JOHNSTONE fara integritatea vointei, lora nu considera posibila eliberarea Astfel, fiecare persoană care se străduiește să devină liberă trebuie în primul rând să-și elibereze gândul de modificarea dăunătoare Acest lucru poate fi realizat în două moduri: fie printr-un efort constant riguros de a menține gândul în starea sa originală, nemodificată, fie printr-o nepasare totală lora, în forma ei modernă, oferă cele mai detaliate sfaturi și instrucțiuni în acest sens, dintre care mai târziu Dar o îndrumare și mai veche, atribuită lui Patanjali însuși, definește exact de ce ar trebui să se ferească o persoană care a ales această cale Boală, indiferență, îndoială, nepăsare a contemplației religioase, lipsă de zel, atașament față de obiectele lumii exterioare, punct de vedere greșit, incapacitatea de a atinge o stare contemplativă sau, după ce a atins-o, de a rămâne în ea - toate acestea sunt grozave obstacole și prețuri sau nu vor fi atinse cât timp există cel puțin unul dintre ele Ca mijloc de contracarare a obstacolelor de mai sus, Patanjali indică dezvoltarea bunăvoinței, a tandreței, a liniștii sufletești, a capacității de a nu-și pierde conștiința chiar și în timpul somnului, a sistemului cunoscut de inspirație și expirare, precum și a capacității de a nu respira la toate, mai mult sau mai puțin e pentru o lungă perioadă de timp, la o excelentă cunoaștere a anatomiei și o putere completă asupra tuturor organelor și, cel mai important, la capacitatea de a păstra gândul asupra unuia dintre marile adevăruri general acceptate Aforismele extrem de categorice și concise ale lui Patanjali pot încadra cu ușurință pe câteva pagini mici Există comentarii despre ele de faimosul Bhaja Raja din India, închise într-un volum de dimensiune medie Și pe baza acestor aforisme și comentarii inițiale, un întreg uriaș Biblioteca "Runivers" ESEUL BHAGAVADGITA literatură, comentarii la comentarii, note, explicații, completări etc Fiecare dintre miile de yoghini indieni are o teorie preferată, o postură, propria sa metodă Și fiecare dintre ei este întotdeauna > înconjurat de admiratori și studenți zeloși, care, la timp, devin și yoghini și își dobândesc teoria, postura și metoda preferată Cititorul își poate imagina cu ușurință cât de mult a suferit transcendentalismul învățăturilor de bază ale lui Patanjali din toate acestea și cât de departe sunt unii dintre yoghinii magicieni vii de filosofia originală a fondatorului școlii În traducerea rusă, fiecare cuvânt ocupă mult mai mult spațiu decât în sanscrita originală, a cărei scriere este foarte comprimată Cu toate acestea, următorul exemplu poate oferi o idee clară despre cum, de-a lungul secolelor, fiecare cuvânt al lui Patanjali a devenit expresii și apoi în cărți Cartea întâi, - aforismul a noua: "Fructul Fanteziei este un concept căruia nu îi corespunde nimic în realitate, care se bazează pe simple cuvinte " Pare perfect clar Cu toate acestea, Bhaja-raja consideră că este necesar să scrie un

comentariu asupra acestei fraze, iar un comentator modern încă trei comentarii, dintre care semnificația unuia le dau pe scurt: Este firesc ca o persoană care aude expresia "capul lui Rahu" să-și imagineze că există un Rahu căruia îi aparține acest cap; dar Rahu este format în întregime dintr-un singur cap, fiind un monstru fără corp, care provoacă eclipse solare și lunare, înghițind soarele și luna Astfel, conceptul numit prin expresia "capul lui Rahu", că Rahu are altceva în afară de cap, aparține domeniului fructelor Fanteziei, adică acest concept, căruia "nimic nu corespunde"   În același mod, este firesc ca o persoană care aude expresia "gândurile sufletului" să-și imagineze că există un suflet căruia îi aparțin aceste gânduri, în timp ce sufletul este aceste gânduri și nu are o existență separată de ele La aceasta un comentator modern din rândul hindușilor educați adaugă, nu fără profunzime: "Exact în același mod, oamenii din Europa continuă să vorbească despre răsăritul și apusul soarelui, deși, ținându-se de teoria heliocentrică, nu se gândesc cu adevărat să-și imagineze că soarele răsare sau apune " De asemenea, următoarea explicație aparține acestui comentator modern: Deși, după cum observă comentatorul (bhaja raja), astfel, exprimând riscul de a ne inspira înțelegerea, nimic nu este conform cu același lucru, utilizarea acestor expresii nu ne introduce întotdeauna în eroare, decât dacă amintit cu atenție, deoarece merită realitate " Inutil să spunem, dacă ne amintim "cu atenție" că un iepure nu are coarne, atunci probabil, sub nicio formă, nu vom crede vreodată că le are Vă iert dacă un comentator modern a respins mă oarecum departe de subiectul analizat Dar cele de mai sus arată că, de pe vremea lui Patanjali, meritul literar al Yoga nu a câștigat deloc, ci mai degrabă a pierdut, că sensul său a devenit mai întunecat și stilul său mai apos Judecând prin analogie, se poate presupune că și cum sistemul fi * lhssoFsky lora a scazut mult fata de antichitate În orice caz, este sigur că lora își datorează răspândirea în India modernă nu meritului său filozofic, ci rezultatelor sale practice,   pe care adepții ei o realizează în domeniul miraculosului, așa cum crede toată India Pentru a le atinge, lora a pregătit un întreg curs de exerciții treptate bine definite Sunt opt dintre ele: Abstinența - La acest grad, o persoană nu ar trebui să rănească nimic viu, trebuie să spună doar adevărul, să ducă o viață castă, să nu ia nimic de la alții și chiar să refuze cadourile Dar, după cum adaugă lora, toate acestea sunt obligatorii pentru toți oamenii în general Sârguință în chestiuni de credință - La acest grad, o persoană trebuie să respecte puritatea, atât exterioară, cât și interioară, mulțumire cu soarta sa, austeritatea vieții, repetarea frecventă a rugăciunilor și încrederea deplină în voia Domnului - Capacitatea de a menține aceeași postură mult timp - Judecând după ceea ce am văzut în India, un novice în yoga își alege postura cea mai potrivită, dar totuși există mai multe nasuri, parcă sfințite prin obicei, cum ar fi sunt-siddhasana^ padmasana și așa mai departe ar trebui să fie îndreptate spre vârful nasului Capacitatea de a-și controla respirația -Acest exercițiu se numește pranayama și constă din trei diviziuni, inspirație, expirație și suspendarea completă a procesului respirator lora, oferă instrucțiuni detaliate despre aceste exerciții Ultima dintre acestea, adică oprirea completă a respirației, se numește kumbhaka din cuvântul sanscrit kumbha - jug, pe baza faptului că în acest stadiu funcțiile vitale ale celui care exercită îngheață în imobilitate, ca apa într-un ulcior · Putere asupra activităților celor cinci simțuri

Puterea asupra activității gândirii - La acest grad, gândirea cursantului trebuie să fie complet independentă de impresiile exterioare Dar pentru a realiza acest lucru, Yoga recomandă mijloace complet externe, chiar mecanice, precum: ținerea respirației timp de de minute și de secunde, înghițirea limbii timp de ore, concentrarea vederii pe orice punct etc Contemplarea, constând în capacitatea de a concentra toate gândurile exclusiv asupra unora dintre calitățile divinității · Extaz complet, în sanscrită samadhi, fiind în care, o persoană este complet detașată de sentimentul propriei personalități, și, în consecință, de toate senzațiile de plăcut sau neplăcut care îi sunt asociate Pentru o persoană care a stăpânit toate cele opt exerciții, Yoga promite aproape omnipotență: darul clarviziunii în toate Formele sale, adică cunoașterea viitorului, capacitatea de a recunoaște gândurile și intențiile altor oameni, memorie nelimitată; apoi o cunoaștere detaliată a principiilor pe care se bazează viața corporală și mentală, precum și cu anatomia organelor interne și externe, ceea ce se presupune că îi oferă posibilitatea de a reduce în mod arbitrar greutatea și dimensiunea propriului corp; în sfârșit, nelimitat, voință etc Începând de la gradul al cincilea, Yoga determină în cel mai precis mod exact câte minute și secunde nu trebuie să respire o persoană pentru a stăpâni cutare sau cutare capacitate miraculoasă a celor cinci simțuri De exemplu, pentru stăpânirea activităților celor cinci simțuri, acest timp este egal cu io minute și de secunde; in sfarsit, in ultimul grad, la extaz total, oprirea respirației trebuie să dureze cel puțin oră minute secunde Astfel, condițiile practice de yoga o fac atingerea unor rezultate spirituale - în orice caz, rezultate nemateriale - complet exterioare Biblioteca "Runivers" ESEUL BHAGAVADGITA exerciții Chiar și Bhagavad Gita, care tratează Yoga doar din punct de vedere etic și dă următoarea definiție: "Yoga este echilibru mental", pare să fie înclinat să acorde o importanță primordială condițiilor externe În al șaselea cântec, următoarele cuvinte sunt puse în gura lui Krishna: "El (o persoană care se complace în gânduri devotate) ar trebui să-și aranjeze un scaun care nu clătina, nici prea jos, nici prea sus, alegând un loc liber de orice impuritate si acoperind-o cu iarba pufoasa cerb salbatic si o bucata de in * Aceste cuvinte sunt interpretate de mulți ca o alegorie, cu un înțeles secret, sau ca o inserție ulterioară de puțină semnificație Dar, fără nici cea mai mică îndoială, India le înțelege literalmente, iar un braț de aro-Matnby grass-kusha, împreună cu o piele de căprioară cu pată, sunt considerate cele mai esențiale atribute ale unui ascet În yoga modernă, aspectul este și mai important Luați cel puțin gradul al șaselea O persoană învață să-și controleze fluxul gândurilor aici nu prin efort moral, așa cum s-ar putea aștepta, nu prin curățarea treptată a câmpului activității sale mentale de neghina dăunătoare și inutilă, nu prin orice fel de impuls intern, ci prin mormăitul a doi Om slabi - de OOO'ori la rând, "înghițirea-"nISM" limbă, "șezând nemișcat în aceeași poziție" etc Conform conceptelor noastre europene, toate acestea nu pot decât să pară nefondate, stânjenite , chiar absurd - Totul nu se potrivește Caracterul complet general-etic al primelor exerciții recomandate de secolul I: abstinența, castitatea, mila, veridicitatea, pare a fi în contradicție cu principiile exercițiilor ulterioare, în care nu mai rămâne nici măcar o umbră de altruism De altfel, mijloacele nu corespund scopului; după înțelegerea noastră, scopul nu pare a fi suficient de înalt și nici chiar de dorit "Toga nu are o simplitate maiestuoasă și o convingere irezistibilă Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" V V JOHNSTONE de Vedanta, nu

există o succesiune speculativă a lui Sankya În comparație cu ei, lora este pur și simplu materialism brut, nu fără un strop de improbabilitate, al cărui domeniu este limitat, a cărui aplicare este superficială și a cărui utilitate este îndoielnică Upanishad-urile se adresează unei persoane în care chipul și asemănarea lui Dumnezeu sunt vii, în care gândirea nu și-a pierdut integritatea și precizia, în care efortul voinței este foarte aproape de creativitate - o'dir, într-un cuvânt, de o astfel de persoană care este pură, mare și liberă Iar Vedanta, al cărui spirit și carne sunt Upanishadele, propovăduiește întoarcerea omului la acest prototip al lui, trezind în el o conștiință pe jumătate uitată a propriei sale asemănări cu Dumnezeu, trezind la activitate puterile sale mentale și spirituale, a căror rădăcină se află tocmai în nemurirea inalienabilă a omului, în nepierirea lui aspirații și atașamente pure ishih Despre o astfel de persoană, lora nu știe nimic și nu spune absolut nimic Ea cunoaște doar un bărbat căzut, cu o voință moale, care cere senzualitate și aspirații josnice Cum să pui o astfel de persoană pe picioare, cum să-l faci să trăiască o viață conștientă și responsabilă? Această întrebare lora o rezolvă într-un mod deosebit și deloc convingător pentru un european O astfel de persoană trebuie să fie trezită acționând pe baza imaginației sale, voința sa trebuie întărită artificial, deoarece stimulii vieții sale de zi cu zi nu îi mai sunt de ajuns Și astfel lora creează un program de exerciții treptate, sau, în limba ei proprie, "fapte", fără de care, în ochii ei, credința este moartă, exerciții complet hotărâte și complet libere atât de misticismul inaccesibil al Upanishad-urilor, cât și de mentalitate din Sankhya lora le oferă adepților ei un număr de sfaturi complet practice, din punctul ei de vedere, și promite, dacă vor fi respectate, un număr de rezultate practice absolut aceleași Scopul ei este să se dezvolte în om Biblioteca "Runivers" ESEUL BHAGAVADGITA voință, pe care ea încearcă să o facă influențându-i imaginația, precum și regulile, pe care o persoană slabă se poate baza, ca ceva tangibil și în același timp de neclintit După cum am afirmat deja mai sus, eu personal sunt înclinat să cred că nu numai de pe vremea lui Krishna, ci și de la relativ recentul Patanjali, Yoga, ca școală filozofică, a scăzut mult atât în conținut, cât și în formă Conținutul său, dintr-o doctrină abstractă a voinței, ca unul dintre principalii Factori ai vieții, s-a transformat într-un ghid unilateral pentru obținerea unor rezultate, care în niciun caz nu par la fel de probabile sau de dorit oricui Forma din aforisme scurte și precise s-a estompat în discuții lungi, apoase și nu întotdeauna semnificative Dar, ca și în cele mai vechi timpuri, așa și acum, latura practică a yoga constă tocmai în aceasta, că se angajează să elibereze omul de tirania propriului trup, fără a ucide acest trup, ci doar transformându-l treptat dintr-un maestru pretențios într-un ascultător instrument Modificarea pernicioasă a principiului gândirii va ajunge la sfârșit numai atunci când toată activitatea senzuală și mentală a omului devine supusă voinței sale Și odată cu acest sfârșit vine și începutul unei noi vieți pentru un om renăscut și liber Aceasta este latura ideală a învățăturii lui Patanjali și aceasta este ceea ce se străduiește până și yoga modernă, văzând speranța mântuirii numai în "fapte" Totuși, nu trebuie să pierdem din vedere faptul că punctul de vedere al Yoga este atât de departe de tot ceea ce este obișnuit europeanul gânditor, încât în raport cu acesta îi este greu să mențină imparțialitatea și dreptatea Nu ne putem abține să ne simțim nedumeriți și chiar enervați atunci când Patanjali, aparent destul de sincer și cu convingere, declară că frigul, căldura, foamea, setea, mânia și durerea nu pot avea cel mai

mic efect asupra unei persoane, doar * Biblioteca "Runivers" V, V JOHNSTONE doar acea persoană își va obișnui corpul cu o oră să rămână în aceeași poziție, foarte incomodă Involuntar, apare o îndoială: este suficient, nu este o prostie, nu este totul o minciună? Dificultatea constă tocmai în faptul că viziunea asupra lumii a adepților Yoga este prea departe de noi și unul și același fenomen și cuvintele nu s-ar putea să nu aibă înțelesuri complet diferite pentru noi Învățarea despre posturi · nu poate, nu sună pentru noi şi sălbatic Și ridicol Dar, mâna pe inimă, cine dintre noi poate spune cu deplină certitudine că învățăturile Yoga care există de secole nu sunt altceva decât fleacuri, povești de femei fără temei? "Cine, ținând cont de marea diferență a condițiilor climatice, mentale și de altă natură, se va angaja să afirme că această doctrină nu poate avea nici semnificație, nici rezultate certe? Și, de altfel, în Europa, legendele despre Simeon Stilitul și alți asceți sunt încă vii, reprezentând o analogie elocventă a isprăvilor pe care India le atribuie asceților săi de persuasiune yoghină Tot ceea ce excită în masele oamenilor pasiunea lor pentru miraculos și misterios, este inevitabil un vast domeniu de activitate pentru tot felul de abuzuri și șarlatani Inutil să spun că, în cele mai multe cazuri, asceții pe jumătate goi, care traversează India în sus și în jos, trecând de la un altar hindus la altul, sunt filosofi răi Iar printre ei se numara si oameni de onestitate indoielnica, care, sub pretextul prezicerii viitorului si vindecarii oricarei afectiuni, se angajeaza in evidente escrocherie, insa, la fel de mult de dragul explicatiilor cat: de dragul de a castiga bani Dacă nu ar exista între studenți și oameni cu totul diferit, oameni care, după toate indicațiile, erau convinși și, în plus, posedau într-adevăr o putere asupra trupurilor lor, care este misterioasă pentru noi, atunci aș vorbi despre toate asta nu merita Biblioteca "Runivers" ESEUL BHAGAVADGITA Dar adevărul este că puțini oameni din educația europeană care se ocupă de această întrebare susțin că un om poate fi îngropat în pământ sau închis într-un cufăr și lăsat acolo fără hrană și apă timp de o lună, chiar și patruzeci de zile , dacă doar o persoană se va pregăti în mod corespunzător pentru asta în prealabil M D N C Pala spune, în cartea sa despre filosofia Yoga, că regulile acestei școli privind inhalarea și expirația, păstrarea corpului într-o anumită poziție, și mai ales dieta, se bazează pe un studiu sârguincios al celor mai mici detalii în viata acelor animale care sunt supuse hibernarii Cu această ocazie, Theodor Goldstucker remarcă: "dacă, după cum mi se pare, mărturia lui (Dr N Ch Pal) este corectă, atunci multe lucruri care par imposibile în descrierile faptelor lui Dumnezeu pot fi considerate adevărate, deoarece , într-un astfel de caz, au o explicație " Prudența și prudența la un om de știință sunt, fără îndoială, calitățile de primă importanță, dar acest "dacă" al profesorului Goldstücker este un cuvânt foarte enervant Aș dori să cunosc părerea medicilor și psihologilor europeni pe această temă, exprimată fără niciun fel pesimism "Da sau nu? Există vreun adevăr în toate aceste povești despre India, care să amintească de capacele de basm ale invizibilității și covoarele zburătoare? Și dacă da, cât adevăr și câtă exagerare, caracteristice ușurinței și superstiției? În orice caz, mi se pare că în toate miracolele Yoga, când nu sunt înșelăciune, nu există absolut nimic miraculos, ci doar manifestarea unor stări psiho-fiziologice, puțin cunoscute în Europa și nestudiate încă de psihologii europeni XII Mă flatez că am reușit să arăt cât de curioasă este Bhagavad Gita Biblioteca "Runivers" V V JOHNSTONE un exemplu de mozaic literar Iar această operă pestriță a veacurilor este

unită într-un singur întreg literar de mâna puternică, dar nu întotdeauna la fel de iscusită, a antichității Cu toate acestea, în dezvoltarea treptată a caracterului Prințului Arjuna, precum și în aranjarea generală a materialului, la un studiu atent, nu se poate să nu observăm o unitate de bază evidentă S-ar putea crede că, în ciuda întregii diversități și dezacorduri superficiale, la baza Bhagavad Gita s-a stat un plan general, desenat de o mână puternică și pricepută, ale cărui urme nici timpul, nici certurile religioase nu le-au putut distruge Prințul Arjuna, datorită condițiilor nașterii și creșterii sale, nu a putut decât să se bucure de menținerea ordinii existente și de respectarea legilor Prin urmare, războiul fratricid este teribil pentru el tocmai pentru că amenință să le încalce pe ambele Principala sursă de stabilitate, în ochii lui, este forța credințelor populare Și, conform întregului înțeles al primelor sale discursuri, el este purtătorul de cuvânt tocmai al acelorași credințe populare, care nu și-ar putea îndeplini destinul fără a conține o cantitate semnificativă de inerție Concepțiile abstracte propagate de Krishna nu se încadrează în cadrul îngust al moralității empirice și, prin urmare, o astfel de persoană ca Arjuna era înainte de începerea bătăliei pe câmpul Kuru nu poate decât să se teamă de ei În ajunul iluminării sale, stând față în față cu iluminatorul său, lui Arjuna încă îi este frică să deschidă ochii și să privească cu îndrăzneală noua lumină orbitoare Îi este frică de anarhie, de dezordine, de lipsa drepturilor, de distrugerea tuturor fundamentelor trecutului Păcat pentru el să renunțe la preceptele antichității dragi inimii lui, de la Formele obișnuite ale vieții comunitare și de la riturile religioase, într-un cuvânt, de la tot ceea ce este exprimat prin Sintagma sa: "așa am auzit de la părinții noștri " Dar, în același timp, viața a creat în jurul lui așa Biblioteca "Runivers" ESEUL BHAGAVADGITA condiţiile pe care nu le poate lupta dacă îi pot veni în ajutor numai idealurile convenţionale, înguste şi insuficiente ale vieţii cotidiene Și așa, cu frică, cu dor și îndoială în inima lui, Arjuna îl întreabă pe Krishna: " gândurile mele sunt confuze și nu știu care este datoria mea; cum ar trebui să mă comport, spune-mi clar " Prins de acest impuls, Arjuna, desigur, poate servi ca o reprezentare alegorică a unei persoane în general, atunci când a atins acel grad de dezvoltare spirituală, când moralitatea lumească obișnuită nu-l mai satisface și caută fundamente vitale care să fie mai durabil, etern și inviolabil, "vaginul comorii neputincioase inepuizabil" Ajuns la perfecțiunea posibilă pentru un om pământesc, un om de bunătate și onoare, Arjuna își dă brusc seama că legea pământească, morala pământească nu este tot ceea ce este o evaluare diferită a adevăratei măreții, este perfecțiunea spirituală Iar Krishna, care conduce mai mult de un car al lui Arjuna, îl ajută să realizeze această perfecțiune, apelând fie la priceperea sa militară, la simțul datoriei, fie la capacitatea de gândire logică, fie la simțul său al sensului interior al lucrurilor , relația ascunsă dintre cauză și consecințele acesteia În cele din urmă, omul spiritual se trezește în Arjuna cu putere deplină și îi sacrifică pe omul pământesc, cu fermitate și calm În acest sens, povestea prințului Arjuna este povestea fiecărei persoane care nu mai este mulțumită de idealurile lumești obișnuite și care caută lumea fără zori Firul de ghidare în alegerea materialului Bhagavad Gita se rezumă la următoarele: Când, cu ajutorul Yoga, o persoană se simte independentă de corp și devine convinsă că viața corporală conștientă este un fapt complet real, atunci Biblioteca "Runivers" V V JOHNSTONE va veni timpul ca Sankya să acționeze Sankya se angajează să direcționeze mintea unei persoane, să

dea formularea corectă a capacității sale de gândire, asupra căreia Yoga avea atât de puțină putere încât, cunoscând în ea inamicul propriei sale activități neraționante, încearcă în toate modurile posibile să obosească pentru a-i crea ceva de genul letargie artificială În mijloacele Yoga, ea este complet ilizibilă - concentrându-și ochii pe vârful nasului sau atenția pe unghia degetului mare, nu-i pasă deloc, atâta timp cât gândul nu se mișcă, dând ocazia pentru a întări voința irațională, uneori chiar inconștientă Dar când Yoga a realizat isprava de a înrobi corpul și Sankya a stabilit cu succes activitatea gândirii pe fundamentul potrivit, atunci va veni randul lui Vrdanta, care nu se zbate si nu cade, nu cere si nu motiveaza, ci duce la indeplinire Dezvoltarea deplină a puterii voinței, activitatea corectă a intelectului - acestea sunt cele două condiții pentru realizarea celei mai înalte perfecțiuni la om Iată o scurtă semnificație a întregului egr, care a fost exprimat în diferite secole de mulți ^: de gânditori invizibili care au lucrat la Bhagavad Gita , În concluzie, consider că este necesar să repet asta Nu mă flatez deloc! sper, ca și cum eseul meu este destul de satisfăcător ^ Nu este atât de ușor de înțeles Bhagavad Gita, dar în limitele unui articol de revistă este complet imposibil, În plus, și scopul lumii nu a fost în niciun caz să epuizeze acest lucru cel mai bogat tezaur al gândirii antice, dar numai pentru a indica unele caracteristici remarcabile ea, în speranța de a atrage asupra ei atenția serioasă a lumii științifice rusești Ver a Dnnonston,, New York Biblioteca "Runivers" Filosof, am dreptate (Continuare) *) Capitolul III Proprietate * **) Prima manifestare a libertăţii în lumea înconjurătoare este proprietatea Prin dreptul unei fiinţe raţionale își impune omul propria sa voință naturii fizice și o subjugă singur? Omul, din punct de vedere material, este el însuși o Ființă Fizică și, ca atare, are anumite nevoi, pe care le satisface transformând în avantajul său obiectele lumii materiale În acest sens, el este la egalitate cu animalele Mulți dintre aceștia din urmă, ca și omul, nu se mărginesc să găsească și să mănânce hrană; ei depozitează, își construiesc singuri locuințe Păsările își fac cuiburi, furnicile adună grămezi, castorii își construiesc propriile colibe Însuşirea obiectelor exterioare pentru satisfacerea nevoilor fizice este o proprietate necesară a oricărei fiinţe organice Dar aceasta nu este baza raporturilor juridice Cei care obțin proprietatea din satisfacerea nevoilor fizice nu au nicio concepție despre ce este un drept Acesta din urmă nu este fizicul, ♦) Vezi cartea a -a de Întrebări de filosofie **) Mier Proprietatea și statul, prinț Í, cap III Biblioteca "Runivers" B Ya Chicherin ci un început mental Rezultă din libertatea ființei raționale, a cărei vocație este de a fi stăpânul naturii impersonale Kant a clarificat excelent acest sens speculativ al dreptului ca relație pur mentală, în contrast cu posesiunea fizică Și acest lucru este recunoscut de toate legislațiile din lume Dreptul de proprietate, ca posesie mentală a unui lucru de către o persoană, este peste tot diferit de posesia fizică Cui îi aparține dreptul de a însuși obiectele lumii fizice? Evident, acelei ființe căreia, prin însăși natura ei, liberul arbitru îi aparține, adică persoanei individuale Cesiunea drepturilor de proprietate către persoane juridice este deja un fenomen derivat, la fel ca însăși crearea unor astfel de entități Cesiunea dreptului de proprietate către asociații de persoane nu poate fi decât rezultatul unui acord conștient sau instinctiv de voințe individuale Dacă o persoană individuală nu are dreptul de a-și însuși lucruri, cu excepţia altora, atunci nici o adunare de persoane nu are acest drept;

nu există în persoana juridică, care este crearea unui testament colectiv Acest lucru este recunoscut de oponenții consecvenți ai dreptului de proprietate Conform conceptelor lor, pământul și toate produsele sale nu aparțin oamenilor individuali și nici măcar națiunilor, ci întregii omeniri Dar o astfel de formulare a întrebării nu este doar lipsită de orice bază rezonabilă, dar duce la imposibilitatea totală de a atribui ceva cuiva Când se spune că Dumnezeu a fost cel care a dat pământul întregii omeniri, atunci aceasta nu este altceva decât o afirmație fantastică sau, mai degrabă, o frază goală Nimeni, desigur, nu a prezentat vreodată dovezi ale validității unui astfel de cadou Omenirea, în ansamblu, nici măcar nu este capabilă să aibă vreun drept de proprietate, căci nu este o entitate juridică care are propriile sale corpuri stabilite, ci un spirit comun care se manifestă numai în cursul general al istoriei Dacă însuşirea lucrurilor necesita consimţământul întregii omeniri, atunci este Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI nu poate fi obținut și, prin urmare, dreptul de însuşire ar înceta să mai existe, iar odată cu acesta, satisfacerea nevoilor umane ar deveni imposibilă; omul ar coborî la nivelul animalelor Dar, pe de altă parte, oricine, în numele drepturilor întregii omeniri, cere concesionarea a ceea ce s-a însuşit de către alţii, trebuie să prezinte un act în virtutea căruia lucrul menţionat să-i fie înmânat, şi nu la altul, care este de asemenea imposibil de realizat Din pretențiile întregii omeniri, dreptul de însuşire personală este protejat de natura lucrurilor Sensul rațional al acestei teorii constă numai în faptul că natura fizică este supusă oamenilor ca ființe libere din punct de vedere rațional, iar acest lucru duce la proprietatea personală Din punctul de vedere al omului general, precum și din punctul de vedere al voinței individuale, lucrul aparține celui care l-a transformat în folosul persoanei, iar aceasta este treaba unei persoane individuale care singur are atât voința de a îndrepta lucrurile spre nevoile sale, cât și mâinile pentru a-și îndeplini această dorință , și motiv pentru a inventa mijloacele necesare pentru aceasta Prin urmare, din orice unghi am privi un obiect, voința individuală este întotdeauna sursa însuşirii lucrurilor Am văzut însă că libertatea unei ființe raționale devine drept numai atunci când este supusă unei legi generale Libertatea individului își găsește limita în recunoașterea libertății altora Prin urmare, în virtutea legii naturale, dreptul de însuşire se aplică numai acelor lucruri care nu sunt însuşite de alţii De aici și spusele juriștilor romani că un lucru care nu aparține nimănui este însușit primei persoane care îl posedă (res nullius cedit primo occupanti, sau quod nullius est, ratione naturali occupanti conceditur) Lucruri fizice pe care, în virtutea libertății mele, mi le pot însuși; dar nu am dreptul să ating voința altcuiva Aici apare deja un alt început, mai înalt: "Iată umanitatea, așa cum a spus Schelling - Înainte de asta, trebuie să mă opresc Biblioteca "Runivers" B Ya CHI CHI RIN Acesta este fundamentul original, de nezdruncinat al dreptului de proprietate: o persoană are dreptul de a-și însuși ceea ce nu aparține nimănui și nu are dreptul de a atinge ceea ce aparține altuia Aceasta este o aplicare directă a definiției generale a dreptului la însuşirea lucrurilor Față de aceasta, nu este valabilă obiecția că, dacă cineva își însușește o anumită cantitate de lucruri pentru a-și satisface nevoile, atunci celălalt are exact același drept și, prin urmare, toate - lucrurile ar trebui împărțite în mod egal între persoanele în numerar După cum sa menționat mai sus, o astfel de obiecție dovedește doar că cei care o fac nu au conceptul de drept Nici legea naturală, nici cea pozitivă nu

-i dă omului nimic; nu îi recunoaște decât libertatea - și o subordonează - legii generale - În aplicarea proprietății, dreptul recunoaște oportunitatea legitimă a unei persoane de a dobândi, dar cum va folosi - aceasta - oportunitatea; aceasta este lăsată în libertatea lui; - legea nu are nimic de-a face cu asta Unul câștigă mai mult, altul mai puțin, al treilea nu câștigă nimic Unul - ■ va lua - o bucată de pământ - o voi - o cultiva, celălalt va merge la vânătoare, al treilea va pescui Pentru lege nu contează; cere doar ca nimeni să nu atingă > ceea ce este însușit de alții Prin urmare, generațiile nou-născute - care - se nasc atunci când totul a fost deja însușit și - lucruri care nu aparțin nimănui - rămân, nu - au dreptul de a cere ca - o parte din - proprietatea altcuiva - să le fie alocată Ei pot dobândi (nu - căi originale, ci derivate, de la - părinți sau - prin acord cu - alții - Dacă - ei - vor să folosească metoda originală de însușire a proprietății, atunci ei - trebuie să meargă - în pustii neocupate Fără îndoială ■ însă că odată cu delimitarea reciprocă a ■ libertăţii - pot apărea ciocniri, nu numai - voinţa de violenţă comisă de unii asupra altora, - - dar - şi conform Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI însăşi esenţa raporturilor juridice Atâta timp cât lucrul dobândit se află în posesia fizică a persoanei, nu poate exista nicio dispută; nu se poate stăpâni un lucru altfel decât provocând violență pe față Dar legea, așa cum s-a spus, este o relație mentală care continuă chiar și atunci când relația fizică a încetat Un om și-a însușit un lucru care nu aparține nimănui; dar el nu o poate ține constant; mâinile sau stați pe ea cu corpul Dreptul constă tocmai în faptul că lucrul însușit îi aparține, chiar și atunci când nu este legat fizic de acesta; numai în acest fel se supune voinţei, ca unui principiu spiritual, şi poate servi scopurilor sale permanente După ce semne se poate judeca această apartenență? O persoană poate pune un semn; dar un semn este ceva trecător și nu întotdeauna inteligibil pentru altul Este necesar să se determine ce fel de semne ar trebui să servească drept semne ale apartenenței unui lucru la această sau aceea persoană, iar acest lucru necesită, în mod evident, un acord • Tan-i act ' în relaţiile internaţionale în asimilarea ţărilor deşertice Există, însă, un semn prin care, în virtutea legii naturale, se poate judeca apartenența unui lucru Acest semn este munca depusă asupra lui Dacă o persoană a cultivat pământul sau și-a construit o locuință, nimeni nu se poate îndoi că acest lucru îi aparține lui, și nu altuia Ajungem aici la al doilea fundament al proprietății, dreptul la muncă Dreptul de stăpânire este impunerea voinței asupra unui obiect fizic; dreptul de muncă este o legătură cu un lucru dintr-o parte din însăși personalitatea unei persoane, activitatea sa având drept scop transformarea lucrului în folosul persoanei Aici o legătură pur mentală trece într-una reală; se exprimă în rezultate vizibile Cu toate acestea, legea din urmă "o presupune pe prima, căci pentru a-și aplica munca unui obiect fizic, trebuie mai întâi să-l stăpânească S-ar părea că nu există nimic mai simplu și mai clar decât acea regulă Biblioteca "Runivers" K N CHICHERIN că roadele muncii sunt ale celui care a muncit Ea constituie o cerință complet evidentă a justiției și împreună cu fundamentul de nezdruncinat al proprietății și, mai mult, al proprietății personale, căci individul este cel care lucrează, și nu societatea Dreptul la muncă, în esența sa, este un principiu pur individualist Cu toate acestea, chiar și acest adevăr absolut evident este respins de socialiști Ei spun că dacă acest principiu ar fi adevărat, atunci produsele ar aparține muncitorilor, și nu proprietarilor și capitaliștilor care folosesc munca altora Dar o asemenea obiecție ar

putea fi valabilă numai în prezența sclaviei și nu în relațiile libere dintre oameni Muncitorul și-a vândut munca și a primit prețul pentru ea; nu are dreptul la altceva Acest preț este o fracțiune nesemnificativă din prețul lucrărilor care, trecând din mână în mână, prin multe etape, sunt plătite în final de consumator Această plată poate sau nu rambursa costul de producție, prin care întreprinderea poate înregistra câștiguri sau pierderi: toate acestea nu sunt de interes pentru lucrător El și-a luat propriile sale și nu poate avea pretenții la nimic altceva: nu participă la profituri și pierderi Dacă i se dă o parte din profit, atunci aceasta este bunăvoința proprietarului și în niciun caz dreptul său Dar pe de altă parte, pe de altă parte; ceea ce a dobândit este proprietatea sa inalienabilă Cei care susțin că a primit prea puțin nu pot nega că acest mic îi aparține lui și nimănui altcuiva Oricine a lucrat prin orice mijloace, fie cu mâinile sau cu mintea, dobândind unelte, unindu-și forțele, conducând o întreprindere, calculând eventualele câștiguri sau pierderi, pentru că ceea ce a dobândit constituie proprietatea sa inalienabilă, de care nu poate fi lipsit fără flagrant încălcarea justiției Pentru a infirma acest adevăr evident, socialiștii sunt nevoiți să admită că muncitorul nu-și aparține, că este sclav al societății în raport cu care aparține Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI datorie neplătită, primind de la el salarii numai sub formă de avansuri, pentru muncă viitoare În acest punct de vedere vine cel mai consecvent dintre socialiști, Proudhon Dar o astfel de viziune este o negare completă a libertății individului și, în consecință, a oricărui drept Transformarea omului într-un animal de lucru aparținând unei ființe fantastice numită societate, acesta este ultimul cuvânt al socialismului *) Socialiștii mai puțin consecvenți nu merg atât de departe Ei susțin doar că salariile, în virtutea Legii Fierului, sunt limitate la alimente slabe și, prin urmare, muncitorii nu sunt în măsură să economisească și să devină proprietari Unii chiar declară că nu trebuie să salveze; în aceasta văd o crimă împotriva fraţilor lor Potrivit acestor teoreticieni, muncitorul devenit capitalist este cel mai dezgustător fenomen pe care se poate întâlni Lassalle s-a remarcat în mod deosebit prin acest tip de declamație Când este necesar să respingem un Fapt de nerefuzat, socialiștii nu se feresc de la nicio absurditate Răspunsul la aceasta poate fi economiile enorme pe care le fac muncitorii din țările bogate și care îi ajută să susțină numeroase greve Prin economii au înființat asociații de consumatori și chiar întreprinderi industriale întregi Un exemplu sunt pionierii Rochdale Când artela unui muncitor, pe cheltuiala sa, amenajează o instituție, atunci apartenența la aceasta a ceea ce se dobândește cu bani de muncă nu este supusă nici cea mai mică îndoială Acesta nu este un dar al unei societăți fictive și nu o gură arbitrară inovarea legislaţiei pozitive, ci proprietatea ce aparţine lucrătorilor de drept natural, în virtutea cerinţelor necondiţionate ale justiţiei Din cele spuse, se poate observa că dreptul de proprietate conţine un dublu element: imaginabil şi material *) Pentru o analiză mai detaliată a învățăturilor socialiștilor, vezi eseul meu Proprietatea și statul I, p și urm Biblioteca "Runivers" B N Chicherin stvenny, principiul legal și implementarea acestuia în posesia reală Prima are ca sursă liberul arbitru al omului, în conformitate cu legea generală, a doua este manifestarea acelei voințe în "lumea materială" Și întrucât respectul pentru libertate este fundamentul oricărui drept, atunci posesia efectivă, ca manifestare a libertății, trebuie protejată de orice încălcare, atâta timp cât nu intră în conflict cu drepturile altora De aici semnificația legală

importantă a "proprietății" Ca expresie a libertății, ea presupune întotdeauna un drept "Cine neagă acest lucru trebuie să dovedească contrariul; Sarcina probei depinde de El De aici și zicala: beati possî-dentes! ■ {"proprietari" fericiți) Cu toate acestea, "de fapt, posesiunea poate să nu coincidă cu dreptul Tocmai pentru că sunt două elemente diferite, ele pot diverge Dreptul poate aparține unei Persoane, iar posesia poate fi în mâinile alteia "cu bună-credință, adică proprietarul crede că are "Dreptul de a veit" , IlM EL "știe dacă" poate presupune că lucrul aparține altuia? Ei și altora este că un proprietar conștiincios se supune legii generale și greșește numai din cauza cererii sale; altuia, "îѣмъ Însuși încalcă Legea generală "Din această "dublă relație" ■ decurg diferite consecințe juridice Respectul "față de "voință", respectând legea, constituie principiul rădăcină al dreptului, în timp ce voința care încalcă Legea nu are dreptul de a respecta " Prin urmare, " proprietarul conștiincios" rămâne cu fructele primite de la proprietate, în timp ce proprietarul "bun" trebuie să returneze proprietatea cu fructele Aceasta este hotărârea perfect rațională a dreptului roman, bazată pe principii pur juridice Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI lah, adică pe cererile justiției, pe lângă orice considerente străine De asemenea, determină chiar momentul transformării posesiunii conștiincioase în necinstite Acest moment este depunerea unei cereri De îndată ce altul a declarat o creanță asupra unui lucru care se află în posesia mea, așa că nu mă mai pot considera proprietar incontestabil; decizia nu îmi aparține mie, ci autorității publice Toate acestea sunt destul de simple și clare *) Dar acesta nu este sfârșitul sensului posesiei Odată cu trecerea timpului, devine proprietate Manifestându-se în lumea exterioară, voința omului este supusă determinărilor timpului Constanța voinței se exprimă în constanța acțiunilor Aceasta nu înseamnă că o persoană ar trebui să-și revendice în fiecare minut drepturile asupra lucrurilor care îi aparțin; o asemenea cerere ar transforma relaţia mentală într-una fizică Dar dacă multă vreme nu și-a declarat drepturile și i-a lăsat pe alții să-și însușească proprietatea, atunci acesta din urmă devine în situația unui lucru lăsat de proprietar Odată cu relația fizică se rupe și cea juridică Și, pe de altă parte, posesia nedisputată pe termen lung leagă proprietarul din ce în ce mai strâns de obiectul posedat Voinţa, care se manifestă într-o posesie indiscutabilă, trebuie la rândul ei respectată; în consecință, noua lege care decurge din aceasta o înlocuiește în cele din urmă pe cea veche Acestea sunt motivele de prescripție Stabilirea acestui sau aceluia termen, ca toate definițiile faptice, este o chestiune de arbitrar, dar esența relației decurge din însăși natura legii, din respectul pentru voința asociată unui lucru cu posesie pe termen lung și care necesită legalizare *) G Petrazhitsky a scris un întreg eseu despre drepturile unui proprietar conștiincios; dar tocmai aceste fundamente juridice ale chestiunii nu le-a atins deloc Aceasta arată în ce măsură conștiința dreptului a fost eclipsată în rândul contemporanilor Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN relații de timp Forța legii este prima cerință a unei persoane Doar în această condiție își poate stabili obiective permanente Această forță este afirmată de recunoașterea proprietății ca drept deplin al unei persoane asupra unui lucru Din cele de mai sus, reiese clar că aceasta nu este o instituție arbitrară de legislație pozitivă sau capturarea unor persoane care și-au însușit ceea ce nu le aparține, ci un raport juridic necesar care decurge din relația de fapt și psihică a unei persoane cu lumea materială Legislația pozitivă

legitimează doar ceea ce se află în natura lucrurilor În dreptul de proprietate trebuie să distingem trei puncte: I) dobândire,) folosință,) înstrăinare Referitor la prima lege juridică, după cum s-a spus, se stabilesc doar modalitățile generale de dobândire a proprietății; el insusi, cu exceptia cazurilor exceptionale, nu-si insuseste nimic nimanui Dobândirea proprietății necesită un act special din partea persoanei sau a persoanelor Acest act juridic este un titlu juridic; constituie un temei juridic, în virtutea căruia un lucru aparține unuia și nu altuia Exprimă voința liberă a persoanei care își însușește lucrul Astfel, în virtutea unei norme juridice de bază, dobândirea proprietății este un act privat și nu public Excepție fac metodele de repartizare a proprietății, care sunt de natură politică Așa a fost înzestrarea țăranilor cu pământ în timpul emancipării lor Iobăgia a fost instituită ca urmare a nevoilor statului În Rusia antică, oamenii de serviciu erau obligați să îndeplinească serviciul suveranului pe parcursul întregii vieți a evreului; în acest scop erau înzestraţi cu moşii Dar pământul fără mâini de lucru nu aducea venituri; ţăranii trebuiau întăriţi pentru ca moşierii să-şi poată îndeplini îndatoririle politice De aici tu- Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI s-a elaborat iobăgia, care s-a păstrat chiar și atunci când serviciul obligatoriu al nobilimii a fost desființat Când, în cele din urmă, anormalitatea acestor relații a dus la emanciparea țăranilor, a fost necesar, sub formă de dreptate și folos public, să se dea acestora din urmă pământul pe care s-au așezat, răsplătindu-i pentru aceasta moșierii În acest fel, țăranii erau înzestrați cu pământ A fost un act politic, de rezolvare a legăturilor vechi, dar în nici un fel exemplificand distribuția normală a proprietății La fel cum dobândirea, utilizarea proprietății, prin însuși concept, depinde în întregime de discreția persoanei Proprietatea este o zonă a libertății umane și, prin urmare, el este liber să facă orice dorește cu un lucru, fără a da nimănui socoteală despre asta Lucrul nu are o semnificație independentă; servește nevoilor omului, iar în nevoile lui el este singurul judecător, și nimeni altcineva De aici și așa-zisul drept de utilizare și abuz (jus utendi et abutendi), împotriva căruia plâng socialiștii Proudhon îl numește un principiu imoral, care este generat de violență; vede în ea cea mai monstruoasă pretenție care a fost vreodată sfințită de legile civile Cu toate acestea, este o consecință directă și necesară a libertății umane Dreptul de a folosi un lucru la propria discreție constă în dreptul de a-l folosi bine sau prost Morala mă poate condamna pentru uz rău, dar legii nu-i pasă de asta, pentru că aceasta este zona libertății mele Pot să mă îngrădesc și să beau prea mult; dar dacă sunt o persoană deplină, nimeni nu are dreptul să-mi interzică; Nu pot fi condamnat decât pentru folosirea imorală a libertății și proprietății mele Dacă, totuși, sunt liber să folosesc lucrul care îmi aparține pentru nevoile mele, fără a cere permisiunea nimănui și fără a da nimănui socoteală, atunci este evident că am dreptul să-i fac orice altă utilizare, ' Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN căci cel mai mic este cuprins în cel mai mare Există, desigur, lucruri care nu pot fi consumate; dar nimic nu mă împiedică să-i transform în bani și să-i folosesc pe cei din urmă pentru plăcerile și mofturile mele Astfel, nici utilizarea proprietății, contrar cerințelor morale, nu poate fi interzisă unei persoane cu drepturi depline; cu atât mai admisibilă este utilizarea conformă cu principiile morale și economice Dacă pot consuma un lucru, atunci am mai mult dreptul să-l transform într-un instrument de producție nouă Așadar, afirmația socialiștilor că munca aparține individului, dar

capitalul aparține societății, nu are nici cel mai mic fundament Dreptul de a transforma produsul muncii în capital constituie o proprietate naturală și inalienabilă a dreptului de proprietate care decurge din muncă Capitalul nu aparține societății, pentru că societatea nu l-a produs Este ciudat să demonstrezi adevăruri atât de evidente; dar este și mai ciudat să vezi negarea lor cu totul fără sens Dreptul de a dispune de proprietatea cuiva are însă limitele sale, la fel ca orice alt drept Aceste limite se bazează pe drepturile altora și pe nevoile sociale Nu am dreptul să-mi folosesc proprietatea în așa fel încât să restrâng drepturile altora sau să le prejudiciez, de exemplu, pentru a ridica o clădire care ia lumina unui vecin sau pentru a acumula impurități care infectează aerul În fiecare conviețuire de oameni sunt necesare reguli generale pentru a proteja ordinea, securitatea și comoditatea vieții, iar cu cât populația este mai aglomerată, cu atât sunt mai urgente aceste cerințe De aici și diversele reglementări ale poliției obligatorii pentru proprietari, în special în orașe și fabrici Există și astfel de tipuri de proprietăți care, prin însăși natura lor, nu constituie proprietatea exclusivă a unei singure persoane, ci au un sens general Nu pot bloca apa care curge prin domeniul meu, luând-o departe de vecinii mei sau să o ridic astfel încât să le inunde pământurile Și aici este necesar Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI se iau decizii generale Din aceeași categorie aparțin regulile care împiedică distrugerea pădurilor În ce cazuri particulare sunt necesare astfel de restricții și cât de mult se extind, acest lucru este determinat de nevoile practice, adică de experiență și, prin urmare, aparține în totalitate legislației pozitive Din punctul de vedere al Legii Filosofice, o regulă este ferm stabilită, că proprietatea este norma, iar restricțiile sunt excepția Aceasta este aceeași regulă care există în ceea ce privește drepturile personale Peste tot, începutul normal este dispunerea liberă a propriei persoane și proprietăți Trebuie insistat asupra ei cu atât mai mult, cu atât mai puternică este înclinația puterii publice de a pătrunde în societatea privată În exercitarea dreptului său, legislația pozitivă poate, sub pretextul beneficiului public, să restrângă proprietatea în așa fel încât să nu mai rămână nimic din ea, la fel cum poate încurca o persoană cu tot felul de restricții, astfel încât nu îi va fi posibil să a respira Dar acest tip de relație reală a dreptului cu libertatea nu este altceva decât un abuz de drept, contrar adevăratei sale esențe Scopul dreptului, ca principiu rațional, nu poate fi decât să se elibereze de aceste căi Cu toate acestea, cerințele de utilitate publică se pot extinde și la înstrăinarea completă a bunurilor personale Când trebuie construită un drum sau o stradă, terenul este luat cu forța proprietarilor Dar, în același timp, este recunoscut și dreptul de proprietate, prin faptul că proprietarului i se acordă o recompensă echitabilă El pierde lucrul, dar își păstrează valoarea, adică valoarea ideală, ca o anumită cantitate de proprietate care poate fi transformată în orice altceva Astfel, începutul personal este în concordanță cu publicul Primul este subordonat celui din urmă, dar primește, în același timp, recunoaștere deplină Cantitativ, proprietatea nu este diminuată de aceasta Biblioteca "Runivers" V N CHICHERIN Dacă exproprierea proprietății este permisă numai cu o recompensă echitabilă, atunci exproprierea voluntară depinde întotdeauna de voința proprietarului Acest drept constă în însuși dreptul de proprietate Ca zonă de libertate, ea este dobândită și înstrăinată la discreția individului Proprietarul îl poate da gratuit sau cu orice preț; depinde în întregime de el În virtutea acestui act,

proprietatea devine proprietatea altei persoane De aici și noile modalități derivate de dobândire a proprietății Printr-un act de voință liberă, dreptul este transferat de la o persoană la alta Pe aceasta se bazează întreaga circulație civilă și posibilitatea unei persoane de a-și satisface nevoile cu lucrările altora Și aici, în schimbul reciproc, proprietatea, fiind transferată altuia, se păstrează în valoarea proprietății, care rămâne la proprietar Acest lucru echilibrează cerințele ambelor părți Vom reveni la această întrebare în doctrina contractului Înstrăinarea poate fi postumă Am văzut că voința omului este respectată chiar și în afara vieții sale pământești Drept urmare, bunurile sale trec moștenitorilor sau acelor persoane cărora le-a lăsat moștenire Astfel, ceea ce este dobândit de o generație este transmis altuia, care, la rândul său, înmulțește averea primită și o transmite urmașilor lor În acest proces, proprietatea se acumulează De aici și marea importanță a capitalului Conține prima și principala condiție pentru dezvoltarea materială a rasei umane și creșterea bunăstării sale Nu trebuie repetat că este un bun privat și nu public Acest lucru reiese din însăși natura sa juridică, din mijloacele de origine și de transmitere a acesteia Asociată cu înmulțirea proprietății este distribuția inegală a acesteia Trecând de la o persoană la alta și fiind transmisă din generație în generație, proprietatea se acumulează într-o mână în cantități mai mari, în Biblioteca "Runivers" "ILOSO IYA DREPT altele in mai putin; și, după cum condițiile și condițiile materiale și economice ale oamenilor sunt infinit variate, tot așa este mărimea proprietății pe care o dobândesc Unului îi lipsește o întreținere slabă, în timp ce în mâinile celuilalt se acumulează bogății nespuse Această diversitate de poziții este, așa cum s-a spus, legea generală a naturii, care își distribuie bunurile în cantități inegale între oamenii care locuiesc pe glob: unii trăiesc sub poli, alții sub tropice; unii în țări care abia dacă furnizează hrană slabă, alții în țări care abundă în toate lucrurile bune; unii se vor naște printre triburi care se află în stadiul cel mai de jos de dezvoltare și nu pot să se ridice deasupra ei, alții posedă toate darurile cele mai înalte ale spiritului La această varietate de poziții și facultăți se adaugă ceea ce izvorăște din bucuria diferită a libertății Am văzut că libertatea, prin însăși natura ei, duce la inegalitate În domeniul proprietății aceasta se manifestă în cea mai mare măsură, iar această inegalitate nu poate fi abolită fără a-i distruge însăși rădăcina, adică libertatea umană, și, în consecință, fără a încălca ceea ce constituie izvorul oricărui drept Numai sclavii, nu oamenii liberi, pot fi egalați material În ceea ce privește acestea din urmă, tot ceea ce legea îi poate face și i se cere este să recunoască tuturor libertatea egală de a dobândi și de a folosi ceea ce este dobândit Aceasta este egalitatea în fața legii, care a fost subliniată mai sus și care diferă esențial de egalitatea materială de neconceput În astfel de condiții, oamenii care se află în poziții financiare inegale se pot ajuta reciproc; aceasta, după cum vom vedea, este o datorie, în primul rând morală și parțial legală Dar sursa de ajutor este încă proprietatea aparținând indivizilor și convertită de aceștia în beneficiul altora Ajutorul este dat de persoane libere, din Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN mijloace legale umbrite de acestea Totuși, dreptul de proprietate stă la bază, cu o repartizare inegală a proprietății Ea constituie o fundație de neclintit pe care se construiesc toate relațiile sociale ulterioare Înstrăinarea proprietății poate fi temporară Dacă sunt liber să transfer altuia un lucru în întregime, atunci acesta este și dreptul de a-l transfera pentru utilizare

temporară De aici diferența dintre dreptul de proprietate și dreptul de folosință Durata și limitele de utilizare depind de voința părților și sunt stabilite prin acord La sfârşitul termenului, lucrul este restituit proprietarului Definirea condițiilor depinde și de voința părților: un lucru poate fi furnizat altuia gratuit sau contra unei anumite taxe Prima este o favoare acordată altuia, adică caritatea în sensul cel mai larg, a doua este o tranzacție civilă obișnuită Dacă o persoană are nevoie de un lucru care este proprietatea altuia, atunci îl poate obține pentru uz propriu pentru un anumit preț Pe aceasta se bazează raporturile juridice de angajare și ¿ayma Esența lor constă în faptul că proprietarul, înstrăinând folosința lucrului, primește valoarea acestei folosințe sub formă de chirie sau dobândă la capital De aici este clar că această plată îi aparține lui și nimănui altcuiva Atunci când socialiștii susțin că proprietarul capitalului are dreptul doar la rambursarea cheltuielilor de proprietate și nu la dobândă pentru utilizare, o astfel de opinie contravine celor mai evidente cerințe ale legii Aceasta afirmă că folosirea lucrurilor altor oameni trebuie să fie întotdeauna gratuită, adică caritabilă, iar aceasta este o absurditate pură În această condiție, însăși munca folosită pentru a crea capital rămâne neremunerată, deoarece capitalul servește pentru folosirea gratuită a celor din afară Prin aceasta, toate tranzacțiile ar deveni imposibile și toate stimulentele de acumulare ar dispărea Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI capital O lege care să stabilească ca un procent din capital să aparțină celui care îl folosește, adică ca folosirea să fie întotdeauna gratuită, s-ar face vinovată de cea mai flagrantă încălcare a justiției, care dă fiecăruia ceea ce îi aparține ' Utilizarea poate fi permanentă; apoi trece în dreptul la lucrul altcuiva (jus in re aliena) Drepturile de acest fel apar din nevoile conviețuirii umane Ele pot fi negative, de exemplu, dreptul de a cere să nu se ridice nicio clădire care să-mi ia lumină, și pozitive, de exemplu, de a trece prin posesiunea altcuiva în a propriei Pe aceasta se bazează diverse servituți, a căror sursă se află în nevoile practice ale vieții, adică în datele experimentale Teoria dezvăluie doar posibilitatea lor Din relațiile practice apar și - drepturi mai largi la lucrul altcuiva Ele se pot extinde în măsura în care proprietarul rămâne cu un drept gol, care se exprimă într-o anumită îndatorire; utilizarea, din generație în generație, este în întregime însușită altei persoane Acest din urmă drept a primit chiar și denumirea de proprietate utilă (dominium utile), spre deosebire de proprietatea directă (dominium directum), care rămâne în proprietatea titularului legal Aici relațiile de fapt și de drept se destramă Drepturile de acest fel apar în principal în legătură cu proprietatea funciară, care are un caracter mai permanent decât bunurile mobile Ea servește ca bază materială a uniunilor umane, tribale, civile și de stat Iniţial, omul se află sub influenţa determinărilor naturale; nu este încă conștient de libertatea sa, ci este doar un membru al familiei sau clanului, în ansamblu De aici dominația principiului tribal în vremurile primitive Se aplică și proprietății; pământul aparține familiei Dar cu dezvoltarea Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN conștiință, este propus un principiu personal și, odată cu acesta, împreună cu nevoia de proprietate privată Proprietatea tribală este descompusă de proprietatea personală Acest proces umple istoria civilă a omenirii Pentru diferite popoare, poate căpăta un caracter diferit Mișcarea este întârziată și modificată de dezvoltarea principiilor statului În forma originară a vieții de stat, în teocrație, pământul este recunoscut ca proprietate a lui Dumnezeu și a

suveranului Pe de altă parte, odată cu trecerea statului teocratic într-un stat laic, principiul tribal capătă caracter statal Clanurile sunt membri ai unei uniuni politice, iar proprietatea clanului este supusă restricțiilor împiedicând trecerea sa liberă din mână în mână În ambele cazuri însă, dezvoltarea principiului personal atrage în mod irezistibil stabilirea proprietății personale în plenitudinea drepturilor sale Un exemplu al primului este China, un exemplu al celui de-al doilea pe care îl vedem în republicile clasice În ciuda legilor dure ale Spartei, chiar și acolo proprietatea personală, cu inegalitatea averilor care o însoțea, a descompus sistemul statal sfințit de veacuri Peste tot, ca urmare a inegalității, a apărut o luptă de clasă, care a dus republicile antice la cădere Principiul personal, și odată cu el proprietatea personală, au triumfat în procesul istoric Acest lucru a fost exprimat în dreptul civil roman, care a fost rezultatul întregii istorii antice Dar această stăpânire nu a fost de durată Dezvoltarea extremă a principiului personal în Evul Mediu a dus la noi complicații Dacă în antichitate dreptul privat era subordonat dreptului de stat, atunci în Evul Mediu, dimpotrivă, dreptul privat a absorbit dreptul de stat Drept urmare, proprietatea funciară a fost din nou asociată cu drepturile politice, ceea ce i-a impus diverse restricții Întreaga lume feudală a fost construită pe ierarhia proprietății funciare Prințul a fost considerat Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI proprietarul terenului; din mâinile lui vasalii ei imediati ai coroanei au primit, ca feudă, cuplate cu îndatoriri politice Ei, la rândul lor, l-au transferat în aceeași stăpânire a captivilor lor, până când, în cele din urmă, a căzut în mâinile celor care ei înșiși l-au cultivat și l-au folosit pentru anumite îndatoriri, nu mai de natură politică, ci de natură economică Prin urmare, s-a dezvoltat o distincție între proprietatea directă, asociată cu obligații politice, și proprietatea utilă, care avea semnificație economică O astfel de atitudine a contrazis însă atât esența dreptului de stat, care ar trebui să se ridice deasupra dreptului privat, cât și esența dreptului privat, care nu este purtătorul principiilor de stat, ci are o zonă proprie, inalienabilă, a raporturilor juridice Și aici procesul istoric a constat în eliberarea treptată a proprietății de constrângerile care o încurcau Rezultatul a fost iarăși proprietatea liberă, aceeași cu cea stabilită de dreptul roman Acesta este idealul ordinii civile Idealul, așa cum am văzut, este realizarea deplină a ideii, iar ideea de proprietate este "suveranitatea persoanei asupra lumii materiale Ceea ce este în idee este rezultatul dezvoltării istorice Capitolul IV Contract *) Proprietatea, așa cum am văzut, este o manifestare a libertății în raport cu lumea fizică; un contract este o manifestare a libertăţii în raport cu alte persoane Relațiile reciproce ale persoanelor libere care nu sunt legate de nicio obligație specială pot fi determinate numai printr-un acord de voință Aceasta este ceea ce uscat- *) Mier Proprietatea și Statul, I, carte eu, cap IV Biblioteca "Runivers" V N CHICHERIN contracta Așa s-a înțeles întotdeauna în jurisprudență: "un acord", spun juriștii romani, "este un acord între două sau mai multe persoane pe seama unei decizii identice (Est autem pactio duorum pluriumve in idem pla-citum consensus) " Nu există altă modalitate de a aduce liberul arbitru în acțiune comună sau reciprocă decât prin acord voluntar, nu există și nu poate fi Acest lucru este perfect clar Dar acțiunea nu se limitează la momentul prezent Scopurile omului sunt pentru viitor și, prin urmare, acțiunea cumulativă sau reciprocă necesară pentru a le atinge este de același caracter Prin aceasta, contractul devine o obligație: leagă

voința pentru viitor Aici se pune întrebarea: în virtutea a ce se poate lega liberul arbitru astfel încât să nu se mai răzgândească? Cu alte cuvinte: pe ce se bazează forța obligatorie a tratatelor? Răspunsul este foarte simplu: cu privire la dreptul unei persoane de a dispune de acțiunile sale nu numai în prezent, ci și în viitor și, prin urmare, de a se obliga la cutare sau cutare acțiune în raport cu alta De îndată ce o persoană și-a legat voința sa de voința altuia, ea nu mai are dreptul de a dispune de ea la propria discreție El o poate schimba doar cu acordul altora Voința, care are semnificație juridică, nu este un principiu care se schimbă de la minut la minut, după un capriciu întâmplător, ci ceva constant, supus unei legi generale Doar o voință rezonabilă poate servi drept sursă de relații puternice între oameni Aceasta nu este o cerință morală a fidelității față de un cuvânt dat, ci o condiție pur juridică care decurge din însăși esența dreptului Din aceasta rezultă clar că forța obligatorie a tratatelor este determinată de forma lor, și nu de conținutul lor, adică de acord, și nu de interes, așa cum susține Iering Tratatele pot servi diferitelor interese ale oamenilor; dar aceste interese primesc doar semnificație juridică Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI datorită faptului că fac obiectul acordului Oricare ar fi interesul unei persoane în acțiunile altuia, ea nu poate cere nimic, iar înțelegerea nu a avut loc; iar pe de altă parte, odată ce a fost încheiat un acord, acesta este în egală măsură obligatoriu pentru părți, indiferent de interesul implicat O scrisoare de împrumut de o rublă și o sută de mii sunt la fel de obligatorii Interesele părților în executarea contractelor pot fi foarte inegale și chiar complet opuse: una poate avea un interes incomparabil mai mare în neexecutarea contractului decât cealaltă în executarea contractului, și totuși contractul trebuie executat, deoarece, așa cum avocații spun că constituie o lege pentru ambele părți Legea generală nu vizează nici măcar interesele speciale care constituie obiectul acordului El stabilește doar metodele și formele de înțelegere, dar lasă cântărirea intereselor liberului arbitru al persoanelor Prin urmare, contractul este interpretat întotdeauna în conformitate cu această voință Din aceasta rezultă că, din punct de vedere juridic, pentru forța obligatorie a contractelor se cer două lucruri: (i) ca voința să fie liberă;) că este legal - Aceasta rezultă din însuși conceptul de drept, care este libertatea definită de lege Libera exprimare a voinței într-un contract este contrazisă de astfel de acțiuni ale altei persoane care încalcă voința sau o perversează prin idei false Prin urmare, violența și înșelăciunea distrug forța obligatorie a tratatelor Acest lucru este recunoscut de toate legislațiile din lume Este distrus și de acest tip de eroare, în care, într-un acord, o persoană înțelege un lucru, iar cealaltă altul Aici există doar o coincidență imaginară de voințe și, prin urmare, nu există un contract real Dar dacă un contract forțat cu forța nu este obligatoriu, atunci aceasta nu se referă deloc la influența pe care o au condițiile materiale asupra voinței Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN viaţă Libertatea omului, recunoscută de lege, este independența față de arbitrariul altuia, și nu față de nevoile materiale Dacă o persoană a vândut un lucru sau munca sa pentru că trebuia să plătească o datorie sau să-și hrănească familia, atunci acesta nu este un motiv pentru distrugerea obligației Dimpotrivă, tocmai pentru că are nevoie, o persoană intră în obligații față de ceilalți, iar asta îi oferă mijloacele pentru a se întreține Între timp, socialiștii nu ezită să numească această libertate imaginară Ei susțin că muncitorul, sub jugul nevoii, este obligat să accepte

condițiile capitalistului, care îi sunt nefavorabile, și devine sclavul său Răspunsul la aceasta poate fi, după cum sa menționat deja mai sus, economiile muncitorilor și grevele pe care aceștia le inițiază Aceste fenomene dovedesc mai clar decât ziua că aici nevoia este reciprocă, iar acest lucru este confirmat de experiența cotidiană din toate țările lumii în care relațiile libere între oameni predomină Dacă muncitorii au nevoie de angajator, atunci antreprenorul are nevoie de muncitori, la fel cum proprietarul casei are nevoie de chiriași, iar chiriașii au nevoie de apartament Această nevoie reciprocă stă tocmai la baza acordului În același timp, unii pot fi în cele mai bune condiții, iar alții în cele mai proaste; aceasta poate avea un efect asupra deciziei, dar nu se referă la legea juridică O decizie este întotdeauna recunoscută ca fiind liberă dacă este luată de persoana însăși, din propria sa voință, cu o conștiință clară a tuturor circumstanțelor, și nu ca urmare a violenței exterioare sau înșelăciune Pentru forța obligatorie a tratatelor, nu se cere deloc ca oamenii să fie în condiții materiale egale; este necesar doar ca, în orice condiții de viață, ei înșiși să își poată cântări circumstanțele și să ia cutare sau cutare decizie Nimeni nu obligă o persoană care are nevoie să accepte cutare sau cutare obligație, să încheie un acord cu una și nu cu o altă persoană Nu există nicio îndoială că nu este întotdeauna Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI poate obține acele condiții pe care le dorește; dar aceasta este soarta oricărui acord la care participă diferite voințe, fiecare având propriile sale scopuri și propriile interese Acordul constă tocmai în faptul că aspirațiile opuse se reduc la un rezultat identic pe baza propriei decizii, și nu a altcuiva Aceasta este libertatea care nu părăsește fundamentul dreptului Nu există altul și nu poate fi Dacă legea ar fi luat în cap să stabilească termenii tranzacțiilor, atunci libertatea contractuală ar fi astfel distrusă și, în același timp, relațiile libere dintre oameni ar fi distruse, căci singura formă a acestor relații unite cu libertatea este un contract În afara acesteia, există doar supunerea forțată față de voința altuia, adică sclavia Socialismul duce la asta Această libertate, ca oricare alta, are însă limitele ei Ei se bazează pe însăși esența dreptului Acordurile care încalcă drepturile terților sau contravin legilor generale sunt nule Granițele sunt, de asemenea, supuse cerințelor morale Dacă, în general, relațiile morale nu sunt supuse constrângerii, atunci acordurile referitoare la aceste relații nu pot avea forță juridică Cu toate acestea, acordurile care sunt contrare cerințelor morale (contra bonos mores) pot fi puse în aplicare Din punct de vedere al dreptului contractelor, legea nu intervine în aceste raporturi, dar neagă protecția juridică unor astfel de tranzacții O prostituată se poate, după dorința ei, să se predea mai multor persoane, dar nu poate încheia contracte obligatorii din punct de vedere juridic în acest sens Din același motiv, datoriile la jocuri de noroc sunt invalidate Sunt considerate o datorie de onoare, nu un drept Pe aceasta se întemeiază legile împotriva creșterii excesive Biserica medievală a considerat orice taxare de dobânzi ca fiind imorală; prin aceasta împrumutul a devenit o chestiune de prietenie sau de caritate Nevoi urgente Biblioteca "Runivers" V N CH I CH E R I N postul de industrie și o viziune mai corectă asupra esenței raporturilor juridice au forțat noua legislație să se abată de la aceste concepte înguste Dar extorcarea excesivă este încă considerată pe bună dreptate o faptă imorală și, prin urmare, legea neagă pe bună dreptate astfel de tranzacții forța juridică Desigur, este ușor să ocoliți interdicția legii prin deducerea prealabilă a dobânzii din suma

capitalului Însă acest tip de tranzacții private, care nu sunt îmbrăcate într-o formă juridică, rămân în afara limitelor legii Acesta din urmă intervine doar acolo unde există o obligație legală Ca regula generala, continutul contractelor, in limitele stabilite de lege, este lasat la vointa partilor Prin urmare, legea nu poate determina prețul lucrărilor, muncii sau folosinței, contrar părerii socialiștilor, care susțin că orice tranzacție este obligatorie doar atunci când este justă, iar dreptatea constă în a da egal pentru egal Această temă a fost dezvoltată în special de Proudhon Că dreptatea este principiul ideal care determină atitudinea de schimb, se poate fi pe deplin de acord cu aceasta; dar ce determină în fiecare caz dat egalitatea lucrurilor sau serviciilor de schimbat? Nimic mai puțin decât acordul liber Cât de mult sunt dispus să dau pentru un anumit lucru sau pentru un anumit serviciu depinde de nevoile mele și de mijloacele mele, și în asta judec singur și nimeni altcineva Dacă un lucru sau un serviciu costă mai mult decât ceea ce vreau să dau pentru el, voi încerca să mă descurc fără el sau să-mi satisfac nevoia în alt mod Vânzătorul nu are dreptul să-mi impună lucrul sau serviciul său și, prin urmare, nu are dreptul să-mi impună prețul Să spunem că prețul corect este cel care acoperă costul de producție? Dar ce determină însăși costurile de producție? Din nou, chilipiruri gratuite, care servesc drept singura soluție practică Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI regulator al schimburilor Ele determină atât salariile, cât și costul materialelor În fine, costul de producție este acoperit doar de prețul produselor atunci când aceste produse sunt necesare, iar cererea este determinată de voința schimbătoare a indivizilor: ceea ce este necesar astăzi încetează să mai fie subiectul cererii de mâine; sau, altfel, prețul scade, pentru că se produce un surplus împotriva dorinței existente În astfel de cazuri, vânzătorul suferă o pierdere, deoarece nu poate impune cumpărătorului un produs de care nu are nevoie sau și-a pierdut prețul Adesea el găsește profitabil să-l dea chiar și la un preț redus, atâta timp cât bunurile nu rămân în mâinile lui și nimeni nu are dreptul să-i interzică, căci nimeni nu-i poate garanta împotriva pierderilor Dacă îi revine o pierdere, atunci trebuie să folosească și profitul în circumstanțe favorabile, adică are dreptul să vândă lucrul pentru mai mult decât îl costă Acesta este dreptul la risc, care nu i se poate lua fără o încălcare flagrantă a justiției Împotriva prețurilor excesiv de mari, există un singur remediu - concurența, adică din nou, negocierea liberă Avantajul prețurilor ridicate atrage noi producători, iar multiplicarea producției reduce prețurile la cost Acesta este un fenomen zilnic și evident Principiul juridic coincide aici cu legile economice Când socialiștii afirmă că toate acestea sunt doar o consecință a organizării existente a societății, răspunsul trebuie să fie că aceasta este o organizare firească și necesară Rezultă din natura omului, ca ființă rezonabil liberă; în calitate de persoană liberă, el intră în tranzacții voluntare cu alte astfel de persoane, prin care termenii acordului sunt determinati de voință reciprocă Aceasta este cerința invariabilă a legii și aceasta este fundamentul întregului sistem economic existent Singurele excepții sunt acele întreprinderi care, în esență, au natura unui monopol, adică care Questions of Philosophy, voi , Biblioteca "Runivers" b n Chicherin ' elimina ofertele gratuite Așa sunt, de exemplu, căile ferate Aici taxa de transport este, în mod necesar, determinată de tarife, și nu de acorduri Alte excepții rezultate din considerente polițienești aparțin domeniului dreptului administrativ Există, însă, cazuri când, în relațiile private, legea impune stabilirea unui preț echitabil Acest

lucru se întâmplă acolo unde nu există un contract real sau voința părților nu este exprimată clar, de exemplu, în despăgubiri pentru daune Dar ce ghidează evaluarea? Ceea ce se stabilește de la sine în practică, adică din nou, prin tranzacții gratuite; din ele se dezvoltă un anumit nivel mediu, care este recunoscut drept corect Aceasta determină, printre altele, procentul legal, care reprezintă standardul mediu stabilit în practică Se anexează în acele cazuri în care nu există un acord care să exprime voința părților Nefiind chemată să determine conţinutul contractului, legea îi stabileşte Forma Ceea ce se înțelege aici este de a oferi expresiei voinței garanții adecvate, stabilind acele condiții și acele modalități de acțiune în care aceasta devine obligatorie din punct de vedere juridic Depinde, bineînțeles, nu mai de concepte filozofice, ci de nevoi și vederi practice Cu toate acestea, dezvoltarea conceptelor filozofice are aici sensul că înlătură expresia voinței dintr-un mediu pur material și o transferă în sfera mentală În vremurile primitive, încheierea contractelor este însoțită de tot felul de acte solemne; pentru a incheia o obligatie este necesar un act material de schimb Dreptul roman antic este un exemplu în acest sens Dar, încetul cu încetul, esența contractului este purificată de aceste Forme materiale și poziționată în expresia pură a voinței, care devine obligatorie de îndată ce este exprimată într-o Formă perfect clară și incontestabilă Cel mai bun, pentru asta, este potrivit Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI un act scris certificat comun Dar, având în vedere nevoile practice, sunt permise alte Forme de Acord Este sarcina legislației pozitive să le definească Deoarece aceasta este o chestiune practică, aici se ia în considerare și mărimea dobânzii Cu cât dobânda este mai mare, cu atât sunt necesare mai multe garanții Dar și aici scopul nu este acela de a proteja interesul, ci de a certifica voința exactă a părților Legea stabilește și tipurile de contracte care necesită, fiecare, propriile condiții și garanții speciale Conform Formularului, ele pot fi unilaterale și bilaterale, în funcție de faptul că obligația cade doar pe o parte sau pe ambele Primele sunt esența obligațiilor cadou, care au caracter de favoare sau de caritate De persoana care dispune de acțiunile sale și de bunurile sale depinde darul de a le oferi altuia; întrebarea aici este în ce măsură și sub ce formă este valabil din punct de vedere juridic un astfel de cadou Legea trebuie să distingă cu precizie între o obligație asumată și o simplă promisiune, care nu are forță juridică și, prin urmare, poate fi schimbată cu o schimbare a voinței persoanei Obligațiile bilaterale se împart în personale și reale, în funcție de faptul că obiectul contractului este o acțiune personală sau un lucru material Dar poate exista o combinație a ambelor Contractele personale pot fi supuse: I) serviciului nedeterminat, de exemplu, în angajarea lucrătorilor casnici;) o anumită acțiune specială, care poate fi fie o lucrare materială, fie o performanță ideală, cum ar fi: o reprezentație artistică, prelegeri, predare tinerilor etc ;) înlocuirea unei persoane în îndeplinirea anumitor acțiuni cu puteri mai mult sau mai puțin extinse - o procură Contractele reale se extind la diferite tipuri de drepturi de proprietate Aceasta include: cumpărare și vânzare, închiriere, împrumut, bagaje, gaj și garanție · Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN Combinarea ambelor tipuri de obligații poate fi fie astfel încât o persoană să-și asume o obligație de proprietate personală în raport cu o alta, care are loc într-un contract, fie astfel încât diferite persoane să-și combine acțiunile și proprietatea în vederea atingerii unui anumit scop; aceasta este baza acordului de parteneriat Acesta din urmă reprezintă cel mai înalt tip de obligație

Formele sale pot fi foarte variate, iar unitatea poate fi mai mult sau mai puțin apropiată Odată cu constanța legăturii, din aceste relații se poate naște o persoană juridică Un astfel de parteneriat devine atunci când formează un întreg, rămânând în ciuda schimbării fețelor Astfel, de exemplu, sunt societățile pe acțiuni Dar atâta timp cât scopul care îi leagă nu a luat forma unei instituții permanente, cu caracter public și extinzându-se în viitor, ci doar satisfacerea membrilor prezenți, existența unei persoane juridice și, odată cu aceasta, toate ei acțiuni, este complet dependentă de voința acestor membri Cu toate acestea, chiar și aici este necesar ca acest lucru să se poată exprima în mod corect Acolo unde persoane diferite se unesc pentru un scop comun, dezacordul este întotdeauna posibil O decizie unanimă constituie o cerință inaplicabilă, eliminând posibilitatea unei decizii uneori în cele mai importante întrebări, fără de care scopul nu este atins Prin urmare, ori de câte ori și oriunde există un aranjament rezonabil și corect, factorul decisiv este majoritatea voturilor Dar din moment ce aici obligația este personală și cotele de proprietate ale membrilor într-o întreprindere comună nu sunt aceleași, numărul de voturi care le este atribuit nu este, de asemenea, același Din aceasta rezultă diverse combinații, care sunt determinate de statutul asociației Iată o organizaţie publică, reprezentând trecerea la Forme superioare de raporturi juridice, în care începutul personal este reînnoit de către public Această tranziție este cerută de însăși esența personalului Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI principiul, care este expresia libertății umane Un tratat stabilește un acord de voințe; dar acest acord poate să nu aibă loc, iar tratatul în sine poate fi încălcat Ca ființă liberă, omul se sustrage adesea de la obligațiile sale; el poate refuza ascultarea de lege Pentru a restabili supunerea cuvenită, este necesar un principiu superior Care este acest început, rezultă din diverse Forme de încălcare a dreptului Capitolul V Încălcarea legii Încălcarea legii este manifestarea extremă a libertății, transgresând limitele acesteia și afirmându-se în contradicție cu legea Această încălcare poate fi dublă, după dublul sens al dreptului Am văzut că dreptul este împărțit în subiectiv și obiectiv Prima este libertatea definită de lege, a doua este legea care definește libertatea Acesta din urmă este un set de reglementări generale, aplicabile în mod egal tuturor; prima este însuşirea, pe această bază, a acestor sau a altor drepturi către indivizi Unele dintre aceste drepturi decurg din însăși esența individului ca purtător al liberului arbitru; altele sunt dobândite prin acţiunea acelei voinţe Drepturile de proprietate se dobândesc prin mijloace legale; obligația se stabilește de comun acord Astfel, întregul "sistem de drepturi valabile constituie o zonă independentă, care are ca izvor liberul arbitru al omului; legea îi stabileşte numai condiţii generale şi limite În consecință, încălcarea unui drept poate fi îndreptată fie împotriva acestui domeniu de drepturi subiective, fie împotriva însăși legii care o guvernează Prima este o infracțiune civilă, a doua este o infracțiune penală Încălcarea civilă a legii constă în faptul că Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN Persoana recunoaște forța obligatorie a legii generale, dar neagă aplicarea acesteia în special Această negare poate consta fie în neîndeplinirea unei obligaţii asumate asupra sa în raport cu o altă obligaţie, fie în contestarea unui drept al altuia În ambele cazuri, persoana vătămată are dreptul de a revendica, adică de a cere restabilirea dreptului încălcat Ea constituie o proprietate inalienabilă a legii însăși, fără de care aceasta din urmă își pierde forța juridică Dreptul este drept pentru că

poate fi forțat; fără aceasta, rămâne o cerință pur morală, lipsită de sancțiune legală Prin urmare, dreptul de a acționa în judecată este considerat pe bună dreptate ca un astfel de semn prin care se recunoaște existența efectivă a unui drept Dar acesta este un semn exterior; rădăcina lui se află în dreptul subiectiv și în final în începutul pe care se bazează acesta din urmă, în libertatea personală Dreptul de a revendica este o manifestare a libertății în revendicarea unui drept Întrucât această cerință este direct legată de dreptul subiectiv însuși și decurge din acesta din urmă, dreptul la acțiune aparține persoanei învestite cu dreptul și nimănui altuia; și întrucât este o manifestare a libertății, persoana o poate folosi sau nu, după bunul plac Dar satisfacerea acestei cerinţe nu depinde de persoană, căci este legată de constrângerea voinţei altcuiva, iar constrângerea nu este o chestiune a unui individ, ci a unei legi generale care determină delimitarea reciprocă a voinţei Satisfacerea cererii de către persoana însăși este un arbitrar, ceea ce este cu atât mai puțin admisibil cu cât persoana căreia i se prezintă cererea își poate prezenta, la rândul său, dreptul opus primului Cu relațiile juridice reciproce, o ciocnire a drepturilor este întotdeauna posibilă; rezolvarea conflictelor nu aparține persoanelor înseși, ci organelor dreptului general Prin urmare, arbitrariul este permis numai sub formă de protecție împotriva încălcării altcuiva Legea, dar din lipsă Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI instanţa sa trebuie să stabilească acele cazuri în care este legală De aici rezultă că exercițiul dreptului impune instituirea unei asemenea ordini în care legea generală, delimitând drepturile persoanelor, să aibă organe proprii independente de voința acestora Aceste organe țin de subordonarea cazurilor particulare în condițiile legii generale și utilizarea constrângerii în caz de sustragere de la cerințele legii O astfel de ordine este ordine civilă Dreptul la acțiune aparținând unei persoane se aplică acestor organe - Aici pot fi două cazuri Persoana împotriva căreia se introduce acțiunea nu poate ridica nicio obiecție Prin aceasta, recunoaște corectitudinea revendicării Într-un astfel de caz, se pune în aplicare ordinea de judecată fără litigiu, care constă într-o simplă executare Dacă se găsește un lucru care se află în posesia altcuiva, atunci acesta este returnat proprietarului Dacă se impune îndeplinirea unei obligații, atunci pedeapsa se percepe asupra persoanei sau bunurilor persoanei obligate Totuși, respectul pentru o persoană presupune ca constrângerea unei persoane să vină doar din cauza lipsei de proprietate Cu cât legislația este mai umană, cu atât permite mai puțin constrângere personală De aici și începutul extrem de important că subiectul obligațiilor legale pot fi doar acele acțiuni care au un preț, căci numai ele sunt supuse recompensei de proprietate Acest lucru, desigur, nu elimină obligațiile de cadouri, dar la colectare acestea trebuie* să fie supuse valorii bănești Dar cererea introdusă poate întâmpina obiecții Inculpatul, la rândul său, are un drept inalienabil de a apăra ceea ce consideră că are drept Există aici un conflict de drepturi, care poate fi soluționat doar de o instanță care se află deasupra ambelor părți, ca un organ pur al dreptului Dar, deoarece disputa aici este privată, atunci în fiecare etapă poate fi o fereastră Biblioteca "Runivers" B E CHICHERIN reconciliere Uneori, mai ales în cazurile neimportante, se înființează chiar și proceduri prealabile de conciliere și numai atunci când toate mijloacele de conciliere au fost epuizate începe Hotărârea Formală Prin însăși esența cauzelor civile, conducerea litigiilor revine justițiabililor înșiși Este lăsat la latitudinea fiecăruia prin toate mijloacele să-și

dovedească dreptul; judecătorul, stând deasupra lor, în calitate de reprezentant al legii, cântărește probele și își pronunță hotărârea Este o cerință indispensabilă a justiției ca toată această procedură să fie furnizată cu garanții stricte, ca tribunalul să fie independent și imparțial și ca justițiabililor să li se ofere posibilitatea deplină de acțiune În caz contrar, nu există securitatea legii Printre noile popoare europene, aceste garanții s-au dezvoltat într-un sistem coerent de instituții, care în esență nu lasă nimic de dorit și nu poate fi îmbunătățit decât în particular Întrebarea este pusă pe un cu totul alt temei atunci când încălcarea dreptului nu privește doar îndeplinirea unei obligații private, ci este îndreptată împotriva legii însăși, care instituie sau protejează un anumit tip de drept Acțiunea voinței, care neagă forța obligatorie a legii, este o infracțiune și întrucât legea cere respectul pentru ea însăși, iar dreptul nu există decât în această condiție, această negare, la rândul ei, trebuie refuzată Aceasta se face prin intermediul unei pedepse care cuprinde voința ilegală Aici întrebarea este transferată din sfera privată în cea publică; devine subiect de drept penal Cu un nivel scăzut de conștiință juridică, aceste două domenii sunt amestecate; infracțiunile sunt urmărite în mod privat și sunt supuse unei remunerații private Dar cu cea mai înaltă dezvoltare a dreptului, dreptul penal se remarcă de dreptul civil, ca o sură specială, necesitând reglementări speciale proprii Aici se pune în primul rând întrebarea temeiului legal al pedepsei și a dreptului de a o impune Pe acest cont Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI există diverse teorii care iau în considerare una sau cealaltă latură a subiectului sau încercând să-l îmbrățișeze în toată plinătatea lui La prima vedere este evident că pedeapsa este necesară pentru conservarea societății; fără el, un hostel este de neconceput Ordinea juridică poate exista numai dacă se pune capăt oricărei încălcări a acesteia Prin urmare, protecția societății este recunoscută ca bază legală suficientă pentru impunerea pedepselor Dar ce fel de protecție este aceasta? Ea nu se referă la suprimarea răului care se face, care este sarcina poliției, și nu la recompensarea victimei, care face obiectul unei acțiuni civile, ci la prevenirea răului viitor Este necesar ca teama de pedeapsă să se abțină, atât infractorul însuși, cât și alții, de la comiterea unor astfel de acțiuni De aici și teoria descurajării, care a dominat multă vreme jurisprudența Dar dacă această teorie este perfect corectă în ceea ce privește cerințele societății, atunci nu ține cont deloc de drepturile criminalului Apărarea este evident mai eficientă decât frica insuflată și, prin urmare, acest punct de vedere duce în mod constant la pedepse incomensurabile A dat naștere torturii și execuțiilor inumane Atenuările pe care s-a încercat să le introducă în acest sistem din diverse puncte de vedere sunt lipsite de o bază solidă Gânditorii secolului al XVIII-lea au susținut că la încheierea unui contract social, oamenii dădeau societății doar acea parte din libertatea lor, care este strict necesară pentru protecția comunității; prin urmare, orice pedeapsă care depășește aceste limite minime trebuie să fie declarată nedreaptă Aceasta a fost teoria lui Beccaria, care la un moment dat a făcut mult zgomot și a dus la o atenuare considerabilă a pedepselor Dar, în afară de invaliditatea tratatului primitiv, care nu este altceva decât o ficțiune, definirea acestei cele mai mici măsuri este absolut imposibilă Nu există nicio etapă aici; totul este înainte Biblioteca "Runivers" B I CHICHERIN este lăsat la discreție Plecând de la aceeași teorie a contractului, Rousseau a ajuns în consecință la concluzia că individul renunță în totalitate la drepturile sale în fața societății pentru a le primi înapoi ca membru

Evident, libertatea primitivă a omului nu este în măsură să stabilească nicio limită pedepsei Teoria utilitarista ofera la fel de putine date pentru aceasta Rentham a susținut că, la stabilirea pedepselor, legiuitorul ar trebui să cântărească, pe de o parte, plăcerea pe care o primește infractorul din infracțiune, iar pe de altă parte: I) suferința victimei;) suferința tuturor celorlalți membri ai societății a căror securitate este încălcată prin săvârșirea de infracțiuni cu impunitate;) acea diminuare a activitatii utile, si odata cu ea si placerile care decurg din ea, care rezulta din lipsa de siguranta Excesul unor plăceri și dureri asupra altora ar trebui să determine pedepsirea mai mare sau mai mică a infracțiunilor *) Este evident, însă, că o astfel de operație aritmetică nu poate duce la niciun rezultat, căci toate datele de aici scapă de orice definiție cantitativă și tocmai asta se cere În alte cazuri, plăcerea infractorului poate fi incomparabil mai mare decât suferința victimei și efectul pe care infracțiunea îl poate avea asupra altora În general, plăcerile și durerile sunt supuse doar unei aprecieri subiective și, prin urmare, nu sunt în măsură să dea nicio măsură deciziilor legislative, care, în esență, trebuie să aibă un caracter obiectiv și, prin urmare, să se bazeze pe principii obiective Alții încearcă să atenueze începutul intimidării atașându-i cerințe morale Scopul pedepsei este reformarea infractorului Prin aceasta el devine inofensiv pentru societate și, în același timp *) Cui Istoria doctrinelor politice, partea a III-a Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI este un act de iubire faţă de sine Se susţine că numai din acest punct de vedere pedeapsa capătă un caracter moral Această teorie poate fi numită pedagogică, deoarece este pe deplin aplicabilă copiilor; dar tocmai din acest motiv nu poate servi drept bază pentru pedepsirea adulţilor Pentru a supune o persoană liberă unei discipline corective, este necesar să-i diminuăm drepturile, să-l lipsească de libertate și să-l supună tutelei, iar aceasta este deja o pedeapsă, care, prin urmare, trebuie să aibă o altă bază Scopul corectării poate fi adăugat doar pedepsei, iar aceasta este de obicei destinată infracțiunilor minore pentru care sunt instituite așa-numitele pedepse corective Dar tocmai în cele mai importante crime comise de răufăcători înveterați acest scop este atins foarte rar și, prin urmare, în raport cu acestea pedeapsa își pierde sensul Dacă baza pedepsei a fost îndreptarea criminalului, atunci incorigibilii rămân tăiați ca membri vătămatori ai societății La asta vin unii dintre cei mai noi psihologi Dar o astfel de atitudine față de o persoană nu mai este un act de iubire, ci, dimpotrivă, echivalarea acesteia cu un animal, contrar legii morale Adevărata teorie a pedepsei este cea care pornește de la început, care este însăși esența dreptului, din adevărul care îi dă fiecăruia al său Acest lucru este recunoscut de toate legislațiile din lume, care urmăresc obiective nu pur materiale, ci ideale Peste tot pedeapsa infracțiunilor este considerată o chestiune de justiție Criminalul merită pedeapsa pentru că o merită, iar el însuși, când este asuprit de remușcări, se pune adesea pe mâna justiției Cei care, ca și Bentham, consideră dreptatea ca pe un cuvânt gol, susțin că întoarcerea răului pentru rău este doar adăugarea unui rău la altul și, prin urmare, este lipsită de orice semnificație Dar o astfel de privire dezvăluie doar o neînțelegere completă a problemei Crima este rău pentru că este negație Biblioteca "Runivers" V N CHICHERIN drepturi; Pedeapsa este negația acestei negații, deci nu răul, ci restabilirea relației corecte dintre libertate și lege Voinţa care neagă legea este la rândul ei negata prin diminuarea drepturilor; aceasta restabileşte stăpânirea legii şi

subordonarea libertăţii acesteia Este atât de simplu și clar încât este uimitor cum poate cineva să se opună Este nevoie de o incapacitate completă de a conecta concepte pentru a vedea absurditatea în asta Aceasta este teoria răzbunării, singurul fundament al dreptății, atât umană, cât și divină Se restabilește astfel stăpânirea legii încălcate și, în același timp, se aplică și respectul față de persoană: i se aplică măsura pe care ea însăși o aplică altora "Măsurați în măsura următoare, vi se va măsura", spune Evanghelia Ca ființă liberă rațional, omul însuși își stabilește o lege, iar această lege se aplică propriilor sale acțiuni Aceasta este esența dreptății, din care ia naștere împărțirea recompenselor și a pedepselor: fiecăruia după faptele sale De aici și cerința ca pedeapsa să fie proporțională cu infracțiunea Acesta este începutul adevărului distributiv În stadiile inferioare de dezvoltare, când principiul ideal nu a apărut încă din învelișul material, această cerință este înțeleasă ca egalitate materială: ochi pentru ochi și dinte pentru dinte La cele mai înalte niveluri se stabilește o evaluare ideală Drepturile care sunt încălcate prin infracțiune nu sunt de valoare egală; totodată, legea care îi protejează nu are aceeași semnificație și, prin urmare, criminalitatea voinței care încalcă legea nu este aceeași Furtul mic este mai puțin criminal decât crima Din aceasta se naște scara infracțiunilor și pedepselor, a căror stabilire este sarcina dreptului penal Întrucât aprecierea importanței dreptului încălcat este determinată nu doar de considerente speculative, ci în mare măsură de considerente practice, stabilirea acestei scări poate fi foarte diversă Aici găsiți un loc pentru ei înșiși și considerații în general Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI protecția naturală, care nu sunt eliminate de teoria răzbunării, ci sunt ridicate în ea la un principiu superior Se are în vedere și eventuala îndreptare a infractorului, care se alătură aici ca punct de vedere secundar Atașate diversității condițiilor de viață, cerințele abstracte ale justiției sunt modificate în conformitate cu indicațiile practicii Aceasta este politica dreptului penal, care, însă, trebuie să joace întotdeauna un rol secundar în justiție Egalitatea materială a infracțiunii și pedepsei implică cerința pedepsei cu moartea pentru omor; se întreabă: cum ar trebui să privim asta cu o evaluare ideală? În vremurile moderne, mulți oameni se ridică împotriva pedepsei cu moartea în numele filantropiei; ei chiar afirmă că societatea nu are dreptul să ia unui om viața pe care nu i-a dat-o Aceste obiecții poartă de prea multe ori pecetea unei declamații și chiar se dovedesc cu totul contrare față de ceea ce vor să demonstreze Cu cât viața umană este mai apreciată, cu atât mai mare ar trebui să fie pedeapsa pentru luarea ei Dacă spunem că viața este un astfel de bun care nu are preț, atunci luarea unui asemenea bun de la altul presupune să ia același bun de la infractor Este o lege pe care și-a dat-o singur Prin urmare, din punct de vedere al justiției, pedeapsa cu moartea constituie o pură cerere de adevăr Iar statul are tot dreptul să o aplice, căci cea mai înaltă chemare a sa este să facă justiție În numele scopurilor superioare, ea dispune de viețile oamenilor; îi trimite la moarte pentru a proteja interesele patriei De asemenea, este obligat să protejeze această viață, pedepsindu-i pe cei care o încalcă Pedeapsa dreaptă constă în a lua ceea ce are aceeași valoare Dacă, în ciuda acestui fapt, pedeapsa cu moartea este uneori abolită și înlocuită cu alte pedepse, aceasta nu se datorează cerințelor justiției, ci din alte motive Aceste considerații nu sunt însă trase de la începutul generalului Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN beneficiu absolut Dacă protecția societății necesită

descurajarea infractorilor, atunci în acest sens pedeapsa cu moartea funcționează cel mai puternic Acesta este un lucru înaintea căruia se opresc răufăcătorii îndârjiți, care privesc chiar și o condamnare pe viață cu foarte indiferență Este bine ca societatea să taie un membru infectat Dacă există criminali incorigibili, cel mai bine este să scapi de ei imediat Aici intervin teoriile psihologilor moderni Astfel, din punct de vedere al protecției publice, pedeapsa cu moartea nu poate fi obiectată Considerațiile care pot duce la desființarea sa sunt de un cu totul alt tip Prima este posibilitatea unor erori judiciare, care, sub pedeapsa cu moartea, devin ireparabile Dar această obiecție este eliminată prin atenuarea pedepsei ori de câte ori sentința se bazează pe dovezi care nu au deplină certitudine Mult mai importantă este o altă împrejurare că pedeapsa cu moartea întrerupe orice altă posibilitate de corectare a criminalului Și aici putem spune că pedeapsa cu moartea este cea care are cel mai puternic efect asupra sufletului uman; îl face, în fața eternității, să intre adânc în sine și să se pocăiască de crimele sale Cu toate acestea, adevărul este că mulți criminali mor cu indiferență totală Vor fi lipsiți de posibilitatea pocăinței pe parcursul multor ani de închisoare? Acesta este singurul punct de vedere din care se poate apăra abolirea pedepsei cu moartea Nu mai este vorba de lege, ci de atitudinea morală față de sufletul uman, prin care se modifică cerințele pure ale dreptății Aici, înaintea legii umane, se deschide o lume interioară, asupra căreia nu are nicio putere Nu-și stăpânește conștiința și nu știe momentul în care, sub influența unei puteri superioare din interior, se pot trezi în ea sentimente mai bune Acest lucru se poate întâmpla atât în fața morții, cât și în timpul multor ani de închisoare Prin urmare, din acest punct de vedere, întrebarea rămâne și va rămâne mereu deschisă Poți mânca   cu aceeași convingere să afirme că omul nu are dreptul să oprească posibilele căi ale criminalului către îndreptare și să se sprijine pe faptul că omul trebuie să-și îndeplinească datoria de dreptate, lăsând pe Dumnezeu să atingă inima criminalului, asupra căruia numai El are putere În favoarea acestui din urmă punct de vedere, nu se poate să nu spună că există crime atât de groaznice pentru care luarea vieții poate fi singura pedeapsă demnă Simțul natural al dreptății nu se mulțumește cu mai puțin Problema relației dintre acțiunea externă și latura internă, morală a unei persoane, se pune la fiecare infracțiune O acțiune externă care încalcă dreptul altcuiva presupune doar o acțiune civilă; în justiţia penală se cere pedepsirea voinţei care neagă legea Pentru a face acest lucru, este necesar să se determine cât de mult a provenit acțiunea externă dintr-un impuls intern și cât de mult a fost un produs al circumstanțelor externe De aici se nasc conceptele de vinovăție și responsabilitate Aceste concepte sunt strâns legate de principiul liberului arbitru Prin urmare, deterministii consecvenți care neagă libertatea îi vor respinge și ei Din acest punct de vedere, nu poate fi vorba de justiția pedepselor Cei care nu vor să meargă atât de departe încearcă să dea acestor concepte un astfel de sens încât să le facă în concordanță cu teoria lor "Responsabilitatea", spune Mill, "înseamnă pedeapsă " Cel care a comis o crimă se simte responsabil în sensul că se așteaptă la pedeapsă chiar și atunci când pedeapsa nu ne amenință, începem să credem că o merităm, la fel ca un avar se bucură de averea lui, chiar și atunci când nu o folosește *) *) Exarnination of Sir W Habilitons Philosophy, pp ff
Astfel, conceptele de dreptate și de insuflare a conștiinței se transformă într-un obicei fără sens, care, însă, nu funcționează deloc

după legile necesității, căci criminalii sunt cei care se pricep foarte bine să scape de ea Comparația cu avarul este foarte caracteristică Aici se trece cu desăvârşire din vedere că la avar obiceiul duce la o perversiune a atitudinii normale faţă de obiect, în timp ce la criminal pervertirea voinţei constă în faptul că renunţă la obiceiul dobândit din copilărie Într-un caz, obiceiul este lipsit de sens, care este supus condamnării, iar în celălalt, este rezonabil, care trebuie întărit În consecință, fundamentele acestor concepte trebuie căutate în cu totul altceva și anume în ceea ce dă valoare obiceiului însuși Ca urmare a acestui fapt, Mill însuși a fost nevoit să admită un alt început; aceasta este "dorința naturală și chiar animală de răzbunare, provocarea răului asupra celor care ne-au făcut rău" "Acesta este un sentiment firesc", spune el, "fie că este instinctiv sau dobândit, deși în sine nu contine nimic moral, insa, atunci cand este moralizat prin combinarea cu concepte de bine comun sau limitat de aceste concepte, devine, dupa parerea mea, simtul nostru moral al dreptatii"*) pentru rau, exista chiar si ceva imoral, poate deveni moral ca urmare a unei atitudini fata de binele comun, acest lucru ramane de neinteles pentru cei care vad morala ca altceva decat utilitatea practica bine, dar, dimpotriva, binele comun devine un instrument al simtirii animalelor căci Mill admite imediat că, dacă același scop social ar fi atins prin recompense, atunci ar fi totuși necesar să se folosească pedeapsa pentru a satisface *) Ibid , p , ref Biblioteca Runiverse FILOZOFIA DREPTURILOR acest instinct animal Că echivalarea unui om cu un animal este o umilire a demnității umane și o negare a tuturor principiilor morale, nu este deloc necesar să extindem acest lucru Răzbunarea devine un principiu moral numai atunci când este curățată de orice amestec animal și se referă la o persoană ca la o ființă liberă rațional care își stabilește ea însăși legea acțiunilor sale și căreia, tocmai din acest motiv, i se stabilește criteriul stabilit de el pentru alții aplicat Numai în acest punct de vedere răzbunarea este o expresie a adevărului; numai de aici decurg conceptele de responsabilitate, merit și vinovăție Pentru empirişti, toate acestea par a fi ceva mistic; dar asta se datorează faptului că totul rațional li se pare mistic Pentru cei care consideră conexiunea conceptelor doar într-un obicei fără sens, orice legătură rațională rămâne o carte închisă În esență, toată această sofism, care încearcă cumva să aducă conceptele juridice și morale predominante în omenire sub o teorie care le neagă pe amândouă, greșește complet În conceptele de vinovăție și responsabilitate, nu este vorba deloc de relația dintre acțiune și pedeapsă, ci de relația dintre acțiunea externă și motivația internă Responsabilitatea nu înseamnă pedeapsă, așa cum susține Mill A-ți asuma responsabilitatea pentru o acțiune înseamnă a te recunoaște ca fiind vinovat al acțiunii, indiferent de consecințele acesteia, bune sau rele, fie că este amenințată cu pedeapsa sau nu O persoană se recunoaște vinovat doar atunci când acțiunea este rezultatul unei decizii proprii, interioare, și nu al unor circumstanțe străine lui Prima și necesară condiție pentru aceasta este autodeterminarea internă, adică liberul arbitru În măsura în care există, atât de mult poate fi recunoscută o persoană ca vinovată a acțiunii Dacă, însă, din acțiune au rezultat consecințe, pe care nu le-a avut și nu le-a putut avea în vedere, atunci acestea nu îi pot fi imputate Ca urmare a acestui fapt, prima întrebare despre orice Întrebări de filosofie, vol , Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN Infracțiunea constă în faptul că este săvârșită cu intenție sau fără intenție? Numai acea voință este recunoscută ca negând legea, care ea însăși și-a stabilit acest scop, iar o persoană are dreptul să ceară ca

numai ceea ce a avut în minte să-i fie atribuit Acesta este dreptul unei persoane, ca ființă rezonabil de liberă Prin aceasta, raportul juridic trece din domeniul ființei exterioare, materiale, în domeniul interiorului, metafizic, unde domnește liberul arbitru Ea este urmărită până la sursa sa metafizică și numai prin aceasta se stabilește relația de drept între liberul arbitru și legea care o determină Dar tocmai din acest motiv criminalul nu poate pleda că a acţionat sub influenţa acestor sau a altor pulsiuni instinctive De la un om, ca ființă liberă rațional, se cere să acționeze nu sub influența instinctelor oarbe, ci pe baza unei voințe raționale, conștientă de legea care i-a fost dată și reținându-i înclinațiile prin puterea acestei constiinta Pedeapsa are tocmai scopul de a suprima impulsurile ilegale și de a elibera voința rațională de sub asuprirea lor Dar poate fi aplicat doar în numele justiției, acolo unde se dovedește că o persoană o merită Respectul pentru o persoană cere acest lucru, iar acesta este dreptul lui Îndreptarea morală a unei persoane, pe lângă fapta penală, nu intră în sfera legii juridice și constituie o atingere ilegală asupra personalității umane Acestea sunt principiile imuabile ale justiției penale, care au fost și sunt recunoscute de toate legislațiile din lume, pentru că ele decurg din cerințele ineradicabile ale rațiunii umane și ale conștiinței umane Sofistica celor mai recente teorii, care resping liberul arbitru și creează, sub masca experienței, o psihologie complet fantastică care neagă tocmai cele mai înalte aspecte ale naturii umane, nu este în măsură să le zguduie Nu poate decât să aducă confuzie în minte, să evoce un examen uluitor și o conștiință revoltatoare a justificării Biblioteca "Runivers" FILOZOFIA DREPTULUI Poate chiar să-i conducă pe legiuitorii înșiși la decrete de denunțare a eclipsei conceptelor de justiție, de exemplu, la admiterea pedepselor condiționate Dar aceste fluctuații parțiale și temporale nu sunt capabile să elimine ceea ce singur îl ridică pe om deasupra animalelor, care se află în însăși natura unei persoane rezonabil de liberă și curge din adâncurile spiritului uman Sarcina adevăratei filozofii este de a afla aceste principii și de a le stabili pe baze științifice solide Iar gândirea filozofică, logica juridică și experiența lumii le oferă în egală măsură un sprijin de neclintit și, prin urmare, pot fi considerate un atu durabil al omenirii În acest domeniu, dreptul, după cum reiese din cele spuse, intră în contact, pe de o parte, cu morala, pe de altă parte, cu organizarea uniunilor umane Ridicându-se de la acțiunile exterioare la autodeterminarea internă a unei persoane, ea se întâlnește aici cu cerințe morale, cu care trebuie să se delimiteze Aplicarea unei închideri obligatorii a unui testament autodeterminat nu poate fi decât opera unei autorități publice chemate să administreze justiția pe pământ De aici trecerea, pe de o parte, la doctrina moralei, pe de altă parte, la teoria uniunilor sociale B N Chicherin (Va urma) De la editori Neconsiderându-se îndreptățiți să abordeze propunerile teoretice exprimate în acest articol de B N Chicherin, editorii se recunosc obligați să declare că nu împărtășesc deloc opinia susținută de savantul și gânditorul foarte respectat cu privire la problema practică a admisibilității a pedepsei cu moartea Redactorii consideră că posibilitatea unei descoperiri morale, care nu poate fi tăgăduită nici măcar la cel mai înverșunat infractor, și absența, cu excepții extrem de rare, a garanțiilor pentru imposibilitatea absolută a unei erori judiciare în pronunțarea pedepsei cu moartea, îndepărtează din pedeapsa cu moartea orice justificare, legală sau morală Și chiar dacă admisibilitatea pedepsei cu moartea decurgea într-adevăr în mod logic din teoria răzbunării practicată de B N Chicherin, atunci aceasta

ar servi nu atât ca probă în favoarea pedepsei cu moartea, cât ca argument împotriva teoriei răzbunării Biblioteca "Runivers" Tipuri de idei despre lume așa cum este ea în sine *) eu Prefață Mințile extraordinare ale omenirii, deja cu câteva milenii în urmă, au observat că obiectele și chiar lumea întreagă nu sunt ceea ce le par oamenilor Așadar, budiștii considerau lumea, vizibilă pentru noi, ca fiind un miraj, o iluzie (Maya) Gânduri similare au apărut mai târziu, fără a exclude vremurile cele mai recente După toate probabilitățile, le-au fost aduse inițial cele mai obișnuite iluzii optice, de exemplu, cel puțin faptul că toate obiectele par a fi puncte de la distanță și, pe măsură ce se apropie de ele, se dovedesc a fi oameni, animale, temple, etc Descoperirile din domeniul astronomiei, care au început în vremuri străvechi, ar fi trebuit să ducă și mai mult la aceeași idee Dacă, de exemplu, Anaxagoras considera că pământul este un cilindru, i-a determinat axele și credea că există o populație pe Lună - dacă Thales ar putea prezice, după cum se spune, eclipsele de Lună, atunci este firesc ca cerul și pământul să fie le-au apărut nu așa cum par de obicei Descoperirile în fizică și alchimie ar fi trebuit să fie și mai multe *) Citiți în extrase din Societatea Filosofică de la Universitatea din Sankt Petersburg Biblioteca "Runivers" TIPURI DE REPREZENTARI DESPRE LUMEA CA ESTE INSASA pentru a consolida această idee, iar inventarea ochelarilor optici a făcut-o destul de clară și de necontestat: acolo unde ochiul nu putea vedea nimic, existau ființe vii și lumi întregi care erau inaccesibile ochiului Dar este evident că concluzia logică din îndoielile din organul viziunii ar fi trebuit mai întâi să fie întrebarea: "Deci, dincolo de lumea aparentă, există o alta, adică lumea, cum există ea de fapt?" La această întrebare, desigur, ar fi putut fi dat doar un răspuns afirmativ și, prin urmare, ar fi trebuit să urmeze încercările de a determina sau de a afla: "ce este lumea și obiectele ei cu adevărat sau în sine?" Și, într-adevăr, aceste întrebări devin, uneori explicit, alteori implicit, cele mai importante întrebări atât ale filosofiei antice, cât și ale filosofiei de mai târziu Motivele pentru care ne gândim la ele rămân acum aceleași cum ar fi trebuit să fie înainte: în primul rând, poziția unei persoane care trăiește printre miraje și fantome create de false indicații ale simțurilor seamănă cu poziția unui navigator care a căzut într-o ceață deasă, într-o mare deschisă Nu știe unde navighează, unde trebuie să navigheze, nu știe să evite bancurile și capcanele Simpla autoconservare ar trebui să-l facă să se gândească la cum să iasă din ceață Acesta este un motiv practic În al doilea rând, este urmat de un motiv pur etic: pentru a acționa moral, adică corect, trebuie să acționăm în conformitate cu condițiile și cerințele realității adevărate, și nu imaginar Urmează motivul teoretic, forțând o persoană să lupte pentru cunoaștere completă și completă În cele din urmă, ar putea acționa și un motiv religios, adică întrebarea despre sensul nu numai al vieții, ci și al morții Se exprimă clar într-una dintre definiţiile date filosofiei de către Platon, care spunea despre ea că "este arta de a muri" Biblioteca "Runivers" L E OBOLENSKY Acest motiv are o sursă deosebit de puternică în acea latură a unei persoane care se numește "din inimă", adică în capacitatea sa de a-i iubi pe cei dragi și setea de cunoaștere despre ceea ce s-a întâmplat pe aceștia după moarte și dacă cineva poate spera să se întâlnească lor În timp ce religiile antice nu erau puse la îndoială, răspunsul pe care l-au oferit a satisfăcut această nevoie a inimii Dar, după cum se știe, de exemplu, în epoca dezvoltării filozofiei grecești, credința în mituri a fost distrusă · În încercarea de a rezolva problema lumii așa cum este

ea în sine, se observă o circumstanță, care este subiectul principal al atenției mele în acest raport: metodele sau tehnicile prin care trebuia să determine lumea așa cum este ea în sine oferă repetabilitate clară Nu numai atât, se succed unul pe altul cu o anumită secvență psihologică În conformitate cu asemănarea acestor metode sau metode de căutare, rezultate similare sunt repetate în termeni generali, adică idei similare despre lume așa cum este ea în sine Grupez aceste reprezentări în șapte tipuri cele mai importante și anume: dacă considerăm că tipul i este o reprezentare directă sau naivă, dată de obicei de simple organe de simț, atunci al -lea tip va fi reprezentarea întocmită de oameni cu ajutorul organe de simț armate artificial Dacă numim primul tip direct sensibil, atunci al doilea va fi sensibil artificial ■ Cu toate acestea, mintea gânditoare nu a putut să nu ajungă la concluzia că reprezentarea senzorială artificială în sine nu ar trebui să corespundă lumii cu adevărat existente: întrucât simțurile erau suspectate de minciună, ele puteau minți chiar și cu exacerbare artificială La urma urmei, un ochi înarmat artificial ar putea fi doar un grad de îmbunătățire, iar dacă ochiul ar fi și mai ascuțit, ar vedea altceva De aici se naște ideea de lume, alcătuită deja din generalizări și abstracții din sensibil Biblioteca "Runivers" TIPURI DE REPREZENTARI DESPRE LUMEA CA EA ESTE INSASA IN SEV de spectacole Omul s-a gândit că îi este suficient să înțeleagă bine experiența senzorială, să separe în ea generalul și constantul de particular și accidental, pentru a deschide vălul care ascunde lumea adevărată de ochii lui Vedem exemple de astfel de construcție de idei despre lume în rândul gânditorilor ionieni, atât hilozoiști, cât și mecanici Primii erau siguri că sub lumea vizibilă, care ne apare sub forma unor obiecte separate, există ceva unificat, din care se țese toată diversitatea aparentă Acesta a fost primul pas către formarea concepției ulterioare despre "materie" (mama sau baza tuturor lucrurilor) Concepția ulterioară s-a format, așa cum vom vedea mai târziu, din abstracții mai subtile și mai generale din experiența senzorială (atomi) , dar la început au fost abstracții brute și generalizări Thales credea că această bază este apa (lichid); această idee ar putea fi sugerată prin observarea conversiei apei în stare solidă, lichidă și gazoasă Anaximenes din Milet, Diogene din Apollonia și mulți alții credeau că această bază este aerul animat (gazul) și că toate obiectele provin din expansiunea sau contracția sa Heraclit credea că este foc (căldură) Natura generalizată abstractă a acestor reprezentări și legătura lor directă tocmai cu experiența senzorială sunt încă destul de evidente aici De asemenea, este evident că ele au luat naștere dintr-o convingere în natura iluzorie a lumii vizibile: astfel, de exemplu, Heraclit a constatat că "obiectele sensibile nu sunt identice cu esența obiectelor" Acei ioniști, care sunt numiți "mecanici** ", a ajuns la aceleași concluzii Am mers mai departe La urma urmei, a fost necesar să explicăm și modul în care elementul sau principiul fundamental al lucrurilor putea fi format în diferite forme de obiecte Era imposibil să facem altă presupunere decât reprezentarea lui sub formă de particule sau atomi, situate diferit unul lângă altul Și această vedere o găsim deja la Anaxagoras și la alții Biblioteca "Runivers" L E OBOLENSKY Acest filozof s-a gândit chiar la primii atomi (numiți mai târziu homeomeri) Din ele, grație diverselor combinații, s-au compus obiecte care păreau diferite unele de altele Această metodă a explicat și motivul pentru care lumea nu ne apare așa cum este Potrivit lui Anaxagoras, simțurile noastre nu pot face distincția între aceste elemente și, prin urmare, este natural că nu cunoaștem lumea așa cum este cu adevărat " Cât de asemănătoare sunt

tipurile de reprezentări obținute prin aceeași metodă este evident din faptul că până și ipoteza lui Anaxagora despre originea lumii are trăsături comune cu ipotezele mecanice de mai târziu de acest fel El credea că atomii se adaugă între ei mecanic (după legile gravitației), adică prin ei înșiși, și doar impulsul inițial le-a fost dat de "Rațiune" Să numim acest tip abstract-senzual, deoarece își construiește ideile despre lumea adevărată din abstracții și generalizări din experiența senzorială și, în acest sens, constituie tipul opus tipului ulterior, care construiește idei despre "lucru în sine" prin intermediul abstracţii şi generalizări din experienţa "internă" sau introspectivă Un reprezentant proeminent al acesteia în Grecia este Platon În opinia sa, vom obține adevărata cunoaștere dacă ne curățăm "sufletul de experiența senzorială " Chemarea lui Socrate de a "te cunoaște pe tine însuți" a fost doar începutul acestei tehnici Dar Socrate a avut în vedere în primul rând etica Chemarea lui a fost evident rezultatul eșecului filosofilor anteriori care au urmat calea purificării experienței senzoriale sau, pentru a spune altfel, calea abstracției senzoriale Așa cum au extras din această purificare câteva concepte generale, pe care le-au transferat la "lucru în sine", la fel Platon a extras "idei" din purificarea experienței interioare și le-a transferat la "lucru în sine", crezând că ele există într-o formă pură înaintea lucrurilor făcute după chipul lor Biblioteca "Runivers" TIPURI DE REPREZENTĂRI DESPRE LUME, CUM ESTE ÎN SEV Ulterior, Schopenhauer a abstras în mod similar "voința" din toată experiența interioară și a făcut-o o esență, iar Hegel, ca și Platon, a ridicat "ideea" și "procesul dialectic" al dezvoltării sale la aceeași esență introspectiv-abstract Dar chiar înainte de acest tip, de exemplu, printre unii eleicieni, a apărut un tip deosebit de interesant de construcție a "lucrului în sine" prin negarea în el a tuturor proprietăților atribuite lumii vizibile (adică aparente) Astfel, Parmenide, care a afirmat că ceea ce este adevărat, ceea ce există este inaccesibil simțurilor noastre, vine de aici prin pură opoziție cu faptul că tot ceea ce există în realitate ví are mobilitate, de fapt nu există deloc Între timp, XenoFan, care a considerat lumea vizibilă ca fiind imobilă, a ajuns la concluzia prin opoziție că "lumea adevărată* trebuie să fie mobilă și animată În mod similar, mai târziu, Kant, și după el Schopenhauer, care a văzut în timp și spațiu elementele experienței noastre senzoriale, iar în cauzalitate categoria rațiunii noastre teoretice, le-au negat în "lucru în sine" , materialiștii au negat în "lucru în sine" toate produsele "experienței interne", adică voința, conștiința, sentimentul Prin astfel de metode, lucrul în sine a fost redus la o grămadă de atomi fără viață, posedând doar mișcări și forțe mecanice Acest dispozitiv de opoziție (sau antiteză) este remarcabil nu numai pentru că poate fi adăugat celor mai opuse tipuri, ci și pentru că poate oferi cele mai opuse idei despre lucrul în sine, în funcție de tipul căruia este atașat Cu toate acestea, trebuie evidențiat ca tip special tocmai în funcție de natura generală a dispozitivului, metoda de opoziție Următorul tip apare din dezamăgirile din toate cele anterioare: neagă deja posibilitatea de a ști deloc Biblioteca "Runivers" L E OBOLENSKY "Lumea este în lume și tratează cu dispreț toate încercările în această direcție Așadar, în Grecia, Protagoras spunea că filosofia este "o ocupație pentru bărbați tineri, iar un soț matur ar trebui să se deda cu viața practică" Mai târziu, O Comte a considerat metafizica ca fiind opera unei perioade de tineret în dezvoltarea gândirii umane Să numim acest tip negativ sau pozitivist Deși primul termen este opus celui de-al doilea, trebuie să-l folosim

alături de al doilea: primul termen indică doar că acest tip se bazează pe negarea posibilității de a cunoaște "lucru în sine"; al doilea termen este denumirea dată acestui tip de însuși O Kontom ' În cele din urmă, al șaptelea și ultimul tip apare, evident, din imposibilitatea gândirii umane de a abandona complet încercările de a cunoaște lucrul în sine, deși acest tip este conștient de incompletitudinea încercărilor celor două tipuri metafizice anterioare - senzorial-abstract și introspectiv-abstract Văzând că ambele tipuri sunt unilaterale și reprezintă opoziția lor reciprocă, așa cum ar fi, teza și antiteza, acest tip caută să dea sinteza lor, adică să unească, să îmbine abstracțiile și generalizările experienței senzoriale cu abstracțiile şi generalizări ale metodei introspective La acest al șaptelea tip includ încercări precum încercările lui Leibniz, care a văzut esența lumii în "monade"; adică a luat "atomicitatea" de la unii și "spiritul" de la alții și, îmbinând aceste două extreme, a primit o monada, ceva asemănător microcosmosului, constituind unitatea spiritualizată sau elementul lucrului în sine Aceeași încercare de reprezentare sintetică o vedem în antichitate la Aristotel, care spunea că "fiecare ființă în particulele sale cele mai mici este un microcosmos" Aceștia nu sunt atomii lui Anaxagoras, morți și înzestrați doar cu greutate și mișcare, care au venit din șocul primordial, sunt monade întregi, animate Conform Biblioteca "Runivers" TIPURI DE REPREZENTĂRI DESPRE LUME, CUM ESTE ÎN SEV al lui Aristotel, oportunitatea lumii nu i se impune din afară, așa cum credea Leibniz, introducându-și armonia prestabilită care guvernează monadele - nu, oportunitatea se realizează prin străduința conștientă a sufletului Sufletul nu este ceva separat de trup; Aristotel îl înțelege ca o entelehie, adică un scop călăuzitor Cele mai recente încercări de a imagina atomul ca având o voință și un psihic (Noiret) sau de a demonstra existența unui "suflet de celule și celule ale sufletului" (Haeckel) sunt de același tip sintetic Aceste mici excursii în antichitatea clasică, cu paralele superficiale cu noile epoci, sunt suficiente pentru scopul meu deocamdată: era de a contura asemănările și apoi tipurile de dispozitive mentale în căutarea "lucului în sine" luați în considerare mai în detaliu și analizați-le în continuare și, deocamdată, să rezumam într-un rezumat scurt, dar coerent, al caracterizării anterioare Dar mai întâi, să facem o rezervă: ordinea în care aranjez cele șapte tipuri conturate unul după altul este ordinea apariției lor psihologice și logice, doar parțial corectă și cronologică Spun "parțial" pentru că, dacă în Grecia antică această ordine logico-psihologică aproape coincide cu cea cronologică, atunci mai târziu tipurile sunt deja amestecate, adică coexistă unul lângă altul, ca niște straturi mixte ale scoarței terestre , aparținând unor epoci geologice diferite Cu toate acestea, într-o oarecare măsură, se poate observa în epoca noastră aceeași succesiune logico-psihologică în diferite țări, în schimbarea direcțiilor "la modă" ale științei etc Iată această succesiune: I) direct -tip sensibil,) artificial-senzual,) speculativ-senzual,) speculativ-introspectiv,) tip opoziție,) tip negativ sau pozitivist,) tip sintetic sau monadologic Biblioteca "Runivers" L E OBOLENSKY II Un tip senzual și artificial în timpul nostru Primul dintre aceste tipuri rămâne în timpul nostru în forma sa pură doar printre cei care nu sunt familiarizați cu instrumentele științifice care au ascuțit simțurile și, prin urmare, consideră lumea așa cum este ea imediat Adevărat, oamenii aparținând acestui tip au o idee despre lumea "cealaltă", care poartă diverse nume (viața de apoi, lumea cealaltă etc); această lume este locuită de ființe spirituale și

sufletele morților Doar câțiva au fost onorați să-i vadă locuitorii în timpul vieții Pentru oamenii obișnuiți, el este invizibil și abia după moarte secretele lui ni se vor dezvălui Totuși, această concepție nu este o concepție despre "lucru în sine" sau despre lume așa cum este ea în sine Acesta este doar un plus la o astfel de idee "Lucru în sine" este considerat atât lumea vizibilă, așa cum este pentru simțurile noastre, cât și lumea invizibilă pentru oamenii vii, dar vizibilă pentru morți Astfel, într-o reprezentare direct sensibilă, există două "lumi în sine" deodată; sunt independente, iar ideile preluate din lumea vizibilă sunt aproape complet transferate în lumea invizibilă, cu modificări minore Întrucât aici am în vedere doar reprezentări sensibile imediate de acest tip, nu mă voi extinde asupra lumii sale invizibile Originea sa este explicată mai mult sau mai puțin psihologic (Taylor, Lubbock, Spencer) Prin urmare, să revenim la reprezentarea direct senzuală După cum am văzut, a fost discreditat de organele de simț înseși, când erau bine înarmate: luna, care părea a fi un punct luminos cu Figuri umane; stele, care păreau a fi lămpi atașate boltă de cristal, s-a dovedit a fi lumi, sori Bolta de cristal în sine a dispărut ca o reprezentare mentală, înlocuită de reprezentarea unui spațiu nemărginit umplut cu eter, cu un mic strat de atmosferă pământească dându-i culoare etc , etc Desigur, această schimbare a ideilor despre cer în sine nu a putut decât să schimbe ideile despre lumea invizibilă, care a fost localizată pentru prima dată deasupra bolții de cristal Odată cu dezvoltarea experienței științifice, a apărut o reprezentare senzorială artificială, care ea însăși s-a schimbat odată cu progresul treptat al științei Așadar, când, de exemplu, Fizica, prin experimente senzoriale vizuale, a demonstrat că sunetul este o mișcare ondulatorie a aerului, că lumina are viteză și poate fi considerată și unde (de eter), când fiziologia, prin observații senzoriale directe, era convins că înainte de conștiința noastră, plasată în creier, nimic nu poate veni din lumea exterioară decât curenții nervoși, deoarece creierul este blocat de lume într-o cutie de os, atunci a devenit clar pentru fiecare minte gânditoare că nu știm nimic despre lume, cu excepția propriilor noștri curenti nervoși, care sunt ai noștri conștiința se transformă în culori, sunete, căldură, lumină, imagini, mișcări, adică, pentru a spune simplu, lumea pe care o cunoaștem este creația conștiinței noastre și ceea ce este în sine este necunoscut Faptele care confirmă acest lucru au fost, aparent, incontestabile: astfel, s-a dovedit că dacă nervul optic este iritat de ceva (acid, presiune mecanică etc), atunci în conștiință există încă o senzație de lumină, chiar dacă există fără lumină a fost În același mod, dacă nervul auditiv este iritat de ceva, atunci în conștiință există o senzație de zgomot, sunet, deși nu a existat zgomot și sunet în mod obiectiv Evident, atât lumina, cât și sunetul, precum și toate celelalte senzații sunt produse ale creierului, ale conștiinței, dar în lumea reală există ceva complet diferit, nu ca sunetul, nici lumina, nici căldura Astfel, Fizica și fiziologia nu au mai dus la o concluzie, ci la un fapt care aparent nu permite nici o obiecție, și anume că în conștiința noastră, sub Forma senzațiilor, avem doar "simboluri" a ceva ce există în afara S U A Senzațiile, ca reacții "simbolice" ale creierului (sau conștiinței) la curenții nervoși, desigur, nu pot fi similare cu realitatea externă, la fel cum nu sunt similare, de exemplu, cu vorbirea vie a unei persoane, liniuțele și punctele obţinute pe aparatul telegrafic Morse sau cum nu seamănă cu

muzica, acele note muzicale cu care compozitorul simbolizează sunete Dar acest lucru a condus inevitabil la o altă concluzie: în acest caz, ideile noastre senzoriale (chiar dacă senzoriale artificiale) despre creier însuși, "nervii, curenții nervoși", în același mod, sunt doar simboluri a ceva pe care îl numim creier, nervi, curenți Într-adevăr, și aici, toate aceste idei au apărut ca o reacție a conștiinței (sau a creierului) la curenții nervoși, când am observat ceea ce numim creier, nervi, curent Dar iată că acel circulus vitiosus atrage imediat atenția, ceea ce cu greu a fost înțeles până acum de nimeni Într-adevăr, pentru a observa și a studia creierul și nervii, trebuie mai întâi să le luăm de la altcineva și să le punem înaintea noastră ca obiect exterior , ca toate celelalte obiecte ale lumii exterioare Nu ne vedem obiectiv propriul creier, ci ni ni-l imaginăm numai conform observațiilor creierelor altora; Direct prin autoobservarea internă, obținem informații complet diferite despre ceea ce este în craniul nostru: există senzații, sentimente, dorințe, idei, vise, vise etc , adică lumea este subiectivă Dar din moment ce creierul străin ne este cunoscut, ca orice alt obiect, prin organele de simț, atunci tot ceea ce este primit de la el în organele de simț trebuie mai întâi să se transforme într-un curent nervos, iar apoi acest curent nervos provoacă o reacție subiectivă în creier sau în conștiință, Biblioteca "Runivers" TIPURI DE REPREZENTĂRI DESPRE LUME, CUM ESTE ÎN SEV și această reacție subiectivă o numim alunița noastră, nervii noștri, curent nervos Dar, la urma urmei, acestea sunt doar simboluri pentru creier și nervi, și nu creierul și nervii reale Trebuie să existe la fel de puține în comun între un simbol și un lucru în sine, ca între o notă scrisă și un sunet Evident, iese celebrul silogism: Petru spune că toți rușii mint, dar el însuși este rus, adică el minte, iar rușii spun adevărul, dar în acest caz, el, ca un rus, spune adevărul etc la infinit De fapt, dacă am lua concepția artificial senzorială (adică științific-experimentală) despre nervi și creier ca fiind concepția despre un lucru în sine (nervi și creier), atunci am ajunge la același circulas vitiosus: între stimulare organul de simț iar conștiința se află nerv și curent nervos; prin urmare, ideea noastră despre orice obiect nu are nimic de-a face cu el, este doar un simbol subiectiv, o reacție la un curent nervos Dar de unde am știut asta? Prin aceiași nervi și curent nervos Dar nervii și curentul nervos sunt ei înșiși obiecte, adică ei înșiși (în forma în care le-am învățat din experimentele senzoriale) sunt doar simboluri subiective sau reacții ale conștiinței la curentul nervos! Deci: nu știm ce nervi și curentul nervos sunt în sine Și dacă nu le cunoaștem, atunci nu ne putem crede indicațiile primite prin intermediul lor că există un decalaj între obiect și conștiință sub formă de nervi și curent nervos (așa cum apar în experiența senzorială) Dar dacă nu există un astfel de gol, atunci este posibil ca obiectul să comunice direct cu conștiința Și dacă da, atunci ideea de nerv, creier și curent nervos poate corespunde realității și așa mai departe, fără sfârșit Pentru a spune și mai simplu: dacă nervii și creierul sunt ceea ce par a fi, atunci nu ne putem crede ideile despre ei și trebuie să credem că nu sunt, Biblioteca "Runivers" L E OBOLENSKY ceea ce par a fi Dacă nu sunt ceea ce par a fi, atunci putem crede ideile noastre despre ei și trebuie să credem că sunt ceea ce par a fi etc *) · De unde ar putea veni o asemenea absurditate? Este inevitabil dintr-un motiv foarte simplu: ideea științifico-experimentală a nervului și a creierului, care are o mare semnificație în domeniul cercetării științifice, unde a dat cel mai mare merit, a fost ridicată de mințile naive ale gânditorii necritici într-un "lucru în sine" Dar au uitat că reprezentarea

științific-experimentală este un produs numai al experienței senzoriale (deși senzoriale rafinate), adică un produs al unui singur aspect al experienței noastre Într-adevăr, experiența noastră umană în ansamblu este o sinteză inseparabilă a observației externe (senzoriale) și interioare (introspectivă), la fel cum o moleculă de apă este o sinteză de hidrogen și oxigen A împărți toată această experiență în două dintre elementele sale și a spera să cunoaștem întregul dintr-un singur element este același lucru cu a descompune molecula de apă în hidrogen și oxigen și apoi a determina întregul, adică apa, din proprietățile unui singur element, de exemplu, oxigenul Las la latitudinea cititorului să urmărească cu același detaliu eroarea de a ridica într-un "lucru în sine" orice alte idei date de cercetarea științifică experimentală (artificial senzorială) Calea pentru aceasta am indicat-o clar De exemplu, multora li se pare că tot ceea ce este observat cu un microscop (celule ale țesuturilor animale, creier, plante) sau un spectroscop etc , poate fi luat ca lumea așa cum este în sine Dar acest lucru, desigur, este la fel de absurd ca cel de mai sus Un microscop, un spectroscop, un telescop nu pot produce retinei noastre decât o cantitate mai mare de iritații decât poate primi fără ele Dar asta *) Vom propune rezolvarea acestui "cerc vicios" în ultimul capitol Biblioteca "Runivers" TIPURI DE REPREZENTARI DESPRE LUMEA CA EA ESTE INSASA IN SEV o sumă mare (de exemplu, șapte culori ale spectrului, în loc de o rază albă) trebuie totuși să fie transmisă mai întâi la nerv, apoi să se transforme într-un curent nervos; senzația care va fi obținută în conștiință va fi încă doar un simbol al curentului nervos, adică, cu alte cuvinte, va fi la fel de diferită de lume (cum este ea în sine), pe cât partitura muzicală a unei simfonii nu este ca simfonia în sine Acest lucru nu împiedică știința să fie o forță adevărată, precisă și mare Permiteți-mi să vă explic printr-un exemplu clar: ne putem imagina un compozitor, complet surd de la naștere, care, cunoscând teoretic legile combinației corecte a sunetelor, scrie cea mai corectă simfonie cu semne muzicale, fără să ai idee cum sună și va suna într-o orchestră Nici știința nu este: ea nu întreabă care este esența (sau lucrul în sine) acelor simboluri pe care le găsește prin instrumentele sale rafinate, formulele și deducțiile matematice din ele Ea își construiește simfonia lumii numai din aceste simboluri, din aceste semne muzicale sau simboluri ale telegrafului Morse Și aceasta este marea ei forță, pentru că, tocmai datorită acestei renunțări la întrebări despre esență și "lucruri în sine", ea a putut să traducă toate fenomenele complexe și calitative ale lumii și ale vieții în cantitativ, în cele mai simple relații de mărimi , tensiuni etc De aici aproximarea sa aproape miraculoasă la relațiile reale din lume, așa cum este în sine, capacitatea sa de a prezice fenomene (adică relații) Dar cu cât este mai clară pentru cititor importanța tuturor acestor lucruri pentru știință, ca și studiul relațiilor lumii, cu atât mai clară este absurditatea încercărilor de popularizare naivă, luând aceste relații, aceste simboluri ale lucrurilor pentru chiar lucrurile în sine \ Dar aceeași greșeală a fost făcută, și într-o măsură și mai mare, de reprezentarea abstract-senzuală, adică al treilea tip al nostru Vom trece acum la o analiză de acest tip, acordând atenție Întrebări de filosofie, KN , Biblioteca "Runivers" L E OBOLENSKY mania pe care tipul anterior, artificial sensibil se contopește adesea în realitate cu senzualul abstract III Tip abstract-senzual Reprezentarea modernă abstract-senzuală construiește lumea din atomi, ca în antichitate Atomii sunt prezentați diferit, conform cărora fenomenele trebuie explicate prin una sau alta dintre Formele lor: astfel, pe lângă atomii

grei, se presupun atomi imponderabili, eterici Le sunt atribuite diverse forme de vibrații (de exemplu, chiar dacă doar pentru a explica polarizarea luminii) Dar asta nu este tot: unii reprezintă atomi sub formă de particule materiale, indivizibile, înțelegând prin material ceva inert, mort, auto-inactiv, capabil să poarte în sine doar mișcare comunicată din exterior și să dezvolte energie cinetică; alții le reprezintă ca puncte matematice în care forțele se intersectează sau din care emană forțe - atractive și respingătoare, altele, ca, de exemplu, V Thomson, dovedesc că atomii au Forma de vârtejuri (ceva asemănător cu inelele de fum de tutun), iar pentru dovada chiar si experimentele fac aceasta reprezentare (de exemplu, cu vapori de amoniac) Nu afirm deloc că oamenii de știință eminenți, care își asumă cutare sau cutare formă de atomi, îi consideră a fi un adevărat "lucru în sine" Nu În cea mai mare parte, ei știu perfect că au nevoie de atomi doar ca metodă cunoscută de cercetare, ca orice ipoteză care duce la o explicație a relațiilor dintre fenomene sau dintre procese Dar mulți popularizatori științifici sunt naiv convinși, dimpotrivă, că atomii sunt adevăratul lucru în sine, că obiectele sunt într-adevăr construite din ei Și, iată, acum vorbesc despre această noțiune, îmbrățișând-o într-o singură definiție cu toți Biblioteca "Runivers" TIPURI DE REPREZENTĂRI DESPRE LUME, CUM ESTE ÎN SEV varietățile sale, care diferă printr-o trăsătură comună, și anume, abstracția din experiența senzorială Dar în prealabil, este necesar să facem o rezervă: parțialitatea țesăturii lumii, adică formarea sa din unele individualități primare, în opinia mea, ar trebui considerată indiscutabil dovedită de toată experiența nemărginită a științei moderne, și în special a chimiei După ce s-a spus mai sus despre absurditatea transferului oricăror produse ale experienței artificiale (științific-experimentale) în ideea unui lucru în sine, poate părea o contradicție faptul că consider această parțialitate (adică, în esență, aceeași atomicitate)) țesătura lumii nu este doar un "simbol", ci și o apartenență a lumii, așa cum este ea în sine Prin urmare, trebuie să aflu în primul rând că nu există nicio contradicție în reprezentarea mea Am recunoscut deja că știința ne oferă cunoștințe exacte, deși simbolice, despre relațiile cu adevărat existente în lume (așa cum este ea în sine) Dacă relațiile pe care le descoperă și legile lor nu corespundeau relațiilor existente în lucrul în sine, atunci știința nici nu ar putea prevedea relații noi Și asta poate Nu vorbesc despre descoperirea matematică a unor noi planete, dar voi sublinia un Fapt mai convingător, descoperirea sau predicția teoretică a unor elemente chimice noi (necunoscute) prin intermediul tabelului periodic Acest tabel, stabilind relațiile cunoscute dintre proprietățile elementelor și greutățile atomice, a aranjat toate elementele cunoscute într-un sistem determinat de aceste relații În același timp, au existat lacune în unele locuri ale sistemului, adică creșterea treptată a relațiilor în alte locuri a fost întreruptă Dar ce se întâmplă? Locurile care nu au fost umplute încetul cu încetul au început să fie umplute cu descoperiri de elemente noi, necunoscute anterior, care au căzut, ca să spunem așa, punct cu punct pe acele locuri care s-au dovedit a fi goale Cu alte cuvinte, relația lor a fost de * Biblioteca "Runivers" L E OBOLENSKY prezis dinainte de un tabel sau de un sistem - Aș putea cita mii de astfel de Fapte Descoperită matematic sau altfel, legea oricărei relații și uneori chiar doar o ipoteză (de exemplu, a eterului de lumină) a făcut posibilă descoperirea de noi fenomene, noi legi Nimic de acest fel nu s-ar fi putut întâmpla fără corespondența strictă a cunoștințelor științifice (simbolice) cu lumea așa cum este ea în sine

Eroarea popularizatorilor nu a fost că au crezut în știință și nici măcar că au transplantat descoperirile ei în idei despre "lucru în sine", ci că au transplantat descoperirile sale fără sinteză suplimentară, adică au acceptat simboluri și relații pentru lucruri ei înșiși, așa cum sunt Astfel, de exemplu, folosirea notelor muzicale sau a semnelor de telegraf Morse este un lucru excelent, dar le folosim pentru a le traduce imediat în limbajul vieții (sunete și cuvinte) pe care îl simbolizează O persoană care și-ar lua în cap să considere semnele muzicale sau semnele Morse ca fiind însăși esența muzicii și a vorbirii, am considera, cel puțin, nu deosebit de iute și iute, deși, de exemplu, un sălbatic care vede un telegraf pentru prima dată probabil că ar fi înțeles chestiunea, pentru că, adică, aș vedea toată esența în aceste insigne Dar același lucru trebuie spus despre atomi: atomii (adică relațiile simbolizate pentru noi de știință sub formă de atomi) există, fără îndoială, în lume așa cum este ea în sine Fără aceasta ar fi imposibil să se încadreze fenomenele în ipoteza atomistă Dar toată greșeala constă în modul în care cineva își imaginează acești atomi Cert este că cei mai mulți dintre popularizatorii științei (sunt și metafizicieni-materialiști) și-au imaginat atomi sub forma unor astfel de imagini sau reprezentări care nu erau altceva decât cea mai naivă abstracție din simpla experiență senzorială De fapt, fiecare idee care a fost inventată despre atomi (cu excepția monadelor vii, Biblioteca "Runivers" TIPURI DE REPREZENTARI DESPRE MIPE, CUM ESTE EL ÎN SEV care prezintă o imagine sintetică care îmbină reprezentarea senzuală cu cea introspectivă), toate sunt o abstracție fragmentată din tactilul nostru sau senzație musculară (atomi "putere", adică centre de intersecție a forțelor) Din punct de vedere psihologic, este complet de înțeles de ce filozofii antichității, și după ei metafizicienii-atomiști moderni, au luat tocmai aceste senzații simple pentru a reprezenta atomii Am văzut deja - chiar dacă numai în definiția lui Platon - că pentru a cunoaște lucrul în sine, sufletul trebuie curățat de sensibilitate Aceeași efort a ghidat inconștient atât atomiștii antici, cât și chiar moderni Era necesar să ne imaginăm ultimele elemente ale lumii cât mai diferite de lumea care ne apare prin simțurile noastre Dar în organele de simț, cea mai mică încredere a fost întâlnită de vedere, apoi de auz Între timp, simțul tactil părea complet de încredere, deoarece în el o persoană, așa cum ar fi, intră în contact direct cu obiectul În sentimentul muscular, care ne vorbea de rezistență, adică de forță, era și cea mai mică îndoială: până la urmă, acest sentiment (sau sentimentul efortului), sentimentul de rezistență, era în noi înșine, în mâna noastră Într-un cuvânt, doar impresiile acestor organe de simț păreau imediate Și acum, se înțelege și din punct de vedere psihologic de ce lumea atomiștilor-metafizicieni și-a păstrat mișcarea: mișcarea este percepută și în sensul tactil și în cel muscular (ea, de altfel, este dată în introspecție, care convinge și mai mult de realitatea și realitatea ei)) Așa a apărut ideea unei lumi formate din particule inerte în mișcare cu rezistență, energie cinetică sau statică, dar fără lumină, fără sunete, mirosuri Și când ne-am gândit la faptul că conceptul de punct material este un nonsens, pentru că nu știm ce sunt "materia " și "material", ne-am imaginat puncte de "putere", fără materie, dar purtând totuși în sine centru de forță Acest Biblioteca "Runivers" L E OBOLENSKY exista deja o abstracție mai înaltă - din aceeași senzație musculară și anume din rezistență și efort Dar știința experimentală răstoarnă toate aceste noțiuni în același mod Astfel, fiziologia ne spune că atât senzațiile tactile, cât și cele musculare, exact ca cele vizuale și auditive,

trebuie să curgă de la ramificarea periferică a nervului din organul de simț de-a lungul trunchiului nervos, sub forma unui curent nervos, pentru a ajunge la centrii creierului, purtătorii conștiinței În consecință, ele sunt la fel de nesigure ca senzațiile vizuale, auditive, olfactive, gustative și oricare altele - Și în ele avem doar simboluri ale lucrurilor, simboluri ale ceva ce ni se arată în senzație ca rezistență, mișcare, efort, sau forta Nu numai atât: biologii evoluționari (inclusiv Ernest Haeckel) au demonstrat clar că toate organele de simț nu sunt nimic mai mult sau mai puțin decât o dezvoltare a organelor de simț Singura diferență este că, dacă degetele mâinii sau mușchii ating și simt mișcări și rezistențe grosolane, masive, atunci urechea simte mișcări mai rafinate și rezistențe ale undelor de aer, iar ochii vibrații și mai rafinate ale eterului Astfel, știința, poate fără să bănuiască ea însăși, a răsturnat viziunea abstract-senzuală asupra lumii Totuși, acest lucru nu-l împiedică să rămână în mintea chiar și a unor oameni de știință (care nu trebuie confundați cu știința ca atare) Această idee arhaică se menține mai ales în mintea specialiștilor îngusti în știință care nu sunt familiarizați cu întregul său domeniu, precum și în mințile care au înțeles unele dintre vârfurile populare ale cunoașterii Așadar, nu numai că nu consider greșit să transfer datele științifice, experimental-abstracte în "lucru în sine", consider că aceasta este o condiție necesară pentru o adevărată filozofie sintetică Sunt doar împotriva rupturii (în filosofie, nu în știință) a experienței senzoriale din intro Biblioteca "Runivers" TIPURI DE REPREZENTĂRI DESPRE LUME, CUM ESTE ÎN SEV perspectiva, și cu atât mai mult împotriva transferului în filozofie a abstracțiunilor produse într-una dintre aceste jumătăți detașate (fie senzuale sau introspective) dacă acest transfer se realizează fără o sinteză corespunzătoare a două puncte de vedere - extern și intern Metoda observației interne a făcut aceeași greșeală, eliminând și nesintetizând cu datele sale datele experienței exterioare și, prin urmare, a ajuns la absurdități similare, deși și-ar putea indica avantajele față de experiența senzorială Deci, el ar putea spune că o persoană cunoaște direct în sine proprietățile țesăturii lumii, din care constă el și restul universului, în timp ce experiența senzorială, exterioară, nu cunoaște lumea decât simbolic, prin senzații (adică prin nervi și curenti etc , etc) Și totuși, în ciuda acestui avantaj important, tipul abstract-introspectiv a eșuat, și exact din același motiv pentru care a eșuat calea opusă - calea abstracțiunilor din experiența exterioară: este imposibil să cunoști acest întreg dintr-un singur element, separat de întreg , acea e conexiune Elementele pot și trebuie studiate separat (cum ar fi oxigenul și hidrogenul), dar pentru a obține întregul (apa) acest lucru nu este suficient; trebuie să le recombine și să le studiezi în această conjuncție Este necesar, așadar, să fuzionezi, să sintetizezi produsele experienței interne și externe pentru a ne face o idee despre întreaga experiență și, odată cu ea, lucrul în sine Prăbușirea sistemelor filozofice depindea doar de unilateralitatea lor ostilă, opusa În încheierea acestui capitol, vom arăta că cei mai buni reprezentanți ai științei cunosc relativitatea și convenționalitatea reprezentărilor sale Alții au ajuns chiar la extreme în acest sens (de exemplu, Mach); alții au început să se străduiască să înțeleagă "experiența pură" (Avenarius) Peste tot vedem neîncrederea filozofică nu numai în experiența senzorială (chiar artificială), ci și în produsele gândirii în sine Biblioteca "Runivers" L E OBOLENSKY Când s-a propus în mecanică înlocuirea conceptului de "forță" cu conceptul de "energie", când

acesta din urmă era determinat pur și simplu de "capacitatea de a lucra", atunci s-au încercat deja să arunce peste bord ultimele rămășițe ale unui abstract -reprezentare senzuală, realizând că conceptul de "forță" era o reprezentare mecanică extrasă din propriile noastre senzații musculare și tactile Mecanica modernă a mers și mai departe: nu mai vrea să se recunoască, sau, mai exact, să rămână un produs al experienței senzoriale Jules Andrade îl definește ca "produsul creator al minții umane" El îl compară cu "un tip ideal de monedă, care intră, în orice dimensiune, în schimbul activității forțelor fizice" "Este doar o schemă prețioasă de teorii fizice", spune el Cu alte cuvinte, legile mecanicii tind să se îndepărteze de la tipul de reprezentare abstract-sensibil în cea "abstract-introspectivă" De aici un pas către recunoașterea sintezei și armoniei dintre unul și celălalt tip, fără de care, desigur, produsele unuia nu ar putea fi monedă de schimb în celălalt Ultimul cuvânt al geometriei este teoria lui Cayley și teoria similară a lui Russel Aceste teorii se străduiesc chiar să elimine conceptul de spațiu din metodele geometriei Totul aici se rezumă la o relație cantitativă între oricare două puncte Paul Tannery definește aceste ultime încercări astfel: "nu se bazează pe nicio doctrină filozofică; ele răspund dorinței de a da geometriei baze independente Ei satisfac dorința geometriei de a deveni o știință din ce în ce mai abstractă, nerămînând în urma algebrei Poincaré reduce această dorință la simplă comoditate Anticipând o expunere ulterioară, observăm aici doar că corelarea produselor și Formelor gândirii noastre (categorii kantiene etc), precum și, în general, afirmații a priori ale gândirii noastre cu procesele și relațiile lumii exterioare, este acum explicabil prin teoria evoluționistă, Biblioteca "Runivers" TIPURI DE REPREZENTĂRI DESPRE LUME, CUM ESTE ÎN SEV adică adaptarea constantă a creierului (relații interne care au loc în gândire) la procese și relații care își au locul în lumea reală așa cum este ea în sine Foarte satisfăcător acest proces de adaptare este indicat de Herbert Spencer în Psihologie și într-o polemică ulterioară cu Carpenter și unii psihologi americani cazualitatea, doar pentru că sunt proprietăți ale sensibilității noastre sau ale gândirii noastre, nu mai poate fi privită ca solidă Dimpotrivă, întrucât aceste Forme de sensibilitate sau idei trebuie să fi fost construite în noi printr-o adaptare treptată la natură, putem presupune în mod rezonabil că sunt amprente sau, pentru a folosi expresia noastră anterioară, simboluri ale realității reale ("lucru în în sine") aceasta este posibilă predicţia ştiinţifică, descoperirea matematică a unor noi planete, descoperirea teoretică (de exemplu, conform tabelelor lui Mendelev) a unor noi elemente chimice etc Ce concluzie rezultă din aceasta pentru filosofie, vom vedea în capitolul despre tipul sintetic, iar acum să trecem la tipul abstract-introspectiv IV Tip modern abstract-introspectiv Dacă, după cum s-a spus mai sus, experiența internă are avantajul față de experiența exterioară sau sensibilă că în cea din urmă cunoaștem doar simbolurile obiectului (senzația), în timp ce în prima cunoaștem obiectul (pe noi înșine) prin observarea directă de sine, atunci de ce eșuează această cale? La urma urmei, noi, devenind obiectul propriei noastre observații interne, putem fi Biblioteca "Runivers" L E OBOLENSKY numit "lucru în sine", cunoscându-se pe sine De fapt, dacă în spatele lumii vizibile, percepute de simțuri, oamenii și-au asumat o altă lume, așa cum este ea în sine, atunci aceasta, așa cum credem noi, se datorează faptului că organele de simț s-au dovedit a fi, de fapt, greșite, ceea ce s-a dovedit artificial - experiența senzorială, în al doilea rând, chiar și aceste impresii mizerabile, inexacte și false ale

acestora s-au dovedit a fi inaccesibile creierului (sau conștiinței), de care sunt separate prin fire și celule nervoase, impermeabile la orice, cu excepția curenților nervoși Acesta este singurul motiv pentru care a fost necesar să se deducă presupunerea inevitabilă că lumea "apărătoare" nu este ca lumea "reala" și că lumea reală (lucru în sine) există Dar, aparent, în autoobservarea nu există și nu pot exista aceste erori, pentru că nu există nicio mediere între cunoscător și cunoscut Cunoscătorul și cunoscutul sunt identice aici Deci, în observarea de sine, nu recunoaștem "lucru în sine?" Și nu numai "lucru în sine" propriu, personal, ci și "lucru în sine" al întregii lumi, deoarece noi, la urma urmei, constituie o parte integrantă a lumii; una dintre moleculele acesteia; suntem (judecând după știința care afirmă unitatea materiei sau substanței primare) din aceeași substanță primară ca și restul lumii, doar în combinații diferite Dar dacă, conform ipotezei materiei primare, din care toate elementele noastre chimice pământești, noi, în ultimă analiză, suntem formați din exact aceiași atomi primari ca și animalele, copacii, mineralele, stelele, aerul etc , etc , apoi în noi înșine cunoaștem pur și simplu substanța lumii, o parte a țesutului lumii, identică în ultimele elemente cu restul țesăturii lumii, dar în auto-observarea interioară, această particulă a țesutului lumii învață despre ea însăși că este capabilă să simtă, să dorească , conștient, gândirea, amintirea și simțirea (adică, experimentarea durerii și a plăcerii) și, în sfârșit, că are capacitatea de a forma un "eu" conștient de sine, adică de a se referi toate procesele la Biblioteca "Runivers" TIPURI DE REPREZENTĂRI DESPRE LUME, CUM ESTE ÎN SEV viața subiectivă interioară către un centru, adică către sine Dacă toate premisele anterioare sunt adevărate (și sunt adevărate necondiționat pentru fiecare "eu", deoarece formează o experiență care se repetă în fiecare minut), atunci singura concluzie din ele este și adevărată: în aceste proprietăți de bază ale "eu-ului" nostru (adică , centrul interior la care raportăm toate produsele autoobservării), avem proprietățile intrinseci efective ale "lucrului în sine" În ele ne recunoaștem în noi înșine, ne recunoaștem fără niciun intermediar Dar mintea umană nu s-a oprit la o asemenea concluzie Nu era mulțumit de simplul concept de "eu" prezentat prin autoobservarea directă, neschimbătoare I se părea că în spatele acestui "eu" experimentat trebuie să se afle o altă esență, un alt "lucru în sine", de asemenea ca în spatele lumii sensibile, adică a tratat Faptele autoobservării cu aceeași neîncredere pe care o formase deja cu privire la Faptele experienței senzoriale Acest lucru a fost ajutat de vechea idee a existenței unui țesut special sau a unei substanțe speciale, sufletul Această idee a rămas o relicvă din timpurile primitive, când a apărut, după toate probabilitățile, ca un produs al viselor în care strămoșii și prietenii morți apăreau, vorbeau, dispăreau, provocând închinarea sufletelor morților etc Și la fel ca zona a experienței senzuale exterioare a încercat în antichitate să se generalizeze în elemente - produsele experienței exterioare, iar mai târziu le-a redus la generalizări și abstracțiuni ulterioare, așa că în spatele proprietăților "eu-ului nostru", reprezentat de experiența directă, au început să se presupune un element mental, animist sau tesut spiritual, care nu este nimic in esenta nu a explicat modul in care elementele Când au încercat să o definească, ea era pur și simplu purtătoarea acelor calități care erau proprietăți ale "Eului" și ideea ei Biblioteca "Runivers" L E OBOLENSKY construită prin metoda opoziției (vezi mai sus) la tot ceea ce a fost văzut sau asumat în materie: deci este necorporal, non-spațial, liber, unul, adică indivizibil etc , etc

Are conștiință, voință, memorie, capacitatea de a simți, de a simți durere și plăcere; mai mult, ea este o persoană, "eu" Construind un astfel de "lucru în sine", toate constând din experiență interioară pozitivă (cu privire la calitățile interioare) și din concepte negative (cu privire la proprietățile externe *), desigur, aceasta a pus piatra pentru concluzii eronate ulterioare și cu ei viitorul inevitabil fiasco de tip introspectiv După cum am văzut deja, a existat o efort, asemănător cu efortul tipului abstract-sensual, de a abstrage proprietățile individuale ale "Eului" și de a le face un "lucru în sine", experiență sau generalizări exacte din ea triunghiul, de exemplu, a fost în experiența exterioară, dar a fost și în gândire Dar în gândire era perfect și pur și în natură doar se apropia de perfecțiune Și astfel, ideile păreau să nu fie produse ale observării exterioare, nu abstracțiuni din el, ci , dimpotrivă, progenitorii experienței exterioare, mostrele ei, trăind undeva în afara obiectelor sensibile etc Mintea era, până la urmă, pregătită pentru posibilitatea de a gândi o astfel de existență lipsită de corp, chiar de idei, din moment ce el construise deja pentru el însuşi conceptul elementului "animist" şi şi-a adaptat gândirea la acesta Mai târziu, aproape în vremea noastră, s-a făcut aceeași abstracție cu "procesul dialectic" al dezvoltării unei idei Lumea întreagă nu mai era o masă de idei, ci o singură idee, dezvoltându-se dialectic și creând totul bogat *) Prin termenii "calități interioare" și "proprietăți exterioare" înțeleg, în raport cu sufletul, latura sa subiectivă și latura sa obiectivă Prima a fost dată prin introspecție, a doua prin metoda opoziției Biblioteca "Runivers" TIPURI DE REPREZENTARI DESPRE LUMEA CA ESTE INSASA varietate de fenomene O astfel de idee despre lume a fost, desigur, posibilă doar pentru că lumea se dezvoltă cu adevărat și că în mintea umană există, parcă, Forme logice gata făcute pentru această dezvoltare Reflectarea evoluției obiective în cunoașterea noastră, o reflecție formată din mii de ani de experiență, așezându-și Formele și categoriile în însăși structura, în structura organică și abilitățile minții sau creierului - această amprentă a fost transferată naturii exterioare, făcută "lucru în sine" Dar de ce să nu presupunem că lumea este într-adevăr o idee în curs de dezvoltare a minții unei lumi? De ce să nu presupunem că evoluția universului este conștient inteligentă? Aşa credea Bruno Da, pur și simplu pentru că, în primul rând, pentru aceasta este necesar să se dovedească mai întâi capacitatea substanței lumii de a forma un "eu" conștient și activ (o idee panteistă a lumii) Și cine a dovedit acest lucru? În plus, Hegel și-a asumat inexistența lumii "Eu", și un pasaj din ea, o idee La fel de insuportabile sunt și celelalte fragmente din "eu" ridicate în esența lumii, ca, de exemplu, "voința" la Schopenhauer De ce, dintre toate proprietățile "Eului" nostru, doar "voința" oarbă, inconștientă este abstracționată și transformată într-o esență? Cunoaștem "voința" doar în experiența noastră interioară, dar aici este indisolubil legată de restul proprietăților "Eului" nostru, la fel cum, dimpotrivă, aceste proprietăți sunt legate de ea; ele pot fi rupte de fiecare alta numai in cuvinte, dar in fapta, chiar si in gandire, vointa rupta, de exemplu, din constiinta sau din scop, din dorinta si, in consecinta, din suferinta sau placere, nu mai este vointa, ci pur si simplu "puterea" a vechilor fizicieni Nu putem, în același mod, să gândim voința fără "eu", nu o putem gândi fără memorie, căci voința fără "eu" nu este voința nimănui, adică nu voința, ci forța Voința fără memorie nu poate urmări nimic, nu poate lupta pentru nimic Poate că în univers există o voință, există chiar o idee, Biblioteca "Runivers" L E OBOLENSKY dar atunci trebuie să existe și alte proprietăți ale "Eului"

nostru legate de ele și fără de care nu este o voință, nu o idee Vorbesc aici doar împotriva transferului oricărui fel de abstractizare, fragmente de experiență (externă sau internă) în "lucru în sine" "Voința" așa cum o cunoaștem (în experiența noastră interioară), așadar, este "voința", care apare ca una dintre proprietățile noastre și, mai mult, în legătură cu ceilalți Poate fi gândit separat, dar fie fără proprietăți, ca un cuvânt gol, fie numai cu acele proprietăți pe care le cunoaștem în experiența noastră interioară, adică cu proprietățile voinței noastre reale, subiective, de exemplu, dorințele, scopurile , plăceri , suferință, memorie (forța luptei pentru obiectiv) Dacă voința este lipsită de toate aceste proprietăți, care din experiența noastră sunt inseparabile de propriul "eu", atunci nu este nimic, flatus vocis, și tot ce vrei tu, dar numai nu voință Nu voi intra într-o analiză detaliată a încercării lui Fichte de a transfera în esența lumii, aparent, întregul "eu" "Eul" lui Fichte, în primul rând, nu este deloc un întreg "eu" așa cum îl înțeleg eu: este doar o abstracție a aproape o latură intelectuală (gânditoare) a "eu-ului nostru" Adică, este aceeași cale abstract-introspectivă, aceeași încercare de a crea o lume dintr-o jumătate (și chiar tăiată) - experiența noastră interioară Kant, în Critica rațiunii pure, a respins ca "lucru în sine" toate proprietățile care i se păreau produse ale sensibilității sau "idei" ale rațiunii însăși În Critica rațiunii practice, el a înviat, după ce a extras din adâncul sentimentului moral, libertatea, adică absența "necesității", și a transferat-o lumii așa cum este ea în sine În Critica rațiunii pure, cu "antinomiile" ei distructive, el urmează în mod evident calea "opoziției" (vezi mai sus) Și ar fi foarte instructiv Biblioteca "Runivers" TIPURI DE REPREZENTARI DESPRE LUMEA CA ESTE INSASA iau antinomiile sale din acest punct de vedere, dar pentru aceasta eu, în acest articol, nu am loc și timp În Critica rațiunii practice, el pornește pe calea "tipului abstract introspectiv", adică, după ce a evidențiat un sentiment din toată experiența interioară (sentimentul datoriei, purtând în sine postulatul libertății), el transferă acest abstract capacitatea la "suprasensibil" Cu toate acestea, logica lui este genială: de fapt, unde să plasăm acest sentiment interior, care are postulatul libertății, dacă "libertatea" s-a dovedit a fi incompatibilă cu lumea experienței? Recunoașteți acest sentiment ca auto-înșelare? Dar de ce? nu a îngăduit libertatea în sine, nu există o lume adevărată, ci doar una aparentă (fenomenală) Cine îndrăznește să spună că în lumea adevărată (noumen) nu există loc pentru libertate?În sentimentul nostru, poate, este un reflectarea acestei lumi suprasensibile? Kant ar fi incontestabil dacă s-ar limita doar la o asemenea presupunere și s-ar extinde și asupra altor produse ale experienței respinse de el, precum și asupra timpului și spațiului, adică dacă ar spune: "deși Critica Rațiunii Pure a recunoscut că așa și așa ideile noastre sunt produse ale rațiunii și așa și așa sunt produse ale Formelor sensibilității, dar nu se poate deduce din aceasta că ele nu pot fi în "noumenon" (lucru în sine), pentru că nu putem spune nimic despre proprietățile pozitive sau negative ale "lucului în sine" Dar el a acționat diferit și a căzut în contradicție cu incognoscibilitatea "lucrului în sine", pe care el însuși a recunoscut, a început nu numai să transplanteze în el unele dintre produsele interne experiență, dar și neagă categoric orice altceva din ea obținut în experiență și idei Incognoscibilul a devenit "definibil", adică cognoscibil! Spencer, prin critica psihologică, a fundamentat incognoscibilitatea "lucului în sine" parțial în "Primele principii" (Principii de bază), parțial în "Psihologie" Biblioteca

"Runivers" L E OBOLENSKY Lui din urmă i-a vorbit în favoarea unei posibilităţi ceva mai mari de a cunoaşte obiectivul din subiectiv decât invers El deține, de asemenea, o încercare originală de a explica separarea lui "eu" de "nu-eu" pe baza monismului Din păcate, "Psihologia" lui este puțin cunoscută Acest lucru a fost dovedit de obiecțiile care i-au fost făcute în Anglia lui Spencer și pe care a trebuit să le respingă în cea de-a -a ediție a Psihologiei, subliniind că criticii fie nu i-au citit cărțile și au știut despre ele la mâna a treia, fie nu au citit toate dintre ei, sau s-au limitat doar la a citi "Principii de bază * Dar, după ce l-am menționat pe Spencer, am trecut deja la al -lea tip al clasificării mele, fără a lua în considerare al -lea și al -lea Prin urmare, voi lăsa tipurile și până la ultimul capitol și voi spune aici câteva cuvinte despre tipul , anti-metafizic, căruia îl socotesc pe Spencer v Tip negativ sau anti-metafizic (pozitivism) Am văzut deja că proprietatea negativă a acestui tip este negarea posibilității de a cunoaște "lucru în sine" (a cunoaște, desigur, "cauzele finale" etc) Consider că această dispoziție negativă de gândire este "temporară", deoarece o asemenea dispoziție, apărută de mai multe ori în istorie, a fost întotdeauna rodul dezamăgirii în încercările metafizice; de fiecare dată a fost însoțită de dezvoltarea științei, adică a fost benefică, dar apoi de fiecare dată a fost înlocuită de noi căutări, noi încercări de a cunoaște lumea așa cum este ea în sine Dacă la Spencer, parțial la Mill, la Kant și alții, negările cunoașterii "lucului în sine" s-au bazat pe o critică a facultății de cunoaștere, la Comte această negare este aproape ex abrupto și se bazează mai degrabă pe istoria gândirii decât a criticii Mă refer la "perioadele" lui - teologice, metafizice, pozitive Fără îndoială, Comte s-a înșelat, la fel ca și Protagoras, crezând asta Biblioteca "Runivers" TIPURI DE REPREZENTARE DESPRE LUMEA CA ESTE ESA INSASI Întrebările de acest fel au ajuns pentru totdeauna în mormânt, odată cu perioada de tinerețe a gândirii umane La fel ca în Grecia antică, în persoana lui Platon și a lui Aristotel, la fel și în Europa modernă, aproape simultan cu Comte, în Germania, și mai târziu în însăși Franța, "întrebările fatale" s-au învârtit din nou în mințile proeminente Și asta, probabil, va fi întotdeauna repetate, pentru motivele care trezesc aceste întrebări, și despre care am vorbit în primul capitol, rămân mereu puternice în inima unei persoane, în psihicul lui Ele pot fi reduse la tăcere doar pentru o vreme Am comparat deja un om care presupune că lumea nu este ceea ce pare a fi cu un navigator care, în marea liberă, se găsește într-o ceață deasă și nu știe dacă se îndreaptă corect, dacă puțin adâncime și capcane îl amenință in fiecare minut Ce face un astfel de navigator când este convins că îi este imposibil să iasă din ceață? Încetinește nava și începe să simtă cu ajutorul lotului fundul mării cel mai apropiat de navă Aceasta este starea pozitivismului Își spune și altora: "Este imposibil să ieși din ceață, să vezi un orizont larg care arată calea adevărată Prin urmare, haideți să explorăm cel mai apropiat, ce este disponibil și ce poate fi explorat Să bâjbâim înainte Este lent, dar aceasta este singura noastră mântuire" Desigur, aceasta este o decizie înțeleaptă Și, desigur, meritele lui Comte în acest sens sunt enorme El i-a ajutat pe oamenii epocii noastre să-și concentreze toate forțele minții, credința și speranțele lor asupra științei pozitive, așa cum au făcut mai devreme Leonardo da Vinci, Francis Bacon și Roger Bacon în Europa Știința a cucerit natura terestră, a dat forțe puternice în mâinile omului, pe care acum îi rămâne doar să le distribuie mai corect în omenire Dar cei care posedă deja aceste forțe sunt protejați

corespunzător de foame, de frig și de boală Întrebări de filosofie, KN ' Biblioteca "Runivers" L E OBOLENSKY a ei; spațiul pământesc aproape că nu există pentru ei, datorită utilizării aburului; pentru ei nu există întunericul nopții, datorită electricității etc , etc Când o persoană este atât frig, cât și foame, nu are timp pentru filozofie Nu degeaba a înflorit în primul rând în țările calde, pline de beneficiile naturii, care erau obținute aproape fără muncă sau prin munca sclavilor Omul nordic timp de un secol întreg s-a mulțumit cu metafizica extraterestră venită din sud și est Dar când, datorită pozitivismului și științei, el și-a amenajat viața acasă atât de mult încât până și locuitorii din sudul îndepărtat îi pot invidia comoditățile și confortul, ar fi ciudat să-i cerem abstinența anterioară, renunțarea anterioară la întrebări care ieși în evidență mai puternic și mai dureros decât se simte o persoană mai sigură din punct de vedere material Este adevărat că gândirea este încă deturnată în Europa de Vest de așa-zisa problemă socială Aceasta este și o chestiune de construcție imediată a casei Milioane de oameni care nu se bucură de toate beneficiile victoriei asupra naturii caută o distribuire mai uniformă a acestor beneficii Prin urmare, epoca noastră este preponderent epoca studiului sociologiei, știință conturată și parțial fundamentată de O Kont Dar nu va fi întotdeauna așa Când această căsuță va fi construită, atunci întrebările "blestemate" vor apărea cu o nouă forță puternică în domeniul gândirii λ Dar, în esență, nu au tăcut complet nici acum, deși s-au retras în plan secund În același timp, se poate evidenția următorul fenomen remarcabil: în timp ce în patria lui Comte, în Franța, cele mai bune minți sunt ocupate, alături de sociologie, și în psihologia socială ("psihologia mulțimii"), în Germania, în patria lui Kant, se lucrează la prichologia individuală: aici a fost creată psihologia de laborator, psihofiziologia În aceasta se simte impulsul dat de Kant - de a începe filosofia cu o critică a facultății de cunoaștere Biblioteca "Runivers" TIPURI DE REPREZENTARI DESPRE LUMEA CA ESTE INSASA de lucrări filosofice mocnesc sub cenușa unei nevoi pur filozofice Totuși, în aceeași Germania, o astfel de minte precum Karl Marx și-a dedicat puterea problemelor societății umane, adică și aici, nevoia urgentă a epocii a forțat mințile puternice să se îndrepte către o construcție social-economică neterminată Deci, pozitivismul nu poate fi ultimul cuvânt în evoluția gândirii umane Aspectul lui era binefăcător, dar răspundea nevoii imediate - de a stăpâni natura pentru satisfacție materială Poate că, într-un viitor nu prea îndepărtat, când omenirea va începe din nou să trăiască prost în termeni materiale, vor apărea un nou Comte și un nou pozitivism Dar, în următoarea etapă a dezvoltării omenirii, este necesar, așa cum a visat și Guyot, să ne așteptăm la apariția unui mare filozof care va uni descoperirile științei cu nevoile inimii umane și vom avea un mare filozofic sistem care va ridica, deși probabil nu imediat, un colț al vălului care ne ascunde lumea așa cum este ea în sine Căruia dintre tipurile noastre va aparține acest filosof? Desigur, niciuna dintre cele considerate mai sus, deoarece toate sunt fie imperfecte, fie incomplete Desigur, el nu va aparține tipului antitetic (tipului de opoziție), despre care nici nu voi vorbi în detaliu - naivitatea lui este atât de evidentă Mințile mari care au folosit acest dispozitiv nu și-au putut observa greșelile (cum ar fi, de exemplu, Kant) doar sub influența unei dorințe pasionale de a ridica vălul din secretele lumii , Noul profet al filosofiei va fi, cred eu, un sintetic, adică un unificator și un reconciliator al celor două tipuri de abstract-senzual și abstract-introspectiv Vom trece acum la acest

tip, dar mai întâi aș dori să fac cunoștință cititorului cu o poezie filosofică a lui Guyot, care exprimă figurat Biblioteca "Runivers" L E OBOLENSKY este efortul invincibil al omului de a cunoaște adevărul, chiar și în fața deziluziei complete față de puterile gândirii umane Se numește "Voyage de recherche" În copilărie, merg la marea cea mai îndepărtată Toată lumea a visat să meargă: acolo fuge în ocean - Multe râuri sunt albastre; acolo nu cunosc durerea; Acolo scântei în razele unei cețe purtătoare de lumină Și mi-am dorit să merg în travaliu, fără regret, Să-mi dau viața și un depozit de forțe agitate, Bătând în inima mea, împreună cu sângele meu Din luptă și suferință, aș fi fericit! Și într-o zi ochii mei tineri mi-au deschis orizonturi și mai largi și mai bune decât cei care s-au repezit recent în raze aurii Cu o țară necunoscută în visul meu de copilărie Am crezut că adevărul este o lumină îndepărtată Deja văd! L-am luat drept stea călăuzitoare Și m-am dus, inspirat de speranța mea, Uitând de neputința gândirii omenești Am mers multă vreme: tot timpul jurământul nesfârșit îmi zâmbea din adâncul cerurilor calme Am mers multă vreme Deja reflexul lipsit de griji a tinereții Pe fruntea mea, încetul cu încetul a dispărut Și de mai multe ori pe mâinile căzute neputincioase Capul a căzut, arzând în foc, Dar mi-am spus: "Există merit în chin, Și din nou speranța a înviat în mine Și apoi pe corpul tău slăbit Eu însumi am chemat fără milă la suferință, Inima mea a vrut să câștige adevărul cu ei, am vrut să devin demn de el cu suferință Biblioteca "Runivers" TIPURI DE REPREZENTARI DESPRE LUMEA CA EA ESTE INSASA DUPA SEBF Zilele au zburat Am trăit același vis ca înainte Între timp, cerul s-a întunecat Am obosit și am crezut din ce în ce mai puțin în speranța care m-a reînviat cu puterea sa minunată Ce am dobândit în acele țări în care am rătăcit? Am adus o floare sau o ramură, pentru ca în ea Din nou, pentru ochii mei, să se găsească uneori Raza de Lumină a zilelor pierdute iremediabil? Nu, pentru liniștea sufletului n-am adus nici un pic! Bolta cerului se află în mut maiestuos Dar din întunericul infinitului, simt, ceva intră în inimă, deși dă naștere răni doar în ea VI Tip sintetic De ce presupun că viitorul aparține tipului sintetic, dacă nici "emicrocosmosul" lui Aristotel, nici "monadele" lui Leibniz nu au rămas multă vreme pe tărâmul căutării umane pentru lucrul în sine? Cred că la momentul în care s-au făcut aceste încercări, ele erau premature în starea științei de atunci La vremea aceea, ele erau mai degrabă o inspirație instinctivă a gândirii, un presentiment al adevăratei căi, decât o sinteză reală Calea a fost prezisă corect: a constat și nu putea consta decât în sinteza a două jumătăți de experiență umană ruptă în două, senzuală și introspectivă Dar însăși experiența dobândită pe aceste două căi, ai căror reprezentanți erau dușmani unul cu celălalt, chiar această experiență nu a fost completă, mică, inexactă și nu se poate adăuga un întreg exact din două jumătăți inexacte Pentru a spune simplu: geniu, inspirația sintetică nu avea încă material pentru sinteză; calea către ea a fost conturată doar de nevoia minții de unitate, dar a fost conturată în mod ghicitor, intuitiv, în timp ce el Biblioteca "Runivers" L V OBOLENSKY este conturat de o persoană care merge printr-o stepă necunoscută și vede o mlaștină pe o parte, stânci inexpugnabile pe cealaltă și, prin urmare, își spune că drumurile ar trebui căutate undeva la mijloc Într-adevăr, nici pe vremea lui Leibniz, știința nu era pregătită să indice această cale; acest lucru este clar din faptul că Leibniz, care s-a gândit să reprezinte elementele lumii sub formă de particule spiritualizate (monade), a trebuit să permită o armonie prestabilită între ele pentru a construi o lume din ele Aristotel, cu atât mai mult, în ciuda ideii geniale de

monade, mai bună decât a fost dată de Leibniz, nu a fost capabil, conform stării copilărești a științei, să explice cum și de ce lumea ar fi putut și ar fi trebuit să se formeze din microcosmos -monade cu toată varietatea ei Ultimele încercări de "atomi animați" (de exemplu, în Noiret), precum și "indivizi elementari", etc , sunt, de asemenea, mai instinctive: încă nu pot contura o punte care leagă direct produsele observației interne și externe Această punte este dată tocmai, pe de o parte, de masa de Fapte descoperite de știința modernă și, pe de altă parte, de critica capacității noastre cognitive, dar nu de Kant, ci de ceea ce este ascuns în lucrările ultimele cercetări psihofiziologice, atât de laborator cât și clinice, nimeni nu s-a reunit încă pentru a construi din ele o adevărată critică a facultății de cunoaștere Acestea sunt grămezi de materie primă, care își așteaptă Darwin sau Kant, care îi vor aduce într-un sistem coerent, analizat critic, iar apoi experiența externă și experiența internă se vor contopi într-un întreg inseparabil În acest ansamblu, o parte va explica destul de mult pe cealaltă și invers Nu vorbesc de reguli simple În unele locuri izolate din "Psihologia" lui Spencer (și numai în "Psihologia" lui) văd deja indicii clare asupra posibilității unei astfel de sinteze bazate pe Biblioteca "Runivers" TIPURI DE REPREZENTARI DESPRE LUMEA CA ESTE INSASA deodată atât asupra datelor psihofiziologiei, cât și asupra faptelor gândirii abstract-senzuale, cât și asupra roadelor testate critic ale gândirii abstract-introspective Dar Spencer, care și-a scris "Psihologia" în anii , mai degrabă a prevăzut că cunoștea multe Fapte descoperite ulterior de Psihofiziologie, în sensul larg al cuvântului, înțelegând prin acestea nu doar cercetarea de laborator, ci și cercetarea clinică *) O înclinație mai clară către o sinteză critică a modului abstract-senzual și abstract-introspectiv se vede în unele părți ale sistemului lui AlFred Fullier și în unele indicii ale lui Tarde, care abordează constant, deși încet, aceeași problemă în noile sale lucrări , ca, de exemplu, "La logique sociale" și "Les lois sociales" Eu spun că până acum ne-am întâlnit cu el doar cu "aluzii", dar această minte uimitoare (din păcate, puțin cunoscută între noi), a urmat un drum extrem de original, începând cu "psihologia socială" care l-a lovit, și chiar și cu unele elemente particulare ale acestei psihologii (de exemplu, imitații) Evident, studiile speciale în sociologie și, mai ales, psihologie socială, l-au îndemnat pe Tarde la ideea că, în măsura în care psihologia socială, logica și teleologia depind de ciocnirile în societate ale psihologiilor elementare personale, logicii și teleologiei, deci psihologia și teleologia individuale depind de lupta în personalitatea în sine a diverselor aspirații, iar aceste aspirații se datorează faptului că personalitatea în sine este o societate sau o cooperare a unor indivizi chiar inferiori care luptă pentru aspirațiile lor etc De aici, un pas la întrebarea: nu este întregul lumea, cu evoluția ei, constituie o astfel de cooperare (dar numai incomensurabilă) a indivizilor ale căror aspirații se luptă între ele pentru existență? Chiar din acest punct de vedere, Tarde neagă cu pasiune *) Vezi mai jos Biblioteca "Runivers" L E OBOLENSKY evoluția mortală mecanică, fatală a "Spencerian-Zev", o evoluție lipsită de libertatea aspirațiilor, dar care se desfășoară ca de soartă Tard, deși nu a exprimat-o încă definitiv și definitiv de decizia sa, dar necontenit vine cu expresii că evoluția lumii se realizează prin eforturile unei nenumărate mase de indivizi care acționează în procesul lumii, ca să spunem așa, fiecare pe propria răspundere și, prin urmare, reciproc ciocnind, interferând, pierind (ca eforturi) sau triumfătoare

și creând astfel Forme noi, mai durabile, individualități mai complexe; aspirațiile acestor din urmă se luptă din nou între ele, pe toate căile posibile și din nou fie cad învinse, fie înving și se străduiesc tot mai sus și mai departe etc , etc Într-un cuvânt, "lupta pentru existență" a lui Darwin și "victoria celui mai potrivit" sunt acceptate de el cu o corectare sintetică, și anume, odată cu introducerea în procesul de evoluție mondială a vieții, aspirațiile individuale ale tuturor elementelor infinit de mici ale lumea, adică individualitățile sale elementare Pas uriaș, în comparație cu armonia prestabilită a lui Leibniz Dar Tarde putea să o facă pentru că cunoștea deja "darwinismul", cunoștea deja părerile lui Wallace, care a afirmat la începutul faimoasa sa lucrare "Selecția naturală că evoluția are începutul capacității substanțelor organice da o varietate infinită de modificări, fără de care selecția naturală nu ar avea nimic din care să "alege" Și această proprietate a materiei organice a fost explicată prin mobilitatea sa, susceptibilitate la cea mai mică modificare a condițiilor: nu există două celule complet asemănătoare între ele, la fel cum nu există două picături de apă absolut identice Fiecare are cel puțin ceva ce celălalt nu are, deoarece fiecare este rezultatul unui anumit suma de condiții și două sume de condiții nu pot fi absolut identice Biblioteca "Runivers" TIPURI DE REPREZENTĂRI DESPRE LUME, CUM ESTE ÎN SEV Acest lucru este clar și simplu, ca o axiomă Iar Tarde, care, bineînțeles, îl cunoștea pe Wallace, nu-i mai era greu să facă un pas mai departe, recunoscând în elementele lumii individualități care se construiau, adică din lupta aspirațiilor lor, să prevadă posibilitatea de a construi o evoluție sintetică, cu o logică și teleologie "socială" deosebită, înțelegând cuvântul "social" mai întâi în limitele societății umane, apoi, anticipând și sugerând că întregul univers este aceeași "societate elemente care se străduiesc și se luptă" *) Dar există și un motiv general pentru a recunoaște chiar și în "selecția naturală" necesitatea unui impuls interior să întărească numai acele proprietăți ale indivizilor care, într-un mediu dat, i-au ajutat să-și salveze viața, în timp ce vecinii lor, nedeținând aceste proprietăți, trebuiau să moară Fără aceasta, nu ar exista "selecție" Aceasta înseamnă că numai proprietățile care sunt deja foarte dezvoltate ar putea fi "selectate", altfel nu ar oferi un avantaj atât de mare Dar acele diferențe nesemnificative de individualitate, care pot fi date de simpla tendință a materiei organice la variații, desigur, nu ar putea juca un rol atât de enorm Aceasta înseamnă că este necesar să se permită eforturilor, aspirațiilor indivizilor înșiși, să dezvolte proprietățile necesare Selecția i-a putut ajuta doar mai târziu să se dezvolte în continuare prin "selecție pur mecanică" Dar să ne întoarcem de la teorii și ipoteze la fapte oferite din abundență de observațiile științifice directe Nu voi ridica un număr mare de Fapte - ceea ce contează nu este numărul lor, ci calitatea lor Calitatea este determinată - în-i-x, de autoritatea omului de știință de la care provin *) Prin urmare, ilogicitatea evoluției este de asemenea de înțeles, ca produs al victoriei unor eforturi asupra altora, adică, evident, eforturi care coexistă în armonie între ele și cu condițiile generale ale universului Biblioteca "Runivers" L E OBOLENSKY copiii și, în al doilea rând, capacitatea lor de a confirma o poziție cunoscută Prin urmare, lipsind sute de raționalitatea raționalității animalelor de mai jos, voi aminti doar două, și anume, alinierea lui C Darwin cu privire la viermele de ploaie, care, cred, este din toate aceleași, un număr al prietenului său și student, George Romans (Romanes) a raportat în acest ultim eseu, "Animal Intelligence" Voi lua un singur fapt de la

el Din cei doi melci de grădină prinși de romani, unul s-a dovedit a fi bolnav; celălalt, sănătos, a trecut prin fereastră în grădină și, după ce a găsit drumul, s-a întors pe poteca pe care o lăsase în urma femeii bolnave și apoi s-au târât amândoi împreună Aici atât mintea, cât și grija față de "vecin" sunt așa cum se poate dori chiar și oamenilor! Cu toate acestea, putem spune că a fost un simplu accident Prin urmare, să facem cercetări mai precise asupra celulelor propriului nostru creier Faptul că creierul nostru este o cooperare complexă a devenit evident în ultima vreme, mai ales prin experimente cu hipnotism și sugestie Mă voi referi la cel mai recent tratat pe această temă, publicat la New York în de dr Sidis (Asistent al Institutului Clinic de la Spitalele din New York), sub titlul: "Psihologia sugestiei; o cercetare a naturii subconștiente a omului și a societății* După cum se știe, conștiința nu funcționează în starea de hipnoză Este, parcă, adormit, iar o persoană ar fi considerată că a adormit într-un somn obișnuit dacă nu ar avea capacitatea de a efectua, sub influența sugestiei sau ordinii, acțiuni diverse, foarte complexe, cum ar fi precum și să răspundă la întrebări În același timp, el poate fi "inspirat" cu anumite idei, adică - așa cum definește Sidis sugestia, - poți "introduce în Biblioteca "Runivers" TIPURI DE REPREZENTĂRI DESPRE MĂSURĂ CUM ESTE ÎNSEȘI PE SEV mintea unui om o idee care întâlnește acolo o oarecare rezistență, dar, în cele din urmă, este acceptată fără critică și realizată fără raționament, parcă automat Acest fenomen, potrivit lui Sidis, poate fi explicat într-un singur fel: prin funcționarea în creierul nostru a unor centri de un alt ordin, reprezentând un "eu" diferit, iar acești centri fie acționează în armonie, fie pot fi divizați Centrii superiori acționează în mod conștient, adică sunt, parcă, centrul "eu-ului" nostru, care alege între două sau mai multe mișcări, discută consecințele, întârzie unele mișcări, permițând altora să aibă loc Prin urmare, i se atribuie voință către centrele superioare, iar acțiunile efectuate de noi prin "medierea acestor centre" sunt considerate "arbitrare" Dimpotriva, centrii inferiori actioneaza aparent automat (chiar si atunci cand constiinta este treaza): de exemplu, executam miscari complexe de mers, vorbit, mancat, cantat la pian etc , fara sa ne gandim deloc la asta, desi pentru aceasta mai întâi a trebuit să practice în mod conștient majoritatea acestor mișcări Când "Eul" central este inactiv, "Eul" sau centrii secundari încep să acționeze fără control și întârziere, motiv pentru care se pare că activitatea și excitabilitatea lor sunt crescute De fapt, doar legătura dintre centrii superior și inferior este eliminați și, prin urmare, aceștia din urmă devin stăpâni completi, și atunci este suficient să excitați pe unul dintre ei cu ideea sau sentimentul corespunzător și încep să execute o serie de mișcări, așa cum făceau înainte, prin ordin venit din centrele superioare voința acestui centru superior a fost înlocuită cu voinţa hipnotizatorului Chiar și idei foarte complexe pot fi sugerate centrilor inferiori, de exemplu, pentru a-i spune hipnotizatului că este tată, avocat sau vreun animal, iar el își asumă rolul unei personalități străine și începe să acționeze în acest fel, Biblioteca "Runivers" L E OBOLENSKY cum s-ar comporta, după ideile sale, această persoană sau animal, etc centrele de detenție " Posibilitatea unei astfel de separări a centrilor este evidentă nu numai din faptul că cunoaștem seria Faptelor menționate mai sus de "sugestie în stare de hipnoză", ci și din faptul că centrii superiori, după trezirea din hipnoză, nu-ti amintesc nimic din actiunile centrilor inferiori Dar un Fapt si mai convingator consta in faptul ca si centrii superiori isi pot aminti actiunile centrilor inferiori, daca acest lucru este sugerat

dinainte in stare de hipnoza sugestia, evident, poate fi făcută numai centrilor inferiori (căci cei superiori sunt adormiți) De aceea, centrii inferiori nu sunt doar capabili să înțeleagă o sugestie atât de rafinată, ci și să o îndeplinească, adică să transmită sau nu către transmite această ordine a hipnotizatorului centrilor superiori despre una sau alta stare a lui O astfel de înțelegere de către centrii inferiori a ordinelor verbale complexe, memorarea acestor ordine și, mai departe, capacitatea lor de a ține evidența timpului atunci când este ordonat să efectueze o acțiune, toate acestea, desigur, sunt de neconceput fără existența unui "Eu", deși unul secundar, în întregul "eu" general și conștiința lui generală Sidis crede că în hipnoză în general și mai ales în sugestie (ceea ce este posibil când conștiința este trează), nu este atât distrugerea a conștiinței care este important, ci suprimarea voinței centrilor superiori, adică capacitatea lor de a regla centrii inferiori Și acest lucru se realizează prin simpla separare Acei "eu" pe care îi au centrii inferiori, Sidis îi numește "subtrezire" Sidis crede că centrii superiori nu știu despre cei inferiori; dimpotrivă, cei inferiori Biblioteca "Runivers" TIPURI DE REPREZENTARE DESPRE MIPE, CUM ESTE EL ÎNSUȚI DE SEB-V ei ştiu despre cele mai înalte, altfel nu le-ar putea asculta Dar chiar și centrii superiori ghicesc despre o oarecare autonomie a celor inferioare, de exemplu, în idei obsesive, în înclinații pasionale În bolile mintale, acest lucru este deosebit de clar Dar cel mai remarcabil lucru pentru întrebarea noastră este următorul: este posibil să se separe prin comandă centrii superiori de cei inferiori Ce se întâmplă în ele în același timp? Sidis crede că aceasta nu este o deconectare anatomică, ci doar una fiziologică Adică, centrii corporali continuă să comunice, dar comunicarea fiziologică, adică funcțională, se oprește Cu toate acestea, ultimele studii microscopice ale creierului sugerează o disociere anatomică: acum se descoperă că celulele din creier sunt capabile să-și extindă și să contracteze procesele ca amibe, adică să comunice sau să se disocieze cu ceilalți Dacă da, atunci avem organisme perfect conștiente în celule, nu doar înțelegând ordinele, ci chiar capabile să-și schimbe forma, în conformitate cu cuvintele ordonatorului Dar chiar dacă admitem doar disociere fiziologică, atunci aici avem în fața Faptul încetării Funcției Fiziologice a celulelor, din cauza comenzilor verbale De fapt, pentru o persoană obișnuită cu hipnoză este suficient să spună "somn", pentru ca această separare să se producă, adică ca persoana să cadă în hipnoză (într-o stare de inactivitate și lipsă de voință a centrilor superiori) Nu voi cita alte Fapte, prezentate abundent de știință, în sprijinul acestor prevederi (de exemplu, idées fixes dureroase, nebunia impulsivă, coprolalia, ecolalia etc); Ceea ce contează cel mai mult pentru mine în aceste cazuri este dovada existenței eurilor secundare conștiente în creier De asemenea, se arată clar în vise În acest moment, celulele creierului sunt în mod evident dezbinate; aproape toate centrele sunt inactive; Memoria lor comună este, de asemenea, inactivă, deoarece într-un vis putem vedea o persoană moartă de mult fără nici cea mai mică Biblioteca "Runivers" L E OBOLENSKY surpriză că ni s-a arătat - adică nu ne amintim că a murit Numai când ne trezim ne amintim În același mod, ne putem vedea într-un loc departe de locul în care am adormit, iar acest lucru nu ne duce să ne gândim la nefirescitatea visului Dacă astfel de gânduri vin ocazional în vis, atunci în momentul trezirii, între somn și veghe, când centrii superiori cu memorie comună IR, cu "Eul" lor superior, intră deja în acțiune Dar din aceasta este evident că există o memorie comună și există o memorie privată (a centrelor individuale),

pentru că, până la urmă, în vise, atunci când avem doar o trezire privată a unei zone a creierului, facem să nu pierdem conștiința că toate evenimentele unui vis au loc cu noi și nu cu altcineva Recunoaștem fețele pe care le vedem în visele noastre Ele nu trec prin fața noastră ca niște poze care nu au nicio legătură cu viața noastră Nu, ne bucurăm de ele, suferim, adică le referim mereu la "eu"-ul nostru, la fel ca la evenimentele din viața reală Dar din moment ce centrii "Eului" superior sunt inactivi în același timp - ceea ce este dovedit de absența unei amintiri comune - atunci, evident, centrii secundari (treziți) formează al doilea "Eu", cu propria sa specială, memorie mai scurtă În starea de veghe, acești "eu" se contopesc cu centralul și, ca să spunem așa, dispar în razele lui Doar prin această existență a celuilalt "eu" în creierul nostru putem să ne explicăm o personalitate divizată, când doi oameni încep să trăiască alternativ într-o persoană, iar unul dintre ei nu știe despre existența și viața a celuilalt Explicația acestei scindări prin faptul că (fiziologic?) două emisfere cerebrale sunt separate este greu de consecventă: în primul rând, ambele jumătăți ale creierului sunt departe de a fi simetrice: de exemplu, centrul vorbirii este situat, după cum se știe, în al treilea gyrus frontal inferior (girusul lui Brock) pe partea stângă a creierului Deci, dacă ar fi adevărat că o personalitate divizată depinde de Biblioteca "Runivers" TIPURI DE REPREZENTARI DESPRE MIPE, CA ESTE EL ÎNSUȘI comunicarea emisferelor, atunci unul dintre cei doi indivizi care apar alternativ ar fi mut Din toate cele de mai sus se poate concluziona că creierul nostru este într-adevăr o cooperare a sine-urilor conștiente Coborând de la celulele animale mai complexe și mai importante la cele mai simple, vedem aceleași Fapte Masele celor mai recente cercetări asupra vieții microorganismelor, atât trăind separat, cât și incluse în structura corpului nostru sub formă de tot felul de celule, celule albe din sânge (leucocite și fagocite), confirmă clar existența unei astfel de activități în acestea cele mai mici elemente, ceea ce face să-și asume conștiința sau, cel puțin măsura, alegerea, străduința vie, sentimentul plăcut și neplăcut, un anumit grad de voință Biologii, de exemplu, recunosc acum aproape unanim existența în leucocite a "efortului plasmei lor" de a-și intensifica mișcările către un stimul chimic sau invers, în funcție de gradul de nevoie a organismului pentru acesta Această abilitate se numește "chimiotactică" Ea, fără a gândi profund, se explică prin principiul general al științei moderne - prin selecție: această capacitate a leucocitelor "selectat", ca să spunem așa, de la sine, pentru că acele organisme în care leucocitele nu aveau această capacitate s-au stins și cu s-au stins și leucocite incapabile; au rămas, deci, organisme cu leucocite capabile de chemotacticism Cu toate acestea, este evident că înainte ca o astfel de selecție să poată începe să acționeze, această capacitate de a conserva organismul trebuie să fi apărut deja în leucocite De unde această abilitate? Accidental? Ca una dintre cele mii de posibilități oferite de efortul materiei organice pentru diversitate? Dar am văzut deja că acele schimbări nesemnificative pe care le poate da o diversitate atât de nesemnificativă, primară, nu sunt, desigur, capabile să aibă o influență decisivă asupra vieții sau morții unui organism în care leucocitele se întâmplă să fie aleatorii (și, de desigur, nu dintr-o dată, ci doar indivizi individuali) ar fi Biblioteca "Runivers" L E· OBOLENSKY rhodygium originile unei astfel de capacități chimiotactice Fără o străduință vie, fără dezvoltarea prealabilă a acestor rudimente prin efort și exercițiu, este imposibil să admitem aici, ca în altă

parte, actul selecției în sine Selecția începe să acționeze numai atunci când o masă de organisme piere din lipsa unei anumite proprietăți, iar câteva rămân, posedând această proprietate într-o asemenea cantitate încât le poate salva viața Dar pentru aceasta, evident, este necesară o dezvoltare preliminară, foarte puternică, a acestei abilități Din toate aceste considerații, rezultă din nou concluzia inevitabila că explicarea fenomenelor vieții numai prin reprezentări senzoriale abstracte (adică prin procesele mecanice ale unei substanțe moarte, inerte) este unilaterală și necesită adăugarea de Fapte ale experienței interioare , purificat critic Dar până acum am vorbit doar despre animale, despre celulele lor etc Cu toate acestea, coborând și mai jos, de exemplu, la plante, auzim de la ultimii botanici afirmațiile de "psihicitate" sau "sentință la plante" Mergând și mai jos, la minerale, auzim de la chimiști despre sensibilitatea cristalului Se observă, de exemplu, că un cristal tocmai format într-o soluție își schimbă direcția de creștere sub influența atingerii unui punct de pe suprafața sa Aceasta înseamnă că, pe măsură ce coborâm dintr-un regat al naturii în altul, fără a exclude ceea ce era considerat mort necondiționat, cum ar fi, de exemplu, mineralele, noi, în lumina celor mai recente cercetări, găsim peste tot viață, găsim sensibilitate, indicând faptul că principalele proprietăți ale propriei noastre vieți interioare (subiective), propriul nostru "eu" sunt de asemenea acolo, dedesubt, dar numai în cea mai elementară formă și, în plus, lipsiți de posibilitatea de a se manifesta liber în mișcări exterioare, așa cum se manifestă ei înșiși la oameni și animale cu mișcări complexe Biblioteca "Runivers" TIPURI DE REPREZENTARI DESPRE LUMEA CA ESTE INSASA Această ultimă diferență între animalele de rasă superioară și animalele inferioare, între animalele și plantele inferioare și, în cele din urmă, între plante și cristale, de obicei nu se observă, adică nu țin cont de posibilitatea din ce în ce mai mică de a-și exprima viața subiectivă afară, coborând la niveluri din ce în ce mai joase, poate, ca un om într-un vis letargic: viața lui interioară, subiectivă arde în el, ca și în noi, dar nu poate fi exprimată, prin nimic, și îl recunoaștem ca mort, îl îngropăm fără milă el în mormânt! Doar poeții suntem considerăm visători și visători, ei prind cu inima lor sensibilă, instinctul lor de unitate mondială, rudenia cu acești frați mai mici Despre cel mai mare dintre ei, Goethe, nu se spune în zadar că Cu natura singur, a suflat viață, Pârâul a înțeles balbuitul, Și a înțeles limbajul frunzelor lemnoase Și am simțit cum crește vegetația Iar știința modernă, asupra căreia au căzut atâtea cenzurii necredincioase, confirmă din ce în ce mai mult aceste clarviziuni inspirate ale celor mai mari poeți VII Concluzie generală Să ne întoarcem din nou la tabelul de elemente al lui Mendelev Ne va convinge că toate elementele cunoscute de noi sunt produsul combinației corecte a unui element primar Cu alte cuvinte, noi și întreaga lume constam în mod egal din aceeași materie primară; în final, o picătură de Veda și creierul uman sunt formate din exact aceiași atomi primari și, dacă există o diferență între ei, atunci numai o dată* Întrebări ale lui Phils fii, !;n jK Biblioteca "Runivers" L E OBOLENSKY asocieri personale ale acestor atomi, asocieri, pe care le numim "elementele simple" ale chimiei Deja în cele mai vechi timpuri, dacă nu mă înșel, Epicur a dovedit că este imposibil să ne imaginăm un morman de atomi (sau un morman de pietre) care simte, este conștient, dacă nu își asumă o capacitate mai mică de a simți și de a fi conștient în fiecare atom, în fiecare piatră La urma urmei, o grupare mai complexă a acestor atomi sau pietre, mișcările lor mai complexe unul față de celălalt, nu le pot

transforma din nesimțiți în cei simțitori ' Adevărat, uneori agregatele dezvoltă noi proprietăți care nu sunt prezente în elementele lor De exemplu, proprietățile apei nu sunt ca cele ale hidrogenului și oxigenului Dar, totuși, proprietatea apei aparține aceleiași clase - proprietăți obiective Abilitatea de a simți este capacitatea de a simți tocmai aceste proprietăți obiective - Mișcări, forță, adică este ceva special, opus obiectului Acesta este un adevăr atât de evident încât pentru o minte care gândește corect este imposibil să supună nici cea mai mică îndoială, ca cea mai incontestabilă axiomă De asemenea, nimănui nu va trece niciodată prin cap să se îndoiască că dintr-o mulțime de negri sau chinezi, dacă sunt bine amestecați și făcuți să se învârtească unul în jurul celuilalt într-un fel special, este imposibil să se formeze o mulțime de francezi sau englezi Cu toate acestea, această axiomă nu numai că nu este recunoscută de mulți, dar direct, cu convingere, ei o neagă Ce fel de axiomă este aceasta, mi-ar putea spune cineva, dacă este negat? Dar de ce neagă? Prin ce proces de gândire a ajuns la o asemenea negare a celui mai incontestabil adevăr? Prin intermediul unei abstracţii arbitrare din experienţa senzorială artificială, constând în faptul că substanţele dya, de exemplu? oxigenul și hidrogenul pot da o treime, apa, care are proprietăți care nu se găsesc în niciunul dintre elementele constitutive, adică nici hidrogen, nici oxigen Biblioteca "Runivers" TIPURI DE REPREZENTARI DESPRE LUMEA CA ESTE INSASA De aici concluzia: combinația de atomi pe care o avem în creierul uman poate da și o proprietate complet nouă (capacitatea de a simți, de conștiință), pe care o avea în elementele care alcătuiesc creierul Dar, pe lângă obiecțiile de mai sus, ei uită că proprietățile apei, care par noi și nu există în oxigen și hidrogen, nu pot decât să fie anterior în proprietățile oxigenului și hidrogenului, altfel ar fi create din nimic, adică noi ar avea un miracol, nu o lege a naturii Dacă, observației noastre senzoriale, proprietățile apei par a fi complet diferite de proprietățile oxigenului și ale hidrogenului, aceasta se datorează faptului că nu știm care proprietăți ale ambelor se leagă reciproc sau manifestările lor și care, dimpotrivă, s-au întărit reciproc ; care, în cele din urmă, au ieşit în faţă, pe când înainte fuseseră legaţi La urma urmei, toate proprietățile corpurilor sunt doar relațiile unui corp dat cu ceilalți Două personaje umane, combinate între ele, rămân aceleași personaje, dar agregarea lor pare diferită de ele doar pentru că unele proprietăți s-au paralizat reciproc, altele s-au întărit reciproc, al treilea a primit, dimpotrivă, libertatea de a se manifesta, în timp ce înainte erau legate etc , etc Proprietățile au rămas aceleași, cele noi nu au putut apărea, întrucât, repet, ar fi apărut din nimic Dar, în același mod, capacitatea de a percepe, de a simți, de a fi conștient, de a aspira, de a dori nu ar fi putut fi creată de la sine într-un morman complex de atomi, datorită oricărei combinații a acestora, dacă această abilitate nu ar fi fost deja creată se află în atomi într-o formă mai mult sau mai puțin liberă sau conectată Deci, de exemplu, este foarte clar că creierul și nervii, ca fiind cele mai mobile dintre substanțele organice complexe, eliberează mai ușor decât orice alte Forme de combinații atomice capacitatea de a trăi străduință, alegere, gândire, voință Dimpotrivă, dispoziția atomică a mineralului nu dă naștere aproape niciodată la o asemenea capacitate, Biblioteca "Runivers" L E OBOLENSKY excluzând momentele de formare a cristalelor, când atomii sunt încă mobili în soluție Și apoi observația arată ceea ce numim "sensibilitatea cristalului" etc Până la urmă, știm doar despre stările subiective ale oamenilor despre manifestările lor în

mișcări (expresii faciale, vorbire etc) Acolo unde stările subiective nu se pot manifesta în acest fel, trebuie să le căutăm prin mijloace indirecte, uneori chiar printr-o serie de deducții din propoziții științifice care, la prima vedere, nu au nimic de-a face cu întrebarea Aceasta este ceea ce am încercat să subliniez mai sus, fără să mă gândesc, desigur, că aș putea dovedi pe deplin existența "Eului" sau subiectivității în atomi Am examinat doar critic valabilitatea obiecțiilor la o asemenea subiectivitate atunci au făcut un pas care arată posibilitatea unei reprezentări sintetice a atomului ca "lucru în sine" Reprezentarea sintetică a lucrului în sine poate și trebuie să preia din știință tot ceea ce a descoperit, chiar și toate acele ipoteze ale acestuia, care s-au dovedit a fi deosebit de benefice și importante în știință, adică au făcut posibil să se prevadă, și-au dovedit de fapt corespondența cu lumea așa cum este ea de la sine Printre astfel de ipoteze este inevitabil să o includem pe cea atomistă Dar atomul trebuie reprezentat, atât la Aristotel, cât și la Leibniz, sintetic În același timp, numai una dintre proprietățile pe care le observăm în lumea exterioară sau în "eu" nostru nu poate fi transferată acesteia, dar ar trebui luată ca un "eu" real, deși elementar, cu toate proprietățile sale elementare, adică capacitatea de a simți, de a te strădui (a dori), de a simți durere și plăcere, amintește-ți *) Insist asupra folosirii lui "eu" în locul termenilor "atom psihic", "celule ale sufletului", "monadă" etc În capitolul al j-lea am arătat că, de exemplu, conceptul de "suflet" este doar o abstracție unilaterală, autocontradictorie din Biblioteca "Runivers" TIPURI DE REPREZENTARI DESPRE LUMEA CA ESTE INSASA Aceste proprietăți elementare de bază pot deveni doar mai complicate și îmbunătățite, datorită cooperării din ce în ce mai complexe a acestor atomi Atomii nu pot fi considerați nici ca niște particule materiale sau spirituale, deoarece reprezentarea materiei, ca și reprezentarea spiritului, sunt produse unilaterale fie ale unei experiențe senzuale, fie ale unei singure experiențe interioare Dar într-un astfel de caz, cum se opune "eu" nostru personal naturii? "Eul" nostru, evident, este o cooperare atât de organizată pentru un scop comun (cunoaștere și acțiune) încât celelalte cooperări care trăiesc lângă el, de exemplu, un copac, o altă persoană, un animal etc , nu intră direct în conștiința sferică a acestei cooperări sau, așa cum spune Spencer, "conștiința noastră nu poate pătrunde în miezul conștiinței lor și, prin urmare, ni se par obiecte * , adică sunt percepute obiectiv, și nu subiectiv, ca membri a propriei noastre cooperari sunt percepute Nu mă voi extinde asupra consecințelor unei astfel de viziuni asupra lumii (sau a unei astfel de ipoteze sintetic-monadologice) pentru soluționarea diverselor și cele mai fatale întrebări ale gândirii Acest lucru necesită muncă separată Voi aminti doar ceea ce am spus mai devreme, în capitolul , despre posibilitatea, grație acestei ipoteze, de a gândi diferit despre însuși procesul de cunoaștere, și anume: nervul și curentul nervos trebuie reprezentate în acest caz ca o serie de monade vii care transmit unele altora experienţă instrospactivă directă Dacă cineva a observat că și "eu" nu înseamnă nimic, din moment ce nu îi cunoaștem esența, atunci iadul i se răspunde de la mine în același capitol "Eu" este esența noastră, "lucru în sine", pentru că în el ne cunoaștem pe noi înșine și, în consecință, recunoaștem țesătura universului (identică cu țesătura noastră) în "Eul" nostru, ca un lucru în sine Dincolo și dincolo de această cunoaștere, "lucrurile în sine * nu pot exista, nu numai pentru că noi cunoaștem restul lumii doar din stările de conștiință ale "Eului" nostru (adică, conform senzațiilor sale), și pur și simplu pentru că

"Eul* este nu și nu poate fi un alt "lucru în sine" Știința completează doar cunoașterea noastră directă despre acest "lucru în sine", dezvăluind relații care ajung la "eu" nostru din exterior Doar daca Biblioteca "Runivers" L E OBOLENSKY impresiile tale Și dacă și lumea exterioară este formată din aceleași monade, atunci, poate, acel produs final care se obține în conștiință, ca senzație, nu este deloc atât de diferit de fenomenele obiective încât să merite numele de "simbol" ix, -cum este necesar să ne gândim dacă fac din curentul nervos nu un "fenomen", ci un "noumen" Am conturat parțial consecințele etice și sociologice ale unei asemenea ipoteze, expunând "aluziile" lui Tarde Evoluțiile lumii, ca și evoluțiile societății, ar fi aspirațiile vii ale nenumăratelor "eu" (monade) vii Lupta și ciocnirea acestor aspirații, reprezentând tot felul de potențialități, ar crea un flux de istorie în care sunt multe chemați, dar puțini aleși Ce aspirații au fost alese, τ ζβ selectat? Însăși rezultatele evoluției răspund la asta: de exemplu, pe pământ, evoluția a ajuns la desăvârșirea unei ființe înalt gânditoare, înalt cunoscătoare, un om care, în cei mai înalți reprezentanți ai săi, este în același timp extrem de altruist, iubindu-și nu numai " rude", dar și ființele inferioare lumii, și întreaga natură În special metafizicienilor atomilor morți, le voi răspunde cu următoarea poezie: O acumulare accidentală de materie, O jucărie mizerabilă a mișcărilor fără sens, Tu creezi idealurile lumii, zeități într-o explozie de inspirație • Poftiți la viață, sacrificați-l pe a ta, Te pocăiești de greșeli și căderi, Ai tendința de a prefera dorința de plăcere "Spre sanctuarul faptelor și triumful ideilor IO, dacă ești țesut de natură Din atomii materiei pământești, atunci acești atomi sunt impregnați de libertate - Luptă-te pentru frumusețea și adevărul lumii! Vei cunoaște în tine, sub forma mișcării lor, Biblioteca "Runivers" TIPURI DE REPREZENTĂRI DESPRE LUME, CUM ESTE ÎN SEV Sub forma grosieră a materiei, Și sfințenia victimelor și dulceața unității, Și setea de adevăr și flacăra divinității! Vor spune: dar asta e metafizica?! Cu toate acestea, este pur și simplu - Fapte preluate din realitate În ceea ce am spus de la început până la sfârșit, nu există nici măcar un pic de metafizică Am luat și comparat doar Faptele și, în plus, Faptele sunt incontestabile Dar nu am despărțit experiența subiectivă de experiența obiectivă și o astfel de ruptură merită adevăratul nume de metafizică Într-adevăr, dacă ceea ce spuneam ar fi măcar oarecum metafizic, atunci fiecare ființă vie concretă - om, leu, copac - s-ar dovedi a fi produse ale metafizicii! Este greu să ne imaginăm o perversiune mai mare a tuturor conceptelor decât perversia la care ne-a condus tipul abstract-senzual, aceasta este întruchiparea naivității, necriticității, idolatriei și fetișismului, combinate cu îngâmfare uimitoare! Această aroganță, care aparține de drept științei, a fost transferată în sine de către popularizatorii ei naivi, care au făcut din ipotezele și abstracțiile științei, din metodele sale benefice, un "lucru în sine" și, prin urmare, au deteriorat chiar și știința însăși, cel puțin, în o opinie în ignoranță th sau o gloată semi-ignorantă ca Brunethière și asemenea lui, care strigă despre falimentul științei! ' Această neînțelegere și perversiune mizerabilă se datorează metafizicienilor științei și nu științei însăși L E Obolensky Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " Discursurile lui E du Bois-Reymond și perspectiva sa științifică (Citește în ședința Societății de Fiziologie din Moscova din decembrie) Numele lui Émile du Bois-Reymond se bucură de o mare faimă printre oamenii de știință din întreaga lume Nu numai descoperirile capitale și lucrările din domeniul electrofiziologiei au

adus faimă lui du Bois-Reymond, ci în egală măsură direcția pe care a avut-o celebrul om de știință, acel mod de a lucra și de a gândi științific, pe care l-a profesat în cuvânt și faptă de-a lungul vieții Concepțiile științifice proclamate de du Bois-Reymond la începutul carierei sale au stat, fără îndoială, la baza fiziologiei moderne Se poate spune că odată cu moartea sa, fiziologia* și-a pierdut una dintre personalitățile sale istorice, care a determinat multă vreme mersul ulterioar al dezvoltării acestei științe prin activitatea lor Într-un mod ciudat, totuși, acele scrieri și lucrări ale lui du Bois-Reymond, în care direcția sa științifică generală și opiniile de bază au fost exprimate cu o completitate deosebită, cunoaștem mai puține lucrări speciale despre electricitatea nervilor și a mușchilor Motivul pentru aceasta, probabil, constă în faptul că lucrările din urmă, în principalele lor trăsături, au intrat în diverse manuale, în timp ce primele au rămas în majoritatea cazurilor netraduse și, prin urmare, în ciuda caracterului lor, în cele mai multe cazuri accesibile înțelegerii tuturor , puțin știut Desigur, du Bois-Reymond și-a exprimat opiniile generale în lucrările sale special fiziologice, Questions of Philosophy, KN , Biblioteca "Runivers" I F OGNEV dar mai ales în discursurile sale au găsit expresie deplină Aceste discursuri au fost rostite de du Bois-Reymond pe parcursul unei lungi serii de ani în cadrul reuniunilor solemne ale Academiei de Științe din Berlin, dintre care du Bois-Reymond până la sfârșitul zilelor a fost secretar indispensabil Aceste discursuri au fost adunate și publicate în sub forma a două volume destul de mari Aici se află tot ce a spus du Bois-Rey-Monom în perioada - Aici aparțineau și Du-Bois-Reymond și prefața la "Investigaţii asupra energiei animalelor", scrisă în După publicarea colecției au fost rostite mai multe discursuri și, desigur, nu au putut fi incluse în ea Ultimul dintre ele, "Despre neovitalism", a fost publicat în rapoartele privind reuniunile Academiei din Berlin din Discursurile vizează o mare varietate de subiecte În ele găsim analize ale celor mai profunde probleme ale filosofiei științelor naturale și psihologiei, eseuri cultural-istorice și biografii ale eroilor culturii moderne, analize ale celor mai arzătoare probleme din învățământul universitar; viața politică și socială modernă i-a oferit și lui du Bois-Reymond de mai multe ori prilejul de a-și exprima opinia Mai mult, este imposibil să nu observăm că du Bois-Reymond ține un discurs dedicat memoriei lui Jos Müller sau Helmholtz, sau descrie relația lui Frederic cel Mare cu academia sau cu Voltaire, Rousseau, La Met-three, Maupertuis, enciclopediștii sau colonia franceză; la Berlin, fie că Leibniz își exprimă gândurile, fie că vorbește despre Humboldt, fie despre Goethe, despre franceză, fie despre războiul franco-prusac, [redacted] sau, în sfârșit, despre limitele cunoașterii, el este în întregime și complet (£ ' deține subiectul său Despre tot ce poate spune I judecata sa mereu originală, instructivă și interesantă I Mintea atotcuprinzătoare a autorului se dezvăluie în întregime Nu putem decât să fii surprins de versatilitatea și profunzimea uimitoare a cunoștințelor sale Cu greu ar fi o greșeală să spunem că într-o zi va veni vremea când lucrările lui du Bois -Reymond despre fiziologie și fizică, ca și lucrările altora, nu mai puțin decât celebrii săi oameni de știință, vor deveni învechite și vor fi înlocuite cu altele, poate mai desăvârșit Acesta este lotul tuturor lucrărilor științifice în general Nu poate fi totuși îndoielnic că, pentru istoricul culturii din secolul al XIX-lea, discursurile lui du Bois-Reymond vor servi drept material prețios din care va fi posibil să se recupera Biblioteca "Runivers" DISCURSUL LUI E DU-BOIS-REYMOND ŞI VIZIUNEA SA ŞTIINŢIFICĂ

PENTRU LUM să reînnoiască în trăsăturile sale caracteristice imaginea unuia dintre cei mai tipici și remarcabili oameni de știință ai acestui secol; Pentru empirismul modern și perspectiva mecanică, du Bois-Reymond nu este doar un apărător elocvent, ci și unul dintre fondatorii lor În ciuda acestui fapt, cu o franchețe și un talent remarcabile, el subliniază atât slăbiciunile acestei viziuni asupra lumii, cât și limitările ei De o importanță deosebită pentru înțelegerea concepțiilor istorico-naturale ale lui du Bois-Reymond sunt, în primul rând, introducerea în "Investigația asupra electricității animalelor", iar în al doilea rând, discursurile "Despre limitele științelor naturale" și "Șapte mistere ale lumii" Interesant în acest sens este și discursul "Despre neovitalism" În următoarea expunere a punctelor de vedere ale lui du Bois-Reymond, vom avea în vedere în primul rând aceste discursuri abia amintite, deși, bineînțeles, nu vom evita să atingem altele De asemenea, să remarcăm aici că vom vorbi doar despre unele dintre principalele trăsături ale vederilor istorico-naturale ale du Bois-Reymond Orice expunere detaliată a acelor diverse întrebări, a căror analiză s-a ocupat, ar duce la o asemenea extindere a planului de prezentare, încât ar depăși complet orice granițe stabilite Scurtele informații biografice pe care le avem despre Émile du Bois-Reymond *) pot explica într-o mică măsură versatilitatea talentelor și cunoștințelor sale E du Bois-Reymond s-a născut la Berlin pe noiembrie (NS) / Tatăl său a fost Felix Henry du Bois-Reymond, un elvețian francez care a migrat din Neuchâtel la Berlin, unde a ajuns într-o poziție onorabilă și s-a căsătorit cu Wilhelmine Henry, fiica unui preot din colonia franceză Acest preot a fost, la rândul său, căsătorit cu Sueette, a doua fiică a celebrului gravor Daniel Khodovetsky Prin urmare, în venele lui Émile du Bois-Reymond curgea sânge amestecat celtic-roman, germanic și slav Astfel, remarcă Engel- *) Le împrumutăm din discursul lui Siegelmann în memoria lui du Bois-Réymond, rostit la iunie , la o reuniune a Academiei de Științe din Berlin și publicat în T zz ee Zapisok * Biblioteca "Runivers" I F OGNEV Omul, parcă ar explica fiziologic îmbinarea într-o singură persoană a trăsăturilor talentului mecanic, retoric și artistic și, împreună cu aceasta, trăsăturile caracteristice acestor trei mari rase naționale La sfârșitul cursului de la Collège français din orașul său natal, du Bois-Reymond a intrat la Universitatea din Berlin în și a ascultat inițial prelegeri despre teologie, filozofie, estetică și istorie Din întâmplare, a venit la o prelegere despre chimia experimentală susținută de Eilhart Mitcherlich, iar acest lucru l-a îndreptat în către studiul științelor naturale exacte și al matematicii În , datorită lui Eduard Gallmann, l-a cunoscut pe Johann Müller și a devenit celebru în laboratorul acestuia din urmă, iar la părăsirea laboratorului lui Gallmann, a devenit ashapiensis în acesta Doi ani mai târziu, și-a susținut teza de doctorat în latină despre cunoștințele anticilor despre peștii electrici Prima sa lucrare științifică a apărut în în Analele din Poggendorf chiar înainte de disertație și conținea primele rezultate ale cercetărilor privind electricitatea animală În , a acționat în calitate de Privatdozent, dar lucrările la electricitatea animală au durat atât de mult încât abia în și-a putut începe activitatea didactică la universitate, și anume, îndrumarea exercițiilor practice de fiziologie, conduse de el împreună cu Johann Muller În același timp, a fost profesor de anatomie la Academia de Arte, aceeași în care bunicul său matern, Khodovetsky, a fost cu o sută de ani înainte de acel rector A intrat la Academia de Științe în ca recunoaștere a meritelor sale în domeniul studiului electricității

animale, recomandat de Alexander von-Humboldt și Johann Müller În a devenit secretar permanent al Academiei și a rămas în această funcție până la moartea sa În , după moartea lui Johann Müller, catedrele de anatomie și fiziologie, până acum unite, au fost separate, iar du Bois a preluat predarea fiziologiei la universitate ca profesor obișnuit De două ori a fost rector al Universității din Berlin În , a preluat conducerea institutului fiziologic construit după planul său Biblioteca "Runivers" R-VCH E DU-BOIS-REYMOND ȘI VIZIUNEA SA STIINȚIFICĂ A LUMII Până la bătrânețe a fost un om de o forță puternică, dezvoltat sistematic prin exerciții de gimnastică Ultimii ani ai vieții lui au fost umbriți de suferințe severe și numai datorită energiei sale de fier nu s-a rupt mai devreme În ce măsură mintea lui a rămas strălucitoare și ascuțită până la sfârșitul vieții sale, în ciuda suferinței fizice, este evidențiată de eseul încheiat pe patul de moarte despre activitățile marelui său prieten Helmholtz, care plecase în mormânt înaintea lui, scris pe în numele Academiei din Berlin Cum a ajuns du Bois-Reymond la viziunea sa de bază asupra sarcinilor și obiectivelor științelor naturale și a devenit un campion al vederilor mecaniciste? După cum se știe, diverse teorii vitaliste au dominat științele naturii în prima jumătate a secolului nostru Ce l-a făcut pe du Bois-Reymond să devină un negător amar al lor? Nu este cu totul ușor să dai un răspuns perfect precis și cert la această întrebare; dar comparând unele cu altele diferitele locuri din râuri în care du Bois-Reymond caracterizează predarea în universitățile germane în timpul studenției sale, precum și metodele și opiniile științifice care predominau atunci, se poate înțelege cu ușurință de ce o minte atât de precisă și limpede ca du Bois -Raymond, ar fi trebuit să fie indignat de teoria contemporană în știința naturii și să încerce să-i creeze ceva mai satisfăcător *) În prelegerile lui Heinrich Stephens despre antropologie, în timpul semestrului de iarnă - , spune Du Bois-Reymond, am notat următoarele: "fiecărui organ al corpului uman corespunde unui animal este animalul însuși Deci, de exemplu, o limbă care este mobilă în toate direcțiile, umedă și alunecoasă, este sepia Acest lucru este clar din faptul că osul limbii, osul lingual, nu este articulat cu niciunul dintre oasele scheletului Sepiale, pe de altă parte, au un singur os, cunoscut sub numele de os sepiae Astfel, acest os nu este articulat cu niciun alt os Prin urmare, limba este sepia " "Aceasta ne dă o idee despre sălbăticiile prin care a trebuit să trecem Poate că aceste impresii tinere ale noastre explică de ce privim cu atât de dezgust la învierea din Germania a fiziologiei speculative *) Der physiologishe Unterricht sonst und jetzt , p Biblioteca "Runivers" I F OGNEV "O filosofie speculativă pretențioasă", spune în continuare du Bois-Reymond, considerată crescută la judecăți sintetice a priori și capabilă să construiască o lume întreagă din câteva formule vagi; privea cu dispreţ nemărginit la munca puţin observată a "empiriştilor" Erau vremurile falsei filosofii naturale, care a fost rușinea științei germane timp de un sfert de secol; ultimii urmași ai acestei filozofii au fost periculoși chiar și pentru generația noastră; tentațiile ei erau adesea cele mai puțin capabile să reziste celor mai bune capete, care, datorită dorinței de generalizări și fantezie, se ridicau deasupra meșteșugului "Aproape *) **) în toate universitățile, visele speculative vagi au fost prezentate nu numai de către filosofi jurați, ci și de către medici și oameni de știință naturală, ca înțelepciune pură și au fost luate cu lăcomie de tinerii care fuseseră abătuți de la calea reală Teoriile și vorbele false ale lui Goethe, care s-a bazat pe faima sa de poet, nu au făcut decât să sporească frământările Ce

influență a avut opiniile lui Goethe asupra celor mai buni dintre naturaliștii săi contemporani se poate vedea din faptul că Johannes Müller, viitorul inovator al fiziologiei experimentale germane, stigmatizează experimentul cu următoarele cuvinte, în contrast cu simpla "contemplare" a fenomenelor recomandată de Goethe : "observat adică modest, nu iritabil, sincer, nu are păreri preconcepute; experimentul este artificial, nerăbdător, minuțios, nereușit, pasional și de neîncredere" ***) Există mult mai multe pasaje ca cele date în râurile du Bois-Reymond Este evident că toată credința în filosofia naturală a dispărut în generația căreia i-a aparținut du Bois-Reymond Pentru această generație, "Filosofia naturală nu a reușit să-și țină niciuna dintre promisiunile sale strălucitoare, iar băutura inițial spumoasă și spumante a rămas fără abur și s-a stricat ****) De asemenea, este de înțeles că în prima sa mare lucrare, tocmai în lucrarea sa despre electricitatea animală, du Bois-Reymond face cel mai decisiv atac pe baza tuturor celor moderne *) Die Humboldts Denkmähler vor der Berliner Universität, p **) Ibid ***) Goethe und kein Ende, pag ****) Die Humboldts Denkamăhler p o Biblioteca Runiverse DISCURSUL LUI E DU-BOIS-REYMOND ŞI VIZIUNEA SA ŞTIINŢIFICĂ PENTRU LUM opinii natural-istorice, schimbate la el, asupra doctrinei vitalităţii El face acest atac "nu pentru că vrea să spună ceva complet nou sau într-un mod mai convingător, ci pentru că vrea ca toată lumea să știe sub ce steag arborează și, de asemenea, pentru că consideră că este o datorie a tuturor în luptele împotriva prejudecăților sacre străvechi , unde doar loviturile repetate pot slăbi vaga putere de opoziție, să ia parte personal, oricât de slabe ar fi forțele" *) "Dacă te uiți la complexitatea incomensurabilă a proceselor vieții; dacă cineva se confruntă cu dificultățile pe care natura formațiunilor organice le prezintă pentru orice încercare de a o determina cu exactitate, atunci nu se poate renunța la ideea că în multe ramuri ale fiziologiei cel mai înalt și singurul nivel de cunoaștere va fi expresia legăturii cauzale a fenomenelor în forma unei imagini matematice a dependenţei reciproce sub forma unei funcţii Dar în multe ramuri ale fiziologiei, chiar și o astfel de acțiune inițială pentru cunoașterea fenomenelor pare imposibilă Aceasta, din păcate, înseamnă că nu vom ajunge niciodată aici la ceea ce ni se pare a fi o înțelegere a fenomenelor, și anume, analiza lor mecanică Totuși, acest lucru nu distruge deloc convingerea că, dacă metodele noastre ar fi suficiente, atunci ar fi posibilă o mecanică analitică a tuturor proceselor vieții Această convingere se bazează pe principiul, deja clar pentru Aristotel, că toate schimbările din lumea organică sunt doar mișcări Prin urmare, procesele vieții nu pot fi altceva decât mișcare; Dar toate mișcările sunt rezolvate în cele din urmă în cele care au loc de-a lungul unei linii drepte care unește două particule presupuse; mai mult decat atat, miscarea poate avea loc in doua directii opuse Prin urmare, în lumea organică, toate procesele în cele din urmă sunt reduse la mișcări atât de simple O astfel de reducere ar da tocmai mecanica analitică a acestor procese De aici rezultă clar că, dacă dificultatea împărțirii în părți nu ar depăși posibilitățile noastre, atunci mecanica analitică ar ajunge la temelia problemei libertății individului, pe care acum toată lumea trebuie să o rezolve, *)! Ueber Lebenskraít p și urm Biblioteca "Runivers" I F OGNEV in functie de capacitatea cuiva de a distrage atentia Fortele sunt de obicei recunoscute ca fiind cauza miscarii Această idee nu conține nimic real în esența ei, dar ne putem opri asupra ei, întrucât insuficiența acestei idei poate deveni periculoasă doar atunci când starea cunoștințelor noastre este mult avansată

Întrucât mișcările, așa cum este de la sine înțeles, au loc în direcția forțelor, se spune astfel că, atât în natura anorganică, cât și în cea organică, nu există alte forțe, cu excepția celor care, în ultimii lor termeni, nu ar reprezenta simplu atractiv sau respingător așa-zis fortele centrale Se poate observa, prin urmare, că singura diferență posibilă între procesele din cele anorganice și | natura organică poate fi găsită în diferența dintre forțele foarte centrale cu care sunt înzestrate particulele de materie Dar majoritatea medicilor, fiziologilor, filozofilor, cu alte cuvinte, toți cei care și-au pus treaba să se gândească la esența fenomenelor vieții, au ajuns la o cu totul altă concluzie decât cele afirmate acum ^ Aceste concluzii, totuși, sunt prea obscur și nedefinit pentru a fi exprimat clar și precis într-o singură propoziție În general, aceste concluzii se rezumă la acceptarea forței vitale ca cauză și cel mai înalt regulator al tuturor fenomenelor vitale Această forță trăiește în întregul corp, acționând conștient - inconștient asupra misteriosului, chiar inaccesibil simțurilor, fundal profund al scenei, în prim-planul căreia se joacă doar ceea ce este accesibil simțurilor și explicabil În ființa sa cea mai profundă, această forță este diferită de forțele fizice și chimice de natură anorganică și este inaccesibilă metodelor impotente care și-au văzut acțiunile Cu toate acestea, poate intra în conflict cu forțele naturii anorganice, iar acestea trebuie să se supună acesteia Ea nu cunoaște legile - îi este dat să tricoteze și să decidă după bunul plac Ea ia în stăpânire hrana introdusă și face din ea o substanță animată, o folosește pentru ceva timp în propriile scopuri și apoi o aruncă ca lipsită de valoare Rezistă în timpul vieții voracității ostile a oxigenului, care tânjește să ne consume carbonul Ea previne decăderea în timp ce este stăpâna casei Dupa moarte Biblioteca "Runivers" DISCURSUL LUI E DU-BOIS-REYM ŞI VIZIUNEA SA ŞTIINŢIFICĂ PENTRU LUM se retrage cu modestie, fără să lase urmă, în culise În timpul reproducerii, se transmite, fără a pierde nimic, la embrionul unei noi ființe, unde poate, ca, de exemplu, în sămânța unei plante sau a unui ou incubat, să rămână latent mult timp, așa cum poate intra într-o stare latentă în timpul leșinului sau anesteziei Asemănător, pe de o parte, cu principiul misterios care acționează în nervi, forța musculară, și cu căldura animală și electricitatea, adesea amestecate cu acestea, pe de altă parte, este atât de strâns legat de sufletul conștient încât mulți îl recunosc doar ca o manifestare specială a acestuia din urmă Potrivită pentru toate meseriile, are o varietate de cunoștințe și abilități Conduce dezvoltarea și modelează după un plan definit; construiți după toate regulile mecanicii, fizicii și chimiei, organele de simț, mișcările și digestia; asimilează, excretă, absoarbe și în același timp distinge curativul de otrăvitor, utilul de neprofitabil; vindecă răni și boli și provoacă crize; în sfârşit, din fiecare bucată de polip tăiat, ea reface un nou individ, reînnoieşte şi piciorul îndepărtat al salamandrei - "Doctrina forţei vitale astfel enunţată pare să fie ţesută din afirmaţii arbitrare; atribuie imaginii fantastice o astfel de masă de atribute imposibile și acțiuni de neconceput, încât devine dificil să luăm această doctrină în serios, fără a-i întâlni absurditatea evidentă cu un ridicol binemeritat Desigur, într-o golicitate atât de completă, nu îndrăznește să meargă pe străzi și s-au inventat diverse ținute pentru a o acoperi Dar apărătorii doctrinei, "geniile lui Dumnezeu", atârnate peste fiziologi din zilele noastre, nu vor renunța la tabloul abia desenat "Mi se pare", continuă du Bois-Reymond, "doar o astfel de descriere nedisimulata a forței vitale este suficientă pentru a clarifica

inconsecvența întregii doctrine" De asemenea, este dăunătoare, deoarece forța vieții este un pat calm, pe care, după Kant, mintea este adusă la odihnă pe o pernă de calități întunecate Este acea râpă largă, de netrecut, despre existența căreia, pe drumul cu obstacole, călărețul a primit informații false Călărețul se așteaptă să vadă o râpă în spatele fiecărei garduri și, prin urmare, devine slab în spirit "Unul dintre Biblioteca "Runivers" I F OGNEV neajunsurile conceptului de vitalitate sunt izbitoare Am văzut mai sus că toate mișcările și, în consecință, toate forțele care le produc, sunt descompuse în mișcări rectilinii și forțe între presupusele particule de materie Nu i se acordă nici cea mai mică atenție acestui lucru în doctrina forței vitale Dacă, de exemplu, un picior tăiat crește într-o salamandră, atunci ei văd doar acțiunea forței vitale în aceasta Nu se ia în considerare faptul că însuși actul de construcție aici se reduce la mișcarea și aranjarea corectă a nenumărate particule de materie Toate aceste mișcări și stări finale de echilibru se formează prin adăugarea mișcărilor rectilinie ale particulelor sau a acelor forțe pe care le atribuim acestora din urmă "Aici nu este vorba de o singură forță, ci de forțe care acționează în mai multe direcții și în cele mai diverse moduri, forțe care emană din nenumărate particule pentru a acționa asupra aceluiași număr nenumărat de alte particule " Deci, nu puteți accepta o singură forță de viață, dacă sunt necesare doar forțe de viață, acestea trebuie acceptate nenumărate Într-un cuvânt, ideea curentă obișnuită a forței vitale este o absurditate "Mai sus, am ajuns la concluzia că între procesele naturii însuflețite și neînsuflețite este posibilă o singură diferență, și anume că în ambele forțele asociate particulelor de materie sunt diferite Pentru apărătorii doctrinei forței vitale, această propoziție pare incontestabilă: tocmai forța vitală trebuie căutată în acele forțe noi care sunt atașate particulelor de materie din organisme Dar această poziție nu are temeiuri suficiente Pentru a arăta acest lucru, este necesar să vă familiarizați oarecum cu conceptul de forță Am numit forța cauza mișcării Dar acesta este doar un mod convenabil de exprimare, care nu este ușor de refuzat Nu trebuie să uităm că dacă ne gândim doar la însăși esența fenomenelor, atunci nu există nici forță, nici materie Ambele sunt doar abstractizări din obiecte, privite din puncte de vedere diferite Ele se completează și se presupun Separat, ele nu au realitate, astfel încât gândul nostru, străduindu-se să disecă esența lucrurilor, nu își găsește liniștea și vacilează între ambele distrageri "Forță în Biblioteca "Runivers" DISCUVĂRILE LUI E DU-BOIS-REYMON ŞI VIZIUNEA SA ŞTIINŢIFICĂ PENTRU LUM acest sens nu este altceva decât un produs ascuns al dorinței irezistibile inerente în noi de a personifica lucrurile, ca un dispozitiv retoric al minții noastre, care recurge la metafore atunci când nu există suficientă claritate în reprezentare pentru a exprima un gând Ce rămâne, dacă nici forțele, nici materia nu au realitate? "Cei care gândesc la fel ca mine", răspunde du Bois-Reymond, "cred că spiritul uman nu este destinat în aceste lucruri să triumfe asupra contradicțiilor Preferăm, așadar, în loc să ne învârtim într-un cerc de speculații inutile sau de tăiere, amăgindu-ne, un nod cu sabia, să ne oprim la a examina lucrurile așa cum sunt, să ne mulțumim, în cuvintele unui poet, "cu minunea a ceea ce este în jurul nostru " Nu putem fi de acord, când o cale nu duce la explicații satisfăcătoare, să închidem ochii la neajunsurile celeilalte, doar pentru că nu există a treia cale; avem destulă lepădare de sine ca să ne împăcăm cu ideea că, până la urmă, sarcina științelor nu este să înțeleagă esența lucrurilor, ci, dimpotrivă, să lămurească că această esență este de neînțeles Astfel,

în cele din urmă, s-a dovedit că sarcina matematicii nu este să găsească pătratul cercului, ci să demonstreze că acesta nu poate fi găsit; sarcina mecanicii nu este de a construi un perpetuam mobile, ci de a arăta inutilitatea muncii în această direcție "Înainte de gândirea noastră, care nu se teme de nicio consecință, lumea este rezolvată într-o chestiune mobilă, a cărei esență nu considerăm că este posibilă să o înțelegem Să înțelegem nu cauzele, ci legile mișcării - aceasta este ceea ce ni se pare sarcina aspirațiilor noastre Prin urmare, cuvântul "forță" nu poate avea pentru noi nici un alt sens decât în mecanica analitică Forța este măsura, nu cauza mișcării " "Este clar că în astfel de circumstanțe nu are rost să ne opunem forței materiei, ca ceva independent, situat în afara materiei, care acționează asupra acesteia din urmă " "Materia nu este o căruță la care forțele sunt înhămate, precum caii, și din nou înhămate după bunul plac O particulă de fier rămâne aceeași atunci când zboară prin univers într-un meteor, sau se rostogolește de-a lungul șinelor într-o roată de căruță sau curge prin venele unui poet într-o minge de sânge "Nu mai poate exista nicio îndoială că diferența pe care am indicat-o ca fiind singura posibilă între ele Biblioteca "Runivers" I F OGNEV procesele naturii însuflețite și neînsuflețite nu există cu adevărat În organisme, particulele de materie nu primesc noi forțe care ar merita numele de viață Împărțirea dintre natura organică și cea anorganică este arbitrară Doctrina forței vitale poate fi infirmată dintr-un al treilea punct de vedere și anume din punctul de vedere al legii conservării energiei Acesta din urmă, evident, contrazice posibilitatea recunoscută a transferului de forță fără pierderi în timpul reproducerii organismelor și înmulțirea ei în acest fel la infinit, precum și dispariția ei necondiționată la moarte, fără ca nimic corespunzător să o înlocuiască Motivele pentru care doctrina forței vitale ar putea ține, sunt, în opinia lui du Bois-Reymond, în faptul că, în general, adepții acestei doctrine, în raționamentul lor, au atins doar superficial întrebările legate aici? ", Fără să-i pese deloc de conceptele de bază, în timp ce o definiție mai precisă a cărei întrebări ar lua rapid o altă formă Du Bois înțelege prin aceasta jena de mers și îndoiala că se observă multe fenomene la ființele vii, care nu au nicio paralelă în natura moartă; referitor la faptul că multe fenomene vitale nu au fost explicate și nu se poate spera că vor putea fi explicate; indicați că procesele chimice din plante și animale nu pot fi imitate în laborator; oportunitatea în natura organică este prea surprinzătoare Dacă în organisme apar fenomene, spune du Bois-Reymond, care nu există în natura anorganică, nu se întâmplă acest lucru deoarece particulele de materie din corpurile vii intră în noi relații și combinații între ele? Ce este surprinzător în faptul că oferă ceva nou? Complexitatea acestor noi fenomene explică într-o măsură suficientă dificultatea înțelegerii lor și a reproducerii lor în laborator "În ceea ce privește oportunitatea în natura organică, mă voi limita", spune du Bois-Reymond, "o întrebare pentru cei care nu pot ieși din ideea unei lumi create cu un anumit scop: natura anorganică nu este oare aranjat oportun? Nu este avantajos ca lumea noastră co-r capabilă să nu fie în pericol să cadă în soare sau în masă- Biblioteca "Runivers" DISCUVĂRILE LUI E DU-BOIS-REYMOND ȘI VIZIUNEA SA STIINȚIFICĂ PENTRU LUM ciocniți de altă navă? Nu sunt lucruri foarte frumoase lumina soarelui și a lunii, schimbarea anotimpurilor, ziua și noaptea, căldura pământului, măsura gravitației, circulația apelor și o mie de astfel de fenomene? Este rău că aerul are această compoziție și nu alta și că gheața plutește pe apă? Și, în multe privințe, natura organică nu

ar putea fi aranjată mai bine, întrucât ea - o, etern antropomorfism! - ar trebui să fie aranjată după un scop definit? După cum puteți vedea, acest mod de afirmare a doctrinei forței vitale se bazează pe o neînțelegere Toate proprietățile speciale atribuite exclusiv organismelor aparțin, într-o măsură mai mare sau mai mică, naturii anorganice În asemenea împrejurări, avantajul, cel puțin în unitatea de concepție, față de apărătorii doctrinei vitalității, aparține vechii școli de filosofie naturală, care a îngropat sub o singură acoperire mistică întregul cercul fenomenelor anorganice, precum și ale fenomenelor vitale Nu poate exista nicio îndoială că fragmentul de aici din prefața la Investigațiile privind energia electrică a animalelor și-a jucat rolul său în istoria științei germane Ei au dat lovitura finală vitalismului anilor și , care apoi a dispărut complet de pe scenă Desigur, nu numai îndrăzneala extremă și acuitatea atacului asupra doctrinei dominante pentru acea vreme au făcut din opera lui du Bois-Reymond un fel de punct de cotitură în cursul gândirii științifice, ci și validitatea incontestabilă a multor a ceea ce du Bois-Reymond a spus, și cel mai important, că pronunțarea bruscă a dominației principiilor mecanice în științele naturii a fost urmată de o lucrare excelentă în care aceste principii au fost aplicate cu o pricepere remarcabilă și au condus la noi și, în plus, nu mai puțin remarcabile , rezultate pozitive, certe și clare Nimeni nu va nega că înflorirea modernă și strălucită a științelor istoriei naturale se datorează aproape în întregime dominației în ele a concepțiilor și metodelor mecaniciste Cu toate acestea, nu se poate nega faptul că în prezent există din nou o întorsătură către concepții speculative în știința naturii, unul dintre semnele caracteristice ale cărora este învierea vitalismului, deși într-o formă foarte îndepărtată de Biblioteca "Runivers" I F OGNEV primul, care nu pretinde a explica toate fenomenele vieții, ci doar indică insuficiența și incompletitudinea mecanismului Este extrem de interesant că, se pare, celebrul discurs al lui du Bois-Reymond "Despre limitele științelor naturale", rostit la congresul medicilor și naturiștilor germani din august , ar trebui considerat drept începutul unei astfel de întorsături Cei treizeci de ani care au despărțit acest discurs de prefața la Investigația asupra fenomenelor electrice au fost momentul triumfului principiilor proclamate în prefață, dar în acest timp multe s-au schimbat în părerile lui du Bois-Reymond însuși; după cum vom vedea acum, una dintre cele mai esențiale propoziții ale prefaței - posibilitatea unei explicații mecanice a libertății spirituale și a vieții - a trebuit să admită că este falsă, precum și alte propoziții, referitoare la relațiile dintre natura organică și anorganică, nu au fost pe deplin elucidate "Ca și în cele mai vechi timpuri, cuceritorii lumii doreau, într-o zi de odihnă, printre campaniile lor, să stabilească hotarele posesiunilor lor, apoi pentru a atrage oameni încă liberi să-și plătească tribut, acolo, într-un deșert lipsiți de apă, să găsească o barieră de netrecut pentru călăreții lor și să recunoască astfel adevărata margine a puterii acesteia, nimic nu poate fi mai demn pentru știința naturii, care a câștigat lumea în zilele noastre, decât, odihnindu-se de muncă, cu ocazia festivități, pentru a încerca să stabilească clar limitele posesiunilor lor ", își începe discursul du Bois-Reymond cu o comparație atât de frumoasă "Vreau să definesc aceste limite", continuă el, "și în primul rând, pentru aceasta voi răspunde la întrebarea, ce este cunoașterea naturii? Cunoașterea naturii, mai precis, cunoașterea istoriei naturale, sau cunoașterea naturii cu ajutorul și în sensul științei naturii, este reducerea schimbărilor din

lumea corpurilor la mișcările atomilor, produse, indiferent de timp, prin forțe centrale, sau reducerea fenomenelor la mecanica atomilor Din punct de vedere psihologic, se știe că acolo unde o astfel de reducere reușește, nevoia noastră de a înțelege legătura cauzală a fenomenelor este satisfăcută pentru un anumit timp Principiile mecanicii pot fi exprimate matematic și sunt concluzionate în sine aceeași certitudine apodictică, ca și propozițiile matematicii Biblioteca "Runivers" DISCUVĂRILE LUI E DU-BOIS-REYMOND ȘI VIZIUNEA SA STIINȚIFICĂ PENTRU LUM Dacă reducem modificările corpurilor la o anumită cantitate de tensiune și forțe vii, sau energie potențială și cinetică, asociată cu o cantitate constantă de materie, atunci nu ar mai fi nimic de explicat în aceste schimbări Dacă ne imaginăm toate schimbările din corpuri reduse la mișcarea atomilor produse de forțele lor centrale, atunci întreaga lume ar fi inteligibilă din punct de vedere natural-istoric Starea lumii într-o diferență de timp ar apărea ca o consecință directă a stării din cea anterioară și ca cauză a stării în diferența de timp următoare Șansa și legea ar fi doar alte nume pentru necesitatea mecanică Se poate imagina o astfel de etapă a cunoașterii naturii, în care toate procesele lumii în agregat ar fi reprezentate printr-o singură formulă matematică, un sistem incomensurabil de ecuații diferențiale, din care în orice moment ar fi posibil să se determine locul, direcția și viteza de mișcare a oricărui atom Spiritul, spune Laplace, care ar cunoaște pentru un moment dat toate forțele care animă natura și, de asemenea, poziția reciprocă a corpurilor care o compun, ar putea, dacă ar fi suficient de cuprinzător pentru a supune aceste date analizei, să înțeleagă din unul și aceleași formulele mișcării atât a lumilor, cât și a celor mai ușori atomi: nimic nu i-ar fi necunoscut, iar trecutul, ca și viitorul, i-ar fi dezvăluit privirii Mintea umană, în perfecțiunea pe care a putut să o dea astronomiei, este o aparență slabă a unui asemenea spirit "De fapt, la fel cum este suficient ca un astronom să dea o valoare negativă unei cantități dintr-o ecuație pentru a afla dacă Soarele a fost eclipsat peste Pireu când Pericle a pornit pe o navă către Epidaur, tot așa spiritul care Laplace s-a prezentat ar putea, printr-o discuție adecvată a formulei sale, să ne spună cine a fost Iron Mask sau cum a murit președintele Așa cum un astronom prezice ziua în care o cometă va apărea din nou pe cer din adâncurile lumii, astfel că spiritul ar indica ziua în care crucea greacă de pe Sfânta Sofia va străluci sau Anglia își va arde ultimul cărbune Dacă ar fi pus t = - OO în formula lumii, ar fi dezvăluit starea inițială misterioasă Biblioteca "Runivers" I F OGNEV niciun lucru Într-un spațiu nemărginit, el ar vedea materia fie deja în mișcare, fie calmă, dar distribuită neuniform, deoarece cu o distribuție uniformă, echilibrul nu ar fi niciodată perturbat Dacă ar fi forțat în formula sa t să crească la infinit în sens pozitiv, atunci ar fi știut cât timp ar fi nevoie ca lumea să înghețe conform teoremei lui Carnot Pentru un asemenea spirit, după d'Alembert, întreaga lume ar fi un singur fapt şi un mare adevăr - Cât de departe este spiritul uman de spiritul lui Laplace, este deja clar din simplul fapt că, pentru a stabili ecuațiile diferențiale ale formulei lumii, ar fi necesar să se reducă toate fenomenele naturii - ceea ce pare să fie ne o materie diversă - la mișcările unei substanțe indiferente, sau un substrat lipsit de calitate Cu alte cuvinte, toate calitățile ar trebui explicate din structura și mișcarea unui astfel de substrat Dar toate calitățile apar numai prin simțuri; Moise: era lumină - incorectă din punct de vedere fiziologic Lumina a apărut când prima pată vizuală roșie a ciliatilor a deosebit-o de întuneric Tăcut și întunecat, adică

lipsită de calități, această lume, arzând de culori și sunete strălucitoare, pare a fi o creatură lipsită de organe ale văzului și auzului; este acelaşi lucru cu viziunea mecanică obiectivă, care cunoaşte, în loc de sunet şi lumină, vibraţiile substanţei primare, care s-a transformat acolo în greutate, aici în materie imponderabilă Oricât de solidă pare o astfel de idee în general și în ansamblu, nu s-a făcut încă nimic decisiv pentru a o duce la îndeplinire în special Ar fi necesar mai întâi să găsim o piatră filosofală care să transforme substanțele care nu au fost încă descompuse unele în altele și să le producă dintr-o substanță de bază sau primară superioară - pentru a obține prima suspiciune cu privire la originea unor substanțe aparent diverse din realitatea indiferentă a materiei - Spiritul lui Laplace, totuși, ar fi avut o înțelegere completă a tuturor acestor lucruri Cunoașterea naturii de către ei ar fi astfel cea mai înaltă etapă imaginabilă a acestei cunoașteri pentru noi Ceea ce ar fi inaccesibil spiritului lui Laplace va rămâne ascuns pentru spiritul nostru mult mai limitat În două locuri spiritul lui Laplace ar fi căutat în zadar să Biblioteca "Runivers" DISCUVĂRILE LUI E DU-BOIS-REYMOND ȘI VIZIUNEA SA STIINȚIFICĂ PENTRU LUM să pătrundem mai departe, - prin urmare, suntem forțați să ne oprim ce este materia și forța, keda - noi dumdem / el trebuie să se hotărască să pronunțe o propoziție grea odată pentru totdeauna: ignorabimus, nu va ști niciodată În cea mai strânsă legătură cu discursul despre limitele științei naturii se află discursul "Despre cele șapte ghicitori ale lumii" (Ueber die sieben Welt-räthsel) Acest discurs a reflectat în mod evident numeroasele zvonuri și obiecții cauzate de Limitele științei naturale Prin urmare, du Bois-Reymond consideră necesar să se oprească mai întâi asupra unora dintre aceste obiecții și să definească mai pe deplin, mai definitiv și mai clar ceea ce el numește transcendent sau limita științei naturale Din multele obiecții aduse lui du Bois-Reymond, vom aminti aici doar două: una dintre ele a fost făcută de Haecke și faimosul botanist Negeli, cealaltă de celebra specie Da- Strauss Haeckel, după cum știți, a recunoscut că atomii au o viață mentală, iar complexele de atomi, din care sunt compuse organismele, plastidula, au un suflet special -! Plastidulaseele Viața mentală a întregului organism este compusă din viața acestor suflete atomice individuale În obiecția sa față de du Bois-Reymond, Haeckel ajunge până la a-l suspecta pe du Bois-Reymond că aparține ordinului iezuit Negeli mai crede că moleculele sunt animate și au capacitatea de a se mișca liber "Reluând vechile vise antropomorfe ale copilăriei științei", spune du Bois-Reymond, "filozofii și fizicienii explică acțiunea corpurilor unul asupra celuilalt la distanță, prin spațiul presupus gol, prin voința inerentă atomilor O voință uimitoare într-adevăr, în care doi atomi acționează mereu deodată! Voința care trebuie să vrea, fie că vrea sau nu și, în plus, direct proporțională cu masa și invers proporțională cu distanța! Voința la care obiectul aruncat descrie o parabolă Voința, care amintește de credința care mișcă munții, dar nu putea fi încă folosită în mecanică Ajungi la asemenea prostii când, îmbătat de frazeologie, începi Biblioteca "Runivers" I F OGNEV poți spune că ai obținut succes în ceea ce l-a adus și pe Newton la disperare și asta, în loc să-ți mărturisești cu umilință ignoranța Strauss s-a întrebat cum, din cele trei întrebări despre felul în care viul provine de la neînsuflețit, sentimentul de la insensibil, raționalul de la fără minte, autorul cărții The Limits consideră că prima problemă despre originea vieții este rezolvabilă, a treia , despre rațiune și liberul arbitru, dorește rezolvarea celor care recunosc mintea ca cea mai înaltă potențialitate

a conștiinței asociată cu sentimentul; a doua problemă, și anume originea senzației, o consideră insolubilă "Mărturisesc", spune Strauss, "mai degrabă aș înțelege dacă cineva mi-ar spune: originea vieții este de neînțeles; dar odată ce este dat, senzația și gândul apar în mod natural Sau, poate, și invers - originea vieții și a senzației sunt încă de înțeles, dar odată cu conștiința de sine înțelegerea noastră este întreruptă Ambele ar fi mai acceptabile pentru mine decât recunoașterea impracticabilului doar stația de mijloc Îndelungata obiecție făcută de du Bois-Reymond lui Strauss echivalează cu o scurtă repetare a ceea ce s-a spus deja în discursul "Despre frontiere" Prima apariție a vieții poate fi explicată, după du Bois-Reymond, pur mecanic și nu are nimic de-a face cu fenomenele conștiinței În acest caz, apare doar o grupare specială de atomi și molecule și apar mișcările lor speciale Cunoașterea acestor forțe și mișcări ar fi astronomică, dar nu ar duce la o înțelegere a fenomenelor vieții conștiente Prima treaptă inferioară a ultimei este senzația Dacă este de neînțeles, atunci, a fortiori, toate procesele spirituale superioare ale conștiinței sunt și ele de neînțeles Du Bois-Reymoy i se pare transcendent sau de neînțeles în general următoarele: În primul rând, esența materiei și a forței; în al doilea rând, originea mișcării "Mișcarea materiei vine și pleacă și ne putem imagina o astfel de stare primordială a materiei, când nimic altceva nu a acționat asupra ei și materia era în repaus complet, distribuită uniform în spațiul infinit Întrucât nu putem accepta explicația supranaturalistă, nu avem niciun motiv pentru prima mișcare Sau ar trebui să recunoaștem mișcarea ca fiind existentă Biblioteca "Runivers" DISCURSUL LUI E DU-BOIS-REYMON ŞI VIZIUNEA SA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII din veşnicie Dar apoi refuzăm deloc să explicăm Astfel, această dificultate în explicație se dovedește a fi transcendentă A treia dificultate este originea vieții Dar această dificultate, după cum s-a spus de mai multe ori mai sus, nu pare de nedepășit sau transcendentă pentru du Bois-Reymond Dacă materia a început să se miște, atunci în condiții adecvate se pot forma lumi întregi și acea stare particulară de echilibru dinamic al materiei, care se numește viață, poate apărea A patra dificultate este aparentul expedient - aranjarea rezonabilă a universului Legile educaționale organice sunt incompatibile cu o perspectivă mecanică Cu toate acestea, nici această dificultate nu este absolut transcendentă pentru Du Bois-Reymond În selecția naturală, Darwin a subliniat posibilitatea de a ocoli această dificultate și de a explica oportunitatea internă a creației organice și adaptarea ei la condițiile anorganice prin concatenarea circumstanțelor acționând ca un mecanism cu necesitate naturală Dar ce grad de probabilitate are teoria selecției lui Darwin? "Aderând la această teorie, simțim același lucru", spune du Bois-Reymond, "pe care o simte un om care se înecă atunci când apasă de o scândură care abia îi poate suporta greutatea Desigur, totuși, atunci când alegeți între moartea inevitabilă și tablă, avantajul este de partea tablei*) A cincea dificultate este cu siguranță de netrecut: este originea unor simple senzații date de simțuri Du Bois-Reymond discută aici în detaliu, dintr-un punct de vedere oarecum diferit decât în "Limitele științei naturale", diferitele argumente pro și contra în soluționarea acestei întrebări El citează analiza lui Leibniz despre aceasta în Nouveaux Essais sur l'Entendement humain, îndreptată direct împotriva lui Locke, apărătorul senzaţionalismului, şi este de acord cu concluziile lui Leibniz Du Bois-Reymond remarcă însă că, din punctul de vedere prezent, materia își schimbă proprietățile pe măsură ce se reduce Nu contează dacă amestecați bucăți de cărbune, sulf și sulf

împreună *) Darwin versus Galiani, p Biblioteca "Runivers" I F OGNEV litri de dimensiunea unui picior sau măcinați aceste substanțe împreună într-o pulbere și apoi formează bulgări de o dimensiune cunoscută din amestec Dacă materia capătă din ce în ce mai multe proprietăți noi pe măsură ce se schimbă, atunci, totuși, aceste proprietăți rămân explicabile mecanic Dar de ce nu ar obține, cu încă o șlefuire ulterioară, asemenea proprietăți care ar înceta să mai fie inteligibile din punct de vedere mecanic? Pentru a evita această întrebare, care pare a fi fundamentală și, prin urmare, îi încurcă pe mulți, cel mai bine este să demonstrăm direct materiei descompuse în atomi că conștiința nu poate fi explicată prin nicio aranjare sau mișcare a acestora ■ Nu cu deplină convingere, du Bois-Reymond prezintă a șasea dificultate, gândirea rațională și originea limbajului sau a vorbirii asociate cu aceasta Între o amibă și un bărbat, între un nou-născut și un adult, desigur, există un abis adânc, dar este îndeplinită într-o anumită măsură prin grade tranzitorii Dar oricât de mare ar fi saltul de la animalele superioare la oamenii de jos și oricât de dificile ar fi sarcinile care necesită soluționare aici, odată dată conștiința, dificultatea aici este cu totul diferită decât în explicarea mecanică a conștiinței; mecanica și conștiința sunt incomensurabile Prin urmare, atunci când problema senzației, problema lui V , Strauss, este rezolvată, problema lui S , sau gândirea, încetează să mai fie transcendentă Gândirea este cel mai strâns legată de ultima a șaptea problemă sau de întrebarea liberul arbitru Într-un eseu scurt, interesant, du Bois-Reymond prezintă diferitele soluții la care a fost supusă această întrebare în diferite perioade de timp Cu greu este necesar să observăm că el însuși tinde spre o negare completă a liberului arbitru* și, în consecință, spre eliminarea acestei probleme Dar dacă numai sentimentul subiectiv al libertății nu este recunoscut ca o înșelăciune, atunci interogarea trebuie recunoscută ca transcendentă Discursul se încheie cu o mărturisire curioasă Strauss i-a amintit lui du Bois-Reymond cuvintele sale că "mecanica analitică vine la problema libertății personale și că soluția acestei probleme aparține fiecărui individ, în funcție de capacitatea de abstractizare" "Nu fac niciun secret", spune du Bois-Reymond, "din faptul că ziua Damascului a venit pentru mine Reflecțiile frecvente asupra prelegerilor mele publice, asupra rezultatelor noii științe naturale m-au condus la convingerea că problemele Biblioteca "Runivers" DISCURSUL LUI E DU-BOIS-REYMOND ŞI VIZIUNEA SA ŞTIINŢIFICĂ PENTRU LUM liberul arbitru este precedat de cel puţin încă trei probleme transcendentale, şi anume, pe lângă întrebarea pe care o recunoscusem anterior despre esenţa materiei şi a forţei, întrebări despre prima mişcare şi prima senzaţie din lume Acestea sunt principalele trăsături ale viziunii științifice despre lume a lui du Bois-Reymond, care și-a găsit expresia deplină în discursurile enunțate După cum puteți vedea, ele exprimă, ca să spunem așa, melodia principală a tuturor teoriilor și ipotezelor natural-istorice ale secolului În ele, putem spune, se reflectă întregul secol, Și omul modern Înfățișat destul de corect, cu căutarea sa pasională a adevărului, cu zdrobirea îndrăzneață a tuturor autorităților din toate domeniile, accesibile doar minții umane Când era tânăr, el sparge idealismul fals și pune în locul lui idolul materialismului și înțelegerea mecanică a naturii și fenomenele ei Cu toate acestea, vin zilele Damascului, idolul decorului este distrus în bucăți și nu există nimic altceva care l-ar putea înlocui Cunoașterea absolută, după care sufletul a tânjit cu atâta pasiune, este imposibilă; Maternesc, alismul, în care s-au pus atâtea speranțe, nu a

îndeplinit ceea ce trebuia să îndeplinească, nu a putut da o explicație a fenomenelor vieții în deplinătatea și integritatea lor și s-a transformat într-una dintre metodele cercetării științifice Nici nu se poate reveni la idealismul de mult abandonat; dacă materialismul nu poate explica fenomenele mentale, atunci, pe de altă parte, idealismul nu poate explica nimic în domeniul materiei Astfel, propoziția ignoramus et semper ignorabimus devine o propoziție asupra celor mai bune vise și aspirații, care singure au dat sens vieții Este nevoie de multă fermitate și curaj pentru a o pronunța asupra propriei persoane și asupra altora care au urmat aceeași cale Dar întrebarea se pune involuntar de la sine, este posibil să ne oprim acolo unde s-a oprit du Bois-Reymond? Nu este cu adevărat posibil ca o persoană să știe ceva despre calitățile obiectelor și toată cunoașterea, atât senzuală, cât și rațională, este șocantă, iar dacă nu putem ști nimic despre obiecte și fenomene, atunci ar trebui să ne abținem, în general, de la a judeca despre ele? cum se preda; anticul Pyrrho? Este cu adevărat cunoștințele umane Biblioteca "Runivers" I F OGNEV limitat la tărâmul relațiilor pur mecanice, așa cum crede du Bois-Reymond, și cu el mulți alți adepți ai pironismului modern, sau există dincolo de acest tărâm ceea ce este accesibil minții umane? Răspunsul la această întrebare fundamentală pentru toată știința naturală și știința în întregime ar necesita un studiu uriaș și ne-ar conduce cu mult dincolo de limitele subiectului nostru Să ne limităm așadar la răspunsurile pe care viața modernă începe să le dea Despre ele aflăm din ultimul discurs rostit de du Bois-Reymond la ședința solemnă a Academiei de Științe din Berlin din iunie *), dedicat memoriei lui Leibniz Acest discurs este îndreptat împotriva neovitalismului modern În ea, la început, du Bois-Reymond repetă istoria doctrinei forței vitale deja cunoscută nouă din discursurile sale anterioare "S-ar putea crede că a fost complet zdrobită, dar în ultima vreme a reapărut și amenință să devină un picior ferm în unele domenii ale științei biologice" Du Bois-Reymond expune opiniile binecunoscute ale lui Rindfleisch și Bunge, precum și opinia doctorului Driesch că doctrina oportunității poate avea loc și în științele naturii Împotriva neovitalismului, du Bois-Reymond nu găsește obiecții noi care să difere de cele pe care le formulase împotriva vitalismului lui Johann Müller Dacă Rindfleisch nu este în stare să explice toate fenomenele vieții din proprietățile chimico-fizice ale materiei și, prin urmare, își propune să se ocupe doar de înțelegere, că "ceea ce poate fi cântărit și măsurat", atunci, remarcă ironic du Bois, "noi, este se pare, încă nu am nimic altceva nici nu am gândit, nici nu am făcut Nu cunoaştem decât o forţă a cărei trăsătură distinctivă ar fi proprietatea că este cunoscută numai în legătură cu materia Ne gândim astfel la toate forțele în general și ne întrebăm, așadar, în ce fel diferă această forță vitală neo-vitalistă de toate forțele fizico-chimice? Dr Drish nu are nicio îndoială să adauge opinii teleologice științelor naturale și să vadă oportunitatea *) Sitzungsberichte der kõnigl presa Academ der Wissenschaft Berlin XXXII, p - Festrede Biblioteca "Runivers" P̗E H E DU-BOIS-REYMON ŞI VIZIUNEA SA ŞTIINŢIFICĂ A LUMII în organe şi formaţiuni organice Nu are nimic împotrivă să spună că acolo unde cauzalitatea încetează, încetează și știința naturii "Nu trebuie să uităm doar că începe ceva învecinat cu forma teleologică a judecății " "Dacă", spune du Bois, "Driesch vrea, scuturând degetul, să ne avertizeze împotriva supranaturalismului, atunci s-ar putea să fie mort - nu-l vom uita" Du Bois-Reymond nu poate, însă, să închidă ochii la faptul că pentru apărătorii viziunii mecanice asupra lumii apar tot mai multe dificultăți în scenă "După ce

învățătura lui Darwin și-a făcut marșul triumfal, farmecul acestei învățături s-a risipit Îndoielile au început să fie exprimate din diferite părți cu privire la rigoarea dovezilor lui Darwin Într-o mare lucrare a lui Albert Wigand, aceste neajunsuri ale dovezilor au fost comparate devreme împreună, dar încă prea devreme pentru a face o mare impresie: opinia generală era încă foarte favorabilă pentru Darwin, recunoștința pentru munca sa de emancipare este prea vie pentru a începe ceartă din cutare sau cutare punct nedovedit, cu atât mai mult cu cât Darwin însuși, cu multă pricepere, însuși a punctat în multe cazuri erorile din dovezi "Eu însumi", spune Du Bois în continuare, "nu pot include aici obiecția pe care i-am făcut-o cândva lui Darwin, și anume, incomprehensibilitatea modului în care anumite organe pot fi utile unui animal în lupta pentru existență în timpul educației sale Darwin însuși a obiectat la acest lucru, spunând că scopul pe care îl pot servi astfel de Organe este cel pe care ar trebui să-l servească în viitor Dar este încă imposibil de înțeles cum, de exemplu, bateriile sale ar putea servi drept pește electric, sau dinții săi unui șarpe otrăvitor, înainte ca bateria să dea o lovitură suficient de puternică sau dintele să verseze o otravă suficient de puternică pentru a servi drept instrument de atac sau de apărare" Și mai dificilă este poziția unei alte părți a învățăturii lui Darwin, și anume teoria moștenirii proprietăților utile, ca mijloc de îmbunătățire a animalelor și apariția unor organe aranjate în mod adecvat Poziția acestei teorii în prezent este cel mai bine caracterizată prin referire la acele două persoane care în Anglia și Germania au criticat darwinismul, Herbert Spencer și Biblioteca "Runivers" și F Ognev Weismann Primul neagă posibilitatea de a explica prin selecție naturală apariția unor adaptări oportune; este imposibil de înțeles cum o mică îmbunătățire a organelor poate duce la moartea acelor forme în care o astfel de îmbunătățire nu a avut loc - ceea ce, de exemplu, poate însemna o perfecțiune ceva mai mică a simțului spațial pe vârful limbii Weismann, la rândul său, cu neobosit reflecție și cu uimitoare inteligență dialectică, a dezvoltat o serie de teorii alăturate pangenezei hipocratice, în care demonstrează continuitatea, sau, mai bine, eternitatea germoplasmei; datorită acestui fapt, ereditatea proprietăților primite de la strămoși este clarificată și, în același timp, transmiterea proprietăților dobândite este complet exclusă Astfel, selecția naturală a adaptărilor oportune care au apărut prin variație, precum și transmiterea proprietăților dobândite, sunt puse sub semnul întrebării de către cei mai celebri fondatori ai acestor probleme dificile Este clar, concluzionează du Bois-Reymond, că ne aflăm, ca și înainte, în fața misterelor insolubile ale primei apariții a organismelor, oportunității lor și istoriei creației "Se pare că nu există altă cale de ieșire", continuă el mai departe, decât să se arunce în brațele supranaturalismului A existat o forță atotputernică care, când pământul s-a răcit suficient, a chemat pentru prima dată ființe vii la ființă, dar apoi, într-un moment de indiferență sau de supărare, le-a condamnat din nou la moarte; gândindu-se apoi una mai bună, după ceva timp această forță a încercat o nouă creație și toate după aceea, pentru a repeta din nou, poate după milioane de ani, același joc de la început Într-un asemenea punct de vedere, însă, se pierde complet din vedere principiul stabilit de Helmholtz, și anume că "știința, care își pune ca scop studiul naturii, trebuie să plece de la asumarea comprehensibilității acesteia din urmă" / "De aceea, ea nu se poate nega că explicația supranaturalistă cu privire la originea lumii organice stă în spatele doctrinei evoluției mecanice, oricât de

incompletă ar fi filogenia, oricât de obscură teleologia și oricât de iremediabil a pierit, așa cum pare acum, abiogeneza Crearea unui țânțar sau a unei balene într-o clipă de către o ființă nematerială este la fel de minunată, Biblioteca "Runivers" ' DISCURSĂRI LUI E DU-BOIS-REYMOND ȘI VIZIUNEA SA STIINȚIFICĂ PENTRU LUM 'de parcă clopoţelul Cântecului lui Schiller ar fi fost pliat în acea povară când literele setului, amestecate în cutie, au fost aruncate din ea Dar pentru o asemenea adăugare, cel puțin, s-au dat scrisori - Există o cale de ieșire dintr-o asemenea dificultate? Și dacă este, atunci ar trebui să încerci să-l folosești Du Bois-Reymond este gata să găsească un asemenea deznodământ în ceea ce el consideră * posibil să admită un singur act de creație (fa nu multe succesive), într-un timp infinit de departe de noi, care a aranjat astfel materia, încât ființele vii s-ar putea dezvolta treptat din ea, conform legilor imuabile, de la cele mai simple la cele mai complexe "Astfel, această singură zi a creației ar fi suficientă pentru a explica întreaga natură organică pur mecanic, fără vitalism vechi și nou De aici se poate face încă un pas spre înțelegerea mecanică, de la supranaturalism la mecanism, și se poate imagina materia infinită, cu proprietățile ei prezente, în mișcare din eternitate în spațiu infinit^ • Aceasta este concluzia finală la care a ajuns du Bois-Reymond, ultima soluție la marea ghicitoare a lumii Dar este miracolul unei zile a creației mai puțin decât minunea creației în șapte zile? Este cu adevărat posibil să excludem problema cauzei acestei mișcări prin simpla recunoaștere a mișcării în materie din eternitate? Fără îndoială, întrebarea cauzei mișcării este una dintre cele transcendentale și așa a fost punctul de vedere al lui du Bois-Reymond însuși, așa cum am văzut mai sus Dacă da, atunci pasul făcut de du Bois-Reymond, și împreună cu el de mulți care îi împărtășesc gândurile, de la supranaturalism la materialism, este un pas de la neînțeles la neînțeles Este surprinzător după aceasta că începe o reacție în știința naturii împotriva viziunii moderne mecanico-materialiste asupra lumii, una dintre manifestările căreia, de altfel, este neovitalismul? Dar o atitudine negativă față de viziunea predominantă în științele naturii este îmbrățișată nu numai de neovitaliști, ci și de mulți alți oameni de știință ai naturii, aparent deloc înclinați să împărtășească predicarea neovitalismului, cum ar fi, de exemplu, O Hertwig sau Mach În celebra sa carte Zeit-und Streitfragen der Biologie *) Oscar -, " ♦) Numărul II, Mechanik und Biologie , p - Biblioteca "Runivers" I F OGNEV Hertwig citează opinia lui Mach, pe care o împărtășește pe deplin, cu privire la relația dintre mecanică și fiziologie '· "Toată știința", spune acest fizician, "este derivată din nevoi vitale Oricât de împărțită ar fi știința în funcție de nevoile, aspirațiile și abilitățile oamenilor de știință, ramurile ei își păstrează vitalitatea doar în legătură cu întregul Numai în astfel de condiții își poate atinge cu succes obiectivele și se poate salva de o dezvoltare urâtă unilaterală Dar împărțirea muncii, concentrarea cercetătorilor în departamente mici separate este una dintre condițiile pentru dezvoltarea cu succes a științei Numai sub condiția unei astfel de limitări și unilateralități este posibil să se dezvolte, în măsura în care este necesar, mijloacele pentru stăpânirea completă a unei ramuri a științei Dar în aceasta constă pericolul de a acorda prea multă importanță acestor mijloace pe care le-a folosit și, mai mult decât atât, de a recunoaște aceste mijloace, simple instrumente de artizanat, ca scop real al științei Datorită dezvoltării formale disproporționat de mare a fizicii, în raport cu alte științe ale naturii, această stare de lucruri a apărut de fapt Mijloacele de

gândire din fizică, conceptele de masă, forță, atom, sunt atribuite de mulți oameni de știință naturală realității din afara gândirii Se crede chiar că aceste forțe și mase reprezintă exact ceea ce trebuie investigat și, dacă ar fi cunoscute, orice altceva ar fi dezvăluit de la sine din echilibrul și mișcarea acestor mase "Dacă cineva ar cunoaște lumea de la teatru, atunci, după ce a venit pe scenă și a văzut acolo dispozitive mecanice, ar putea ajunge la concluzia că și lumea reală are nevoie de o scenă și totul s-ar realiza dacă acestea din urmă ar fi studiate Nici nu putem lua ajutoarele intelectuale pe care le folosim pentru a reprezenta lumea pe o scenă mentală drept bazele reale ale lumii reale În alt loc, Mach vorbește despre dorința enciclopediștilor francezi din secolul al XV-lea de a da o explicație fizico-mecanică a întregii naturi "După un secol întreg /; când am devenit mai sensibili, continuă Mach, viziunea proiectată asupra lumii a enciclopediștilor ne apare ca o mitologie mecanică, în contrast cu mitologia animistă a religiilor antice Ambele vederi conțin exagerări fantastice de o singură parte Biblioteca "Runivers" DISCUVĂRILE LUI E DU VOY REYMON ȘI VIZIUNEA SA STIINȚIFICĂ A LUMII cunoştinţe O investigație fizică rezonabilă va duce la o analiză a percepțiilor senzoriale Ne vom simți atunci mai aproape de natură și nu mai trebuie să ne prezentăm ca un nor praf de molecule de neînțeles pentru noi înșine și să rezolvăm întreaga natură într-un sistem de imagini bizare Cu greu ar fi o greșeală să spunem că motivul principal în ultimele tendințe împotriva extremelor viziunii mecanice asupra lumii în știința naturii este vechiul adevăr exprimat de Kant cu privire la cunoașterea naturii Cunoașterea naturii constă în subsumarea lucrurilor și fenomenelor, ca obiecte ale experienței exterioare, sub concepte a priori raționale; putem judeca legătura lucrurilor între ele în natură numai după legătura reprezentărilor în înțelegerea noastră De aici aparenta oportunitatea in natura si, in general, regularitatea fenomenelor sale Cunoaștem natura ca o totalitate de fenomene, adică reprezentări în noi; prin urmare, legea conexiunii acestor fenomene o putem obține numai din principiile conexiunii lor în noi, adică din condițiile unei astfel de conexiuni necesare în conștiință, care face posibilă experimentarea Astfel, trebuie să deducem natura în regularitatea ei generală din condițiile posibilității de experiență care stau în sensibilitatea și înțelegerea noastră Rațiunea nu își trage legile (a priori) din natură, ci i le prescrie Odată cu monismul mecanicist, devine acum în știința naturii și fostul dualism, care opune materii principiului rațional spiritual Du Bois-Reymond a fost, fără îndoială, unul dintre primii care a dat impuls unei astfel de mișcări a istoriei naturale când, cu douăzeci de ani în urmă, în mijlocul a ceea ce părea a fi un triumf complet al monismului mecanicist, a proclamat din nou vechiul adevăr că fenomenele a conștiinței nu poate fi explicată mecanic I Ognev Biblioteca "Runivers" Teoria cunoașterii bazată pe empirism critic eu În cea de-a opta carte a lui Nauchnago Obozreniya pentru anul trecut, articolul lui Simmel a fost tradus: "Teoria cunoașterii și doctrina selecției naturale" *), care a apărut încă din în Arschiv fur systematische Philosophie Destul de analog cu teoria evoluționistă a moralității, aceeași teorie a cunoașterii este propusă aici Teoriile obișnuite ale cunoașterii, spune Simmel, presupun existența unui astfel de adevăr obiectiv, al cărui conținut se află în afara sferei de influență a intereselor practice ale subiectului De altfel, în opinia autorului, singura dovadă a adevărului ideilor noastre este satisfacția efectivă pe care am obținut-o datorită activității care decurge din ele Astfel "numim

adevărate acele noțiuni care s-au dovedit a fi motivele unor acțiuni oportune, de susținere a vieții" "Din masa de idei, numai acelea din care au izvorât consecințe utile sunt păstrate de selecția naturală, iar cuvântul adevăr nu înseamnă nimic altceva decât tocmai această influență practic utilă a gândirii " "Cunoașterea nu a fost la început adevărată pentru a deveni utilă, ci, dimpotrivă, a fost utilă și, prin urmare, a început să fie numită adevărată " "Acele tipuri de reprezentări, pe baza cărora au luat naștere acțiuni favorabile conservării speciei, selecția naturală păstrează, întărește și fixează, adăugând la conținutul lor predicatul adevărului, care nu înseamnă nicio calitate teoretică independentă a reprezentărilor, ci caracterizează doar o astfel de calitate care duce la rezultate practic favorabile - *) Vezi și Biblioteca Darwiniană, vol I S -Pb Biblioteca "Runivers" TEORIA CUNOAȘTERII PE BAZA EMPIRISMULUI CRITIC tagam" *; "Utilitatea cunoașterii creează în același timp pentru noi obiectele cunoașterii", își rezumă Simmel teoria cu acest aforism Neavând în vedere să analizez această teorie în detaliu, vreau să exprim câteva gânduri despre ea despre fundamentele unei adevărate teorii a cunoașterii Teoria utilitarist-evoluționară a moralității, în paralel cu care se poate pune în considerare teoria cunoașterii, stă din punctul de vedere al empirismului naiv, naiv, bineînțeles, doar pentru teoria cunoașterii, deoarece pentru anumite științe un astfel de empirism este complet legitim Acest punct de vedere ia obiectul experiențial ca fiind în afara subiectului și cunoscut de acesta prin organele de simț, în timp ce subiectul însuși este cunoscut prin autoobservarea internă din nou spre deosebire de obiect Numită teorie a moralității urmează direcția dezvoltării voinței, ca fapt psihic, sub influența condițiilor obiective de viață și constată că utilitatea anumitor acțiuni, o anumită direcție a voinței, utilitatea tocmai pentru păstrarea specia, conduce la dezvoltarea unei anumite constanțe în această direcție și la conștiința obligației sale, în consecință, la voința morală și la ideile morale Însuși faptul voinței nu se dezintegrează câtuși de puțin, rămâne aceeași specificitate pe care i se dă în conștiință, dar manifestările sale sunt plasate într-o anumită dependență cauzală de faptele obiective, care își păstrează în egală măsură specificul Acesta este modul în care merge teoria cunoașterii luată în considerare? Nu, pretinde că se ridică deasupra punctului de vedere al empirismului naiv Ea dorește, așa cum spune Simmel, "să eliminăm dualismul lumii ca reprezentări și al lumii ca realitate care răspunde activității noastre practice", vrea să-l elimine prin faptul că "formele de gândire încep să fie văzute ca rezultat de acțiuni practice și contracțiuni" Evident, nu mai vorbim despre o simplă explicație cauzală a fenomenelor de cunoaștere prin fenomene de alte specificități, ci despre reducerea însăși specificității actului cognitiv la alte specificități Dacă această teorie s-ar afla din punctul de vedere al empirismului naiv, ar coincide complet cu acea teorie empirică aproape general acceptată a cunoașterii, conform căreia reprezentările adevărate sunt păstrate în Questions of Philosophy, KN , Biblioteca Runiverse F SOFRONOVA acasă și supraviețuiesc tocmai pentru că sunt reprezentări utile și servesc drept arme puternice în lupta pentru existență; cea din urmă teorie recunoaște existența egală a ambelor specificități, adevăr și utilitate, nu se descompune una în alta și doar pune manifestările lor într-o astfel de relație cauzală încât, odată ce există o reprezentare adevărată pe față, provoacă consecințe utile pentru individ în care s-a format, -iar această utilitate contribuie la supraviețuirea tocmai a unor astfel de indivizi

și astfel la păstrarea și dezvoltarea ideilor adevărate Eliminați din teoria lui Simmel această străduință pentru distrugerea categoriei adevărului, pentru descompunerea ei completă în utilitate și se transformă în teoria empirică conturată "Reprezentările adevărate sunt păstrate și menținute prin utilitatea lor", spune această teorie "Ideile adevărate ca atare nu există, ci doar ideile utile există", este gândul lui Simmel Este clar că teoriile sale nu pot fi înțelese din punctul de vedere al empirismului naiv, căci el vrea să descompună nu numai categoria adevărului, ci însăși categoria cunoașterii Există doar două puncte de vedere care permit minții să se ridice deasupra multiplicității specificităților Una dintre ele este metafizică, încercând să prezinte o specificitate ca substanță, cealaltă ca manifestări ale ei Simmel nu ia acest punct de vedere În niciun caz nu consideră "utilitatea" lui o ființă metafizică, la care se reduc toate proprietățile lucrurilor, inclusiv adevărul cunoașterii Rămâne să interpretăm teoria lui Simmel dintr-un alt punct de vedere posibil, și anume din punctul de vedere al empirismului critic Dar ce este empirismul critic? Cunoașterea noastră are nevoie, fără îndoială, de un studiu critic, în stabilirea unui criteriu de fiabilitate, în evidențierea adevăratelor principii ale cunoașterii Dar un astfel de studiu în raport cu obiectele private, ea este produsă de științe private separate, fiecare dezvoltând în propria sa metodologie propriile criterii speciale de cunoaștere și doar căutarea celui mai general criteriu de fiabilitate este subiectul teoriei cunoașterii Acest criteriu poate fi căutat atât în sfera cogniţiei experienţiale, cât şi a celor neexperimentale Esența empiiilor critice Biblioteca "Runivers" TEORIA CUNOAȘTERII BAZATĂ PE EMPIRICISM CRITIC risma constă tocmai în faptul că el caută acest criteriu în regiunea experienţei celei mai generale El identifică cunoașterea cu experiența și îi studiază trăsăturile generale pentru a găsi în sine baza certitudinii sale Pentru aceasta, compoziția experienței este supusă unei examinări critice Începutul unei astfel de critici a experienței îl găsim la Kant, iar rezultatul cercetării sale este exprimat în propoziția că experiența este un produs al conștiinței (formele sale cognitive generale) și un lucru în sine care acționează asupra noastră prin simțuri externe și evocă în noi reprezentări senzoriale care nu îi sunt adecvate În același timp, el distinge o astfel de experiență ca oferirea de cunoștințe adevărate, obiective, de simplu empirism, care este o simplă acțiune a unui lucru în sine asupra unei anumite conștiințe subiective, nesupusă unor forme cognitive generale și, prin urmare, neavând o valoare obiectivă (cf "Prolegomenele" sale, par θ) *) Trebuie să admitem că acest punct de vedere este deja un pas binecunoscut în critica experienței Ea distruge opoziția empirică a subiectului față de obiect și reține doar transcendentalul "Experiența dată" lui Kant nu este nici un obiect pur și nici o simplă percepție empirică, ci doar prelucrarea acestei percepții de către forme cognitive inerente conștiinței în general În experiență, subiectul (ca conștiință în general) și obiectul sunt îmbinate pentru a produce obiectul experienței Acest lucru elimină punctul de vedere al realismului naiv Prin urmare, indicația domnului Filippov ("Despre filosofia experienței pure"-Scientific Review, v ,) este complet nedreaptă, de parcă Kant, "argumentând despre experiență, fie ar lua acest concept așa cum ne este dat de obișnuiți gândire sau se limitează la remarci fragmentare, cum ar fi că experiența se referă la lucruri care ne afectează simțurile Dar Kant a vrut să lupte nu numai împotriva realismului naiv, ci și împotriva idealismului pur și a empirismului

Această luptă pentru mai mulți faroni a fost cauza erorilor sale Protestul împotriva idealismului l-a forțat să nu distrugă complet dualismul subiect și obiect, ci doar să-l îndepărteze de em- *) Dacă în alte locuri, mai ales în Critica rațiunii pure, experiența este uneori folosită în sensul de simplu empirism, atunci aceasta este evident doar o inexactitate a expresiei * Biblioteca "Runivers" F SOFRONOV tărâmul liric în transcendental Protestul împotriva empirismului a cerut dualismul cunoașterii, introducerea principiului pre-experimental alături de principiul experiențial, același principiu care intră în sinteza experienței ca formă de cunoaștere, dar care apare acum la Kant ca început al cunoaștere independentă, pură și este prezentată ca o armă împotriva empirismului, căci numai în acest început este dată posibilitatea cunoașterii universale, necesare, de aceea doar ea servește drept început adevărat al certitudinii *) Din aceste erori ale lui Kant decurg două sarcini ale empirismului critic, dacă acesta din urmă dorește să dezvolte sămânța sănătoasă a criticii lui Kant asupra experienței Întrucât nu admite nicio premisă transcendentală, el trebuie să înțeleagă experiența ca una în sine, întreg, nefiind necesar pentru explicarea ei dualismul transcendental dintre subiect și obiect Întrucât nu recunoaște dualismul surselor de cunoaștere, el trebuie să găsească începutul certitudinii în experiența însăși și să arate că cunoașterea "universală și necesară" se bazează pe același început Astfel, teoria cunoașterii se rezolvă într-o teorie a experienței Este necesar să studiem ce este experiența în general, făcând abstracție de toate formele ei particulare Un astfel de studiu trebuie să fie critic, nu în sensul că nu are propriul său conținut și obiect pozitiv - acest conținut și acest obiect sunt date tocmai în proprietățile generale ale experienței - ci în același sens în care orice știință ar trebui să fie critică a cercetării sale, verificându-i constant cursul cu un criteriu metodologic special pentru ea Prin urmare, empirismul critic, ca teorie a cunoașterii, nu trebuie numit o critică a experienței, ci o teorie a experienței, iar termenul "critic" exprimă aici același lucru pe care l-ar exprima termenul "științific" În ultima vreme, teoria lui Avenarius este incorect monopol *) Aici Kant a pierdut din vedere faptul că universalitatea și necesitatea anumitor adevăruri, pe care le consideră un semn al originii lor a priori (și care, de altfel, este contestată ea însăși de criticii săi ca fiind admise arbitrar), pot apărea, dacă existența unui lucru în sine este admisă, nu numai rezultatul universalității anumitor forme cognitive, ci și rezultatul universalității proprietăților cunoscute ale acestui lucru Biblioteca "Runivers" TEORIA CUNOAȘTERII BAZATĂ PE EMPIRICISM CRITIC a numit pentru sine numele de empiriocriticism De fapt, orice cercetare științifică experimentală este efectuată critic, orice metodologie științifică este critică și orice teorie a cunoașterii construită științific va fi cu siguranță critică experimental Empiriocritica nu este cutare sau cutare știință, nu cutare sau cutare teorie, ci este o trăsătură binecunoscută a oricărei cercetări științifice, care caracterizează atitudinea critică a acestei cercetări față de sfera experienței sale Teoria cunoașterii, altfel teoria experienței, trebuie să fie impregnată cu același spirit de critică și numai de aceea poate fi numită critică Cum ar trebui să se manifeste această atitudine critică a teoriei cunoașterii față de sfera experienței sale? La fel se manifestă și în alte științe, exprimate în metodologia lor specială Tocmai, această teorie trebuie să-și purifice experiența, trebuie să-și clarifice cu precizie sfera experienței peste care este chemată să lucreze, să alunge din ea toate elementele străine, toate acele

specificități care nu aparțin acestei sfere Întrucât teoria cunoașterii a apărut întotdeauna fie ca produs și instrument al unui anumit sistem metafizic, fie, dimpotrivă, ca armă în lupta împotriva acestor sisteme, o asemenea unitate a sarcinii sale cu sarcinile critice ale științelor pozitive a scăpat din vedere Teoria cunoașterii trebuie să fie critică în același sens ca și metodologia fiecărei științe, ea trebuie să determine pentru ea însăși sfera experienței pe care subiectul său o surprinde cu adevărat, trebuie să-și stabilească pentru sine propria sa experiență pură, așa cum fiecare știință își stabilește pentru sine la fel Sfera experienței pe care funcționează teoria cunoașterii nu este, evident, cea pe care lucrează științele private, iar fiecare dintre acestea din urmă are propria sa sferă specială Fiecare nou pas spre perfecțiunea științei se caracterizează printr-o delimitare mai precisă a acestor sfere A studia specificul numai în propriile sale fenomene este motto-ul cunoașterii științifice De aici urmează sarcina critică - de a elimina tot ceea ce aparține fenomenului de altă specificitate, de a elimina nu în sensul ignorării vreunei legături cauzale cu acestea, ci numai pentru a nu accepta fenomenele acestei alte specificități ca fenomene ale studiat și să nu atașeze specificului studiat astfel de definiții , care aparțin de fapt unei alte zone de experiment Biblioteca Runiverse F, SOFRONOVA acea *) Că o asemenea confuzie a avut loc în mod constant și că o astfel de separare a factorilor determinanți străini caracterizează progresul științific, este dovedit de istoria tuturor științelor naturii Studiul fenomenelor fizice propriu-zise trebuia izolat de diferența chimică a corpurilor, deși numărul energiilor fizice proprii s-a înmulțit constant; chimia trebuia să izoleze de ea însăși toate procesele vieții, la fel cum biologia, la rândul ei, era emancipată de toate elementele psihice; în psihologia însăși, trebuie distinse cu strictețe elementele psihofiziologice și propriu-psihice Și numai datorită acestei purificări a experienței speciale a fiecărei științe, este posibil să se ridice treptat peste varietatea specificităților - la legi din ce în ce mai generale: până când fenomenele specifice oricărei științe sunt eliberate de determinanți străini, până atunci știința dintre aceste fenomene nu pot primi un adevărat, inerent gradul său de generalitate, și toate încercările de a stabili în el legi generale care să explice fenomenele unor științe mai particulare, vor fi spulberate de amestecul de definire a acestor științe, introdus greșit în el Astfel, vedem că principiul purificării critice a experienței este unul științific general, aplicat în toate științele, că fiecare știință are propria sa experiență pură specială, că conceptul de experiență pură nu coincide, așadar, cu conceptul de generală experienţă, pentru că şi în sfera acestuia din urmă ne mo putem introduce greșit elemente care nu îi aparțin și, pe de altă parte, fiecare experiență specială este pură, deoarece toate determinanții neobișnuiți pentru obiectul său au fost îndepărtați din ea Cel mai frapant exemplu de atitudine necritică față de propria experiență îl vedem în metafizica obișnuită, * care, încercând să se gândească la cele mai înalte generalități, ia pentru ele una sau alta dintre specificitățile subordonate, încearcă să *) S-ar putea interpreta totuși experiența pură ca fiind lipsită de orice speculație; dar speculația, în măsura în care experiența este singura sursă de cunoaștere, nu este altceva decât unul dintre tipurile de experiență; din ea trebuie alungată doar speculația falsă, dar este falsă tocmai atunci când gândește în termeni străini de subiectul său, când reprezintă, deci, nu experiență pură în sensul de mai sus

devenind mai sus decât lumea real-empirica, descrie existentul în termeni de specificitate real-empirice Meritul lui Avenarius este că a încercat să aplice acest principiu al purității experienței în teoria cunoașterii, a încercat să ofere o teorie a cunoașterii care să includă doar elementele sale cele mai generale și să nu introducă definiții străine care caracterizează deja anumite tipuri de cunoştinţe Dar chiar în realizarea acestei încercări principiul nu a fost susținut Autorul stabilește imediat premisa că fiecare individ uman se opune mediului și acceptă (fiecare individ) că toate afirmațiile (în sensul cel mai general) sunt dependente de acest mediu "Punctul de plecare acceptat este liber de orice presupoziție a priori; are nu numai consistență individuală, ci și universală, deoarece nici psihozele, nici sistemele filozofice nu fac schimbări în înțelegerea naturală a lumii de către niciun individ ", spune Carstanjen, expuntorul lui Avenarius "Pornind de la acest punct de plecare, noua teorie încearcă să reducă toate acțiunile noastre și toată gândirea noastră, cele mai simple mișcări ale membrilor noștri și toate cele mai complexe forme de cunoaștere științifică și creație artistică, într-un cuvânt, toată activitatea umană, atât teoretică şi practic, de a reduce la un comun funcţiile umane şi de a o reprezenta astfel ca urmare a unei singure, simple şi apropiate presupoziţii Care sunt premisele? Ce pretinde ea? Ea nu afirmă, după cum explică autorul, existența sau inexistența reală a mediului și opoziția acestuia față de individ, ea afirmă doar că "fiecare ^ individ uman acceptă" că "acceptăm" Dacă l-am întrerupe pe autor în acest moment și l-am întreba: dacă acest lucru ar fi înțeles în așa fel încât autorul însuși să accepte și cititorul ar trebui să accepte opoziția indicată a mediului față de individ, să o accepte fără nicio critică, ca pe o intuiție de necompusa ? - autorul ar fi pus într-o situație fără speranță Dacă ar admite că și el acceptă, iar cititorul trebuie să accepte (căci atât autorul, cât și cititorul sunt indivizi umani) această premisă, ar admite astfel că nu își bazează teoria pe faptul că "acceptăm" , și cel care există un astfel de mediu, Biblioteca Runiverse F SOFRONOVA opus individului / prin urmare, ai admite?, că întreaga lui teorie pleacă din dogmatic, nu pro? teza adevarata; dacă el admite că el însuși, ca critic al cunoașterii, tratează critic această teză general acceptată, ar fi obligat să înceapă cu această critică și nu ar avea ocazia să-și dezvolte teoria, pornind de la această opoziție a mediului față de individ, ca din faptul principal Dar nimeni nu-l întrerupe pe autor la locul indicat, iar acesta are ocazia de a elabora concluzii pe baza faptului deja acceptat că mediul este opus individului; individul acceptă " , dar cu faptul că" mediul se opune individului" ca fapt, iar în domeniul acestui fapt își desfășoară cercetările, deși faptul în sine a rămas nedovedit critic În acest caz, el are în mod evident în rezervă calea de ieșire, care este pregătită în ipoteza unei astfel de premise precum "acceptăm", și anume, dacă cititorul se îndoiește de dreptul de a efectua cercetări, pe baza unui asemenea * presupus fapt precum mediul opunându-se individului, autorul îi va obiecta : da, s-a stabilit la noi încă de la început că "acceptăm" , - prin urmare, atât tu, cât și eu am acceptat, am permis acest fapt al mediului care se opune individul Mecanismul sofisticat al tuturor acestor construcții este evident Este adevărat că "acceptăm", "individuul uman acceptă" dar sarcina teoriei cunoașterii este tocmai de a verifica adevărul acestei acceptări, iar Avenarius s-a sustras de la îndeplinirea acestei sarcini în modul descris În expunerea ulterioară a acestei teorii ne întâlnim cu presupuneri și mai arbitrare Ca să nu mai vorbim de ciudata impresie

că în aceasta, conform ipotezei unei teorii pur formale a cunoașterii, acceptarea în individ a sistemului nervos și tocmai a părții sale centrale, ca având o semnificație deosebită pentru studiul "experienței pure" , de a indica compoziția elementelor sale formate etc , - să fie acestea doar desemnări nereușite ale acelei treimi (nespirituale și nemateriale), care este singura acceptată de Avenarius - dar toate concluziile ulterioare se bazează pe Faptul Biblioteca "Runivers" TEORIA CUNOAȘTERII PE BAZA EMPIRISMULUI CRITIC al așa-numitului sistem salvator C (sistemul nervos) și deci individul "Organismul uman ar trebui să fie astfel încât într-un fel sau altul să se poată păstra în anumite limite", spune Carstanien "Avenarius consideră toate manifestările vieții, toată experiența, împreună cu modificările care stau la baza sistemului nervos central, ca abateri de la maximul autoconservarii vitale " Este decisiv îndrăzneala cu care, bazându-se pe fapte experimentale particulare, ei continuă să afirme că studiază doar condițiile generale ale oricărei experiențe, că se ridică deasupra tuturor formelor sale particulare Nu numai că individul s-a opus mediului, acum există noi premise care îi atribuie individului anumite proprietăți, și anume viabilitatea, dar în viitor menținerea acestei viabilitati se reduce la echilibrul alimentației și muncii, deci, sigure, calificate forme de activitate sunt stabilite de individ mintea si atitudinea fata de miercuri Peste tot aici apare rezerva că vorbim de proprietăți formale, că viabilitatea are un sens formal; dar aceasta înseamnă doar că se ia proprietatea cea mai generală a viabilității, dar viabilitatea însăși, chiar și în sensul ei general, este deja un fenomen particular, o experiență particulară, în comparație cu forma sa cea mai generală Astfel, teoria lui Avenarius nu a rezistat purității experienței care ar trebui realizată în teoria cunoașterii Gândește în termeni împrumutați din condițiile particulare ale experienței și dorește să-și descrie condițiile generale în acești termeni Teoria lui Simmel, deși nu poartă pecetea unei asemenea abstractități și formalități precum teoria lui Avenarius, este de fapt foarte apropiată de aceasta din urmă Ea visează, de asemenea, să elimine orice dualism între cunoaștere și activitatea individului, iar "utilitatea", pe care o pune în prim-plan, este doar un aspect și mai particular-empiric și, prin urmare, și mai nepotrivit pentru fundamentarea unei teorii generale a cunoașterii, conceptul decât "conservarea vieții" a lui Avenarius Ambele teorii suferă de același defect - raționamentul în cerc În Avenarius, acest viciu se ascunde în spatele unei distrageri extreme Biblioteca "Runivers" F SOFRONOV prin precizia formulării, în schimb, în Simmel iese complet gol Pe faptul utilităţii ei doresc să fundamenteze categoria adevărului; dar faptul utilităţii presupune înaintea sinelui faptul existenţei, căci utilitatea este fiinţa a ceva pentru ceva; însuşi faptul existenţei se afirmă după categoria adevărului; Astfel, revenim la punctul de plecare al argumentării, iar întrebarea principală, care este exact criteriul adevărului, nu s-a îndreptat câtuși de puțin către o soluție; este evident că acest criteriu trebuie căutat undeva mai în spatele utilităţii, care ea însăşi se afirmă numai după acelaşi criteriu de adevăr II Să încercăm, folosind conceptul de cunoaștere pură și experiență stabilit mai sus, să aflăm limitele unei asemenea în teoria cunoașterii Teoria cunoașterii, pentru a-și păstra experiența pură, trebuie să intre în limitele sale legitime, trebuie să absoarbă toți adevărații determinanți ai obiectului său și să renunțe la toate celelalte, exterioare acestuia Ea trebuie să se ridice deasupra acelor specificități care sunt studiate în anumite științe particulare Toate

acestea din urmă, pe lângă specificul lor particular, se ocupă de un lucru comun tuturor - și această specificitate generală a lor trebuie, de asemenea, respinsă de teoria cunoașterii Această specificitate comună a obiectelor tuturor științelor este opoziția lor ca obiecte experimentale la subiect, abstracția unei laturi a întregii idei și stabilirea acestei abstracțiuni ca independentă de subiectul existenței Cunoașterea, sintetizată direct într-un act întreg, desparte în aceste obiecte în două laturi presupus independente - conținutul obiectiv și percepția subiectivă a acestui conținut Ceea ce cauzează o astfel de scindare este o întrebare care nu ne interesează acum; în orice caz, este dat ca un anumit mod specific de reprezentare a obiectelor lumii exterioare care sunt supuse studiului unor științe particulare - în același mod ca una dintre ele, psihologia, în aceeași abstractizare studiază acel grup de idei care este cunoscut ca subiect, iar acest subiect este studiat și la ea ca un fel de obiect Teoria cunoașterii în însuși subiectul ei, ca doctrină care studiază cele mai generale Biblioteca "Runivers" TEORIA CUNOAȘTERII PE BAZA EMPIRISMULUI CRITIC fundamentale și criterii ale cunoașterii nu pot rămâne cu această specificitate și trebuie să se ridice deasupra abstracției subiectului din obiect Ne arată pătrunderea reciprocă a subiectului de către obiect și invers și proclamă artificialitatea separării lor Ea nu cunoaşte decât o singură reprezentare, integrală, şi numai în ea va căuta adevăratul criteriu al certitudinii Toate criteriile empirice de certitudine vor decurge din acesta de bază, întrucât vom introduce acei sau alți determinanți empiric Este o teorie a experienței generale, în măsura în care își îndeplinește cu strictețe sarcina - să efectueze cercetări numai în sfera cea mai generală a cunoașterii, excluzând specificitățile particulare - și în această măsură este o teorie pură a cunoașterii Excluderea unor specificități particulare din sfera sa se dovedește a fi posibilă până în punctul în care separarea subiectului și obiectului încetează și ele, în legătură cu ele, apar ca o reprezentare întreg, indivizibilă În raport cu punctul în care se află însăși teoria cunoașterii, în raport cu sfera experienței sale, empirismul științelor particulare este naiv, deși în domeniul fiecărei științe, pentru specificul acestei științe, rămâne strict critic Naiv propriu-zis este doar empirism non-științific Această experiență "pură" a teoriei cunoașterii nu devine în afara empirismului, ca "cunoașterea pură" a metafizicii Este strict empirică și nu contrazice specificul anumitor științe, nu le descompune, nu le reduce la specificul său, așa cum încearcă să facă metafizica Dimpotrivă, el ne explică fenomenele unor specificități mai particulare, aducând sub ele o singură bază generală El nu le înlocuiește, ci este cuprins în ele, reprezentând adevărul cel mai înalt, întruchipat în acestea mai particulare Că un criteriu general al cunoașterii nu poate fi căutat altundeva decât în domeniul reprezentării totale este dovedit, printre altele, de faptul că tipul de cunoaștere care se referă la un obiect experimental plasat în afara subiectului cunoaștere nu acoperă nici pe departe sfera experienţei şi nu este singura sau chiar cea predominantă Etapele anterioare ale oricărei experiențe cu siguranță nu conțin o astfel de diviziune; numai în dezvoltarea treptată a conștiinței la anumite niveluri ale regnului animal și într-o anumită perioadă a vieții individului apare și se consolidează Dar chiar și atunci rămâne o masă de cunoștințe Biblioteca Runiverse F SOFRONOVA stări semnificative, unde nu există o astfel de separare a subiectului și obiectului, în care toată cunoașterea constă în reprezentare ca atare Așa sunt toate senzațiile imediate, așa, probabil, în primele momente ale apariției

sale, orice reprezentare, chiar și cea în care apoi izolăm un obiect exterior, așa, în sfârșit, și care este deosebit de important, sunt toate reprezentările conștiinței noastre, care au ca obiect o stare interioară eu-ul nostru Izolarea acestui obiect numai prin abstracție în fazele ulterioare ale actului cognitiv este deosebit de clară aici Fiecare volitivă, fiecare stare emoțională, fiecare act de percepție, ca atare, este direct esența unei întregi reprezentări, în care conținutul este inseparabil de forma obiectului cu subiectul, faptul cu conștiința acestui fapt "Vreau" este în același timp un fapt, un obiect, un conținut și o conștiință a faptului, un subiect, o formă Au vrut să demonstreze că cunoașterea acestor stări interne are loc doar retrospectiv, doar într-un act cognitiv diferit, dar dacă această cunoaștere nu ar fi fost dată în actul inițial, cum ar fi putut să apară în cel următor? Este evident că acest act ulterior, retrospectiv, nu face decât să disecă integritatea imediată a primului și nu poate să-și depășească deloc limitele, ci folosește doar materialul dat în el Această totalitate imediată a cunoașterii stărilor noastre interne a condus la faptul că o astfel de cunoaștere a început să fie considerată singura cunoaștere sigură a lucrului în sine, neobservând că cunoașterea lumii exterioare, ca reprezentare, are exact aceeași cunoaștere imediată totalitatea și că ambele cunoștințe sunt doar artificiale, prin intermediul abstracției, își izolează obiectele de ele însele, care, prin urmare, în niciun caz nu pot pretinde că sunt în sine, căci în egală măsură sunt doar reprezentări și sunt date numai în reprezentare *) Obiectivizarea cu *) Ar fi deplasat aici să disputăm retragerea destul de comună conform căreia voința este tocmai singurul lucru în sine, înțeles direct de noi Va fi suficient să spunem că, dacă voința ne este dată ca un lucru în sine, existând independent de reprezentare, atunci aceasta nu înseamnă mai mult decât că în reprezentare ea ni se prezintă așa cum există în afara reprezentării, dată așa cum este în reprezentare în sine Gândirea noastră poate opera, evident, nu cu voința însăși, ca cu un lucru Biblioteca "Runivers" TEORIA CUNOAȘTERII PE BAZA EMPIRISMULUI CRITIC Deţinerea unei idei nu este întotdeauna un act primar, ci unul succesiv, elaborat prin dezvoltarea istorică a mecanismului psihic În multe reprezentări, această izolare a unui obiect de o reprezentare întreagă necesită o analiză foarte complexă, iar în altele ne rămâne cu totul imposibilă Există astfel o vastă sferă de experiență căreia nu este în niciun caz posibil să se aplice criteriul adevărului derivat din sfera privată a experienței, unde subiectul și obiectul sunt disecate La aceasta este posibil să ne așteptăm la o asemenea obiecție că sfera numită nu este deloc supusă criteriului adevărului, că categoria adevărului ia naștere deja în sfera împărțirii subiectului și obiectului, acea experiență care nu conține astfel de diviziunea nu este cognitivă în adevăratul sens al cuvântului Totuși, chiar dacă recunoaștem cunoașterea reală numai într-o astfel de împărțire a experienței în subiect și obiect, trebuie totuși să vedem că la baza acestei împărțiri, criteriul adevărului ei, criteriul adevărului cunoașterii conținute într-o astfel de diviziunea, nu poate sta nicăieri decât în proprietățile reprezentării disecate Să indice ce factor nou, aflat în afara reprezentării, i se adaugă pentru a-l rezolva în subiect și obiect Nu există și nu poate exista un astfel de factor extern, căci chiar dacă presupunem sub forma unei ipoteze că pentru această împărțire există niște motive absolut obiective care se află în spatele reprezentării, în orice caz ele pot acționa asupra noastră doar prin reprezentare, reflectându-se doar în reprezentările proprietăților Dacă este așa,

dacă diviziunea în sine își găsește baza în proprietățile întregii reprezentări, atunci principalul criteriu pentru adevărul unei astfel de diviziuni, în sine, ci doar o idee despre ea, chiar dacă este adecvată Proprietățile voinței, ca lucruri în sine, pot influența doar modul în care gândim despre lume, în măsura în care sunt date în proprietățile reprezentării voinței Astfel, această presupunere nu zdruncină deloc poziţia noastră de bază, conform căreia criteriul adevărului, oricare ar fi el, trebuie să fie derivat din proprietăţile reprezentării, şi nu din proprietăţile oricărui obiect luat independent (într-un sens empiric sau metafizic) din reprezentare, și nu din proprietățile relației dintre subiectul nediferențiat și obiect Biblioteca "Runivers" F SOFRONOV și în consecință adevărul în general (căci, prin presupunere, categoria adevărului se referă doar la o astfel de împărțire) stă tocmai în proprietățile acestei reprezentări întregi și trebuie extras de acolo, și nu dintr-o reprezentare deja descompusă în subiect și obiect; această descompunere însăși necesită existența unui criteriu de adevăr în proprietățile reprezentării ca atare, înainte de dezintegrarea acesteia în subiect și obiect Din cele spuse, este evident că toate încercările de a da un Criteriu general al adevărului, plecând de la o idee descompusă, sunt condamnate la neputinţă, întrucât conţin un cerc vicios Dovada adevărului se caută în aceea, al cărui adevăr trebuie dovedit Căci adevărul reprezentărilor, deja împărțite în subiect și obiect, trebuie să stea tocmai în corectitudinea unei astfel de împărțiri, iar corectitudinea însăși a acestei împărțiri trebuie dovedită prin temeiurile aflate în subiectul și obiectul deja divizat Deasupra acestui nod de mândrie, teoria cunoașterii se luptă fără rezultat, pornind de la o reprezentare disecată și încercând să exprime generalul în termeni particulari În aceasta, mai ales, încercările de fundamentare psihologică a teoriei cunoașterii sunt greșite Psihologia nu este, așa cum crede Wundt, știința experienței directe; studiază subiectul în abstractizare din obiect și, prin urmare, nu oferă în niciun caz o experiență pură în raport cu o teorie generală a cunoașterii, care deci nu poate fi construită pe datele sale Studiul psihologic ne pune în fața conținutului vieții noastre interioare ca obiect al reprezentării noastre, deci într-o anumită abstracție Ideea care stă la baza teoriei cunoașterii nu este ideea de psihologie, nu este latura sa subiectivă, studiată în această știință, ci este o idee întreagă, necompusă, în care conținutul este indisolubil legat de forma, latura subiectivă cu obiectivul Așadar, nodul gordian indicat al teoriei cunoașterii este disecat de faptul că criteriul adevărului este extras din ceva care se află deasupra, împărțit în subiect și obiect al reprezentării - și acest supraminciuire nu poate fi decât o întreagă reprezentare ca atare, pentru că nu ne este nimic dat în primul rând, cu excepția acestor reprezentări Tot ceea ce curge secundar din el este dezvoltarea proprietăților sale primare Biblioteca "Runivers" TEORIA CUNOAȘTERII PE BAZA EMPIRISMULUI CRITIC III Criteriul adevărului trebuie căutat numai în limitele unei reprezentări întregi - acesta este adevărul stabilit în cele de mai sus Rămâne acum să se determine cu exactitate acele proprietăți de reprezentare care sunt un astfel de criteriu La această determinare nu se poate ajunge decât printr-un anumit act de autoobservare, care ne indică că prin adevărul unei reprezentări înţelegem întotdeauna prin ea totalitatea imediată, vitală, fuziunea tuturor părţilor sale într-o sinteză unică şi completă Aceasta indică nu una sau alta proprietate a adevărului, ci că este ceea ce gândim noi sub el; în această definiție, înlocuim doar conceptul nostru vag cu

unul mai clar și mai definit, dar cu exact același conținut În "adevăr", atâta timp cât ne păstrăm sensul său cel mai general, adică îl raportăm doar la întreaga reprezentare, nu există nimic care să nu fie cuprins în "întregimea imediată" a reprezentării Ce este o contradicție, dacă nu ceva care distruge integritatea reprezentării, o taie în părți care nu mai sunt interconectate? Fiecare percepție imediată, fiecare senzație, ca atare, este adevăr în virtutea întregii sale; dacă îi este asociată o reprezentare despre sursa ei, această reprezentare este adevărată atunci când ambele reprezentări sunt legate într-un tot imediat Integritatea unei reprezentări este determinată de o anumită adaptare reciprocă a părților sale Corespondența unei reprezentări cu alta se reduce la aceeași totalitate internă a reprezentării unice formate din ele Este o greșeală să ne imaginăm problema în așa fel încât integralitatea reprezentării, absența contradicției între părțile sale, să fie simțită de noi doar în acele cazuri și numai pentru că experiența ne este dată tocmai într-o astfel de legătură, și că o reprezentare care este contradictorie în sine este în esență doar o contradicție a experienței Dar, la urma urmei, experiența nu este altceva decât o reprezentare și, prin urmare, totul se rezumă în esență la contradicția unei reprezentări cu alta, iar această contradicție se rezolvă în favoarea uneia sau aceleia reprezentări prin nimic altceva decât prin eliminarea unei reprezentări cu masa principală a reprezentărilor deja existente și inconfluența altuia , sau absența Biblioteca Runiverse F SOFRONOVA contradicția internă într-unul și prezența ei în celălalt Astfel, o reprezentare este adevărată pentru noi, nu pentru că este de acord cu realitatea, cu un obiect izolat - știm deja că acest punct de vedere nu este aplicabil întregii reprezentări -, ci pentru că are un acord intern, acordul părților sale , sau este el însuși capabil să intre ca parte a unei reprezentări mai complexe, iar reprezentarea rezultată are o integritate internă Este absolut irelevant pentru teoria expusă, orice am începe să explicăm această capacitate a reprezentărilor la o asemenea sinteză, la o totalitate internă, - pentru că în spatele reprezentărilor se află un substrat inaccesibil nouă, un lucru în sine, unitatea și integritatea cărora se reflectă în unitatea reprezentării; este că reprezentările, ideile, sunt o singură entitate, iar această entitate, desigur, trebuie să fie un întreg complex intern, împărțit doar artificial în cunoștințele noastre; dacă reprezentările noastre sunt produsul unui singur subiect întreg etc - în orice caz, pentru noi, ca criteriu de adevăr, sunt date numai integritatea internă a reprezentării și corespondența ei cu complexul altor reprezentări, iar aceasta din urmă corespondența este aceeași integritate internă a reprezentării, întrucât întregul complex format de reprezentări va fi considerat ca o singură reprezentare Pentru noi, această proprietate a reprezentării - de a fuziona cu părțile sale într-un întreg, de a da o sinteză adevărată, este o proprietate fundamentală, de necompunet, a reprezentării, pentru că, chiar dacă are vreo sursă externă, nu-i putem urmări originea * și este primar pentru noi *) Acum este evident că acest adevăr al reprezentării este întotdeauna *) Din punctul de vedere al teoriei lui Simmel, s-ar putea susține că această integritate intrinsecă a reprezentării apare tocmai ca urmare a utilității, că selecția naturală produce această proprietate în acele reprezentări care au fost utile pentru conservarea speciei Totuși, toate acele considerații care indică inconsecvența și ilogicitatea acestei teorii în raport cu adevărul, ca atare, sunt aplicabile și aici, în raport cu această integritate și consistență internă a ideilor, deoarece această

integritate și consistență internă a acestora sunt singurele temeiuri pentru recunoaşterea oricărei realităţi, prin urmare, ele însele nu pot fi deduse din realitatea deja admisă, asumată de categoria de utilitate   va rămâne relativ pentru noi, pentru că nu cunoaştem un complex de reprezentări strict închis; cei din urmă sosesc și se alătură neîncetat complexelor anterioare - și fiecare nouă reprezentare se testează prin acord cu complexul reprezentărilor deja date; dar în acelaşi timp are loc o verificare a întregului complex dat prin acord cu ideile nou sosite În marea majoritate a cazurilor, un complex dat are deja o mare stabilitate și asimilează doar acele reprezentări care îi corespund; dar se mai întâmplă ca o reprezentare nou venită să dezvăluie imediat o contradicție neobservată anterior în cadrul vechiului complex, iar apoi acesta din urmă să fie complet reconstruit în conformitate cu reprezentarea nou venită; se mai întâmplă ca, doar treptat, ideile nou venite să facă o breșă în vechiul complex deja înființat și să îl reconstruiască fragmentat până la o renovare completă Dar, în orice caz, fiecare complex disponibil de idei este neterminat pentru noi, capabil să extindă și să dobândească idei noi și, prin urmare, toate cunoștințele noastre rămân relative Adevărul complet, absolut, se află undeva înainte sub forma unui complex exhaustiv, complet de reprezentări, formând o singură reprezentare vie și întreagă, dar stă ca un ideal nerealizat, de care nu putem decât să ne apropiem Din criteriul principal indicat al adevărului urmează semnele sale secundare Acestea sunt semnele care nu sunt direct legate de esența adevărului, nu sunt adevărul în sine, dar într-o anumită măsură îi asigură prezența lor Aceste semne sunt o creștere a numărului de idei și din ce în ce mai mult * sistematizarea lor armonioasă, apropiindu-le într-o anumită măsură de idealul de totalitate și armonie interioară Dacă toate reprezentările nici măcar nu sunt îmbinate într-un întreg, ci cresc din ce în ce mai mult în număr și sunt supuse celei mai complete evaluări reciproce și metodelor diverse de grupare, dezvăluind mai puține contradicții în comparație cu grupurile nesemnificative ca număr și nesistematizate ale altor reprezentări, atunci deja aici există o anumită garanţie în favoarea adevărului mai mare al primului grup de reprezentări Totalitatea acestor semne secundare putem caracteriza-   descrie ca un grad superior de organizare a reprezentărilor Peste tot un grad mai mic al organizației lor cedează unuia mai înalt, ca unul fals înaintea unuia adevărat Acesta este cel mai general criteriu al cunoștințelor noastre Acest criteriu este luat nu din domeniul transcendental, ci din domeniul experimental, deoarece reprezentările constituie întregul conținut al experienței noastre Dar în același timp este luată din domeniul experienței celei mai generale, căci numai în această condiție poate fi numit un criteriu general al cunoașterii Fiind generală și empirică, este în același timp pură, pentru că a fost elaborată critic, nu conține determinanți anume care să nu corespundă sferei experienței generale Deoarece este general, este evident aplicabil oricărei experiențe și servește drept bază pentru toate criteriile particulare Poate fi numit formal? Conceptul de formalitate a fost folosit atât de greșit încât poate duce la confuzie și ar fi mai bine să se evite utilizarea lui în acest caz Dar, cu anumite rezerve, este aplicabil criteriului în cauză și tocmai în două privințe În primul rând, acest criteriu este formal, deoarece, așa cum am arătat mai sus, nu pare a fi o proprietate separată, nu un semn al adevărului, ci o definiție a adevărului însuși, esența lui Totuși,

această definiție aparține așa-numitului real, adică celor în care subiectul însuși al definiției este dat ca existând în experiență, și nu ca pur și simplu imaginabil Adevărul, ca integritate interioară și coerență a reprezentării, este un fapt complet empiric Și mai departe, această definiție nu este verbală și inutilă, ci constă în clarificarea și purificarea conceptului de adevăr, este rezultatul împărțirii conținutului său în termeni complet clari, datorită cărora devine posibilă derivarea unor semne secundare, nu mai formale, de adevăr din acest criteriu general formal În al doilea rând, acest criteriu este formal în măsura în care aparține domeniului experienței celei mai generale Dar această proprietate a criteriului nu dă totuși dreptul de a-l considera aplicabil doar laturii așa-zise formale a gândirii noastre, acelei gândiri care se numește în mod fals identică și, ca atare, se opune cunoașterii experimentale, reale Mai multe despre acest bu- Vom vorbi mai jos, dar acum nu vom face decât să subliniem că, dimpotrivă, criteriul experienței generale ar trebui să fie exact aplicabil oricărei experiențe, există criterii pentru orice cunoaștere După cum am menționat deja mai sus, același criteriu al experienței generale trebuie să-și arate și efectul în toate domeniile experienței particulare, dar acolo capătă culoarea acelei specificități specifice cu care se ocupă această zonă particulară a experienței Astfel, în sfera în care subiectul și obiectul sunt abstrase, ca atare, din întreaga reprezentare, acolo același criteriu de adevăr poate fi deja exprimat în conformitate cu o asemenea abstractizare precum acordul reprezentării cu obiectul; de fapt, această expresie nu înseamnă altceva decât un acord intern de idei; dar din moment ce unele reprezentări sunt evidențiate ca obiect, se poate înlocui acest acord intern al reprezentărilor cu un acord al reprezentărilor cu un obiect, căci acest obiect nu este încă altceva decât un întreg complex intern de reprezentări cunoscut La fel, semnele secundare de adevăr capătă aici o anumită colorare specifică, rămânând în esență aceleași Este adevărata reprezentare, care are o valoare obiectivă, pe care o numim produse ale tot mai multor organizații superioare de reprezentări: adevăratul este ceea ce este certificat nu de un singur simț exterior, ci, dacă este posibil, de mai multe dintre ele, aceea care, mai mult, se verifică prin reflecție, ceea ce se stabilește nu o stare instantanee de cunoaștere, ci un apel îndelungat și repetat al acestuia din urmă la subiect, ceea ce este dat nu cunoașterii personale, ci cunoașterii generale și, în final, ceea ce este dat nu unei cunoștințe simple, aleatorii, ci unei științifice sistematizate Peste tot aici vedem un apel la instanța de judecată a unei organizații din ce în ce mai înalte a ideilor, pentru a atrage un număr din ce în ce mai mare de ele, la o mai mare sistematizare a acestora și la verdictul unei organizații superioare, recunoașterea din partea ei a integrității și consecvenței a acestui complex de idei, afirmă adevărul ideii IV După tot ce s-a spus, se pare că trebuie să mai ascultăm o obiecție, deși răspunsul la aceasta este deja mulțumit trăiește în viitor În paginile precedente, se va spune, ni se oferă o binecunoscută teorie a cunoașterii formal-logice; presupusul criteriu al adevărului este criteriul certitudinii logice, al adevărului formal; dar teoria cunoașterii trebuie să găsească, în plus, un criteriu pentru adevărul real, cu alte cuvinte, un criteriu pentru adevărul ideilor noastre despre existența reală Într-adevăr, Locke distingea deja între adevărul "verbal" și "real", prin înțelesul întâi o astfel de combinație de termeni care corespunde doar asemănării sau

diferenței de idei, fără a acorda atenție dacă aceste idei corespund sau nu existenței efective; sub al doilea, acea conjuncție de termeni care corespunde asemănării sau neasemănării ideilor referitoare la existența reală O astfel de distincție este utilă, dar nu ar trebui să fie definitivă, mai ales la Locke, care a admis că "cunoștințele noastre sunt doar familiarizate cu ideile noastre" Este imposibil să te oprești asupra recunoașterii a două criterii de adevăr - consistența ideilor între ele și acordul lor cu realitatea - atunci când recunoașteți ideea ca singura componentă a cunoașterii - dar trebuie să încercați să ridicați realitatea însăși la proprietățile de aceeasi idee Până la acest lucru, ne aflăm în această distincție între cele două criterii de adevăr încă pe baza realismului naiv (în raport cu teoria cunoașterii); trecând la punctul de vedere cel mai înalt, punctul de vedere al unei idei întregi, descoperim că criteriul adevărului real este cuprins în întregime în criteriul general al adevărului, fiind forma sa particulară, că acordul cu realitatea este doar acord cu o astfel de complex de idei, care, prin proprietățile sale interne, primește o definiție a realității Cea mai generală formă de experiență, experiența ca o reprezentare întreagă, nu cunoaște altă realitate decât reprezentarea însăși Reprezentarea este singura realitate și, în același timp, fiecare reprezentare unică și integrală este realitate S-ar părea că doar o reprezentare adevărată este o realitate, iar una falsă nu Dar o idee falsă este, strict vorbind, lipsită de sens în domeniul acestei experiențe - nu există ca un întreg, o singură idee, este vorba de două sau mai multe idei, care pot fi adevărate, dar nu există Biblioteca "Runivers" TEORIA CUNOAȘTERII PE BAZA EMPIRISMULUI CRITIC "luptă în acea conexiune sintetică care formează o singură reprezentare adevărată Prin urmare, din punctul de vedere al experienței generale, orice reprezentare, în măsura în care este una și întreg, este adevărată (cu rezerva relativității indicată mai sus) și o reprezentarea falsă este doar o conexiune artificială, externă, a două reprezentări care nu sunt de acord -consecvente și fiecare astfel de reprezentare, una, întreagă și, prin urmare, adevărată, este în același timp reală Elementele necompuse ale reprezentării sunt întotdeauna adevărate și reale; exterioare la ele, pot fi false și ireale, dar atunci ideea însăși, în care este dată această conexiune, încetează să mai fie integrală și devine doar o conexiune externă a două idei străine, iar acest adevăr și realitate a conexiunii nu este altceva decât totalitatea , adevărul și realitatea întregii reprezentări date Astfel, în domeniul experienței comune, adevărul și realitatea nu sunt încă separate și constituie o singură proprietate a reprezentării; nu se poate spune aici că adevărul determină realitatea prin el însuși sau invers - ambele sunt date ca una și, vorbind propriu-zis, ar fi trebuit să aibă un nume unic care să indice natura lor specifică Întrucât, deci, adevărul unei reprezentări este condiționat de criteriul ei primar, de integritatea ei interioară, la fel este și realitatea ei condiționată; >și mai departe, întrucât adevărul este determinat de un criteriu secundar, și anume apartinerea celei mai înalte organizații a reprezentării, realitatea este și ea determinată Așadar, pe tărâmul experienței comune, realitatea, care este în același timp adevăr, nu este altceva decât o reprezentare care intră într-o organizare eventual superioară a reprezentărilor, recunoscută de aceasta ca membru, consecventă intern cu întreaga organizație Dar din moment ce coborâm pe tărâmul unei experiențe mai particulare, care separă obiectul de subiect, această proprietate se împarte și în acele două, care în sfera acestei experiențe se numesc

adevăr și realitate Prin adevăr ei continuă să înțeleagă acordul de idei între ei și, de acum, unele grupuri de idei se disting ca obiect, atunci există două tipuri de adevăr (care, din punctul de vedere al experienței generale, sunt unul singur), acordul reprezentărilor între ele și acordul reprezentărilor cu obiectul, cu experiența (de vreme ce vorbim despre respectivul tip particular de experiență); primul se numește adevăr sau certitudine formală sau logică, al doilea adevăr sau certitudine reală Ambele categorii de adevăr se referă la latura subiectivă a reprezentării, deja izolată de întreaga reprezentare; dar din moment ce în același timp se evidențiază cealaltă parte a reprezentării, întrucât însuși conținutul reprezentării este abstras din partea subiectivă și raliat în acel tip de complex independent numit obiect, se dezvoltă o nouă categorie generală, denotând simpla prezenţă a acestui obiect, independent de reprezentare, - categorie a realităţii Această categorie crește și se întărește complet în paralel cu dezvoltarea menționată mai sus a împărțirii reprezentării în subiect și obiect, căci ea nu reprezintă altceva decât capacitatea unei părți a reprezentării astfel împărțite de a deveni obiectivată, capacitatea, rădăcinile dintre care se află tocmai în întregimea internă mai sus amintită a reprezentării În măsura unei astfel de împărțiri, orice reprezentare integrală intern, consistentă în părțile sale, din latura subiectivă începe să fie adevărată, din latura obiectivă - date reale care există independent de reprezentare O reprezentare formată din părți nepotrivite nu poate intra nici în categoria adevărului, nici în categoria realității Deci, din punctul de vedere al experienței comune, există doar reprezentarea întregului-adevărat-real; din punctul de vedere al experienței, care separă subiectul de obiect, există reprezentări care sunt adevărate în acord cu reprezentările, adevărate în acord cu obiectul distins, și există realitatea însăși Originea comună a tuturor acestor categorii nu este vizibilă pentru orizontul limitat al acestei experiențe particulare, el le consideră pe toate independente Dar de îndată ce ne întoarcem la experiența comună, această comunalitate a originii lor dintr-o singură rădăcină este evidentă, iar diferența dintre ele este pe deplin explicată doar prin punctele de vedere specifice din care experiența privată le examinează Acesta din urmă cu siguranță nu primește niciunul pentru ca alte resurse să stabilească un nou criteriu de adevăr și realitate, dar le folosește doar pe cele care sunt deja date în experiență generală, specializându-le într-un anumit fel Ceea ce nu poate fuziona într-o singură reprezentare întreg cu părți care sunt de acord între ele nu este adevărat și nu este real chiar și pentru această experiență particulară În același mod, criteriile secundare folosite de experiența generală sunt aplicate și în această experiență particulară, deoarece această experiență recunoaște ca realitate ceea ce este recunoscut ca atare în cea mai înaltă organizare posibilă a ideilor, ceea ce este acceptat de această organizație în interiorul ei și contopește cu el într-un întreg Această experiență recunoaște ca realitate orice reprezentare care este, parcă, o existență independentă de subiect, posedă o integritate interioară, este autosuficientă și caută un criteriu secundar pentru această independență și independență a unui anumit grup de reprezentări în o conștiință din ce în ce mai extinsă și sistematizată, în experiența a tot ce este umanitatea și mai ales în experiența sa științifică, unde se realizează pentru el cea mai înaltă organizare posibilă a reprezentării În fine, coborând în sfere din ce în ce mai

private ale experienței, în domeniul științelor individuale, vedem acolo în fiecare criterii specifice de cunoaștere a adevărului și realității fenomenelor care se petrec în aceste sfere, dar toate aceste criterii decurg dintr-un unic comun - integritatea internă și consistența ideilor - și sunt specificate doar de condițiile particulare de experiență în fiecare dintre aceste sfere Nu există nicio îndoială că criteriul sau principiul adevărului stabilit aici nu este nou Îl întâlnim sub alte expresii în multe sisteme idealiste și chiar realiste Așa este, în primul rând, "percepția clara et distincta" a lui Descartes, așa este recunoașterea principiului cartezian de către Locke, dezvoltarea lui de către Mill, așa este "postulatul universal" (inteligibilitatea negației) de către Spencer Chiar și la un astfel de dogmatist precum Wolf, găsim recunoașterea "concepibilității" (conceptibilitas) ca bază a cunoașterii filozofice Conținutul tuturor acestor criterii este, în esență, integritatea internă și coerența reprezentării stabilite în noi Dar este și cert că acestui criteriu nu i s-a dat o logică completă dezvoltare, că nu au fost trase din ea acele concluzii, care decurg direct din ea în raport cu cunoaşterea realului Cu alte cuvinte, nu i s-a dat o adevărată semnificație epistemologică, categoria ființei și realității au rămas independente de ea, iar în final, acordul intern al ideilor a servit doar ca semn al acordului lor cu un obiect exterior, și doar ultimul acord a servit drept criteriu final În asemenea condiții, evident, pe lângă criteriul formal, a fost necesar să se găsească și un criteriu al ființei reale și nu este de mirare că majoritatea teoriilor existente și existente ale cunoașterii se bazează pe premise de natură ontologică, și deci conţin un cerc vicios Și anume, realismul cognitiv de tentă empiric ia direct obiectul experimental drept ființă (realism naiv); în direcția sa mai raționalistă, ea consideră astfel de ființe fie materie în general, fie una dintre proprietățile mai abstracte (materialismul brut; dualismul în sensul lui Locke, care, alături de existența spirituală, ia ca fiind și așa-numitele proprietăți primare ale materie; energism) La granița dintre realism și idealism se află sistemul kantian, care se opune idealismului, și învățăturile sale analoge; aici lucrarea realismului raționalist continuă, iar ființa exterioară ca ființă este acum lipsită de toate proprietățile cognoscibile, cu excepția proprietății de a fi însăși; el există ca un lucru în sine, dar noi percepem doar fenomene care nu sunt adecvate acestei ființe; logic de aici rezultă recunoaşterea subiectului transcendental În același spirit, tocmai în sensul transferării diferenței dintre subiect și obiect într-o zonă extra-experiențială, a fost construit sistemul lui Spencer de așa-numit realism transformat Idealismul cognitiv, din nou, fie are o concepție grosolan empirică despre ființa interioară ca substanță, ca singurul lucru în sine, iar lucrul exterior este conceput doar ca o reprezentare, un gând al acestei substanțe interioare, o fantomă care se naște în ea (spiritualismul, fenomenalismul ființei exterioare); sau se ridică la o înțelegere mai raționalistă a ființei interioare ca activitate pură (învățăturile lui Fichte, sisteme de identitate, voluntarism), unde ființa exterioară nu mai este o fantomă, ci o anumită fază sau formă a acestui interior devreme În măsura în care sistemul hegelian ia gândirea absolută ca atare activitate pură, el realizează în cele din urmă posibilitatea de a deriva teoria cunoașterii din poziția ei subordonată în raport cu ontologia și de a o plasa chiar în fruntea sistemului, ca logică a ființei Dar Hegel nu a

expus teoria cunoaşterii separat de teoria fiinţei; iar sistemul său ontologic, rămânând în mare măsură arbitrar și artificial, nu putea minți în același timp să distorsioneze teoria cunoașterii conținută în el Între timp, criteriul formal al adevărului și derivarea din acesta a unor criterii particulare, ca criterii ale ființei reale, pot fi date complet independent și pot oferi prin experiență bazele necesare acelei științe care poartă denumirea de teorie a cunoașterii O astfel de derivare a acestui criteriu din domeniul experienței și, în plus, experiența cea mai generală, face posibil ca această știință să nu-și lege soarta cu unul sau altul sistem metafizic sau cu o teorie particular-empiric a ființei, pornind din împărțirea gata făcută a lumii în subiect și obiect Tocmai pentru că criteriul stabilit este formal, adică cel mai general, el nu poate tolera alături de el un alt criteriu, independent de el, al ființei reale: acesta din urmă fie este identic cu acesta, fie cuprins în el, justificat de el ca particular al său forma Totuși, nu rezultă deloc din aceasta că criteriul stabilit este în deplin acord cu orice sistem metafizic, că este indiferent în raport cu conținutul lor, precum și față de conținutul oricărei alte teorii, de exemplu, particular-empirice de a fi Aceasta ar fi o interpretare greșită a termenului formalitate Rămânând complet independentă de teoria ființei în derivarea ei, ea nu poate fi mai puțin în acord cu o singură teorie definită a ființei, căci altfel nu ar fi un criteriu al cunoașterii adevărate, întrucât nu s-ar aplica cunoașterii ființei ; dar nici această adevărată teorie a ființei nu trebuie să fie derivată din teoria cunoașterii: ambele se dezvoltă independent dintr-o singură rădăcină comună, a cărei definiție este prima sarcină a filosofiei Acesta nu este locul pentru a stabili relația dintre criteriul enunțat cu una sau alta teorie a ființei sau pentru a stabili această teorie Biblioteca Runiverse F Sofronov ryu, care este de acord cu el Pot fi adăugate doar următoarele două elemente În primul rând, această teorie nu trebuie să fie neapărat fenomenalism, deoarece s-ar putea gândi pe baza că criteriul formal enunțat elimină posibilitatea existenței unui criteriu special de adevăr real independent de acesta: rămâne, până la urmă, posibilitatea identității dintre aceste criterii, iar o adevărată teorie a ființei poate fi unul dintre sistemele identității În al doilea rând, toate teoriile particulare-empirice ale ființei sunt excluse dintre cele care pot pretinde acord egal cu criteriul enunțat Aceasta nu este esența teoriei ființei, ci numai teoria ființei și, ca atare, sunt supuse principalei teorii a ființei și criteriilor lor empirice particulare ale cunoașterii - criteriului general al cunoașterii F Sofronov Biblioteca "Runivers" Durere (Discurs despre actul Universității Yuriev din decembrie) ♦ La douleur est la mort Fouillée, La Psychologie des idei-forțe (T ï, p) Ribot spune destul de corect: *) "durerea fizică este un subiect foarte important, care s-a tratat destul de mult și care mai trebuie să fie tratat" Într-adevăr, destul de multe studii au fost dedicate acestei probleme; suficient pentru a numi venerabila lucrare Sergi - "Durere și plăcere"**); cu toate acestea, nici acum unele părți foarte importante ale doctrinei durerii nu au fost elucidate; Astfel, nu s-a stabilit ce fel de iritație produce de fapt durere, psihologia durerii nu a fost explicată, cu suficientă * completitudine Poate părea ciudat că o asemenea stare obișnuită, trăită de toți, rămâne neexplicată până în prezent; dar este uşor de explicat imperfecţiunea doctrinei moderne a durerii În primul rând, în general, cunoaștem cel mai puțin fenomenele obișnuite, deoarece, așa cum J J Rousseau: "il faut être très sagace pour remarquer ce qui nous entoure

habituellement" În al doilea rând, durerea este studiată de medici, nespecialişti în psihologie şi psihologi care nu cunosc medicină; atât medicii, cât și psihologii au studiat subiectul unilateral, de ce în doctrina durerii au rămas neexplicate întrebări foarte importante, nu puține contradicții și teorii și explicații nu tocmai corecte *) La Psychologie des sentiments, p **) Dolore e Piacere Milano Biblioteca "Runivers" V ө chizh Într-adevăr, ce stimuli produc durere? Cea mai recentă lucrare pe acest subiect este a lui Charles Richet; acest celebru fiziolog, în lucrarea sa citită la deschiderea celui de-al -lea Congres Internațional de Psihologie, spune că durerea este cauzată de stimuli puternici (excitations fortes) și de toate stările anormale (tout état anormal) Evident, definiția lui Richet este atât greșită, cât și neclară Chiar și Horwicz *) **) a demonstrat că Wundt ***) se înșeală afirmând că stimulii puternici provoacă durere Pentru noi, eroarea lui Wundt și Richet este și mai evidentă: cine nu știe că cei mai puternici stimuli, de exemplu, cel mai puternic sunet, nu provoacă durere? Desigur, ascultarea sunetelor puternice pentru o lungă perioadă de timp este neplăcută, dar nu doare deloc Pe de altă parte, cele mai mici iritații, de exemplu, o mică particule de tutun, care acționează asupra globului ocular, provoacă durere Este ușor de subliniat că durerea nu stă în concordanță cu intensitatea iritației, de exemplu, cauterizarea punctului cu un vârf de platină a aparatului Paclain provoacă durerea cea mai nesemnificativă dacă vârful este încălzit puternic; dar durerea este foarte puternică dacă este puțin cald Desigur, unii stimuli produc durere doar atunci când ating o anumită putere, dar pe de altă parte, unii stimuli nu produc niciodată durere, iar unii produc durere chiar întotdeauna Poziția lui Richet este complet nedefinită și neclară: fiecare stare anormală provoacă durere; această propoziție este lipsită de orice conținut, deoarece rămâne fără definiție ce este o condiție anormală Mai mult, multe condiții incontestabil anormale nu provoacă deloc durere; de exemplu, persoanele scoase din laț în timp util susțin că s-au simțit bine; cavitățile pulmonare nu provoacă adesea durere Cu toate acestea, prezentarea următoare va clarifica mai detaliat cât de falsă este prima propoziție a lui Richet, iar a doua este nedefinită *) Dritter Internationaler Congress Fur Psychology **) Horwicz: Psychologische Analysen I Bd Buch; Bd II si Buch ***) Wundt: Physiologiche Psychology bd I Cap Biblioteca "Runivers" DURERE Dar chiar dacă ceea ce a spus Richet ar fi destul de adevărat și clar, totuși prevederile sale ar avea nevoie de o dezvoltare suplimentară: în mod evident, este necesar să se găsească o cauză comună a durerii; nu se poate mulțumi să cunoască două cauze fără a se explica de ce două cauze produc efecte identice; trebuie să încercăm să găsești o explicație pentru care atât "iritațiile puternice", cât și "stările anormale" provoacă durere Deoarece corectitudinea metodei de cercetare garantează acuratețea rezultatului cercetării, este necesar să începem studiul problemei cu o luare în considerare sistematică a tuturor schimbărilor din lumea exterioară care ne afectează corpul și să stabilim care schimbări provoacă durere Modificările din lumea exterioară care produc iritații asupra nervilor noștri, genomul Chi *) sunt enumerate după cum urmează: Iritații Organul perceptor Fluctuaţiile eterului - Ochi miliarde de ori pe secundă Vibrațiile sonore ale urechii este în intervalul de la ib la , oscilații pe secundă Intraparticule (chimi- Gust, miros General șah) mișcare sensibilitate Iritație mecanică - Toate organele de simț, niya (lovitură, presiune) Electricitate Toate organele de simț Căldura (rece) Sensibilitate generală Iritațiile ușoare, desigur, provoacă

sentimente foarte neplăcute, dar nu provoacă durere adevărată la o persoană sănătoasă Richet spune că chinezii par să fi inventat o asemenea tortură: i-au tăiat pleoapele criminalului și îl țin cu fața la soare; desigur, o astfel de tortură trebuie să fie dureroasă, dar nu numai ca urmare a iritațiilor ușoare, ci pentru că ochii, neprotejați de pleoape, sunt expuși la toate influențele nocive și, prin urmare, în ei se dezvoltă inflamația și următoarele *) Psihologie fiziologică Tradus de V Chyzh Pagină Biblioteca "Runivers" în ɵ rahat sensibilitate crescută semnificativ Numai la pacienti stimulii de lumina intensa provoaca durere; chiar și lumina puternică este plăcută oamenilor sănătoși De remarcat că nu știm și, aparent, nici măcar nu putem ști dacă iritațiile ușoare prelungite și puternice pot provoca durere, deoarece pleoapele protejează ochii de astfel de iritații Pacienții care sufereau de paralizie a nervului facial mi-au spus că lumina puternică nu i-a rănit și nu i-a deranjat deloc Același lucru trebuie spus despre iritațiile auditive - ca atare, nu provoacă durere Loviturile de tun în spații închise provoacă durere, dar nu mai ca o iritație auditivă, ci ca o iritație mecanică; ruptura timpanului cauzată mecanic de vibrația aerului este, desigur, dureroasă, dar nu este produsă de sunet Iritațiile auditive, ca atare, pot provoca durere la pacienți; pentru oamenii sănătoși nu pot fi decât mai mult sau mai puțin neplăcute Fiecare persoană sănătoasă este bine conștientă de senzația neplăcută care însoțește percepția cauzată de scârțâitul unui cuțit pe o farfurie; acest sentiment neplăcut este ca durerea, dar nu este durere Persoanele care aud adesea sunete și zgomote neplăcute, de exemplu, cazanerii, se obișnuiesc atât de mult cu ele încât nu le acordă atenție În fine, gusturile muzicale sunt foarte diferite, iar muzica care îi încântă pe chinezi este foarte neplăcută pentru noi; intre timp, durerea adevarata este cauzata de aceleasi iritatii la toti oamenii si chiar la animale; diferența este doar în gradul de durere; fierul înroșit provoacă aceeași groază la tigri ca și la oameni Iritațiile olfactive, din nou, ca atare, nu provoacă durere; mirosul latrinelor, în ciuda întregului său dezgustător, este ușor de tolerat Atâta timp cât mișcările chimice acționează doar asupra organului mirosului, produc senzații foarte neplăcute, dar nu și durere; desigur, dacă aceste mișcări irită mucoasele, pot apărea dureri, dar acestea nu vor mai fi iritații olfactive De asemenea, în raport cu mirosurile, gusturile sunt foarte diferite; Cunosc un chimist care a susținut că îi place mirosul de hidrogen sulfurat; din câte știm, chinezii iubesc mirosul de ouă putrezite, negrii își ung corpul cu amestecuri care sunt dezgustătoare pentru simțul nostru olfactiv etc Biblioteca "Runivers" DURERE Mișcarea chimică, deoarece provoacă senzații gustative, nu provoacă durere Toate percepțiile gustative sunt alcătuite din senzații de amar, dulce, sărat și acru Amarul, bineînțeles, poate fi extrem de neplăcut, dulce încântător, sărat dezgustător, dar nimeni nu spune niciodată că muștarul, zaharina, sarea etc provoacă durere Substanțele acide, de exemplu, oțetul într-o anumită concentrație, nu numai că sunt extrem de neplăcute, dar provoacă și o senzație de arsură în gură, însoțită de durere; dar în astfel de cazuri mișcarea chimică nu numai că evocă senzația de gust, ci acționează direct asupra membranei mucoase a gurii și a faringelui Persoanele care, voit sau neintenționat, au băgat la gură și au înghițit vodcă Iara, acid sulfuric și otrăvuri similare, nu aveau senzații gustative; își amintesc de senzații de arsură și de durere Mișcarea chimică doare doar atunci când nu are gust Nici cei bolnavi nu se plâng că mâncarea îi doare: ei spun că mâncarea în general, sau unele feluri de mâncare, le

este dezgustătoare, insuportabilă, că le este rău la vederea mâncării, dar nu-mi amintesc pe cineva să se plângă de durere , însoțind senzații de pădure Mișcările chimice provoacă multă durere, atât oamenilor, cât și animalelor, atunci când sunt expuse în toate părțile corpului: o picătură de acid sulfuric sau azotic va provoca durere atunci când acționează asupra pielii, atunci când este injectată sub piele, când este injectată în stomac, etc În ceea ce privește stimulii chimici, este complet greșit să spunem că numai stimulii puternici provoacă durere Richet spune că o soluție slabă (una din o mie) de acid acetic provoacă o senzație gustativă plăcută, iar o soluție puternică (una din zece) provoacă dureri mari; dar acest exemplu nu confirmă deloc regula apărată de Richet Evident, atâta timp cât există atât de puțin acid acetic în apă încât provoacă doar o senzație gustativă, nu poate exista durere; cand cel putin o picatura de acid actioneaza chimic asupra mucoaselor, apare durerea De ce o picătură de acid acetic este o "iritație puternică" și o mie de picături de apă este slabă? Fiecare corp chimic care acționează, adică distruge Biblioteca "Runivers" V ө chizh scuturarea corpului nostru, chiar și într-o cantitate atât de nesemnificativă ca o picătură, provoacă durere Cea mai mică picătură de acid sulfuric, care cade în ochi, provoacă arsuri, dureri groaznice; dacă această iritație, nesemnificativă în dimensiuni exterioare, nu acționează, deoarece o picătură de acid sulfuric se va dizolva într-o cantitate mai mare de apă, atunci este de înțeles și nu va exista durere Stimulii chimici provoacă durere nu din cauza intensității lor, ci din cauza ființei lor, în sensul că acele mișcări chimice care acționează în mod distructiv asupra organismului nostru provoacă durere, aceleași iritații care nu ne distrug organismul nu provoacă durere; primii provoacă durere întotdeauna, cei din urmă niciodată Intensitatea stimulilor conteaza doar in sensul ca cu cat stimulul chimic este mai mare sau mai intens, cu atat durerea este mai severa; este clar că două picături de acid acetic doare mai mult de unul Din stimulii chimici știm, așadar, că singur, de exemplu (ca să folosim exemplul lui Richet) acidul acetic, provoacă durere; iar altele, de exemplu, apa, nu provoacă durere Richet nu oferă o definiție mai precisă a ce corpuri chimice provoacă durere și care nu Putem enumera corpurile chimice majore care provoacă durere, dar aceasta nu este, evident, o definiție Trebuie să subliniem o trăsătură comună, a tuturor corpurilor care provoacă durere: doar subliniind această trăsătură, vom determina ce iritații chimice provoacă durere Acest semn nu a fost indicat; oricât de ciudat ar părea nym, dar până acum nu a fost indicată nicio proprietate generală a corpurilor chimice care produc durere Sunt primul care evidențiază acest semn și, prin urmare, trebuie să-mi explic mai detaliat gândul Acele corpuri chimice, care, atunci când sunt expuse organismului nostru, provoacă durere la locul acțiunii lor, desigur, dacă acest loc este prevăzut cu nervi senzoriali, transformă țesutul viu în țesut mort, ucid țesutul viu Toate aceste corpuri nu numai că schimbă funcțiile țesutului viu, dar îl transformă în țesut mort Este de la sine înțeles că aceste corpuri chimice dor înainte de a ucide; prima lor acțiune, adică durerea, are loc cu un efect mai slab, adică Biblioteca "Runivers" DURERE când sunt prezente în cantitate mică, într-o soluție slabă Pentru ca acțiunea lor ulterioară asupra unui organism viu să aibă loc, este nevoie de o soluție mai concentrată, de o cantitate mai mare de substanță Corpurile care provoacă durere nu numai că "irită" locul corpului care a fost afectat, dar îl distrug, îl transformă din viu în mort Cu cât substanța care acționează mai mult, în toate celelalte condiții fiind egale, cu

atât mai mult țesut viu va fi transformat în țesut mort, cu atât durerea va fi mai puternică Substanțele care produc durere sunt foarte variate în compoziția lor chimică și foarte numeroase, și nu este nevoie să le enumerăm, deoarece asta nu ne va explica nimic; dar toate aceste substanțe au un lucru în comun - să transforme țesutul viu în țesut mort Toate acele corpuri care nu provoacă și nu pot provoca durere, nu transformă țesutul viu în țesut mort, nu distrug locul corpului asupra căruia acţionează În consecință, putem împărți toate corpurile chimice, în raport cu organismul nostru, în două grupe: prima este formată din corpuri care produc durere și ucid țesutul viu; al doilea este format din corpuri care nu ucid țesutul viu și nu produc durere Iată legea proprietății de producere a durerii a corpurilor chimice; mișcarea chimică produce durere numai atunci când distruge țesutul viu ca atare, făcându-l mort; sau putem spune astfel: mișcarea chimică care transformă țesutul viu în țesut mort provoacă durere Stimulii mecanici - lovitură, presiune - produc durere, într-adevăr, numai atunci când ating o anumită intensitate; în acest sens regula lui Richet este corectă, dar trebuie completată Oricine poate verifica validitatea concluziilor lui Richet *) și Naunyn **) privind însumarea stimulilor mecanici slabi: lovind ușor de mai multe ori la rând pe același loc, provocăm durere; o cizmă oarecum strânsă deja după câteva ore provoacă neplăceri *) Recherches sur la sensibilité **) Archiv fur experimentele Pathologie und Pharmakologie bd XV Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" V ɵ chizh durere purtabilă În consecință, nu numai iritațiile mecanice puternice, ci și însumarea celor slabe provoacă durere Orice iritație mecanică care încalcă integritatea țesuturilor provoacă durere, chiar dacă iritația este foarte mică; tăieturile, înțepăturile, lacrimile sunt întotdeauna dureroase, desigur, dacă țesutul deteriorat este alimentat cu nervi Dacă știftul de înjunghiere nu lovește nervul și nu îl afectează deloc, atunci nu poate exista durere Prin urmare, binecunoscutele investigații ale lui Goldscheider *) referitoare la punctele dureroase mi s-au părut întotdeauna greșit înțelese Puncte de pe piele care nu percep durerea atunci când sunt înțepate cu un ac, există în sensul că acul nu atinge, nu comprimă nervul suficient pentru a excita durerea Dr Hildebrand a verificat cercetările lui Goldscheìder și a descoperit că toate punctele pielii sunt la fel de susceptibile la durere; diferența dintre punctele individuale în intensitatea durerii în timpul injectării este neglijabilă Electricitatea provoacă durere dacă stimulii ating o anumită intensitate; în plus, iritațiile slabe repetate, precum și iritațiile slabe cu acțiune prelungită provoacă durere Se știe că electricitatea provoacă senzații specifice în toate organele de simț; atunci când este expusă la ochi, electricitatea provoacă senzații vizuale, la * ureche - auditivă etc Este remarcabil că tocmai, provocând senzații specifice, electricitatea nu provoacă durere; atunci când stimularea electrică atinge un asemenea grad încât provoacă durere, nu provoacă senzații specifice, adică vizuale, auditive, olfactive și gustative Din câte știu eu, această lege nu a fost semnalată de nimeni; este evident că el confirmă foarte convingător regula de mai sus: senzațiile specifice organelor de simț superioare nu sunt niciodată combinate cu durerea ^ Iritațiile de temperatură provoacă cele mai groaznice dureri și este greu de aplicat regula lui Richet la iritațiile de temperatură Ar fi mai corect să formulăm legea astfel: frigul și căldura provoacă durere, deoarece distrug țesuturile alimentate cu nervi Am menționat deja durerea cauterizării cu aparatul Paclain; acum ramane de adaugat *) Physiologie der Hautsinnesnerven

Biblioteca "Runivers" DURERE că durerea este cu atât mai puternică, cu atât mai mare, celelalte lucruri fiind egale, zona asupra căreia acționează temperatura ridicată sau scăzută Cercetarile Dr Hildebrand nu au confirmat afirmatiile lui M Viix *) si Goldscheider'a **) despre punctele termice; "Oricum ne simțim cu privire la problema punctelor dureroase, este cert că orice iritație termică care provoacă durere provoacă durere oriunde există "nervi" sensibili; cauterizarea cu acul provoacă dureri mari dacă acul pătrunde în corp și produce o arsură profundă Atingerea gheții nu provoacă durere și poate fi chiar plăcută; prin urmare, un ac răcit nu poate provoca deloc durere, cu o atingere scurtă Frigul produce durere doar cu acțiune prelungită și apoi numai în părțile înghețate din jur ale locurilor Din câte știu, nu există încă observații cu privire la apariția durerii sub acțiunea amestecurilor de temperatură foarte scăzută Cât de simplu este mecanismul de origine a durerii sub acțiunea temperaturii ridicate, deci este complex sub acțiunea frigului Obiectele foarte fierbinți distrug direct țesuturile, inclusiv nervii sensibili; se poate foarte bine ca astfel de dureri chinuitoare după arsuri să fie cauzate de iritații chimice, deoarece țesutul distrus sau degradat irită chimic nervii cei mai apropiați, iar produsele de carie aspirate și pe cele îndepărtate Aerul rece și gheața sunt obiecte reci care provoacă durere; dar aerul rece, chiar și patruzeci de grade, îngheață doar încet țesutul viu; precum și răcirea lentă cu gheață În primul rând, frigul anesteziază nervii sensibili și, de exemplu, unii nici măcar nu observă că le sunt urechile reci, apoi conștiința devine plictisitoare, iar persoana înghețată cade în uitare Este clar că cu anestezia nervilor, cu tulburarea conștiinței, nu poate exista durere Dacă o răceală puternică acționează imediat, de exemplu, într-un vânt puternic, rece, simțim o durere arzătoare, atunci sensibilitatea este tocită, deoarece frigul produce anestezie; în astfel de cazuri, frigul produce mai întâi un general *) Zeitschrift für Biologie u **) Physiologie ¿er Hautsinnesnerven * Biblioteca "Runivers" V ɵ chizh îngheț, necroză superficială și apoi anesteziază Se știe că, atunci când o persoană cu urechi degerate intră într-o cameră caldă, simte o durere arzătoare: după toate probabilitățile, durerea apare deoarece sensibilitatea revine, iar țesuturile și nervii distruși irită țesuturile din jur, motiv pentru care fețele lui degerăturile nu trebuie să intre imediat în camera caldă ' Căldura și frigul moderat, care nu produc distrugeri locale, acționează asupra întregului organism, provocând senzații extrem de neplăcute, dar nu provoacă de fapt durere; căldura și frigul, absolut mortale, provoacă dureri severe, după toate probabilitățile, atât prin distrugerea directă a țesuturilor, cât și prin mijloace chimice, adică în organism se dezvoltă substanțe toxice Din fericire, atât pentru om, cât și pentru animale, din cauza anesteziei și confuziei, probabil din cauza autointoxicării organismului, o moarte atât de frecventă de frig nu este la fel de dureroasă ca moartea relativ rară de la foc Este foarte important pentru înțelegerea originii durerii din frig, cunoașterea acelor adaptări foarte complexe cu care corpul nostru este echipat pentru autoapărare de frig; Este clar că corpul nostru nu poate avea adaptări pentru autoapărarea împotriva focului Durerea de la foc și, în general, corpurile foarte fierbinți sunt extrem de dureroase, iar singurul lucru care poate alina aceste chinuri este moartea care vine rapid, motiv pentru care toate popoarele considerau focul lent drept cel mai teribil chin După ce am enumerat toate schimbările din lumea exterioară care trezesc senzații în noi, și după ce am aflat care

dintre aceste modificări, sau, cu alte cuvinte, iritații și în ce condiții provoacă durere, rămâne să găsim un comun și, în plus, un semn de iritație care determină esența materiei și provoacă durere, deosebindu-le de iritațiile care provoacă senzații care nu sunt combinate cu senzația de durere În primul rând, la întrebarea pusă se dă următorul răspuns: senzațiile organelor de simț superioare (văzul, auzul, mirosul, gustul) nu se combină cu senzațiile de durere la oamenii sănătoși Dar un astfel de răspuns, care are o oarecare semnificație pentru psiholog, nu explică nimic nici fiziologului, nici medicului Din câte știu, această întrebare nu a primit încă răspuns Biblioteca "Runivers" DURERE răspunsul a fost dat, de ce voi încerca să dovedesc în detaliu justiția propriei mele înțelegeri a chestiunii Acele iritații care nu pot ucide o persoană: lumină puternică, sunet puternic, miros dezgustător, substanțe cu gust dezgustător, dar care nu distrug tractul respirator și canalul digestiv, nu provoacă durere Acele iritații care pot ucide o persoană (substanțe otrăvitoare, iritații mecanice, electricitate, căldură și frig) provoacă durere Cu greu se poate contesta validitatea acestei împărțiri a iritațiilor; relativă inocență a stimulilor nedureroși este dincolo de orice îndoială * Încă nu cunoaștem bolile cauzate de acești stimuli și doar câțiva pacienți sunt prescriși pentru a evita lumina puternică sau zgomotul Oamenii care își petrec cea mai mare parte a vieții mirosind cele mai dezgustătoare mirosuri suferă atât de puțin din cauza asta încât nu dezvoltă boli profesionale Multe medicamente au un gust prost și chiar dezgustător; dar medicii nu se temeau deloc de această proprietate a medicamentelor; atât de neglijabilă este influenţa senzaţiilor neplăcute combinate cu senzaţiile gustative În Evul Mediu, când oamenii erau atât de capabili să tortureze oamenii, ei au forțat, pentru a provoca rău, să mănânce fecale; dar, evident, răul de la o asemenea tortură nu constă în senzațiile gustative neplăcute, ci în otrăvire Nu poate exista nicio îndoială că Inchiziția, prin experiență vastă, a elaborat cele mai perfecte metode de torturare și ucidere a oamenilor Acești monștri nu s-au deranjat de fleacuri și, prin urmare, nu se bucurau de iritațiile primului grup; nu au vrut să piardă timpul, mai amănunțit decât mulți oameni de știință perfecți au studiat cauzele durerii Ei, desigur, își chinuiau victimele cu stimuli luminosi, auditivi, olfactivi și gustativi "puternici" pentru a extrage o mărturisire, foloseau acești stimuli pentru ca execuția să fie însoțită de cel mai mare chin Adevărat, și-au ținut victimele mult timp în cazemate întunecate, deoarece o absență prelungită a luminii poate provoca într-adevăr sentimente foarte neplăcute și chiar durere, dar nu direct, ci ca urmare a modificărilor stării generale a corpului Spre fericirea omenirii, oricât de trist ar fi, dar trebuie Biblioteca "Runivers" V ɵ chizh Pentru a fi de acord cu aceasta, Inchiziția nu cunoștea chimia și electricitatea, de ce folosea doar stimuli mecanici și termici pentru a provoca durere și a ucide cu cea mai mare durere Privind instrumentele de tortură, m-am minunat de ingeniozitatea minții umane; totul a fost inventat pentru ca nefericitele victime să experimenteze toate chinurile, pentru ca durerea să fie variată și prelungită M-am înfiorat involuntar la gândul: că dacă acești experți în durere ar cunoaște fizică, chimie și fiziologie, câte metode de a produce durere, complet necunoscute nouă, ar veni cu ei! Stimulii mecanici, electricitatea, căldura și frigul, dacă ating o anumită intensitate, ucid atât omul, cât și toate animalele; acest lucru este atât de clar încât nu mai are nevoie de explicații suplimentare Rămâne obscur - și apoi doar cu un studiu insuficient al subiectului - faptul

că nu toți stimulii chimici care ucid organismul produc durere Poate părea că acest fapt subminează sensul legii de mai sus; de fapt, există substanțe care sunt otrăvitoare, adică ucid și nu produc durere, atunci când sunt expuse la ele în doze mici Alcoolul, morfina și cocaina diluate în doze mici nu numai că nu provoacă durere, dar sunt chiar foarte plăcute, iar în doze mari ucid fără a provoca durere Acest fapt nu diminuează câtuși de puțin semnificația generală a legii, deoarece în doze mici aceste otrăvuri nu distrug sistemul nervos; dimpotrivă, din câte știm, dozele mici ocazionale din aceste otrăvuri chiar măresc activitatea sistemului nervos Este clar că nu pot provoca durere Otrăvurile care produc durere sunt foarte diferite de otrăvurile care ucid, dar nu produc durere Până la clarificarea acestei distincții, până atunci rămâne adevărată afirmația că durerea nu este o "santinelă vigilentă" Ribot *) având în vedere faptul că nu toate efectele nocive asupra organismului provoacă durere, este gata să admită că știința se poate mulțumi cu legi care sunt adevărate pentru majoritatea, și nu pentru toate, fenomenele; în opinia sa, numai filozofii luptă în primul rând spre unitate, adică caută un singur comun *) La Psychologie des sentiments, p Biblioteca "Runivers" DURERE toate manifestările legii Sunt convins că un om de știință trebuie cu siguranță să gândească filozofic, adică să se străduiască să găsească o lege universală aplicabilă tuturor fenomenelor Dacă o regulă este adevărată numai în raport cu majoritatea fenomenelor, ea nu poate fi considerată o lege care să ne explice relațiile dintre fenomene M-am angajat de mult în psihologia sentimentelor *), și mi s-a părut întotdeauna neclară și neterminată doctrina relației dintre durere și efectele nocive asupra corpului În doctrina sentimentelor, mi s-a părut neclar de ce, în ce fel unele influențe dăunătoare organismului produc durere, în timp ce altele produc doar sentimente neplăcute; de ce unele otrăvuri provoacă durere la primul impact asupra organismului, altele ucid, provocând durere numai după o utilizare prelungită și, în plus, nici măcar nu corespund proprietăților lor, dăunătoare organismului Mi s-a părut fără îndoială că fie legea stabilită de Aristotel asupra corelației dintre sentimente și stimulii nocivi și benefici este neadevărată, fie că această lege nu este justificată biologic În cele din urmă, nu am putut înțelege de ce și de ce o persoană reacționează la unele influențe dăunătoare cu sentimente neplăcute și la altele cu durere Deși nu putem nici defini și nici descrie durerea, toată lumea știe bine că durerea este diferită de senzațiile neplăcute Nu voi aborda deocamdată întrebarea dacă durerea diferă cantitativ sau chiar calitativ de senzațiile neplăcute; Permiteți-mi să vă reamintesc că cea mai neplăcută senzație, de exemplu, trezită de scaunul putrezit, este în esență diferită de cea mai mică durere, de exemplu, cauzată de o ușoară înțepătură a unui ac Dacă toate influențele dăunătoare diferă unele de altele doar în grad, atunci se părea că sentimentele ar trebui să difere unele de altele doar în grad și nu există niciun motiv, niciun scop de ce și pentru ce anumiți stimuli dăunători provoacă sentimente neplăcute, iar altele durere De ce și în ce scop soluția sublimată și peștele putrezit, chiar și la fel de nociv pentru sănătate, provoacă sentimente diferite: soluția sublimă provoacă durere, *) Elemente de personalitate "Buletinul de psihiatrie" în și Biblioteca "Runivers" V ɵ chizh iar peștele putred provoacă sentimente neplăcute; durerea cauzată de peștele putrezit este cauzată în principal de inflamație și, după toate probabilitățile, de substanțe chimice departe de a fi aceleași cu cele care au cauzat disconfortul În cele din urmă, nu mi-a fost clar de ce toate animalele superioare sunt înzestrate cu sentimentul de durere,

în timp ce sentimentele neplăcute sunt soarta numai a omului și a unor animale superioare Rezolvarea acestor întrebări a necesitat studiu și reflecție timp de mulți ani; studiul tuturor scrierilor consacrate acestor și întrebărilor conexe, mi-a dat doar convingerea că lucrul cel mai esențial în doctrina sentimentelor în general și a durerii în special, necesită o revizuire completă Psihologii care au studiat aceste întrebări au făcut puține cercetări asupra proprietăților fizice și chimice ale stimulilor; chimiștii și fizicienii nu au acordat atenție modurilor în care acești stimuli acționează asupra organismelor și asupra sufletului Aceste întrebări s-au dovedit a fi atât de dificile și nu dezvoltate, încât abia după mulți ani de muncă am găsit răspunsuri la ele Întrucât mi-am lămurit acum legea de bază a durerii, mă consider obligat să raportez rezultatul muncii mele pentru a-l supune discuției și verificării Știu că în vremea noastră, printre oamenii de știință naturală, observația și experiența se bucură de o încredere deplină; raționamentul speculativ stârnește neîncredere și chiar ridicol Din păcate, aici nu pot dovedi lipsa de temei a unei astfel de atitudini față de observație și experiență, pe de o parte, și gândirea teoretică, pe de altă parte Acum toate aceste întrebări sunt pe deplin explicate; legile pe care le-am indicat completează doctrina despre sentimente a lui Aristotel; biologia ne oferă o dovadă de nerefuzat a adevărului învățăturilor lui Aristotel Toate iritațiile care sunt dăunătoare individului provoacă sentimente neplăcute; acele iritații care ucid individul, provoacă sentimente neplăcute; iritațiile care ucid țesutul viu, transformându-l în țesut mort, provoacă durere Iată care sunt legile care explică toate întrebările ridicate; doar ei ne explică de ce iritațiile nu numai dăunătoare, ci chiar fatale pentru individ, nu provoacă durere Biblioteca "Runivers" DURERE Unele otrăvuri nu provoacă durere: acestea sunt tocmai acele otrăvuri care nu ucid țesuturile vii, ci ucid individul Dacă otrăvirea cu aceste otrăvuri, de exemplu, stricnina, și poate exista durere, atunci datorită doar modificărilor succesive; convulsiile cauzate de stricnină sunt însoțite de durere datorată iritației mecanice a nervilor senzitivi În otrăvirea cu atropină, există o senzație de uscăciune în gură, faringe și gât, combinată cu durere; retragerea, lipsa de apă, ca fenomen care ucide țesutul viu, ar trebui să provoace durere Otrava poate provoca durere doar atunci când fie distruge direct, adică transformă în mort țesutul asupra căruia a acționat (de exemplu, sublimează), fie când a provocat astfel de modificări în organism care, fie prin mișcare mecanică, fie chimică, transformă țesutul viu în mort Este de la sine înțeles că durerea este prima reacție a organismului la un stimul care ucide țesutul viu; iar iritația cea mai mică, de exemplu, înțepătura unui ac, o picătură de acid acetic, provoacă durere, deși distrugerea cauzată de aceste iritații este atât de neînsemnată încât uneori în prezența ei nu ne putem convinge de metodele de investigare pe care le avem la dispoziție Durerea poate fi văzută ca un avertisment de pericol; informează organismul că dacă iritația continuă și devine mai intensă, țesutul viu care alcătuiește organismul va deveni mort Desigur, o picătură de acid sulfuric nu poate ucide un organism mare, dar multe astfel de picături vor transforma cu siguranță întregul organism într-un țesut mort Durerea avertizează cu adevărat asupra unui pericol iminent, posibil, dar în același timp informează că o parte a țesutului viu, foarte nesemnificativă cu ușoară iritare, este distrusă, se transformă într-una moartă; durerea comunică că stimulul dat nu este doar dăunător individului în general, ci transformă direct o parte din el, deși nesemnificativă, într-una moartă Iritațiile care provoacă

sentimente neplăcute sunt dăunătoare individului; iritațiile care provoacă durere distrug o parte mai mare sau mai mică a țesutului viu care alcătuiește corpul Biblioteca "Runivers" V ө chizh Dacă examinăm din nou iritațiile care produc durere din acest punct de vedere, vom vedea că tocmai aceste iritații, spre deosebire de iritațiile neplăcute, nu numai că ucid individul, ci ucid țesutul viu Focul și frigul ucid fiecare țesut viu, fiecare celulă vie; toate otrăvurile care produc durere ucid și țesuturile vii Nu există celulă vie care să nu fie ucisă de acești stimuli și, prin urmare, nu există niciun animal care să nu fie vătămat de acești stimuli, care, dacă este posibil, nu ar evita acești stimuli Stimularea mecanică, înțepătura, presiunea, șocul, stimularea electrică ucid și țesutul viu; nu știm încă pe deplin cum electricitatea ucide țesuturile vii, dar nu există nicio îndoială că aceste iritații sunt dăunătoare tuturor viețuitoarelor și, prin urmare, toate ființele vii, în măsura în care pot, evită aceste iritații Abia acum înțelegem de ce stimulii care provoacă durere provoacă durere la toate animalele capabile de durere; O picătură de acid sulfuric provoacă în esență aceleași mișcări de apărare atât la un om, cât și la o broască fără cap, deoarece atât la un om, cât și la o broască fără cap, această picătură transformă o parte a țesutului viu într-una moartă Nu există animal capabil să experimenteze durere care să nu răspundă la stimulii care produc durere exact în același mod ca și o ființă umană Durerea este universală în sensul că aceiași stimuli acționează asupra tuturor în același mod; diferența este doar de grad În raport cu acești stimuli, fiecare ființă vie reacționează în același mod, adică îi evită dacă poate, deoarece acești stimuli distrug în mod egal toate viețuitoarele Numai iritațiile care produc durere afectează toate viețuitoarele exact în același mod; iritațiile care provoacă senzații neplăcute nu sunt universale, iar aceasta este diferența lor esențială față de cele care produc durere Știm cum ultimele iritații provoacă durere, știm de ce; Departe de a fi atât de precis, știm de ce iritațiile care provoacă senzații neplăcute sunt dăunătoare unui anumit organism și, în consecință, de ce sunt neplăcute pentru acesta - de exemplu, de ce o cantitate nesemnificativă de atropină ucide o persoană, dar pentru iepuri atropina este aproape inofensiv Biblioteca "Runivers" DURERE Cu atât mai puțin cunoaștem cauza senzațiilor neplăcute asociate cu cele ale simțurilor superioare; de exemplu, nu știm absolut de ce nu ne place muzica chinezească, de ce roșul îi face pe mulți să se simtă inconfortabil, unii galbeni și așa mai departe Aceleași iritații trezesc atât sentimente plăcute, cât și neplăcute la diferite rase de animale, desigur, în funcție de structura lor; dar încă nu știm prea multe despre asta Aceleași iritații trezesc sentimente plăcute la unele popoare și neplăcute la altele; nici măcar membrii aceleiași familii nu răspund în același mod la aceiași stimuli neplăcuți Iată diferența esențială dintre durere și iritații neplăcute, acum pe deplin explicată; durerea este cauzată de iritații care distrug în mod egal toate ființele vii, iar senzațiile neplăcute sunt cauzate de iritații care sunt departe de a fi echivalente pentru indivizi și pentru diferite rase de animale Este mai puțin clar cum iritațiile enumerate provoacă durere în organele interne, ce procese provoacă durere în organele interne % Se știe că unele boli sunt însoțite de dureri mai mult sau mai puțin severe, în timp ce altele procedează fără durere Spre rusinea noastra, trebuie sa marturisim ca medicina s-a ocupat foarte putin de aceasta intrebare, iar toate informatiile noastre pe acest subiect sunt extrem de limitate si nesistematizate Descoperirile noastre pot fi rezumate după cum urmează: durerile din

organele interne sunt excitate de stimuli mecanici și chimici Este clar cum iritațiile mecanice provoacă durere; dar nu putem enumera toate bolile și procesele bolii care provoacă durere, nu știm dacă durerea din unele boli ar trebui pusă pe seama iritațiilor mecanice sau chimice Tumorile, litiaza biliară și litiază urinară pot produce durere doar prin iritație mecanică, dar nu știm cât de multă durere în inflamație este cauzată de iritații mecanice, cât de mult de iritații chimice Mișcarea chimică este, după toate probabilitățile, cauza durerii într-un mare număr de boli, dar până acum nu avem nicio convingere cu privire la acest subiect Biblioteca "Runivers" V ө chizh nyh cercetare Numai Oppenheimer *) a acordat o atenție deosebită acestei întrebări, dar nu a oferit suficiente dovezi în favoarea teoriei taxice a durerii Mișcările mecanice și chimice în organele interne provoacă durere nu numai cu iritații puternice, ci și cu cele mai slabe Nu numai tumorile mari, ci și mici produc durere; în unele cazuri, tumorile intracraniene produc cele mai teribile dureri tocmai la debutul bolii, adică atunci când tumora este mică; iar când tumora atinge o dimensiune mare, durerile încetează Un pahar și chiar un pahar de vin rău sau alterat vă pot da o durere de cap puternică timp de câteva ore; probabil, în organism nu intră mai mult de câteva miligrame de substanță otrăvitoare Intensitatea durerii în organele interne nu stă în concordanță cu intensitatea iritației, ci este determinată de momente care nu au fost încă complet clarificate de medicină De fapt, ce se mai poate spune despre cauzele durerilor interne, în afară de conjecturi, când cunoștințele noastre despre acest subiect sunt atât de nesemnificative încât autorul ultimei lucrări despre durere Martius *) împarte durerile în legitime (legitime) și ilegale (nelegitim)? Pe primul îi numește "cei care sunt provocați de iritații suficiente", pe al doilea - cei "care nu au o astfel de iritare anormală" "Durerea legală se datorează iritabilității anormale, durerea ilegală se datorează iritabilității anormale " Deci, nu există o explicație pentru durerile funcționale sau, așa cum o numește Martius, nelegitime, deoarece "iritabilitatea anormală" nu poate fi considerată o explicație Neavând teorie, trebuie să recurgem la o ipoteză; cea mai probabilă ipoteză, exprimată deja de mult de Joshcheil^om**: "durerea este plângerea nervilor despre compoziţia proastă a sângelui" Neputând explica durerile funcţionale prin stimuli mecanici, noi, împreună cu Romberg'oMb, trebuie să admitem că aceste dureri sunt cauzate de mişcări chimice, după toate probabilităţile, o lipsă de oxigen în sânge *) Schmerz and Temperaturempfindiing, **) Der Schmerz Akademischer Vortrag Biblioteca "Runivers" DURERE Încă din , psihiatru-filosoful Meynert a sugerat că o stare de spirit sumbră, durerea mentală depind de o metamorfoză alterată în celulele cortexului cerebral, din cauza lipsei de sânge arterial; el numeşte această stare a celulelor faza dispnetică a nutriţiei Legile de mai sus ale originii durerii ne oferă o oarecare confirmare a ipotezei Romberg-Meynert Otrăvurile care produc durere ucid materia vie în multe feluri; toate metodele de transformare a țesutului viu în țesut mort cu ajutorul mișcării chimice nu au fost încă studiate suficient de complet Multe otrăvuri care produc durere transformă țesutul viu în țesut mort, privându-l de oxigen; rezultatul final al distrugerii țesuturilor vii de către aceste otrăvuri este tocmai privarea de oxigen Alte otrăvuri care produc durere ucid țesutul viu, schimbându-i doar structura internă, luând nimic din el și adăugându-i nimic Faptul că otrăvurile, care distrug țesuturile vii, privându-le de oxigen, provoacă durere chiar și în cea mai mică cantitate, poate servi ca o confirmare foarte puternică a ipotezei lui

Meynert Durerea este prima reacție la otrăvurile care lipsesc oxigenul și, prin urmare, este foarte probabil ca durerile "funcționale" "ilegale" "nevralgice" să fie cauzate fie de prezența în sânge, fie în sistemul nervos însuși, a unei otrăvi care distruge țesut viu , sau privarea de oxigen sau, în cele din urmă, o astfel de compoziție a sângelui, în care celulele nervoase nu pot primi cantitatea necesară de oxigen din sânge și, prin urmare, le lipsește oxigenul Celulele nervoase sunt în faza dispnoetică a nutriției, suferă de foamete de oxigen; reacția psihică la lipsa oxigenului trebuie să fie durere, precum și la iritația prin otrăvuri care distrug țesutul viu prin eliminarea oxigenului Înțeleg că ipoteza lui Meynert este încă o ipoteză; trebuie verificată prin observații și experimente precise, dar astfel de investigații vor fi întreprinse numai atunci când doctrina *; Ueber die Gefühle Klinische Psychiatrie Biblioteca "Runivers" V ѳ chizh posibilitățile durerii fără schimbări materiale în organism, când definițiile de mai sus ale durerii lui Martius vor părea ciudate tuturor Nu voi vorbi aici despre durerile "autosugerate", deoarece această întrebare nu este inclusă în programul muncii mele Mă voi limita la observația că durerile "autosugerate" nu pot respinge legile de mai sus ale originii durerii Nu există nicio îndoială că ideile pot influența procese pur organice, de exemplu, digestia, și de aceea, bineînțeles, pot provoca în organism acele modificări sau acele procese care provoacă durere, la care conștiința reacționează cu durere Nu știm unde, fie în nervii periferici, fie în cortexul cerebral, au loc aceste modificări, dar medicul nu poate permite să apară durerea fără o modificare a organismului Durerile "legitime" și "autosugerate" nu au făcut încă obiectul cercetării științifice și îi invidiez pe acei oameni de știință care, înarmați cu metode de cercetare care nu ne sunt încă disponibile, se vor ocupa de această problemă - vor spune lume o mulțime de lucruri noi și esențiale importante II Deși durerea este bine cunoscută de toată lumea și a fost subiect de studiu de foarte mult timp, judecățile unor oameni de știință cu privire la aceasta sunt izbitoare în obscuritatea lor Natura psihologică a durerii este înțeleasă foarte diferit; unii scriitori sunt foarte vagi cu privire la acest subiect Nu pot da toate opiniile despre durere exprimate în literatura modernă Acest lucru ar necesita mult spațiu; Remarc că ar fi interesant să colectăm toate definițiile moderne ale durerii, ca dovadă documentară a stării triste a literaturii științifice Pentru a înțelege ce este durerea, trebuie să faci cel mai simplu experiment, pe care l-am făcut în mod repetat asupra mea și asupra unor cunoștințe Prin aplicarea unui electrod de curent faradic, simțim o simplă atingere; un curent slab produce o senzație deosebită, pentru mine personal chiar plăcută, pentru unele persoane puțin neplăcută Cu amplificare Biblioteca "Runivers" DURERE curent, senzația devine mai intensă, sentimentul neplăcut este totul se intensifică; daca curentul este crescut in continuare, senzatia neplacuta este inlocuita cu durere Creșterea treptat a curentului crește durerea; senzația devine mai puțin clară, în sfârșit vine un moment în care întreaga conștiință este înghițită de durere; deși știu că sunt electrizat, nu simt nimic, nu înțeleg, sunt complet absorbit de durere Observând cu atenție propria stare, este ușor să fii convins că atunci când durerea este slabă, conștiința distinge clar atât senzația, cât și durerea; când curentul este foarte puternic, durerea vine în prim-planul conștiinței și cu toată dorința este imposibil să simți clar și separat curentul faradic și atingerea electrodului Dacă momentul închiderii curentului este notat pe tensiograf, iar cel studiat printr-o mișcare simplă, învățată,

de exemplu, prin apăsarea mânerului contactorului, marchează momentele apariției unei senzații faradice, atunci se dovedește că senzația apare mai devreme decât durerea, și anume, senzația apare prin oh i-oh după ce curentul este închis, iar durerea prin o, s - i, j secunde Marcând la fel și momentul întreruperii curentului, ne vom convinge că senzația se oprește imediat, adică la mai puțin de , secunde de la întreruperea curentului, iar durerea rămâne mult timp, în funcție de puterea curentul; dacă curentul a provocat o ușoară durere, atunci durerea se oprește după câteva secunde și durerea severă rămâne chiar și pentru câteva minute Astfel, durerea începe după apariția senzației și încetează mult după ce stimulul a fost îndepărtat, în timp ce senzația încetează imediat după ce stimulul a fost îndepărtat Dorind să aflu relația dintre senzație și durere, am observat foarte atent starea mea sub influența protoxidului de azot (gazul râd) în timpul stimulării cu un curent faradic În otrăvirea ușoară cu protoxid de azot, senzațiile curentului faradic nu s-au schimbat, dar durerea a apărut doar cu un curent foarte puternic; Nu puteam provoca dureri severe cu aparatul faradic pe care îl aveam la dispoziție Cu otrăvire semnificativă, curentul faradic nu provoacă sentimente; senzațiile sunt percepute destul de distinct Am observat același lucru sub influența injectării subcutanate de cocaină; o doză mică nu afectează senzațiile; atingerea unui cuțit și Biblioteca "Runivers" V ѳ chizh mișcările lui sunt simțite distinct, dar nu există nicio durere la tăieturi; sunt înlocuite de sentimente neplăcute; o doză suficientă de cocaină distruge complet sentimentele; sentimentele rămân Este de la sine înțeles că durerea severă nu poate fi indusă experimental, nu poate face obiectul unei observații atente; prin urmare, este necesar să ne mulțumim cu acele amintiri pe care le avem după dureri severe Aceste amintiri sunt foarte fragmentare și inexacte, dar nu avem și nu putem avea un material mai bun Durerea este întotdeauna asociată cu senzația; când durerea este slabă și deci nu ne preia complet conștiința, putem distinge clar între senzația corespunzătoare iritației, informându-ne despre iritație, și durere Când durerea este foarte puternică, senzația se retrage în fundal, devine nedefinită, neclară, dar este mereu prezentă pe față și chiar și o persoană care suferă știe foarte mult că suferă; chiar și cei care nu sunt obișnuiți cu autoobservarea știu bine că le doare capul, "înăuntru", tot corpul Rehmke*) spune pe bună dreptate "ceea ce numim durere este, fără îndoială, atât senzație, cât și sentiment împreună; numim si senzatie de durere pentru a nota in aceasta totalitate obiectivul si un sentiment de durere pentru a marca starea " Având în vedere importanța practică a durerii, de obicei nu acordăm atenție senzației; o persoană este întotdeauna complet ocupată de durere și, prin urmare, observă doar suferință Dar ca sentiment de a te simți mai bine, personajul este determinat mai precis, apoi nu aceiași oameni de știință, mai ales în germană, în complexul fenomen al durerii, momentul principal recunoaște senzația, în vocabularul enciclopedic al Brockhaus - Efron * *) Durerea este calculată ca un sentiment dureros, dar adevărata Enciclopedie Eulenburg'a ***) durerea este descrisă în articolul despre senzații Durerea, însă, nu este o senzație și este imposibil să vorbim despre senzații de durere *) Lehrbuch der allgemeinen Psihologie **) Volumul IV, p ***) Volumul XIV, p - Biblioteca "Runivers" DURERE vorbiți în același sens ca și despre senzațiile gustative, deoarece senzația de durere poate fi absentă în timpul senzațiilor; dacă intensitatea iritației termice scade, atunci senzația termică dureroasă se transformă într-una plăcută; în consecință, durerea este doar un însoțitor al senzației de temperatură,

iar gustul, temperatura etc , sunt un semn necesar al senzației, o calitate a senzației, fără de care nu există senzație Nu există și nu pot exista senzații fără calitate și intensitate, deoarece calitatea și intensitatea sunt atributele necesare ale senzației Dacă calitatea (dulce, roșu, rece) și intensitatea sunt luate de la senzație, atunci nu rămâne nimic din senzație; rămâne un fenomen complet separat, în esență independent - durerea -, deși, desigur, durerea nu poate fi fără senzație, deoarece durerea nu poate fi fără iritare Senzația și durerea, ca și sentimentul, sunt procese independente diferite "Senzația informează despre prezența unei iritații care acționează asupra organismului și despre conducerea acestei iritații din exterior (în raport cu conștiința, corpul este extern) spre interior, iar iritația în senzație este o proprietate specifică posesoare Sentimentul evaluează semnificația schimbării viitoare în beneficiul și vătămarea organului senzorial prin fenomene simple, indefinibile ale conștiinței, pe care le numim plăcere și durere și care aparțin faptelor de bază ale vieții mentale Sentimentul nu dă conștiința elementelor obiectivului sau materialului; este, după cum spun psihologii moderni englezi și francezi, nu este reprezentativ Plăcerea și durerea nu sunt obiecte pe care le simt, ci felul și felul în care senzațiile afectează conștiința"*) Am considerat necesar să mă opresc mai în detaliu asupra a ceea ce mi se pare fapte simple și clare, mai ales având în vedere faptul că Ziegen **) și Goldscheider ***) consideră durerea, ca sentiment, ca fiind calitatea senzației *) JodL Lehrhuch der Psychology s *·) Psihologie fiziologică, p - ***) Ueber den Schmerz s Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" V ɵ chizh Iritația dureroasă produce atât o senzație cu proprietățile sale - calitate și intensitate, cât și o senzație vie de durere Observațiile mele, care au confirmat doar încă o dată faptele cunoscute de mult timp, arată că sentimentul se alătură senzației și rămâne după încetarea acesteia, poate slăbi și dispărea când senzația rămâne Când iritația distruge organismul, durerea se alătură senzației în conștiință, iar în organism apar modificări; Unele dintre aceste modificări, modificări ale pulsului, mărimea pupilei, le știm bine; altele fac obiectul studiului nostru Nu cred că senzațiile indiferente, precum și cele plăcute, nu produc nicio modificare în organism; dar până acum se poate considera dovedit că stimulii durerii produc alți stimuli, modificări, că acele modificări ale pulsului care sunt cauzate de durere, atât reale, cât și așteptate, sunt complet specifice și nu apar în alte procese Astfel, durerea, ca stare mentală elementară, și modificările corpului, parțial studiate de noi, sunt două laturi ale unui singur fenomen; trebuie să considerăm durerea ca un fenomen atât fiziologic, cât și psihologic și, prin urmare, definiția lui Martius a durerii *: "durerea este un fenomen pur subiectiv" nu este completă, întrucât durerea nu este doar un fenomen psihologic, subiectiv, ci și obiectiv, fiziologic unu Este complet greșit să credem că, datorită subiectivității durerii, este posibilă simularea analgeziei, adică pierderea sensibilității la durere; desigur, o persoană cu voință poate declara că nu simte durere, cu stimuli dureroși slabi și moderati, dar latura obiectivă a fenomenului nu poate fi distrusă de voința, iar înșelăciunea este foarte ușor de detectat Deci, durerea nu este doar un fenomen complex într-o relație psihologică, ci este un fenomen fiziologic și psihologic; de aceea, pentru o intelegere corecta, ea trebuie descompusa in elementele sale constitutive: senzatie sau suma senzatiilor, senzatie si schimbarile din organism corespunzatoare ultimei Numai prin descompunerea durerii în elementele sale

constitutive putem înțelege toate formele ei diferite *) Der Schmerz, S i Biblioteca "Runivers" DURERE Știm cu toții cât de diverse sunt durerile, cât de virtuoasă este natura în acele chinuri pe care toți trebuie să le înduram Medicii, în special neuropatologii, știu cât de inepuizabili sunt unii pacienți în plângerile lor de durere și, în același timp, cât de neclare, inexacte, inconsistente sunt descrierile durerii chiar și pentru pacienții foarte observatori și educați Într-adevăr, durerile, în ciuda diversităţii lor, sunt imposibil de descris şi chiar foarte greu de clasificat După cum am spus deja, durerea constă în senzație și sentiment; cu durere ușoară, senzația sau suma lor este percepută clar, cu durere severă, adică cu senzație puternică, senzațiile sunt aproape, și poate complet, nu sunt percepute de conștiință Durerea, ca și sentimentul, este întotdeauna aceeași; diferența este doar în grad, deoarece sentimentele au doar două calități: sunt plăcute sau neplăcute Durerea, ca și sentimentul, nu are calități și, prin urmare, o durere poate diferi de alta doar în grad, în intensitate Nu putem determina intensitatea durerii, deoarece intensitatea durerii, așa cum este destul de evident, nu corespunde deloc intensității senzației - cu cât durerea este mai puternică, cu atât senzația este mai slabă În ce relație este intensitatea durerii cu puterea iritației, nu știm; intensitatea corpului este determinată de întreaga stare a corpului Când o persoană este sănătoasă și alertă, simte mai puțină durere decât atunci când este epuizată, obosită; aceeași iritare poate provoca dureri de diferite grade, în funcție de starea corpului și a sufletului nostru Intensitatea senzației se află într-o relație strict definită cu magnitudinea iritației și doar ignoranța completă în psihologie poate transfera legile lui Weber asupra durerii, așa cum a făcut recent un "antropolog inactiv", care a declarat că durerea nu crește în același raport ca și forța unei lovituri și conform legii lui Weber, adică atunci când lovitura este mărită de patru ori, durerea este doar dublată *) '■ Este probabil ca puterea durerii să fie determinată de modificările concomitente ale organismului; dar este greu de așteptat să fie găsit un om de știință pentru o astfel de investigație *) "Vrach*", , p , • * Biblioteca "Runivers" V ɵ chizh Simplitatea și monotonia calității, incapacitatea de a determina cu exactitate intensitatea, fac imposibilă descrierea durerii ca un sentiment - un lucru pe care fiecare dintre noi îl poate spune despre dureri este doar: slab, mediu, puternic, teribil Dar cu durerea ușoară și moderată, senzațiile sunt percepute destul de clar și, prin urmare, prin calitatea senzației, combinată cu senzația de durere, putem caracteriza, descrie durerea; deci, numim dureri: arsuri, plictisitoare, taietoare, tragere, gaurire etc Este clar ca din perspectiva uniformitatii senzatiilor provocate de stimulii durerosi, oamenii nu pot oferi o descriere detaliata si detaliata a acestor senzatii, si deci a durerilor Al doilea semn de durere poate fi localizarea și metoda de răspândire a acestora: durere difuză, ascuțită, punctuoasă, fulgerătoare Al treilea semn este apariția durerii în timp: bătaie, zvâcnire, constantă, fulger etc Această clasificare sau împărțire a durerilor a fost sugerată de Erb*), dar îmi voi permite să remarc că Erb a omis cel mai important semn al durerilor: acesta este gradul de intensitate a acestora și, prin urmare, cred că în loc de trei semne de durere dureri, sunt patru Durerea severă are doar două semne în loc de patru; senzația care intră în compoziția sa este neclară și, așa cum ar fi, nu există pentru conștiință; intensitatea nu poate fi definită, pentru că nu poate fi comparată cu nimic - durerea este , "îngrozitoare", este atât de

puternică încât nu se poate imagina ce este Au mai rămas două semne - localizarea și apariția în timp; prin urmare, a durerii severe, se poate spune doar că este foarte puternică, apare într-un anumit loc sau într-o zonă dată, este de lungă durată sau de scurtă durată, continuă sau intermitentă Pușkin ne-a arătat că durerea fizică nu poate fi descrisă; în cel de-al doilea cântec al lui Poltava, Pușkin a oferit descrieri incomparabile de frumusețe și fidelitate ale naturii și angoasei mentale ale nefericitului Kochubey, dar nu a spus niciun cuvânt despre tortură și, realizând imposibilitatea de a descrie durerea fizică, a pus capăt cuvintelor "A intrat călăul" Ca mare cunoscător al sufletului uman, Pușkin a înțeles că durerea fizică este atât de teribilă *) Krankheiten der peripherischen Nerven Biblioteca "Runivers" DURERE că până și lui este imposibil să-l descrie; aceste puncte uimitor de elocvente dovedesc în mod convingător că durerea, chiar și pentru Kochubey chinuit moral, este atât de teribilă încât nu există cuvinte care să descrie acest chin cel mai mare de pe pământ, în comparație cu care suferința morală, chiar și cea mai puternică, este un fenomen care poate fi atât observate cât şi descrise yu Surprins de geniul lui Pușkin, care a indicat doar cu câteva puncte natura durerii fizice în comparație cu chinurile morale, nu sunt puternic de acord cu L N Tolstoi, care susține că Ivan Ilici (Moartea lui Ivan Ilici) "a fost mai groaznic decât fizicul său suferința era suferința lui morală" Nu am văzut sau auzit așa ceva; suferința morală nu poate fi însoțită de durere, pentru că, așa cum spune pe bună dreptate Goldscheider *), "dacă există un fenomen care dovedește dependența sufletului de procesele materiale, atunci acest fenomen este durerea care leagă spiritul, oprește gândirea, paralizează voi " Și într-adevăr, ce poate fi mai rău decât durerea?Ea este cauzată de acele iritații care nu numai că sunt dăunătoare corpului nostru, nu numai că ne omoară, dar ucid însăși materia vie din care suntem alcătuiți Durerea este o reacție a conștiinței la iritații care ne distrug nu numai sufletul, nu doar organismul în ansamblu, ci chiar și acele celule vii din care suntem alcătuiți Munții Odesa Duma a fost foarte simpatic cu această idee și a repartizat Societății de Asistență Scriitorilor și Oamenilor de Știință din Odesa pentru construcția clădirii în curs de proiectare, un teren de de metri pătrați gratuit funingine și a alocat Societății o subvenție anuală în valoare de de ruble Până în prezent, Societatea are donații pentru construirea unui adăpost de peste de ruble Dar acești bani încă nu sunt suficienți pentru a construi un adăpost cu toate instituțiile de învățământ atașate acestuia, de ce consiliul de conducere al Societății Odesa pentru Ajutorul Scriitorilor și Oamenilor de Știință, executând decizia adunării generale, face apel la toți cei cărora le pasă de afaceri de lumină și presă, care este conștient de importanța afacerii tipografiei, care simpatizează cu înființarea unor astfel de instituții de azil și de învățământ sub el, numite după marele poet A , S , Pușkin - Biblioteca "Runivers" NOTE ȘI NOTE acordă toată asistența posibilă pentru implementarea sa rapidă prin trimiterea de donații Consiliul ia toate măsurile pentru a marca ziua de mai cu punerea pietrei de temelie a clădirii adăpostului, care ar urma să servească drept monument la Odesa pentru marele poet de neuitat Persoanele care doresc să arate simpatie față de această instituție de învățământ sunt rugate să trimită donații pe numele președintelui societății, primarul din Odesa, Pavel Alexandrovich Zelenago, și către redactorii ziarelor locale Numele anilor donatorii vor fi publicati Biblioteca "Runivers" Societatea Psihologică din Moscova CLXXI Raport despre următoarea întâlnire din februarie Ședința a fost deschisă la /

ore vech , în holul consiliului de administrație al universității, sub președinția lui N Ya Grot, cu secretarul V N Ivanovsky, în prezența domnilor acțiune membri: Yu I Aikhenvald, Ts P Baltalon, A N Bernshtein, N V Bugaev, V R Butske, D V Viktorov, N D Vinogradov, și V V Vorobyov , V P Gutora, N A Ivantsova, P A M P Lobova, P A M P Lov cerul , G A Rachinsky, G I Rossolimo, θ A Savei-Mogilevich, V P Serbskago, П P Streltsov, S A Sukhanov, P V Tikhomirov, A A Tokarsky și străini În cadrul întâlnirii, de altfel, s-au întâmplat următoarele: N Ya Grot a citit scrisorile lui N A Zverev, prof S S Korsakova, prof G Gefding, telegramele prof G E Struve și prof X Sigvart, în care persoanele numite aduc recunoștința Societății de Psihologie pentru că au fost alese membrii ei de onoare Propus spre alegere la acțiune membri ai Societății: Maestru de Matematică Aplicată, Profesor adjunct în Departamentul de Mecanică a Institutului Agricol din Moscova German Germanovich Appelrot (N V Bugaev, N Ya Grotom și B K Mlodzevsky) și asistent supranumerar al clinicii de psihiatrie a Universității din Moscova θ E, Rybakov (A N Bernstein, N Ya Grotom, V N Ivanovsky, N A Ivantsov, L M Lopatin, G I Rossolimo și S A Sukhanov) Real membrul N A Ivantsov a citit rezumatul: "Câteva cuvinte despre idealuri în artă * A avut loc o dezbatere despre raportul citit, la care au participat, pe lângă referent, P A Kalenov, L M Lopatin, N Ya Grot, G I Rossolimo și A A Tokarsky Ședința a fost închisă la ora / dimineața SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ CLXXIII Raport despre întâlnirea de urgență din mai , convocată cu ocazia morții lui Nikolai Yakovlevich Grot Înainte de începerea întâlnirii, un membru al Societății, protopopul N A Eleonsky, a slujit o slujbă de pomenire pentru defunctul președinte al Societății, profesorul N Ya Grot Ședința a fost deschisă la ora , în holul administrației universității, sub președinția tovarășului președinte L M Lopatin, cu tovarășul candidat secretar Yu membri: N A Abrikosova, A V Adolf, A P Basistova A S Belkina, D V Viktorova, N D Vinogradova, O P Gerasimova, V E Giatsintova, Z S Gorskoy, pr N A Eleonskago, N A Ivantsova, F Lanna, A G Petrovskago, N P Postovsky, V P Preobrazhensky, G A Rachinsky, B P Sârbă, П P Streltsova, A A Tokarsky, S N Everlinga și membrii concurenți: V N Faminskago și S G Shakh-Nazarova În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele: Prof L M Lopatin, după ce a anunțat moartea președintelui Societății, Nikolai Yakovlevich Grot, a făcut o descriere a activității fructuoase a defunctului și a înaltelor sale "servicii pentru Societate La propunerea președintelui, ședința a onorat binecuvântată amintire a defunctului "sculându-se" L M Lopatin a raportat că, după ce a primit vestea profund tristă a morții lui Nikolai Yakovlevich, Consiliul Societății, întrunit într-o ședință de urgență pe mai, a trimis o telegramă în numele său văduvei defunctului, exprimându-și sinceritatea condoleanțe pentru pierderea ei și, în plus, i-a cerut secretarului Societății, V N Ivanovsky, să fie prezent în calitate de reprezentant al Societății și redactorilor revistei "Probleme de filosofie" la înmormântarea lui Nikolai Yakovlevich și să depună două coroane de flori pe el mormânt - unul de la Societatea de Psihologie cu inscripția "Președintelui Nu-• Uituc", celălalt- de la redactorii "Întrebare v ~> ■ '' SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ sov filosofii" cu inscripția: "Cei creatorului jurnalului filozofic rus"; V N Ivanovsky a plecat deja la înmormântare, care va avea loc miercuri, mai, în sat Kochetka, lângă orașul Chuguev, provincia Harkov La propunerea lui L M Lopatin, ședința a hotărât să îi trimită văduvei defunctului o telegramă cu următorul conținut: condoleanțe pentru grea pierdere, care a răspuns cu durere nu numai în inima ta, ci i-a și lovit și îndurerat

pe toți prietenii lui iluminismul rusesc L M Lopatin a sugerat ca ședința să autorizeze Consiliul Societății să prezinte Societății într-una dintre primele ședințe de toamnă gândurile lor cu privire la forma în care ar fi necesară perpetuarea memoriei lui Nikolai Yakovlevich și a meritelor sale în istoria limbii ruse filozofie Adunarea a acceptat această propunere Membru al Societății S Gorskaya a declarat că soțul ei, profesor-artist Gorsky, și-a exprimat dorința de a picta un portret al lui Nikolai Yakovlevich pentru întâlnirile publice din sală, întâlnirile Societății de Psihologie Întâlnirea a decis să accepte această propunere și să-și exprime profundă recunoștință față de Zinaida Stepanovna și soțul ei Întâlnirea a fost închisă la % seara i unii ιι·ΐιιΐ№ΐφ'Mΐιιιιτ^Ή^